

การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบท
ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี
(๒๕๖๑-๒๕๘๐)

โดย

พันเอก กล้าณรงค์ ไพรีพ่ายฤทธิเดช
รองผู้อำนวยการสำนักการศึกษา
กรมยุทธศึกษาทหารบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑-๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัย เรื่อง “การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ลักษณะวิชา การเมือง ของพันเอกกล้าณรงค์ ไพรีพายฤทธิเดช เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๑-๒๕๖๒

พลโท

(ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ
รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
ลักษณะวิชา การเมือง
ผู้วิจัย พันเอกกล้าณรงค์ ไพรีพายฤทธิเดช หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย
ในช่วงเวลา ๒๕๔๐-๒๕๖๒ วิเคราะห์ผลกระทบทางด้านการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐ
สู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
และเสนอแนวทางในการประสานสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี
(๒๕๖๑-๒๕๘๐) ต่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative
Research) โดยวิธีการวิจัยเอกสาร บนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Base) จาก
ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่งจะ
ได้ศึกษาความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงเวลา พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๖๑ และ
จะได้วิเคราะห์ว่าอะไรคือสาเหตุที่สำคัญที่นำมาสู่ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยใน
ประเทศไทย

ประเทศไทยได้ประสบปัญหาความขัดแย้งในหลายประเด็นทั้งความขัดแย้ง
ทางการเมือง ปัญหาทางดินแดน เช่น สถานการณ์ทางจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาทาง
การเมือง การแย่งชิงอำนาจทางการเมือง โดยเป็นปัญหารากเหง้า ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ
ดำเนินการสร้างและการพัฒนาประเทศชาติและขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนสืบต่อมา
ปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น สืบค้นจากลักษณะการปกครอง รากเหง้าประวัติศาสตร์ ความ
เชื่อทางศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรม ตลอดจนการครอบครองและการแบ่งปันการใช้ทรัพยากร
กิจที่ขาดความเท่าเทียมและความยากไร้ของโอกาส ที่เป็นภาวะจำยอมให้ยอมรับ จนเป็นการสะสม
ปัญหา นับแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบันให้กลับกลายเป็นการยอมรับเป็นวัฒนธรรมองค์กร หรือ
เป็นภาวะการยอมรับจนเป็นวัฒนธรรมของชาติไทย โดยการแก้ปัญหาด้วยอำนาจนิยม ไม่ใช่สันติวิธี
จนเป็นภาวะของปัญหาชาติไทย สืบมาและการแก้ปัญหาเพื่อความยั่งยืนในระบอบประชาธิปไตย
ภายใต้ บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) จะเป็น
แนวทางที่สามารถดำเนินการได้จริงอย่างที่มุ่งหวังหรือจำเป็นต้องมีการปรับแก้เพื่อให้สามารถ
ดำเนินการได้จริงในสภาวะวิสัยของโลกยุค AI และโลกประชาธิปไตยในปัจจุบัน เพื่อเปลี่ยนผ่านสู่
ประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

๗

คำสำคัญ : การเปลี่ยนผ่าน , ความเป็นประชาธิปไตย , รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ , ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐
ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)

Abstract

Title Transition to a Sustainable Democracy Under the Context of the Constitution BE 2560 and the National Strategy for 20 years (2018-2037)

Field politics

Name Colonel Klanarong Paileepairittidegh   **Course** NDC   **Class** 61

This thesis is intended to study democracy in Thailand during the period 1997-2016. Analyze the political impact on the transition of state power. Towards democracy Sustainable under the 2017 Constitution and the 20-year National Strategy and propose guidelines for harmonization of the Constitution 2017 and the 20-year national strategy for sustainable democracy This study is a qualitative study. By means of document research Based on empirical data Due to the political phenomenon related to the democratic process in Thailand Which will study democratic efforts in Thailand during 1997- 2018 And will analyze what is the leading reason leading to the failure of democracy in Thailand

Thailand has encountered many conflicts, including administrative conflicts. Territorial problems such as the situation in the southern border provinces Political problems Usurpation of executive power Which is a root problem That is a major obstacle to the nation's creation and development and hindering the prosperity of the people. The basic factors that cause the problem Searching from administrative characteristics Historical roots Religious beliefs Education and culture As well as possessing and sharing the use of unequal economy and opportunity poverty That is a servitude to accept Until is a accumulation of problems From ancient times until today, it has become an organization culture. Or is a state of surrender as a culture of the Thai nation By solving problems with popular power Not peaceful means Until being a condition of the Thai national problem Tracing and solving problems for sustainability in a democracy under The context of the

2017 constitution and the 20-year national strategy will be a practical way to look forward to or need to be modified to be able to actually operate in the conditions of the AI and democratic world. Current For a sustainable transition to democracy.

Key words : Transition, Democracy, 2017 Constitution, 20-Year National Strategy (2018-2015).

คำนำ

งานวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงเวลา ๒๕๕๐-๒๕๖๒ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) และเพื่อเสนอแนวทางในการประสานสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ต่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐ สู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน และได้แนวทางในการเข้าใจรัฐธรรมนูญของประเทศต่อไป

พันเอก

(กล้าณรงค์ ไพรีพายฤทธิเดช)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจที่จะสำเร็จลงได้หากไม่ได้รับคำแนะนำ ความเอื้อเฟื้อ และกำลังใจที่ดีเยี่ยมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พลโทณรงค์ฤทธิ์ หอมอ่อน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ของการได้รับความช่วยเหลือจากท่านในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา และการได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือที่ดีเยี่ยมจากกรรมการวิทยานิพนธ์ทุกท่าน และนอกจากคำแนะนำแล้วท่านมักจะสอบถามถึงความก้าวหน้าของผู้วิจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันและกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดมา ดร.อมร วาณิชวิวัฒน์ ในฐานะอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้ให้ทั้งคำแนะนำ และกำลังใจที่ดีเยี่ยมสำหรับผู้วิจัยมาโดยตลอด และความอนุเคราะห์และคำแนะนำที่ดี เยี่ยมจากกรรมการภายนอกวิทยาลัย คือ ดร.สมสวย เจริญใจระกุล คำแนะนำ ความเมตตาช่วยเหลือ ความเอาใจใส่ และกำลังใจจากคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ได้ส่งผลให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความเอื้อเฟื้อที่ดีจากคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรและบุคลากรของหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และเพื่อนนิสิต และอีกหลายท่านทั้งรุ่นพี่รุ่นน้องที่ร่วมหลักสูตรเดียวกัน ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

พันเอก

(กล้าณรงค์ ไพรีพายฤทธิเดช)

นักศึกษาวินิจฉัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization concept)	๗
แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (democratic transition concept)	๑๒
แนวคิดความยั่งยืนของประชาธิปไตย (democratic consolidation concept)	๒๑
แนวคิดฉันทามติ (Consensus concept)	๒๖
ทฤษฎีชนชั้นนำ (Elite theory)	๒๗
ประชาธิปไตยไทยกับแนวคิดรัฐพันลีก	๓๒
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๓๖
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๘
สรุป	๔๙

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๓	
ปรากฏการณ์ประชาธิปไตย	๕๑
การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๗	๕๑
ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย	๖๒
รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒	๖๕
การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒	๘๐
การจัดตั้งรัฐบาลระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒	๘๕
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) กับการพัฒนาประชาธิปไตย	๘๗
ผลกระทบทางการเมืองช่วงปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒	๙๐
การขับเคลื่อนสู่ประชาธิปไตย พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๖๒	๙๑
สรุป	๑๑๓
บทที่ ๔	
ผลกระทบการจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้-	๑๑๖
รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)	
การวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐสู่	
ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ	
๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)	๑๑๖
เสนอแนวทางในการประสานสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และ	
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ต่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน	๑๒๖
บทสรุป	๑๒๙
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๓๔
สรุป	๑๓๔
ข้อเสนอแนะ	๑๕๕
บรรณานุกรม	๑๕๘

๒

สารบัญ

หน้า

ประวัติผู้วิจัย

๑๗๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓-๑	เหตุการณ์สำคัญของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙	๕๗
๓-๒	การเลือกตั้งในห้วงปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๘๒
๓-๓	สมาชิกวุฒิสภา	๘๔
๓-๔	เขตเลือกตั้ง ๓๕๐ เขต แบ่งจำนวนเขตเลือกตั้งตามจังหวัด	๙๔
๓-๕	ชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี	๙๖
๓-๖	ผลสำรวจพรรคการเมืองที่ต้องการ	๑๐๕
๓-๗	ผลสำรวจบุคคลเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีที่ต้องการ	๑๐๗
๓-๘	ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒ นับคะแนนแล้ว ๙๔ % (๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒)	๑๑๒
๔-๑	จำนวนที่นั่ง ส.ส.	๑๑๗
๔-๒	การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง	๑๒๒
๔-๓	เหตุผลที่ตอปปรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล	๑๒๓
๔-๔	เหตุผลที่ตอปปรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล	๑๒๓
๔-๕	ความคิดเห็นและปัญหาต่อเศรษฐกิจไทยหลังการเลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้ รัฐบาลใหม่	๑๒๓
๕-๑	ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทย	๑๓๕
๕-๒	สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ และการออกแบบสถาบันทางการเมืองของ กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย	๑๓๘
๕-๓	สาระสำคัญของการจัดการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลของ กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย	๑๔๒
๕-๔	สาระสำคัญของการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยใน ประเทศไทย	๑๔๙

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒-๑	สรุปแนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย	๒๕
๒-๒	กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๘
๔-๑	DETC Model	๑๓๒
๕-๑	ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย	๑๔๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบอบการปกครองในโลกยุคปัจจุบัน ระบอบประชาธิปไตยได้รับการยอมรับและกลายเป็นระบอบการปกครองที่ชอบธรรมและเป็นสากลที่สุด ประเทศส่วนใหญ่จึงดิ้นรนเพื่อเป็นประชาธิปไตย หลายประเทศประสบความสำเร็จกลายเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน และอีกหลายประเทศกำลังเดินอยู่บนเส้นทางของความพยายามที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ดังเช่นปรากฏการณ์อาหรับสปริง (The Arab Spring) ที่ประชาชนออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องเสรีภาพจากรัฐบาลเผด็จการที่ครองอำนาจอย่างยาวนาน ทั้งในอียิปต์ ตุนิเซีย และอีกหลายประเทศในตะวันออกกลาง ในกรณีของไทยซึ่งเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมาแล้วหลายครั้งตลอดช่วงระยะเวลา ๘๖ ปีที่ผ่านมา กลับประสบกับความล้มเหลวซ้ำๆ นับตั้งแต่ความพยายามสถาปนาประชาธิปไตยครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และความพยายามในครั้งหลังที่สำคัญๆ ทั้งหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หลังเหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ที่นำมาสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมืองปี ๒๕๔๐ และหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และในปัจจุบัน (ปี ๒๕๖๐) การเมืองไทยยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำกองทัพที่มาจากพรรคการเมืองใน ปี ๒๕๕๗ ที่ทำให้ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ต้องล้มเหลว ส่งผลให้ประชาธิปไตยในการเมืองไทยยังไม่เกิดขึ้น และไม่อาจคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ หรืออย่างไรทั้งที่เคยถูกคาดการณ์ว่าจะเป็นคลื่นลูกที่สามของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย พ.ศ.๒๕๓๑ หรือประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว

ปรากฏการณ์ความล้มเหลวของความพยายามที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยมีข้อบ่งชี้หลายประการ ที่สำคัญคือปัญหาการรัฐประหารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการเมืองไทย โดยหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมา เกิดรัฐประหารที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองถึง ๑๓ ครั้ง โดยเฉลี่ยประมาณ ๗ ปี จะเกิดรัฐประหาร ๑ ครั้ง ในจำนวนนี้มีเพียงครั้งเดียวที่เป็นไปเพื่อการจรรโลงประชาธิปไตย คือการรัฐประหารที่นำโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ยึดอำนาจรัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดา ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ เพื่อยกเลิกพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและให้งดใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญบางมาตราที่ออกโดยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา การรัฐประหารครั้งนี้ทำให้สามารถบังคับใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๔๗๕ ที่มี

วัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยรัฐประหาร เช่นนี้ ส่งผลให้เมื่อเกิดปัญหาทางการเมืองจึงมักจะตามมาด้วยคำถามที่ว่า “จะมีรัฐประหารหรือไม่” คำถามเช่นนี้ทำให้เห็นว่า รัฐประหารถูกมองว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาโดยตลอด” แม้แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ระหว่างปี ๒๕๔๙-๒๕๖๑ ที่การเมืองไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมือง และวิกฤตการเลือกตั้งซึ่งเกิดขึ้นถึง ๒ ครั้ง ได้แก่ การเลือกตั้งในปี ๒๕๔๙ และการเลือกตั้งในปี ๒๕๕๗ วิกฤตทางการเมืองในระยะเวลานี้นำมาสู่การใช้ความรุนแรงต่อกันของคู่ขัดแย้ง ทั้งรัฐบาลและกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง และกลายเป็นเงื่อนไขและโอกาสของการรัฐประหารที่เกิดขึ้น ๒ ครั้ง นั่นคือรัฐประหารในปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๗ ที่แสดงให้เห็นว่าแม้ระบอบประชาธิปไตย จะเป็นระบอบที่ยอมรับกันว่าชอบธรรมในระดับสากล แต่กรณีประเทศไทยการรัฐประหารล้มล้างรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังคงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

นอกจากการเกิดรัฐประหารบ่อยครั้งแล้ว การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญในการเมืองไทยเกิดขึ้นบ่อยครั้งเฉกเช่นเดียวกัน และดูเหมือนว่าจะเป็นการปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กับการรัฐประหารโดยอาจจะกล่าวได้ในที่นี้ว่า การรัฐประหารมักจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งสะท้อนปัญหาระบอบรัฐธรรมนูญของไทยที่ไม่อาจจะนำมาสู่การสร้างการยอมรับในหลักการแห่งรัฐธรรมนูญร่วมกันที่จะหวงแหนและปกป้อง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญไทยมักถูกใช้เป็นเครื่องมือแห่งอำนาจของบุคคลหรือคณะบุคคล เป็นตราประทับประกันความชอบธรรมของกลุ่มผู้ปกครอง และถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงตามผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองที่เข้าสู่อำนาจมากกว่าจะมุ่งเน้นการสร้างหลักนิติธรรม (Rule of Law) เพื่อสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตย หากนับจากปี ๒๔๗๕-๒๕๕๙ ไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว ๑๙ ฉบับ เฉลี่ยจะเกิดขึ้นทุกๆ ๔ ปี และในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๙ รัฐบาลได้จัดให้มีการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๙ ผลปรากฏว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านความเห็นชอบในการลงประชามติ กรณีนี้ถือเป็นครั้งที่สองของการนำวิธีการออกเสียงลงประชามติมาใช้ในกระบวนการผ่านร่างรัฐธรรมนูญของไทย โดยครั้งแรกถูกใช้ในกระบวนการผ่านร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๙ ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ และเป็นฉบับที่ ๒๐ ของไทย

ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองและข้อค้นพบข้างต้น สะท้อนปัญหาทั้งด้านตัวแสดงและสถาบันทางการเมืองต่อการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในวรรณกรรมก่อนหน้านี้ โดยบางส่วนกล่าวถึงปัญหาตัวแสดงทางการเมือง และบางส่วนเน้นไปที่ความอ่อนแอของสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญ และพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่พบว่าการศึกษากลับมาเกี่ยวกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่จะสะท้อนปัญหาความล้มเหลวของกระบวนการนี้ในแต่ละช่วงเวลาข้อเท็จจริงที่ปรากฏอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ยึดติดกับกรอบการศึกษาที่อธิบายเฉพาะปรากฏการณ์หรือปัญหาด้านใดด้านหนึ่งและให้คำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ความพยายามที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยต้องล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่าและไม่สามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่

ที่ยังยืนยงมีอยู่น้อย ดังนั้น การศึกษานี้จะได้ศึกษาการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) อย่างประสานสอดคล้องตอบคำถามที่ว่า อะไรคือสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้การทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยต้องล้มเหลว ทั้งที่ได้เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยมาแล้วหลายครั้ง แต่ไม่อาจจะสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตยให้มั่นคงได้ โดยการศึกษาจะครอบคลุมทั้งปัจจัยด้านบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองทั้งชนชั้นนำ กลุ่มเคลื่อนไหว และพลังฝ่ายอนุรักษ์นิยม และด้านสถาบันทางการเมือง ผ่านในช่วงเวลาสำคัญของความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๑

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงเวลา ๒๕๔๐-๒๕๖๑
๒. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจอธิปไตยสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๓. เพื่อเสนอแนวทางในการประสานสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ต่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ประกอบด้วยขอบเขตการศึกษา ดังนี้

๑. ศึกษาเนื้อหาการประยุกต์ใช้แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ให้ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๒. ศึกษาแนวคิดเรื่องฉันทามติ และทฤษฎีชนชั้นนำ
๓. ศึกษาลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๔. ศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ในเรื่องของรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองรัฐวิธี ปี พ.ศ. ๒๕๖๐
๕. ศึกษาการเลือกตั้งและการได้มาของรัฐบาลปรากฏการณ์ในห้วงปี ๒๕๔๙-๒๕๖๑
๖. ศึกษาการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๗

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการวิจัยเอกสาร บนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Base) จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่งจะได้ศึกษาความพยายามทำให้เป็น ประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงเวลา พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๖๑ และจะได้วิเคราะห์ว่าอะไรคือสาเหตุที่ สำคัญที่นำมาสู่ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย และในการนำข้อมูลด้าน บทบาทของตัวแสดงทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยมาใช้ใน งานวิจัยฉบับนี้ จะได้คำนึงถึงเงื่อนไข ๒ ประการที่สำคัญคือ ประการแรก งานวิจัยฉบับนี้ไม่ได้มองว่าตัว แสดงทางการเมืองใดเป็นขาวหรือดำ บทบาทของตัวแสดงทางการเมืองต่างๆ ที่จะได้นำมากล่าวถึงและ วิเคราะห์ในงานวิจัยฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณูปการในฐานะแหล่งที่มาของข้อมูลในการเรียนรู้ของ ผู้วิจัย และประการที่สอง ตัวแสดงทางการเมืองมีบริบทหรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้นอยู่รอบ การศึกษาบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองต่างช่วงเวลาจึงจะได้ตระหนักถึงข้อจำกัดในประเด็นนี้เป็น สำคัญ โดยการศึกษานี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) อันได้แก่ สถิติ ข้อความประกาศ เอกสาร หรือ บันทึกราชการ สื่อสิ่งพิมพ์สาธารณะ และข้อความจากหนังสือและบทความที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) อันได้แก่ บทวิเคราะห์ วิจารณ์ ในหนังสือ บทความ สื่อสิ่งพิมพ์สาธารณะ ผลการศึกษาของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย ในประเทศไทย

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้การพรรณนา (Descriptive) ในการนำเสนอผลการศึกษา โดยเนื้อหาในแต่ละบทที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในแต่ละช่วงเวลา จะประกอบไปด้วยการอธิบายลักษณะของ เส้นทางเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย การร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองใน รัฐธรรมนูญ การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล และการออกจากกระบวนการทำให้เป็น ประชาธิปไตย ซึ่งจะได้นำเสนอทั้งปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและ การรัฐประหารที่นำมาสู่การสิ้นสุดกระบวนการนี้ ปัญหาที่กระทบต่อกระบวนการทำให้เป็น ประชาธิปไตย และการขับเคลื่อนต่อสู้ของพลเมืองในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และ

การศึกษาสังเคราะห์เนื้อหาจากยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่สนับสนุนต่อการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. เข้าใจการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงเวลา ๒๕๔๐-๒๕๖๑
๒. ได้รับทราบถึงผลกระทบทางด้านการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๓. ได้แนวทางในการเข้าใจรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)

คำจำกัดความ

การทำให้เป็นประชาธิปไตย	หมายถึง	การเปลี่ยนผ่านจากระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งในที่นี้จะแบ่งเป็นสองขั้นตอน คือ การเปลี่ยนผ่าน (Democratic Transition) และการเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (Democratic Consolidation) ดังนั้น หากจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยต้องผ่าน กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การตั้งมั่นของประชาธิปไตยได้สำเร็จ
ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน	หมายถึง	ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นรูปแบบการปกครองเดี่ยวที่ตัวแสดงทางการเมืองทุกกลุ่ม ทั้งชนชั้นนำ พรรคการเมือง และมวลชนยอมรับในความชอบธรรม และไม่คิดจะล้มล้างหรือโต้แย้งกติกาของระบอบการปกครองนี้
ฉันทามติ	หมายถึง	การที่ตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญยอมรับ ร่วมกันใน กติกาทางการเมืองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และนำมาซึ่งการเคารพและรักษากติกาทางการเมือง เหล่านั้น โดยไม่คิดที่จะล้มล้างโดยอาศัยกำลังหรือวิถีทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย อันจะนำมาซึ่งการสร้าง หลักนิติธรรม (Rule of Law)

ตัวแสดงทางการเมือง	หมายถึง	ตัวแสดงที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยทั้งชนชั้นนำ เช่น กองทัพและผู้นำกองทัพ และนักการเมือง สถาบันหรือองค์กรทางการเมือง เช่น รัฐบาล และพรรคการเมือง และมวลชนซึ่งเป็นกลุ่มพลังเคลื่อนไหวทางการเมือง
ชนชั้นนำกลุ่มเดิม	หมายถึง	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบอบการปกครองที่กลุ่มชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจได้แสดงบทบาทนำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า “การปฏิรูปจากข้างบน” แรงกดดันจากต่างประเทศที่ต้องการระบอบที่เป็นเสรีเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย ส่งผลให้ชนชั้นนำบางส่วนต้องทำสัญญาหรือทำความเข้าใจกับชนชั้นนำฝ่ายตรงข้ามเพื่อสร้างการทำงานของระบอบประชาธิปไตยใหม่ ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างช้าๆ
ระบอบเดิมล่มสลายหรือถูกโค่นล้ม	หมายถึง	การเกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายต่อต้านระบอบเก่ามีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและยกเลิกระบอบการปกครองแบบเก่า ส่งผลให้ชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจในระบอบเก่าหมดอำนาจลง เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับการแข่งขันทางอำนาจในหมู่ชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ และสถานะสูญญากาศทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนพยายามที่จะดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีอำนาจทางการเมืองด้วยเช่นกัน
การประนีประนอม	หมายถึง	ลักษณะที่กลุ่มชนชั้นนำในระบอบการปกครองแบบเก่าและฝ่ายต่อต้านซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่เติบโตขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองที่มีสาเหตุมาจากปัญหาการจัดดุลอำนาจทางการเมืองของ ๒ ฝ่ายคือ

ฝ่ายที่ต่อต้านระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำในระบอบเก่าและฝ่ายที่สนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่

รัฐพันลึก

หมายถึง

การที่รัฐมีสภาพเปรียบได้กับองค์กรอันมีอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนของตน และมีกลไกหรือเครื่องมือการทำงานในการสร้างระเบียบ บังคับใช้กฎหมาย และดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามที่ตนกำหนด ผู้ใดที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ ผู้พิพากษา ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกที่รัฐใช้ในการปกครอง สำหรับรัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a Sustainable Democracy under the Context of the Constitution BE 2560 and the National Strategy for 20 Years (2018-2037) อาศัยการประยุกต์ใช้แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แนวคิดของประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แนวคิดฉันทามติ และทฤษฎีชนชั้นนำมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยบทนี้เป็นการนำเสนอการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งจะได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๗ หัวข้อ ดังนี้

๑. แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization Concept)
๒. แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition Concept)
๓. แนวคิดความยั่งยืนของประชาธิปไตย (Democratic Consolidation Concept)
๔. แนวคิดฉันทามติ (Consensus Concept)
๕. ทฤษฎีชนชั้นนำ (Elite Theory)
๖. ประชาธิปไตยไทยกับแนวคิดรัฐพันลึก
๗. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
๘. เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๙. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๑๐. สรุป

แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization Concept)

คำว่า “ประชาธิปไตย” มีการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย แต่ที่นำมาอ้างถึงกันมาก คือ ข้อเสนอของ Robert Dahl ในงานเรื่อง “Polyarchy” ที่ว่าประชาธิปไตย คือ ระบบการเมืองระบบหนึ่งที่รัฐบาลจำต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมของ

การเมือง ความรับผิดชอบดังกล่าวคือ^๑ การประกันเสรีภาพของประชาชน ทั้งเสรีภาพในการร่วมตัว การแสดงออกซึ่งสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองมีสิทธิในการแข่งขันเพื่อการเลือกตั้ง และมีสถาบันทางการเมืองในการดำเนินการตามนโยบายที่มาจาก การเลือกตั้งและการแสดงออกของประชาชน และคำกล่าวของอับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกล่าวเชิดชูเกียรตินายทหารที่พลีชีพในสงครามกลางเมืองในพีธี ณ สุสานเกตตีสเบิร์ก เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๖๓ ว่า “พวกเขาจะไม่ตายเปล่า แต่การตายของพวกเขาจะทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีเสรีภาพขึ้นมาใหม่ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่สูญสิ้นไปจากโลกนี้” ท่อนหนึ่งของคำกล่าวนี้ที่ว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” กลายเป็นคำนิยามการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย^๒ ซึ่งสะท้อนการเน้นทั้งกระบวนการและเป้าหมายของความเป็นประชาธิปไตยไว้ในนิยามนี้อย่างครบถ้วน

ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ประชาธิปไตย” ในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามมิติของเวลาและเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทในทางการเมือง ส่งผลให้หลักการประชาธิปไตยถูกนำมาใช้โดยประยุกต์ให้เข้ากับเป้าหมายของกลุ่มการเมืองในแต่ละกลุ่มมากกว่าจะยอมรับในหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง เช่นหลังเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ประชาธิปไตย หมายถึง สิ่งที่ตรงข้ามกับอำนาจนิยมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้น กลุ่มชนชั้นนำในระบอบใหม่จึงถือว่าระบอบการเมืองที่ดำเนินไปหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้วโดยตัวเอง^๓ ส่วนในช่วงก่อนสงครามมหาเอเซีย

---

^๑ Robert Alan Dahl. Polyarchy: Participation and Opposition. (London: Yale University Press, 1971). p. 3.

^๒ นิยม รัฐอมฤต. การปกครองระบอบประชาธิปไตยในนานาประเทศ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓). หน้า ๗. Robert Alan Dahl. Polyarchy: Participation and Opposition. (London: Yale University Press, 1971). p. 3.

^๓ ในความเห็นของปรีดี พนมยงค์. ประชาธิปไตยคือ “แบบการปกครองที่ถ้อยมือปวงชนเป็นใหญ่” การที่ประชาธิปไตยถ้อยมือปวงชนเป็นใหญ่ก็เพื่อราษฎรทั้งหลายที่ประกอบเป็นปวงชนนั้นได้มีรัฐบาลของปวงชนซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางผู้แทนราษฎร จึงจะเป็นรัฐบาลที่กระทำการเพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหลายให้มีความอุดมสมบูรณ์ในการครองชีพ และปลอดภัยจากการเบียดเบียนระหว่างกัน อีกทั้งเพื่อให้ราษฎรทั้งหลายประพาสติดต่อกันตามศีลธรรมอันดีของประชาชน

บูรพา ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ตรงข้ามกับเผด็จการ ต่อมาในระยะหลังรัฐประหารในปี ๒๕๙๐ ประชาธิปไตยถูกให้ความหมายหลากหลายตามความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มอนุรักษ์นิยมเห็นว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงคือประชาธิปไตยที่พระราชทานโดยพระมหากษัตริย์ จึงต้องให้บทบาทแก่สถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนกลุ่มอำนาจนิยมของฝ่ายทหาร ให้ความสำคัญแก่ประชาธิปไตยในแบบที่ต้องพัฒนาแบบมีขั้นตอนภายใต้การดูแลของกองทัพ และสำหรับกลุ่มสังคมนิยม ประชาธิปไตยจะนำไปสู่ความเสมอภาคเท่าเทียมในด้านเศรษฐกิจของประชาชนที่ยากจน และหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คำว่าประชาธิปไตยในกระแสหนึ่งถูกให้ความหมายที่ขยายไปสู่สิทธิของมวลชนผู้ทุกข์ยาก และอีกกระแสหนึ่งภายใต้พลังอนุรักษ์นิยม ประชาธิปไตยถูกตีความใหม่ โดยประสานสถาบันทางการเมืองแบบตะวันตกเข้ากับการยอมรับแบบใหม่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะแหล่งที่มาของอำนาจอธิปไตยที่อาจจะเรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข”^๔

ความสับสนนี้สืบต่อมาถึงปัจจุบันซึ่งโดยทั่วไปเข้าใจกันว่าการมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้งนั้นแสดงว่าเราเป็นประชาธิปไตย ทั้งที่ในหลายๆ ครั้งปรากฏการจัดการในเชิงสถาบันทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยที่ไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เช่น การไม่ให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง มีฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรือมีหัวหน้าฝ่ายบริหารที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น^๕ กรณีเหล่านี้สะท้อนปัญหาการขาดความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏทั้งในทัศนคติของชนชั้นนำทางการเมือง พรรคการเมือง และมวลชนบางกลุ่มที่ขบเคี้ยวและแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง โดยขาดการยอมรับในหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (Majoritarianism) หรือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจากเลือกตั้ง (Electoralism) และหลักการปกป้องสิทธิ

ชาติจึงจะดำรงคงมีความเป็นเอกราชและพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้ ดูใน ปริติ พนมยงค์. ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้น กับการร่างรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๗). หน้า ๖.

^๔ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ. สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส, ๒๕๕๑). หน้า ๓-๗.

^๕ ลักษณะของการจัดการเชิงสถาบันในรูปแบบประชาธิปไตยอาจจะพิจารณาได้จาก ๔ เงื่อนไข คือ ๑) การมีหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มาจากเลือกตั้ง ๒) การมีฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากเลือกตั้ง ๓) การมีพรรคการเมืองที่เข้าแข่งขันในการเลือกตั้งมากกว่า ๑ พรรค ข้อควรระวังในกรณีนี้ที่แสดงถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยคือการไม่มีพรรคการเมือง หรือมีเพียงพรรคการเมืองเดียว หรือผู้นำไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและเขียนกฎกติกาตามใจชอบ และ ๔) นอกจากทั้งสามเงื่อนไขแล้ว การสับเปลี่ยนอำนาจและการเปลี่ยนตัวผู้นำจะต้องอยู่ภายใต้กติกา ดูใน Jose Antonio Cheibub. Presidentialism Parliamentarism and Democracy. (New York: Cambridge University Press, 2007). p. 27-28.

เสรีภาพของประชาชนและจำกัดอำนาจรัฐ (Constitutionalism) ที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่หรือเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy)^๖

ในงานการศึกษา^๗ ประชาธิปไตยจะหมายถึงเสรีประชาธิปไตย ที่ประกอบด้วย การปกครองตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งต้องอาศัยกฎหมายเพื่อสร้างและรักษาเงื่อนไข การเคารพสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของพลเมือง (Political Rights and Civil Liberties) ทั้งการ แสดงออกและการรวมกลุ่มเป็นองค์กร พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ มีการเลือกตั้งที่เสรีและ ยุติธรรม (Free and Fair Election) มีฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง มีตัวแทนที่ พร้อมรับผิดชอบและยอมรับการตรวจสอบ (Accountability) ที่ไม่เพียงแต่เฉพาะการตรวจสอบจาก ฝ่ายการเมืองด้วยกันเท่านั้น แต่รวมถึงการตรวจสอบจากสาธารณะและ/หรือองค์กรภาคประชาชน และการมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของประชาชน และมีอำนาจในการ บริหารประเทศอย่างแท้จริง โดยไม่ถูกแทรกแซงจากองค์กรอื่น^๘ เป้าหมายก็เพื่อให้ระบบการเมืองและ การปกครองเปิดโอกาสและทำให้โอกาสนั้นเป็นจริงในการให้ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนมากที่สุด มีส่วน ร่วมในกระบวนการเมืองทั้งปวงของรัฐและกระบวนการเมืองทั้งหลายดำเนินไปอย่างสันติ รวมทั้งเปิด โอกาสให้สถาบันและกลุ่มองค์กรสังคมได้พัฒนาเข้าสู่กระบวนการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ถูกทำลาย กีดขวาง และปิดกั้น โดยอำนาจอิทธิพลเหนือรัฐหรือใต้รัฐ^๘

และหากจะพิจารณารูปแบบรัฐบาลในการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งโดยทั่วไปแบ่ง ออกเป็น ๓ รูปแบบคือ ระบบประธานาธิบดีเช่นสหรัฐอเมริกา ระบบรัฐสภาเช่นสหราชอาณาจักร และ ระบบผสม^๙ กรณีของไทย รูปแบบรัฐบาลแบบรัฐสภาเป็นรูปแบบเดียวที่ไทยนำมาปรับใช้นับตั้งแต่การ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ๒๔๗๕ ลักษณะสำคัญของรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา คือ การ เชื่อมโยงฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งเข้าสู่ฝ่ายนิติ

^๖ อนุสรณ์ ลิมมณี. "การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย". (วารสารสถาบันพระปกเกล้า), ฉบับที่ ๓ เดือนมกราคม - เมษายน ๒๕๕๑. หน้า ๑.

^๗ Robert Alan Dahl. Democracy and Its Critics. (New Haven, Yale University Press, 1989), p. 221.

^๘ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. แปดทศวรรษสยามปฏิวัติ: บทวิเคราะห์การเมืองและ ประชาธิปไตยสยามไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน. (กรุงเทพมหานคร: สมมติ, ๒๕๕๖). หน้า ๒๓.

^๙ นิยม รัฐอมฤต. รูปแบบการปกครองของสหรัฐอเมริกาเรียกได้ว่าเป็น "ประชาธิปไตย แนวเสรีชน" ในขณะที่รูปแบบของอังกฤษนั้นเรียกว่า "ประชาธิปไตยแนววิวัฒนาการ" ดูใน นิยม รัฐอมฤต. การปกครองระบอบประชาธิปไตยนานาประเทศ.

บัญญัติจะเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารจากผู้นำพรรคการเมืองที่ร่วมจัดตั้งรัฐบาล โดยฝ่ายบริหารจะยังเป็นสมาชิกในฝ่ายนิติบัญญัติและจะต้องนำเสนอนโยบายต่อฝ่ายนิติบัญญัติ และอยู่ในอำนาจตราบท่างที่ ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายนิติบัญญัติ^{๑๐} ข้อดีของการปกครองในรูปแบบนี้คือการยืนยันประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของกระบวนการกำหนดนโยบายที่รัฐบาลมั่นใจว่าจะได้รับเสียงสนับสนุนในสภาเพื่อ ผ่านกฎหมายที่จำเป็นสำหรับนโยบายโดยปราศจากการอภิปรายที่ยืดเยื้อ และตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงในมติมหาชนได้มากกว่า เนื่องจากรัฐบาลมีวาระการดำรงตำแหน่งไม่แน่นอน การอยู่ใน ตำแหน่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐบาลและสามารถถูกเปลี่ยน ณ เวลาใดก็ได้แทนที่จะคอยให้หมดวาระ ภายใต้อำนาจประชาธิปไตยแบบตัวแทน ระบอบรัฐสภาวางอยู่ บนสมมติฐานที่ว่าในช่วงเวลาแห่งการ เลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตรวจสอบผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าดีหรือไม่ และการควบคุมที่ดีที่สุดของ พลเมืองคือช่วงเวลาเลือกตั้ง ทั้งนี้ ระบบนี้อาจจะเผชิญกับการติดขัด (gridlock) ของสภาได้ง่ายหาก เสียงสนับสนุนของฝ่ายรัฐบาลเปราะบาง ซึ่งเกิดขึ้นได้กับการมีรัฐบาลผสมหลายพรรค^{๑๑} อย่างไรก็ตาม การจัดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ไทยนำมาปรับใช้ ไม่ได้กำหนดไว้อย่าง ตายตัว โดยพบว่ารัฐธรรมนูญของไทยบางฉบับที่ใช้ในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมีการ เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญบางประการในการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ เช่น รูปแบบที่ ใช้ “สภาเดี่ยว” รูปแบบ “สภาคู่” หรือระดับของดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่ แตกต่างกัน บางฉบับเน้นให้อำนาจแก่ฝ่ายนิติบัญญัติมาก บางฉบับให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารที่เพิ่มมา กขึ้นเพื่อให้เกิดดุลแห่งอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และรูปแบบการเลือกตั้ง บางฉบับ ใช้ระบบแบ่งเขตๆ ละคน หรือหลายคน บางฉบับใช้รูปแบบผสมระหว่างระบบแบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ เป็นต้น

ส่วนคำว่า “การทำให้เป็นประชาธิปไตย” (Democratization) คือ กระบวนการของการ เปลี่ยนผ่านจากระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยไปสู่การเป็นประชาธิปไตย^{๑๒} หรือนำไปสู่สิ่งที่ Linz และ

---

^{๑๐} Leonard Freedman. “Parliamentary Democracy”. in *The encyclopedia of political science*. Volume 4, ed. George Thomas Kurian (Washington, D.C.: OQ Press, 2011). p. 1176.

^{๑๑} Wiarda J. Howard. *Comparative Politics: Critical Concepts in Political Science*. (New York: Routledge, 2005). pp. 403-421.

^{๑๒} โยชิฟูมิ ทามาตะ. *ประชาธิปไตย การทำให้เป็นประชาธิปไตย และการออกจาก ประชาธิปไตยของประเทศไทย*. ฟ้าเดียวกัน ๖ ฉบับที่ ๔: ทางแพร่งประชาธิปไตยไทย (๒๕๕๒). หน้า

Stepan เรียกว่า “The Only Game in Town” กล่าวคือ ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ชอบธรรมเพียงระบอบเดียวที่กลุ่มการเมืองต่างๆ ในสังคมต่างยอมรับและไม่มีกลุ่มใดต้องการที่จะโค่นล้มหรือล้มล้างระบอบนี้^{๑๓} โดยมีงานการศึกษาเกี่ยวกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยจากหลากหลายแนวทางการศึกษา ทั้งการศึกษาตามแนวทางการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization Approach) ที่เน้นอธิบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อการเป็นประชาธิปไตยและการคงอยู่ของเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracies) การศึกษาตามแนวทางการศึกษาเชิงโครงสร้าง (Structural Approach) ที่เน้นอธิบายการเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจระหว่างชนชั้นเนื่องจากการปฏิรูปทางสังคมและเศรษฐกิจต่อการเป็นประชาธิปไตย และการศึกษาตามแนวทางการเปลี่ยนผ่าน (Transition Approach) ที่เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและบทบาทชนชั้นนำในการตัดสินใจนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย จากทั้งสามแนวทางการศึกษานี้ อาจสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยได้เป็น ๖ ปัจจัยดังนี้ ๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) ๒) การแบ่งแยกทางสังคม (Social Division) หรือการมีอยู่ของความการศึกษานี้จะได้ศึกษาการทำให้เป็นประชาธิปไตยตามแนวทางการเปลี่ยนผ่าน อย่างไรก็ตาม การศึกษาตามแนวทางการเปลี่ยนผ่านจะเน้นบทบาทของตัวแสดงที่เป็นชนชั้นนำเป็นหลักทำให้ขาดการให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่เป็นมวลชน ซึ่งการศึกษานี้จะได้ทำการศึกษากลุ่มเหล่านี้ด้วย และเพื่อให้เห็นกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยในแต่ละช่วงเวลาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาในส่วนของที่มาของรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง และจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลด้วย

แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition Concept)

การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเป็นขั้นตอนแรกเริ่มของการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) ดังนั้น การทำให้เป็นประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องผ่านพ้นขั้นตอนนี้ก่อน^{๑๔} ความสำคัญที่มากของขั้นตอนนี้ นำมาสู่ความพยายามของนักวิชาการทั้งที่นำเสนอให้เห็นขั้นตอนหรือ

๑๑๒. และ Tamada Yoshifumi, *Myths and Realities: The Democratization of Thai Politics*. (Kyoto, Japan: Kyoto University Press, 2008). p.7.

^{๑๓} Juan Linz and Alfred Stepan. *Toward Consolidated Democracies*. Larry Diamond and Marc F. Plattner, Ed. *The Global Divergence of Democracies*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 2001. p.94.

^{๑๔} Linz and Stepan. *Toward consolidated democracies*. [op.citi](#).p.93 และ อนุสรณ์ ลิมมณี. "การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย". (วารสารสถาบันพระปกเกล้า), ฉบับที่ ๓ เดือนมกราคม - เมษายน ๒๕๕๑.

กระบวนการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลว ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่าน และตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นต้น แต่สิ่งที่คิดเห็นสอดคล้องกันคือ การให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านตัวแสดงในการตัดสินใจนำการเปลี่ยนผ่าน โดยเฉพาะบทบาทชนชั้นนำ ดังนั้นเจตนาของชนชั้นนำที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยจึงถูกอธิบายในฐานะปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกระบวนการนี้ แม้เจตนาจะเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก แต่ก็สามารถพิจารณาผ่านพฤติกรรมและการแสดงบทบาททางการเมืองของชนชั้นนำ และรวมถึงสะท้อนผ่านการร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองที่ใช้เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

ตัวอย่างงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยซึ่งนำเสนอให้เห็นความสำคัญของปัจจัยด้านตัวแสดงที่เป็นชนชั้นนำ เช่น งานการศึกษาของ Dankwart Rustow ได้จัดกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยออกเป็นสองกลุ่ม คือ ชนชั้นนำกลุ่มใหม่ และชนชั้นนำกลุ่มเดิม และนำเสนอ ๔ ขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ประกอบไปด้วย ๑) ขั้นตอนเงื่อนไขเบื้องต้น (Background Condition) ขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ (National Unity) ความสำเร็จของขั้นตอนนี้พิจารณาจากความเชื่อมั่นหรือการไม่ตั้งข้อสงสัยของพลเมืองส่วนใหญ่ต่อชุมชนทางการเมือง ๒) ขั้นเตรียมการ (Preparatory Phase) ขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างความแตกต่างหลากหลายและการแข่งขันที่จะนำไปสู่การแบ่งขั้วในสังคมเพื่อให้เกิดชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ เกิดสภาวะของการแข่งขันระหว่างชนชั้นนำกลุ่มใหม่กับชนชั้นนำกลุ่มเดิม ๓) ขั้นตอนการตัดสินใจ (Decision Phase) ขั้นนี้เป็นผลจากความขัดแย้งและการแบ่งขั้วของชนชั้นนำกลุ่มใหม่กับชนชั้นนำกลุ่มเดิม และทำให้กลุ่มชนชั้นนำตระหนักถึงการมีอยู่ของความหลากหลายภายในสังคม (Diversity in Unity) และนำไปสู่การเจรจาเพื่อสร้างการประนีประนอมที่จะทำให้ต้องกำหนดทางเลือกและการตัดสินใจ หนึ่งในทางเลือกคือ การเป็นประชาธิปไตย หากไม่อาจตกลงกันได้ จะย้อนกลับไปสู่ขั้นเตรียมการอีกครั้ง แต่หากการประนีประนอมประสบความสำเร็จ เกิดการยอมรับรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย จะนำไปสู่ขั้นที่สี่ และ ๔) การสร้างความคุ้นเคยในวิถีประชาธิปไตย (Habituation Phase) ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยมีการขยายออกไปของกฎเกณฑ์ในการแข่งขันทางการเมืองและการเปิดกว้างในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน^{๑๔} จะเห็นได้ว่างานชิ้นนี้เน้นไปที่การให้ความสำคัญกับการประนีประนอมในฐานะยุทธวิธีที่นำมาสู่ความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ขณะที่ O'Donnell และ Schmitter นำเสนอเส้นทางการ

---

^{๑๔} Dankwart Rustow. "Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model". (in Comparative Politics. 2, (2), April 1970). p. 338, 350-362.

เปลี่ยนผ่านที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำสองกลุ่ม คือ “สายเหยี่ยว” (Hard-Liners) และ “สายพิราบ” (Soft-Liners) ภายในกองทัพ ผลจากปัญหานี้อาจจะนำมาสู่การกำหนดทางเลือกเพื่อทำข้อตกลงสำหรับแผนการประชาธิปไตย โดยฝ่ายที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทางเลือกหรือยอมรับประชาธิปไตยคือสายพิราบ ข้อตกลงนี้จะต้องให้หลักประกันแก่ทุกกลุ่มใน ส่วนแบ่งของอำนาจที่แต่ละฝ่ายจะได้รับ^{๑๖} ลักษณะเด่นของงานชิ้นนี้คือการแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนผ่านจากระบบเผด็จการทหารสู่ระบอบประชาธิปไตย อันเกิดจากการยินยอมของกองทัพหรือกองทัพผ่านการเปลี่ยนผ่านงานของ Larry Diamond, Juan J.Linz และ Seymour Martin Lipset นำเสนอความแตกต่างของผลลัพธ์ของประสบการณ์ประชาธิปไตยในเอเชีย ตลอดถึงประเทศกำลังพัฒนาในอินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา ตุรกี ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ ไทย มาเลเซีย ปาปัวนิวกินี และอินโดนีเซีย งานชิ้นนี้ได้ระบุถึงบทบาทของผู้นำทางการเมือง (Role of Leadership) ในฐานะปัจจัยที่สำคัญ และได้ระบุด้วยว่าความเป็นผู้นำ พฤติกรรม และทางเลือก จะส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของประชาธิปไตยในเอเชีย^{๑๗} หรืองานของ Carl Baker “Korea: Challenges for Democratic Consolidation” อธิบายปัจจัยที่ทำทลายความต้งมั่นของประชาธิปไตยในเกาหลี เสนอว่า ความไว้วางใจในผู้นำพลเรือนในการแก้ไขปัญหาของประชาชนชาวเกาหลีใต้ และการลดบทบาทในทางการเมืองและความเต็มใจของทหารที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านของเกาหลีใต้^{๑๘}

และงานการศึกษาของ Huntington กล่าวถึงบทบาทของตัวแสดงซึ่งเป็นชนชั้นนำในกลุ่มที่สนับสนุนประชาธิปไตย ว่าเป็นกลุ่มที่อยู่กึ่งกลางระหว่างพวกปีกซ้าย นักปฏิวัติ และมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ และปีกขวา ฟาสซิสต์ และนักชาตินิยม และการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้โดยง่ายหากกลุ่มนี้มีอำนาจครอบงำทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน แต่หากกลุ่มนี้มีความเข้มแข็งในฝ่ายค้านแต่ไม่อยู่ในฝ่ายรัฐบาล การทำให้เป็นประชาธิปไตยจะขึ้นกับเหตุการณ์การบ่อนทำลายรัฐบาลและนำฝ่าย

---

^{๑๖} Guillermo O’Donnell and Philippe C.Schmitter. Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies. (Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986).

^{๑๗} Larry Diamond, Juan J.Linz. and Seymour Martin Lipset. Democracy in Developing Countries Volume 3 : Asia. (Boulder, Col.: Lynne Rienner Publishers, 1989).

^{๑๘} Carl Baker. Korea: Challenges for Democratic Consolidation. ed. Jim Rolfe., The Asia-Pacific: A Region in Transition .(Honolulu: The Asia-Pacific Center for Security Studies, 2004).p.178.

ค่านิยมสู่อำนาจ และหากครอบงำเฉพาะในรัฐบาลผสม ความพยายามที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตยจะถูกคุกคามโดยการใช้ความรุนแรงในแบบที่เรียกว่า “การกบฏ” (Insurgent Violence) และโดยปฏิกิริยาที่รุนแรงฉับพลัน (Backlash) จากการเพิ่มพูนอำนาจของกลุ่มที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง (Standpatter) ซึ่งอาจจะเป็นฝ่ายรัฐบาล พวกปีกขวา และนำไปสู่การรัฐประหาร นอกจากนี้ Huntington ยังได้นำเสนอถึงลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านโดยพิจารณาจากบทบาทของชนชั้นนำในการตัดสินใจนำการเปลี่ยนผ่าน^{๑๙} การแบ่งในลักษณะเดียวกันนี้ปรากฏในงานของ Josep M. Colomer^{๒๐} และงานของ John Higley^{๒๑} ซึ่งได้นำเสนอไว้คล้ายคลึงกัน โดยแบ่งเส้นทางการเปลี่ยนผ่านเป็น ๓ เส้นทาง ได้แก่

๑. Transformation หรือการเปลี่ยนผ่านโดยชนชั้นนำกลุ่มเดิม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบอบการปกครองที่กลุ่มชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจได้แสดงบทบาทนำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย หรือที่ Higley เรียกว่า “การปฏิรูปจากข้างบน” โดยกล่าวว่า อาจจะเพราะแรงกดดันจากภายใน (Domestic) หรือแรงกดดันจากต่างประเทศที่ต้องการระบอบที่เป็นเสรีเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย ส่งผลให้ชนชั้นนำบางส่วนต้องทำสัญญาหรือทำความเข้าใจกับชนชั้นนำฝ่ายตรงข้ามเพื่อสร้างการทำงานของระบอบประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy Regime) ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างช้าๆ โดยอาจจะผ่านวิธีการที่เรียกว่า “การปฏิรูป” อย่างไรก็ตาม ตัวแบบนี้แม้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มของผู้ปกครอง แต่ก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งฝ่ายต่อต้านในลักษณะการเป็นรัฐที่อ่อนแอ (Soft State) โดยเริ่มจากการเสนอแนวทางเสรีนิยมก่อนการทำให้เป็นประชาธิปไตย^{๒๒} ตัวอย่างการเปลี่ยนผ่านในแบบแรกนี้ เช่น บราซิล

---

^{๑๙} Huntington. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Norman,(OK: University of Oklahoma Press, 1991),p.121-163.

^{๒๐} Josep M. Colomer. "Democratic Transition," in The encyclopedia of political science. Volume 2. ed. George Thomas Kurian (Washington, DC: OQ Press, 2011). p. 406.

^{๒๑} John Higley. “Consolidation and Transition” . in The encyclopedia of democracy. volume II. ed. Seymour Martin Lipset (Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1995). p. 424.

^{๒๒} ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สองของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยตามข้อเสนอของ Ikrarnusa Bhakti ซึ่งได้เสนอไว้ ๔ ขั้นตอน ดังที่กล่าวถึงไปแล้ว ดูใน Bhakti The Transition to Democracy. in (Indonesia: Some Outstanding Problems,2004).p.200.

และสเปน ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ ๑๙๗๐ และสหภาพโซเวียตในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ ๑๙๘๐

๒. Replacement หรือระบอบเดิมล่มสลายหรือถูกโค่นล้ม เกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายต่อต้านระบอบเก่ามีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและยกเลิกระบอบการปกครองแบบเก่า ส่งผลให้ชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจในระบอบเก่าหมดอำนาจลง เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับการแข่งขันทางอำนาจในหมู่ชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ และสภาวะสุญญากาศทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนพยายามที่จะดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีอำนาจทางการเมืองด้วยเช่นกัน ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเช่นนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยอยู่ในสภาวะที่ไม่แน่นอน ไม่มั่นคง ในความเห็นของ John Higley เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำเผด็จการปฏิเสธการเปิดเสรี หรืออาจจะเกิดจากความอ่อนแอของผู้นำเผด็จการ ในที่สุดก็นำไปสู่การถูกทอดทิ้งจากทั้งกองทัพ และกลุ่มสนับสนุนอื่นๆ จนเกิดสุญญากาศแห่งอำนาจ และอาจจะนำมาสู่พลังของประชาชน (Popular forces) ที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีอำนาจ และตามความเห็นของ Josep M. Colomer เส้นทางการเปลี่ยนผ่านนี้อาจจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันโดยวิกฤติที่ไม่คาดคิด มีการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและน่าสนใจ เช่นที่เกิดขึ้นในอิหร่าน หลังการล่มสลายของสถาบันกษัตริย์ (The Shah) ในค.ศ.๑๙๗๙ หรือในนิการากัว หลังการล่มสลายของผู้นำเผด็จการที่ชื่อนายพล Anastasio Somoza ในปีเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การล่มสลายของระบอบเผด็จการทหารหรือระบอบที่ถูกครอบงำโดยทหาร ที่ Higley เรียกว่า “Hard-Line Regime” นั้น Higley ตั้งข้อสังเกตว่า การล่มสลายในรูปแบบนี้จะติดตามมาด้วยความขัดแย้งที่ยาวนานท่ามกลางกลุ่มชนชั้นนำที่ปฏิเสธระบอบ ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยใหม่จึงอยู่ในสถานการณ์ที่ล่อแหลม เช่นที่เกิดขึ้นในกรีซ และโปรตุเกส ในกลางทศวรรษที่ ๑๙๗๐ และในอาร์เจนตินา และฟิลิปปินส์ ในกลางทศวรรษที่ ๑๙๘๐

๓. Transplacement หรือการประนีประนอมของกลุ่มชนชั้นนำเก่าและใหม่ เป็นลักษณะที่กลุ่มชนชั้นนำในระบอบการปกครองแบบเก่าและฝ่ายต่อต้านซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่เติบโตขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองที่มีสาเหตุมาจากปัญหาการจัดการจัดดุลอำนาจทางการเมืองของ ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายที่ต่อต้านระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำในระบอบเก่าและฝ่ายที่สนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ ดังเช่นที่ John Higley เสนอไว้ว่า การเปลี่ยนผ่านในรูปแบบนี้จะมีจุดเริ่มต้นที่ไม่ราบรื่นหากปราศจากความไม่แน่นอน ความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างพลังของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านระบอบเผด็จการ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นซ้ำๆ แต่หากผู้นำของทั้งสองฝ่ายมีเจตจำนงที่จะเป็นประชาธิปไตยและมีความสามารถที่จะรับมือกับความเสี่ยงต่างๆ ได้ จะนำมาสู่ขั้นตอนของการเจรจา (Negotiation) เพื่อความสำเร็จในการประนีประนอม (Compromises) ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตย (Democratization) และสำหรับ Josep M. Colomer แล้วเห็นว่า

รูปแบบนี้มักจะเกี่ยวข้องกับการเจรจาที่เป็นทางการเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างผู้ปกครองที่ต้องการปฏิรูปและกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้าน เช่นที่เกิดขึ้นในซีลี โปแลนด์ และฮังการี ปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐

การจัดประเภทของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านออกเป็น ๓ รูปแบบเช่นนี้ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไม่ได้มีรูปแบบเดียว อย่างไรก็ตาม แม้ Huntington จะได้นำเสนอให้เห็นถึงลักษณะเส้นทางการเปลี่ยนผ่านในรูปแบบอื่นๆ ด้วย แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการประนีประนอมที่มากกว่าเส้นทางการเปลี่ยนผ่านในรูปแบบอื่นๆ ดังที่นำเสนอไว้ว่า “ประชาธิปไตยสร้างได้โดยวิธีการของประชาธิปไตย ไม่ใช่แนวทางอื่นๆ โดยผ่านการเจรจา (Negotiations) การประนีประนอม (Compromises) การทำข้อตกลง (Agreements) การแสดงความเห็น การรณรงค์และการเลือกตั้ง และผ่านการแก้ไขปัญหาความไม่ลงรอยโดยไม่ใช้ความรุนแรง ทำโดยผู้นำรัฐบาลและฝ่ายค้าน ผู้ที่กล้าหาญทั้งต่อความท้าทายต่อการรักษาสถานะเดิม (Status Quo) และต่อผลประโยชน์ของผู้ติดตามที่เป็นรองความต้องการประชาธิปไตยในระยะยาว และประชาธิปไตยทำโดยผู้นำทั้งในฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านที่ต้องอดทนต่อการกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงของฝ่ายต่อต้าน และมีความรอบคอบในการสำนึกถึงว่าในการเมืองไม่มีใครผูกขาดความจริง (Truth) หรือคุณความดี (Virtue)”^{๒๓} และ Higley ได้ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจไว้ว่า เส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยแต่ละชนิดค่อนข้างซ้อนทับกัน และบางประเทศอาจจะถูกระบุได้มากกว่าหนึ่งชนิด^{๒๔}

จากตัวอย่างงานการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะพบการจัดกลุ่มชนชั้นนำที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านใน ๓ ลักษณะคือ ๑) การจัดกลุ่มแบบกว้างๆ โดยแบ่งชนชั้นนำออกเป็นสองฝ่ายคือ ชนชั้นนำกลุ่มเดิมหรือกลุ่มเก่าและกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ (งานการศึกษาของ Dankwart Rustow) การจัดแบ่งเช่นนี้ทำให้เห็นการแข่งขันอำนาจระหว่างชนชั้นนำสองกลุ่ม คือกลุ่มที่ครองอำนาจในระบอบเดิมกับกลุ่มที่ต่อต้าน โดยมองว่ากลุ่มที่ต่อต้านหรือกลุ่มใหม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางเลือกสำหรับความขัดแย้งนี้คือการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่จะทำให้ทุกกลุ่มการเมืองได้ส่วนแบ่งหรือมีสิทธิในอำนาจทางการเมืองอย่างเท่าเทียม ๒) การจัดกลุ่มโดยยึดอุดมการณ์ในการจัดแบ่ง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มคือ หนึ่ง ปีกซ้าย นักปฏิวัติ และมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ สอง ปีกขวา ฟาสซิสต์ และนักชาตินิยม และสาม กลุ่มที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสองกลุ่มนี้ ซึ่งกลุ่มที่สามนี้จะเป็กลุ่มที่นำหรือขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ดังนั้น ความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของกลุ่มนี้เป็สำคัญ

^{๒๓} P. Huntington. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. (Norman and London: University of Oklahoma. Press, 1991). p.164-165.

^{๒๔} John Higley. "Consolidation and Transition" in The encyclopedia of democracy . Lipset ,Ed.Washington, (D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1995). p. 424.

(งานการศึกษาของ Samuel P. Huntington) และ๓) การจัดกลุ่มชนชั้นนำภายในกองทัพ ซึ่งเป็นตัวแบบที่อธิบายเส้นทางการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งของชนชั้นนำในกองทัพภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร โดยแบ่งชนชั้นนำออกเป็นสองกลุ่ม คือ “สายเหยี่ยว” (Hard-Liners) และ “สายพิราบ” (Soft-Liners) โดยกลุ่มที่นำการเปลี่ยนผ่านคือสายพิราบ (งานการศึกษาของ O’Donnell และ Schmitter) ซึ่งความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมที่สามารถให้หลักประกันในส่วแบ่งของอำนาจที่แต่ละฝ่ายจะได้รับ อย่างไรก็ตาม พบว่างานการศึกษาบางส่วนแสดงให้เห็นว่าชนชั้นนำไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่จะผูกขาดการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แต่มวลชนก็สามารถเป็นพลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการนี้ได้ ดังปรากฏในงานของ Terry Lynn Karl เรื่อง Dilemmas of Democratization in Latin America ซึ่งได้แบ่งรูปแบบการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยโดยอาศัยลักษณะของกลยุทธ์ ๒ แบบคือ การประนีประนอม (Compromise) และกำลัง (Force) และแบ่งกลุ่มตัวแสดงที่เข้ามามีอิทธิพลออกเป็น ๒ กลุ่มคือ ชนชั้นนำ (Elite) และมวลชน (mass) จากเงื่อนไขนี้นำมาสู่การจัดแบ่งรูปแบบของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยได้เป็น ๔ รูปแบบคือ การปฏิรูป (Reform) การปฏิวัติ (Revolution) การบีบบังคับ (Imposition) และการทำข้อตกลง (Pact) ซึ่งประเทศในลาตินอเมริกาเคยผ่านประสบการณ์ในทั้ง ๔ รูปแบบนี้ ทั้งนี้ รูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของชนชั้นนำประกอบไปด้วย รูปแบบการทำข้อตกลงซึ่งอาศัยกลยุทธ์แบบประนีประนอม และรูปแบบการบีบบังคับโดยกลยุทธ์แบบอาศัยกำลัง ส่วนรูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของมวลชนประกอบไปด้วย รูปแบบการปฏิรูปซึ่งอาศัยกลยุทธ์แบบประนีประนอม และรูปแบบการปฏิวัติโดยใช้กลยุทธ์แบบอาศัยกำลัง^{๒๕}

และมีงานการศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม และบางส่วนให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้าง^{๒๖} ในฐานะเงื่อนไขที่นำมาสู่การเปลี่ยน

---

^{๒๕} Terry Lynn Kar. “Dilemmas of Democratization in Latin America”, Comparative Politics .23. (1), (October 1990). p. 8-9.

^{๒๖} ปัจจัยด้านโครงสร้างในมุมมองด้านรัฐศาสตร์ อาจจะหมายรวมถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร ไปกระทั่งถึงระดับสังคมในระดับใหญ่ ทั้งระดับประเทศ ระดับระหว่างประเทศ ซึ่งแสดงออกมาในหลายๆ ลักษณะ เช่น ระบบ บทบาท สถาบัน ชนชั้น และกฎเกณฑ์ทางสังคม ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คูใน อนุสรณ์ ลิ้มมณี. การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง: ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์ .(กรุงเทพมหานคร: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒). หน้า ๘๙-๑๐๖

ผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอิทธิพลของการศึกษาการทำให้เป็นประชาธิปไตยตามแนวทางการทำให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization Approach) และแนวทางการศึกษาเชิงโครงสร้าง (Structural Approach) ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ตัวอย่างเช่น งานของ Seymour Martin Lipset นำเสนอปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และการเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นงานที่ถูกต้องยิ่งถึงมาก และดูเหมือนจะเป็นตัวแบบในการอธิบายการทำให้เป็นประชาธิปไตยในหลายๆ ประเทศ รวมถึงการอธิบายสาเหตุที่ทำให้หลายประเทศไม่เป็นประชาธิปไตยแม้จะได้เข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยได้เสนอว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่นำไปสู่การขยายออกของชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานของประชาธิปไตยและเอื้อต่อการเกิดค่านิยมประชาธิปไตย^{๒๗} หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองนั่นเอง การให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจยังพบในงานของ Stephan Haggard และ Robert Kaufman ซึ่งนำเสนอความสำคัญของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยกล่าวว่า วิกฤติเศรษฐกิจจะส่งผลให้อำนาจต่อรองของผู้นำเผด็จการต่อกลุ่มสนับสนุนโดยเฉพาะกลุ่มนายทุนนักธุรกิจอ่อนด้อยลงไป และมีแนวโน้มสูงที่คนกลุ่มนี้จะหันไปสนับสนุนฝ่ายตรงข้าม อันส่งผลให้เกิดความแตกแยกในหมู่ ชนชั้นนำในฝั่งรัฐบาล ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามจะมีความเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้ วิกฤติเศรษฐกิจจะส่งผลโดยตรงต่อชนชั้นกลาง และมวลชนชั้นล่างอย่างรวดเร็ว และง่ายดาย ทั้งปัญหาการว่างงาน การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้า นำมาสู่การชุมนุมประท้วง สภาพเช่นนี้จะเอื้อให้เกิดการผลักดันมวลชนมาสนับสนุนฝ่ายตรงข้าม เมื่อบวกกับแรงสนับสนุนจากกลุ่มนายทุนนักธุรกิจที่หันมาสนับสนุนฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลด้วยแล้ว จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยได้ในที่สุด^{๒๘} และงานของ Graeme Gill ที่มองว่า วิกฤติเศรษฐกิจจะส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองและความแตกแยกของระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย^{๒๙} จะเห็นได้ว่า งานสองชิ้นหลังนี้เป็นการเน้นถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจที่

---

^{๒๗} Seymour Martin Lipset. "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy". The American Political Science Review .53. (1), (March 1959). p. 75-85.

^{๒๘} Stephan Haggard and Robert Kaufman. "The Political Economy of Democratic Transition" Comparative Politics .29. (3), April 1997. pp. 263-283.

^{๒๙} ในงานชิ้นนี้ของ Gill ยังได้กล่าวถึง ปัจจัยภายนอกหรือแรงกดดันจากภายนอก ซึ่ง Gill มองว่าเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุหนึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไว้ด้วย ดูใน Graeme Gill. The Dynamics of Democratization: Elites, Civil Society and the Transition Process. New York: St. Martin's Press, 2000. p. 9-42.

ส่งผลต่อความชอบธรรมของระบอบเก่าและทำให้ชนชั้นนำในระบอบเก่าไม่อาจที่จะรักษาอำนาจเอาไว้ได้ หรืองานของ Huntington ที่กล่าวถึงอิทธิพลของปัจจัยภายนอก การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขององค์การระหว่างประเทศ และสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยของประเทศหนึ่งต่อประเทศอื่นๆ ในคลื่นประชาธิปไตยลูกที่สามที่เริ่มต้นในปี ๒๕๑๗ (ค.ศ. ๑๙๗๔)^{๓๐} เป็นต้น

และพบว่ามีการศึกษาบางส่วนได้นำเสนอเกี่ยวกับตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และอีกด้านหนึ่งยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของปัญหาประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่านอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกันของนักวิชาการเกี่ยวกับเกณฑ์ในการระบุถึงความสำเร็จของขั้นตอนนี้ เช่น ความเห็นของ Carl Baker ที่เสนอว่า การบรรลุความสำเร็จในกระบวนการนี้ ต้องอาศัยความเห็นพ้องต้องกันที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย การเจรจาต่อรองสำหรับการวางรากฐานให้กับรัฐธรรมนูญใหม่และกระบวนการของการแข่งขันทางการเมือง การมีรัฐธรรมนูญใหม่เข้าแทนที่ และเจตนาพร้อม (Willingness) ของตัวแสดงทางการเมืองที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เหล่านี้ และการเริ่มดำเนินการของโครงสร้างทางการเมืองใหม่ จนนำไปสู่การกลายเป็นระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวัน ซึ่งกระบวนการนี้จะจบลงเมื่อมีการเลือกตั้งในวิถีทางประชาธิปไตยและการมีรัฐบาลที่มีอำนาจซึ่งมาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตย^{๓๑} หรือความเห็นของ Juan L. Linz และ Alfred Stepan ที่เสนอว่า การเปลี่ยนผ่านที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วย “มีความเห็นพ้องต้องกันที่จะไปสู่กระบวนการทางการเมืองที่สร้างรัฐบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้งอย่างเสรี เมื่อรัฐบาลซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเลือกตั้งอย่างเสรีของประชาชนเข้าสู่อำนาจโดยพฤตินัยหรือชีวิตความเป็นอยู่จริง (De Facto) แล้ว รัฐบาลนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดและบริหารนโยบาย และโดยนิตินัยหรือกฎระเบียบ (De Jure) แล้ว อำนาจบริหาร นิตินัยปฏิบัติ และตุลาการที่มาโดยประชาธิปไตยใหม่นี้ไม่ต้องแบ่งปันอำนาจกับองค์กรอื่น^{๓๒} เป็นต้น จะเห็นได้ว่า จุดร่วมของทั้งสองความเห็นนี้คือ ความเห็นพ้องต้องกันที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย กระบวนการของการแข่งขันทางการเมืองหรือการเลือกตั้งที่ Linz และ Stepan กล่าวเพิ่มเติมว่า ต้องเป็นไปอย่างเสรี การมี

---

^{๓๐} P. Huntington. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Norman and London: University of Oklahoma. Press, 1991. p. 45-46.

^{๓๑} Carl Baker. “Politics of Democratic Transition From Authoritarian Rule in South Democracy”. in The Korea Society Quarterly. (Spring 2001). p. 19.

^{๓๒} Linz, J.J. and Stepan, A. "Towards Consolidated Democracies" Journal of Democracy. Vol. 7.(2). April.1996. p.93-94.

รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารที่มาจาก การเลือกตั้งในวิถีทางประชาธิปไตย แต่สิ่งที่แตกต่างคือ ในกรณีของ Baker กล่าวถึงการมีรัฐธรรมนูญใหม่ เจตนารมณ์ของตัวแสดงทางการเมืองที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ใหม่นี้ กฎเกณฑ์และโครงสร้างทางการเมืองใหม่กลายเป็นระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวัน และกระบวนการนี้จบลงเมื่อมีการเลือกตั้งและมีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตย ในขณะที่ Linz และ Stepan กล่าวถึง อำนาจหน้าที่ในการกำหนดและบริหารนโยบายของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง และการที่อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการมีอำนาจที่ไม่ต้องแบ่งปันกับองค์กรอื่น (รวมถึงไม่ถูกแทรกแซงจากองค์กรอื่น) ที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญถึงความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของทั้งสามฝ่ายนี้ด้วย ทั้งนี้ งานในส่วนนี้อาจจะรวมถึงงานการศึกษาที่นำเสนอเกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองไว้ด้วย (Political Legitimacy) ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองของผู้ปกครองที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครอง หรือประชาชนยอมรับและปฏิบัติตาม^{๓๓} โดยมีด้วยกัน ๓ ระดับคือ ความชอบธรรมในตัวผู้นำ ความชอบธรรมในรัฐบาล และความชอบธรรมในตัวระบบการเมือง ความชอบธรรมในตัวผู้นำ คือ การที่ประชาชนยอมรับว่าผู้นำที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้นได้อำนาจมาด้วยความถูกต้อง ส่วนความชอบธรรมในรัฐบาล คือ การที่ประชาชนยอมรับว่ารัฐบาลที่บริหารประเทศอยู่มีความถูกต้อง ความชอบธรรมในระบบการเมือง คือ การที่ประชาชนยอมรับว่าระบบการเมืองถูกต้อง ความชอบธรรมในระบบการเมืองมีความสำคัญสุดเพราะเป็นที่มาของความชอบธรรมในตัวผู้นำและรัฐบาล อาจเป็นไปได้ที่ผู้นำและรัฐบาลไม่มีความชอบธรรม ในขณะที่ระบบการเมืองมีความชอบธรรม แต่ผู้นำและรัฐบาลเช่นนี้จะอยู่ได้ไม่นาน^{๓๔}

ด้วยมิติที่หลากหลายของการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยซึ่งสะท้อนผ่านงานการศึกษาข้างต้น นำมาสู่ความพยายามที่จะสรุปคุณลักษณะของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยบางประการเพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการนี้ ดังปรากฏในงานของ Dankwart Rustow ได้แก่ ๑) ปัจจัยที่รักษาเสถียรภาพของประชาธิปไตย อาจจะไม่ใช่สิ่งเดียวกับปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่าน ๒) สหสัมพันธ์ (Correlation) ไม่เหมือนกับความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causation) ๓) ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลทั้งหมดไม่ได้เริ่มจากปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ไปสู่ปัจจัยทางการเมือง ๔) ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลทั้งหมดก็ไม่ได้เริ่มต้นจากความเชื่อและทัศนคติสู่การกระทำ ๕) การเริ่มต้นหรือ

---

^{๓๓} Bruce Gilley. "Legitimacy" . in *The encyclopedia of political science* .(3), George Thomas Kurian, Ed.(Washington, D.C.: CQ Press, 2011). p. 946.

^{๓๔} สุจิต บุญบงการ. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมือง. (เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๑-๗), พิมพ์ครั้งที่ ๒. (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘). หน้า ๔๙.

เส้นทางไปสู่ประชาธิปไตย (The Genesis of Democracy) ไม่ได้มีเส้นทางเดียว แต่อาจมีหลายเส้นทาง ๖) ปัจจัยที่แตกต่างกันอาจกลายเป็นสิ่งสำคัญของแต่ละขั้นตอนของการเปลี่ยนผ่าน ๗) แม้แต่ในสถานที่และช่วงเวลาเดียวกัน ทิศนคติที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอาจแตกต่างกันสำหรับนักการเมืองและพลเมือง ๘) ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการสนับสนุนทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านจำต้องครอบคลุมโดยต้องพิจารณาช่วงเวลาก่อนและหลังการเปลี่ยนผ่าน ๙) การทดสอบตรรกะของการเปลี่ยนผ่านภายในระบบการเมืองอาจจะละเอียดกว่าภายนอกไว้ และ ๑๐) ชนิดของตัวแบบในอุดมคติของการเปลี่ยนผ่านอาจจะมาจากการทดสอบจากกรณีศึกษาเชิงประจักษ์ ๒ หรือ ๓ กรณี และนำไปประยุกต์ในกรณีอื่นๆ^{๓๕}

อย่างไรก็ตาม ยังคงจะเน้นย้ำในที่นี้ว่า การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Transition to Democracy) เป็นเพียงขั้นตอนเริ่มต้นในการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) การเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยจึงไม่ได้เป็นเส้นตรงที่จะทำให้ประเทศที่เข้าสู่ขั้นตอนนี้ “เป็นประชาธิปไตย” ได้โดยอัตโนมัติ ดังที่พบเห็นปัญหานี้ในหลายประเทศที่ได้เปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตย โดยบางประเทศไม่มีลักษณะที่บ่งชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยอยู่เลย บางประเทศมีองค์ประกอบของความเป็นประชาธิปไตยบางส่วน ดังนั้น การคาดการณ์ที่ว่าถ้าเปลี่ยนผ่านแล้วจะทำให้เป็นประชาธิปไตยจึงไม่ถูกต้อง ปรากฏการณ์ของประเทศที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านสะท้อนถึงข้อเท็จจริงนี้ โดยเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น การไม่สามารถพัฒนาไปสู่สังคมแบบพหุนิยมได้ การเมืองที่ถูกครอบงำโดยชนชั้นนำบางกลุ่มทำให้เส้นทางไปสู่ประชาธิปไตยเบี่ยงเบนไป และในหลายประเทศมีการเลือกตั้งแต่กลับพบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรับผิดชอบ และการยอมรับการตรวจสอบของรัฐบาลน้อย เกิดช่องว่างระหว่างผู้นำทางการเมืองและพลเมืองทำให้ไม่อาจจะเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้ได้ อีกทั้งยังไม่สามารถนำมาสู่การพัฒนาของพรรคการเมือง ส่งผลให้พรรคการเมืองกลายเป็นพรรคส่วนบุคคล เป็นพรรคที่จัดตั้งขึ้นชั่วคราวและมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เป็นพรรคการเมืองที่ยึดระบบอุปถัมภ์ และมีการแข่งขันหรือการเป็นพหุนิยมทางการเมืองน้อยมาก ประเทศที่มีลักษณะเช่นนี้มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นโดยอาจจะเรียกประเทศในลักษณะนี้ว่าเป็นประเทศที่มี “ประชาธิปไตยจอมปลอม” (Façade-Democracy or Pseudo-Democracy)^{๓๖} ซึ่งยังคงเป็นปัญหาและปรากฏการณ์ที่สำคัญของประเทศที่เข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในปัจจุบัน ในที่นี้รวมถึงประเทศไทย ซึ่งจะได้ศึกษาปรากฏการณ์นี้ในงานการศึกษานี้

---

^{๓๕} Rustow D.A. “Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model”. Polis. (Political Studies, 1996) . p. 346-347.

^{๓๖} Thomas Carothers. "The End of the Transition Paradigm" . Journal of Democracy 13, no. 1 (2002).

แนวคิดความยั่งยืนของประชาธิปไตย (Democratic Consolidation Concept)

ความยั่งยืนของประชาธิปไตย คือ การที่ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ชอบธรรมเพียงระบอบเดียวที่กลุ่มการเมืองต่างๆ ในสังคมยอมรับร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดต้องการที่จะโค่นล้มหรือล้มล้างระบอบนี้ หรือที่ Linz และ Stepan เรียกว่า “The Only Game in Town”^{๓๗} โดยพบว่า งานการศึกษาที่เกี่ยวกับการตั้งมั่นของประชาธิปไตย มักให้ความสนใจเกี่ยวกับเงื่อนไขด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของตัวแสดงที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับทำให้เป็นประชาธิปไตย และการพัฒนาในระดับที่ประชาธิปไตยกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่นงานของ Dankwart Rustow กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ในขั้นตอนที่สี่ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายตามข้อเสนอนี้ กล่าวถึงการสร้างความคุ้นเคยในวิถีประชาธิปไตย (Habituation Phase) ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง^{๓๘} งานของ Juan J. Linz และ Alfred Stepan กล่าวถึง ๓ เงื่อนไขก่อนจะเป็นประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นว่าประกอบด้วย ๑) การคงอยู่ของรัฐ (No State, No Democracy) ๒) มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่สำเร็จ ๓) ผู้ปกครองต้องปกครองในรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตย ไม่ละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคล และเสียงข้างน้อย (Minorities) ไม่แทรกแซงการทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ และล้มเหลวที่จะใช้กฎหมายในการปกครองเสียเอง ซึ่งในความเห็นของ Linz และ Stepan ระบบที่ปรากฏเงื่อนไขดังกล่าวนี้ยังไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย และให้คำนิยามประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นในลักษณะที่เรียกว่า “The Only Game in Town” ว่าต้องประกอบไปด้วย ๑) เงื่อนไขในทางพฤติกรรม: กลุ่มการเมืองที่สำคัญไม่พยายามที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนโดยการสร้างระบบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือส่งเสริมความรุนแรงทั้งภายในและภายนอกเพื่อแยกออกจากรัฐ ๒) เงื่อนไขในทางความคิด: ประชาชนส่วนใหญ่ แม้จะอยู่ในสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเมือง ยังคงเชื่อในกระบวนการทางประชาธิปไตยว่าจะแก้ไขปัญหาได้ และ ๓) เงื่อนไขในทางกฎหมาย: ตัวแสดงทั้งหมด

---

^{๓๗} Linz, J.J. and Stepan, A. "Towards Consolidated Democracies" *Journal of Democracy*. Vol. 7.(2). April.1996. p. 94.

^{๓๘} Rustow D.A. “Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model” . *Polis*. (Political Studies, 1996) . pp. 338, 350-362.

ในการเมืองคุ้นเคยกับการแก้ไขความขัดแย้งภายในรัฐตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย และไม่ทำลาย
 ปทัสถานเหล่านี้ และด้วยความมั่นคงของประชาธิปไตย จะทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นสิ่งที่เป็นอย่าง
 ประจำ และหยั่งรากลึกในสังคม สถาบันและแม้แต่ในชีวิตจิตใจ^{๓๙} งานของ Larry Diamond ซึ่งได้
 นำเสนอตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้พิจารณาความตั้งมั่นของประชาธิปไตย โดยเสนอให้พิจารณาทั้งในระดับ
 ปทัสถานและความเชื่อ (Norms And Beliefs) และระดับพฤติกรรม (Behavior) ของตัวแสดง ๓ กลุ่ม
 คือ ๑) ชนชั้นนำ (Elite) ๒) องค์กร (Organizations) เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่ม
 เคลื่อนไหวทางสังคม และ ๓) มวลชน (Mass Public) ว่ากลุ่มเหล่านี้เชื่อในความชอบธรรมของระบอบ
 ประชาธิปไตยหรือไม่ และมีพฤติกรรมที่ยอมรับและยึดถือวิถีทางแห่งประชาธิปไตยหรือไม่^{๔๐} หรืองาน
 ของ Georg Sorensen ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาธิปไตยว่าต้องอาศัย
 การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในทิศทางที่จะสร้างความยั่งยืนและความชอบธรรมให้กับ
 ประชาธิปไตย และการที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกลายเป็นที่ยอมรับทั้งในหมู่ชนชั้น
 นำและมวลชน^{๔๑}

และงานของสุจิต บุญบงการ ที่เสนอ ๔ ขั้นตอนในการทำให้ประชาธิปไตยมั่นคง ได้แก่
 ๑) ทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความชอบธรรม โดยทั้งชนชั้นนำและชนชั้นระดับล่างในระบบการเมือง
 จะต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกัน การแข่งขันทางการเมืองก็
 ต้องอยู่ภายในกรอบของประชาธิปไตย ความเชื่อและศรัทธาในประชาธิปไตยจะต้องแสดงออกโดย
 พฤติกรรมหรือการดำเนินงาน และพฤติกรรมที่แสดงออกต้องสะท้อนให้เห็นในความเชื่อและศรัทธา
 ดังกล่าว และทำให้ประชาธิปไตยฝังรากลึกในจิตใจของประชาชนและสังคม (Deepening
 Democracy) ๒) ทำให้ประชาชน ผู้นำ กลุ่มทางการเมือง และกลุ่มพลังต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นพรรค
 การเมือง และบรรดากลุ่มประชาสังคมทั้งหลาย มีความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย ความสำเร็จส่วนหนึ่ง
 ของกรณีนี้เกิดจากประสิทธิภาพของรัฐบาลประชาธิปไตย ที่นอกจากจะสามารถสร้างความกินดีอยู่ดีให้
 ประชาชน สร้างความสงบเรียบร้อยมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแล้ว ยังหมายถึงการสร้างสมดุล
 ของกลไกการถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้นำทางการเมืองใช้อำนาจรัฐที่ครอบครองอยู่

---

^{๓๙} Linz, J.J. and Stepan, A. "Towards Consolidated Democracies" Journal of Democracy. Vol. 7.(2). April.1996. pp. 93-94.

^{๔๐} Larry Diamond. "Developing Democrac" in Toward Consolidation. (Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 1999). p. 69.

^{๔๑} Georg Sorensen. Democracy and Democratization. 3 ed. (Boulder: West view press, 2008). p. 51-53.

หาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องโดยที่ฝ่ายตรวจสอบทำอะไรไม่ได้ เพราะความไร้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองและการควบคุมตรวจสอบผู้นำทางการเมืองไม่ให้ลุแก่อำนาจ จะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในประชาธิปไตยได้ ๓) การสร้างความเป็นสถาบันให้กับองค์การทางการเมืองทั้งหลาย เนื่องจากความเป็นสถาบันทำให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในระบบการเมืองได้อย่างดี ในขณะที่ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าจะมีกลุ่มต่างๆ หลากหลายมากขึ้นและความต้องการหรือผลประโยชน์มีความหลากหลายแตกต่างกันมากขึ้น ยกแก่การใกล้ชิดและตอบสนอง ระบบการเมืองจึงต้องสร้างความเป็นสถาบันให้กับตนเองเพื่อการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพของการทำงานของระบบการเมืองประชาธิปไตยมีมากขึ้นตามไปด้วย และ๔) การสร้างคามยั่งยืนของประชาธิปไตย โดยการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาชนในระดับล่าง ความเข้มแข็งในที่นี้หมายถึงการที่ประชาชนเป็นตัวของตัวเองไม่ถูกผู้นำชักจูงให้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ให้กับบรรดาผู้นำนั้นๆ ดังนั้น การปลูกฝังในเรื่องนี้ ต้องสร้างสำนึกของความเป็นพลเมือง (Citizenship) ให้เกิดขึ้น ให้พวกเขา มีความมั่นใจว่าตนเองเป็นพลเมืองไม่ใช่เป็นแค่ประชาชนและสามารถแก้ไขปัญหาของตนและของชุมชนที่ตนสังกัดอยู่ได้ รวมทั้งวางแผนพัฒนาตนเอง การสร้างคามสำนึกและเชื่อมั่นเช่นนี้ทำได้โดยเปิดโอกาสให้พวกเขาดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยทางตรงควบคู่ไปกับประชาธิปไตยตัวแทนในระดับชาติ และสำหรับประเทศที่เพิ่งหลุดพ้นจากระบบเผด็จการต้องสร้างคามสำนึกของความเป็นพลเมืองให้มีขึ้นในหมู่ประชาชน และให้มีส่วนร่วมในการดำเนินบริหารกิจการของตนก่อนแทนที่จะเน้นแต่จัดตั้งรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นการกำหนดจากบนมาสู่ล่าง^{๔๒}

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับการตั้งมั่นของประชาธิปไตยในความเห็นของ Andreas Schedler เสนอให้พิจารณาในสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นปัญหาอันเกิดจากการย้อนกลับไปสู่ระบอบเผด็จการของประเทศที่ประสบความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย อีกด้านหนึ่งเป็นการพัฒนาของประเทศที่เปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยสำเร็จที่สามารถสร้างเสถียรภาพและอาจจะพัฒนาจากการเป็นประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งไปสู่ประชาธิปไตยเสรีหรือประชาธิปไตยที่มีความก้าวหน้า ซึ่งสะท้อน

---

^{๔๒} สุจิต บุญบงการ. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๑-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘). หน้า ๓๓-๓๔.

ธรรมชาติที่สิ้นไหลของการที่จะนำไปสู่การตั้งมั่นของประชาธิปไตย^{๔๓} และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในปัจจุบัน การศึกษาการทำให้เป็นประชาธิปไตย นอกจากจะพบงานการศึกษาการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ยังปรากฏงานการศึกษาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของประชาธิปไตยด้วย เช่นงานของ Larry Diamond และ Leonardo Morlino ซึ่งนำเสนอถึงองค์ประกอบของคุณภาพประชาธิปไตยอันประกอบด้วย หลักนิติธรรม (Rule of Law) ความพร้อมรับผิดชอบและยอมรับการตรวจสอบของผู้ใช้อำนาจรัฐ (Accountability) เสรีภาพ (Freedom) ความเสมอภาค (Equality) และการตอบสนองความต้องการของประชาชน (Responsiveness)^{๔๔} หรือกรอบการประเมินของ International IDEA ที่ให้กรอบการประเมินไว้ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ความเป็นพลเมือง กฎหมาย และสิทธิ ๒) รัฐบาลที่เป็นตัวแทน และสามารถตรวจสอบได้ ๓) ประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชน และ ๔) ประชาธิปไตยในระดับที่มากกว่ารัฐ^{๔๕} เป็นต้น ทั้งนี้ งานในกลุ่มนี้อาจจะรวมถึงงานที่พยายามวัดระดับประชาธิปไตยเข้าไว้ด้วย เช่น การประเมินของ Economist Intelligence Unit และ Freedom House^{๔๖} รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับการปฏิรูปประชาธิปไตยที่สิริพรรณ นกสวน ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ประเด็นนี้ได้กลายเป็นกระแสที่เกิดขึ้นในประเทศที่มีประชาธิปไตยที่มั่นคง อันเป็นผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มต่างๆ ทั้งประชาชน กลุ่มผลประโยชน์และผู้นำทางการเมืองลดความเชื่อมั่นไว้วางใจในสถาบันและกระบวนการทางการเมืองในรัฐบาลประชาธิปไตยตัวแทน จนนำมา

---

^{๔๓} Andreas Schedler. "What Is Democratic Consolidation". Journal of Democracy 9, (2),1998. p. 94-98.

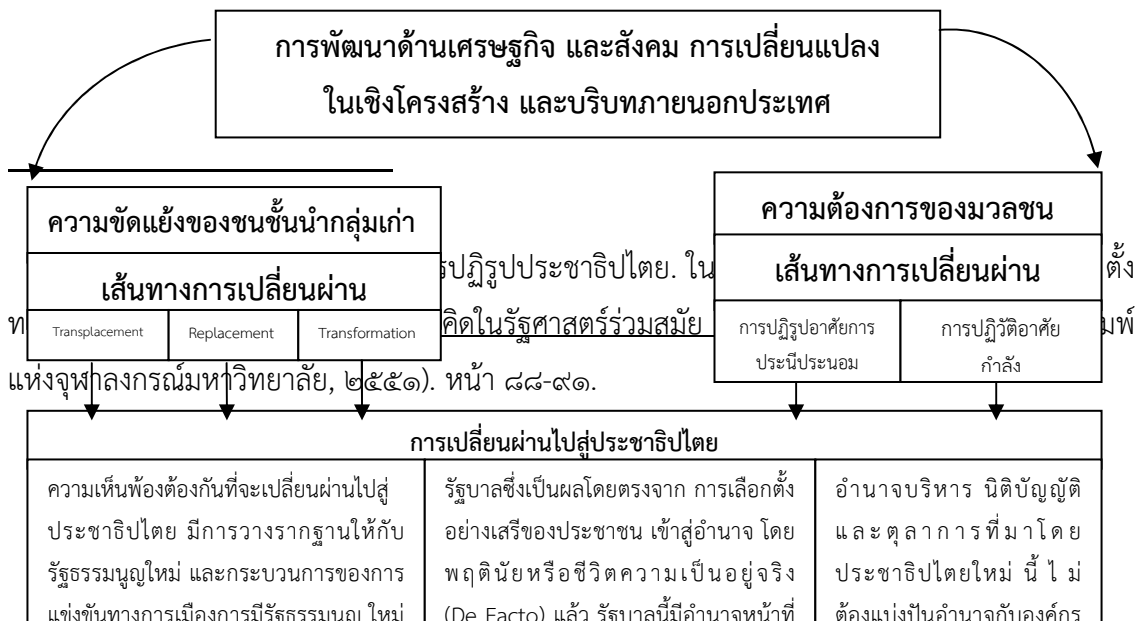
^{๔๔} Larry Diamond and Leonardo Morlino. "Assessing the Quality of Democracy", Journal of Democracy, 2004: 20-21. ใน พิษณุ เสี่ยงมพงษ์. ลักษณะประชาธิปไตย. (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖). หน้า ๒.

^{๔๕} Todd Landman. "Assessing the Quality of Democracy: An Overview of the International Idea Framework". Bulls Graphics. (Online).Available : <http://www.idea.int/publications/aqd/upload/AssessingOverviewWeb.pdf>.

^{๔๖} Freedom House ได้ทำการประเมินความเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ ในทุกๆ ปี โดยประเมินใน ๒ มิติ คือ สิทธิทางการเมือง (Political rights) และเสรีภาพของพลเมือง (Civil liberties) ดูเพิ่มเติมใน พิษณุ เสี่ยงมพงษ์. ลักษณะประชาธิปไตย. (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖). หน้า ๘-๙.

สู่การหันมาให้ความสนใจในรูปแบบประชาธิปไตยแบบอภิปรายไตร่ตรองมากขึ้น^{๔๗} **ดูภาพที่ ๒-๑ แสดงกรอบแนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย**

แผนภาพที่ ๒-๑ สรุปแนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย

ที่มา: ผู้วิจัย

แนวคิดฉันทามติ (Consensus Concept)

ฉันทามติ หรือการหาข้อตกลงร่วมกันในลักษณะที่เป็นเอกฉันท์ (Unanimity)^{๔๘} เป็นรูปแบบการตัดสินใจที่ถูกรื้อแบบมาให้มีความแตกต่างจากการตัดสินใจโดยใช้เสียงข้างมาก (Majority Decision) ที่อาจจะทำให้เสียงข้างน้อย (Minorities) ถูกกลืน โดยเน้นกระบวนการในการอภิปรายถกเถียง รับฟังความคิดเห็นเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างทุกฝ่าย ดังนั้น จึงเป็นรูปแบบการตัดสินใจที่ป้องกันปรากฏการณ์ที่เรียกว่าเผด็จการเสียงข้างมาก (Majority Tyranny) ขึ้นตอนเพื่อนำมาสู่การตัดสินใจแบบฉันทามติเริ่มจาก ๑) การอภิปรายถกเถียงโดยการให้กลุ่มคนจำนวนมากที่อาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเห็นพ้องต้องกันมากที่สุดเข้าสู่กระบวนการถกอภิปราย ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (๑) การรวมคนทุกกลุ่ม (Inclusive) เพื่อเปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในกระบวนการถกอภิปรายให้มากที่สุด (๒) เปิดช่องทางการมีส่วนร่วม (Participatory) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น (๓) ร่วมด้วยช่วยกัน (Collaborative) โดยให้ทุกกลุ่ม ทุกคน ร่วมมือกันเสนอทางเลือก คนที่มีความเห็นคล้ายกันพยายามปรับข้อเสนอให้เป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มตน เพื่อให้กลุ่มอื่นพิจารณา (๔) หาข้อตกลง (Agreement seeking) โดยพยายามหาข้อตกลงร่วมกันให้มากที่สุด เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือความเห็นพ้องต้องกันอย่างสมบูรณ์ (๕) เกื้อกูลกัน (Cooperative) โดยผู้เข้าร่วมควรมีหัวใจอยู่ที่ผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย ปล่อยให้ทุกกลุ่มได้แสดงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง เพื่อนำมาปรับเข้ากับทางเลือกที่ทุกฝ่ายจะยอมรับร่วมกันได้ ขณะเดียวกัน ก็ไม่ควรให้ความต้องการเฉพาะของกลุ่มตนบดบังหรือทำให้ผลประโยชน์ร่วมกันไม่สามารถบรรลุได้^{๔๙} หลังจากนั้นจะต้องเข้าสู่ขั้นตอน ๒) แจกแจงข้อเสนอ/ทางเลือก ๓) ระบุตัวตนผู้มีส่วนร่วม/ส่วนได้ส่วนเสีย ๔) ร่วมกันปรับปรุง แก้ไขข้อเสนอ/ทางเลือก ๕) ประเมินเสียงสนับสนุน และ ๖) สรุปมติ หรือถ้าไม่สามารถหาฉันทามติร่วมกันได้ ให้กลับไปทำข้อที่ ๑-๕ ใหม่ ทั้งนี้ การสรุปผลการ

---

^{๔๘} Merriam-Webster's. "consensus". (Online). Available : Dictionary. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/consensus>, s.v. accessed february 6, 2013.

^{๔๙} Arend Lijphart. Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries. New Haven: Yale University Press, 1984. ใน สิทธิพรพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ. คำและแนวคิดในประชาธิปไตยสมัยใหม่. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท, ๒๕๕๗).

ตัดสินใจ หรือกติกาการตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า โดยน้ำหนักและขอบเขตของการเห็นพ้องต้องกันมีหลายขนาด เช่น ทุกคนเห็นพ้องร่วมกัน ทุกคนเห็นร่วมกันยกเว้นหนึ่งเสียงหรือสองเสียง เสียงข้างมากเด็ดขาด (Super Majority) ซึ่งมีตั้งแต่ร้อยละ ๙๐ ร้อยละ ๗๕ เสียงสองในสาม หรืออื่นๆ ที่มากกว่าเสียงข้างมากเพียงครึ่งหนึ่ง บางกรณีอาจใช้การตัดสินใจของคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นแทนการให้ทุกคนตัดสินใจร่วมกัน และหากในกรณีที่ต้องการเสียงเห็นพ้องต้องกันอย่างสมบูรณ์ (Unanimity) ผู้ที่ไม่เห็นด้วยเพียงหนึ่งเสียงก็อาจมีอำนาจยับยั้ง (Block) การตัดสินใจนั้นได้ โดยขึ้นอยู่กับวาทิกาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเป็นเช่นไร^{๕๐}

อย่างไรก็ดี การนำกรอบแนวคิดฉันทามติ (Consensus Concept) มาใช้ในการศึกษานี้ ก็เพื่อนำมาสู่การสร้างความสำเร็จและการให้เห็นความสำคัญของการแสวงหาความเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่จำเป็นสำหรับการทำให้เป็นประชาธิปไตย ในฐานะปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบใหม่และองค์กรที่จะเข้ามาใช้อำนาจรัฐ และเป็นพื้นฐานของการสร้างหลักนิติธรรม (Rule of Law) อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ประเทศที่จะปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยจะขาดซึ่งสถาบันรัฐธรรมนูญไม่ได้^{๕๑} ดังที่ Thomas Paine ได้กล่าวไว้ว่า “รัฐธรรมนูญไม่ใช่กฎหมายของรัฐบาล แต่เป็นกฎหมายของประชาชนเพื่อสถาปนารัฐบาล รัฐบาลที่ไร้รัฐธรรมนูญก็คือรัฐบาลที่มีอำนาจแต่ปราศจากสิทธิในการปกครอง”^{๕๒} ทั้งนี้ การศึกษานี้จะได้เน้นพิจารณากระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองว่าได้นำมาสู่การสร้างฉันทามติหรือความเห็นพ้องต้องกันภายในหมู่ชนชั้นนำที่สำคัญๆ หรือไม่ รวมถึงได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่

ทฤษฎีชนชั้นนำ (Elite Theory)

---

^{๕๐} สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ. คำและแนวคิดในประชาธิปไตยสมัยใหม่. (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท, ๒๕๕๗). หน้า ๖๗.

^{๕๑} อมร จันทรสุมบูรณ์. การปฏิรูปการเมือง: คอมสตีติวชันแนวลิสต์ ทางออกของประเทศไทย. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท หลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บัวหลวง จำกัด, ๒๕๓๙). หน้า ๑๔.

^{๕๒} บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ความเป็นมาและสาระสำคัญ. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันระปกเกล้า, ๒๕๕๘). หน้า ๒-๓.

ชนชั้นนำ หรือ “Elite” มาจากภาษาลาตินว่า “Eligere” ที่แปลว่า “เลือก”^{๕๓} แต่ในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ชนชั้นนำมักใช้เรียกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีตำแหน่งสำคัญอยู่ในภาคส่วนต่างๆ เช่น การเมือง ธุรกิจ รัฐบาล การบริหาร เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านี้มีชื่อเสียง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบาย หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง^{๕๔} ทั้งนี้การจัดประเภทของชนชั้นนำในทางรัฐศาสตร์มักจะเน้นไปที่กลุ่มที่ถือครองอำนาจในระบบสังคม โดยอาศัยคำถามพื้นฐานที่ว่า ใครคือผู้ที่มีอิทธิพลเหนือการกำหนดและการดำเนินการในการตัดสินใจสาธารณะ ตัวแบบนี้มีความเชื่อร่วมกันว่า ในทุกสังคมแม้แต่สังคมที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย อำนาจถูกผูกขาดโดยคนกลุ่มเล็กที่เรียกว่า ชนชั้นนำหรือผู้ปกครอง^{๕๕} แนวคิดแบบชนชั้นนำ (Elitism) เป็นปฏิกิริยาที่มีต่อการขยายตัวของประชาธิปไตยตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ ที่ไม่เพียงแต่จะเพื่อต่อต้านประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่เน้นหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (Majority Rule) แต่ยังต่อต้านประชาธิปไตยตามแนวคิดสังคมนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทุกด้านในสังคมด้วย^{๕๖}

การศึกษาทฤษฎีชนชั้นนำ อาจย้อนกลับไปศึกษาความคิดของนักทฤษฎีชนชั้นนำยุคดั้งเดิม เช่น Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca และ Robert Michels ที่กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มทางสังคมออกเป็นสองกลุ่มคือ ชนชั้นนำหรือผู้ปกครอง กับมวลชน ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่คนกลุ่มแรกมีอำนาจเหนือกว่า และมีบทบาทในฐานะผู้ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจในสังคม มุมมองของนักวิชาการทฤษฎีชนชั้นนำยุคดั้งเดิมเหล่านี้ อาจจะถูกสรุปเป็นสาระสำคัญของตัวแบบชนชั้นนำได้ดังนี้ ๑) อำนาจทางการเมืองเหมือนกับสินค้าทางสังคมที่ถูกจัดสรรอย่างไม่เท่าเทียม ดังความเห็นของ Pareto ที่ว่า “...การแบ่งคนออกเป็นสองชนชั้นช่วยให้เราเห็นคุณภาพทางสังคม ถ้าแยกความแตกต่างภายในชน

---

^{๕๓} Pierre Mathiot and Julie Gervais. "Elitism". in International Encyclopedia of political science. Volume 3. Bertrand Badie. Dirk Berg-schlosser. and Leonardo Morlino, Ed. (Washington, D.C.: SAGE Publication, Inc., 2011). p. 764-769.

^{๕๔} John Higley. “Elites”. In International Encyclopedia of Political Science. Volume 3 , Edited by Bertrand Badie, Dirk Berg-Schlosser and Leonardo Morlino, Ed. (Washington, D.C.: Sage Publication, Inc., 2011). p. 759-760.

^{๕๕} Pierre Mathiot and Julie Gervais. "Elitism," in International Encyclopedia of political science. Volume 3. Bertrand Badie. Dirk Berg-schlosser. and Leonardo Morlino, Ed. (Washington, D.C.: SAGE Publication, Inc., 2011). p. 764-769.

^{๕๖} อนุสรณ์ ลิ้มมณี. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย และเครือข่ายความสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๘). หน้า ๑๐๘.

ชั้นนำ จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกันในสองลักษณะคือ ชนชั้นนำที่ปกครอง (Governing Elites) และชนชั้นนำที่ไม่ได้ปกครอง (Non-Governing Elites)” ๒) ประชาชนจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มเพียงสองกลุ่ม คือกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ กับกลุ่มที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองใดๆ ๓) ชนชั้นนำมีความคล้ายคลึงกัน มีความเป็นเอกภาพ และมีมโนสำนึกแห่งตนร่วมกันภายใน หรืออาจกล่าวได้ว่า ชนชั้นนำไม่ใช่การรวมกลุ่มของปัจเจกชนที่ถูกโดดเดี่ยว แต่ปัจเจกบุคคลในชนชั้นนำรู้จักกันและกันดี การมีภูมิหลังที่คล้ายกัน และมีค่านิยม (Values) ที่คล้ายกัน ความภักดี (Loyalties) และผลประโยชน์ (Interests) ร่วมกัน ๔) ชนชั้นนำคงมีอยู่ตลอดไปด้วยตัวเองและถูกเลือกจากส่วนที่เฉพาะของสังคม และ ๕) สุดท้ายและเป็นเหตุผลของทั้งหมด คือชนชั้นนำเป็นอิสระ ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญถูกกำหนดตามผลประโยชน์หรือตามอำเภอใจของกลุ่มนี้^{๕๗} ลักษณะเช่นนี้ คือสิ่งที่ Robert Michels เรียกว่า “กฎเหล็กของคณาธิปไตย” (The Iron Law of Oligarchy) ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปแม้แต่ในรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และลัทธิมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่อำนาจการปกครองจะตกอยู่ในมือของกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพที่ก่อการปฏิวัติเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งในทัศนะของ Michaels สังคมจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากชนชั้นนำทางการเมืองและชนชั้นปกครองเหล่านี้^{๕๘}

นอกจากงานสามท่านนี้แล้ว ทฤษฎีชนชั้นนำยังได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการหลายท่าน นักวิชาการคนสำคัญเช่น C. Wright Mills นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ที่เขียนเกี่ยวกับชนชั้นนำในหนังสือเรื่อง The Power Elite ซึ่ง Mills ได้กล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา โดยเขาแสดงให้เห็นว่าแม้แต่ในสหรัฐอเมริกาที่เป็นต้นแบบของสังคมประชาธิปไตย การตัดสินใจที่สำคัญกระทำโดยกลุ่มชนชั้นนำที่เป็นบุคคลที่อยู่ระดับบนของสายการบังคับบัญชาในสถาบันใหญ่สามสถาบัน ได้แก่ ชนชั้นนำทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางทหาร^{๕๙} แต่ Mills ก็ยอมรับว่าชนชั้นนำที่มีอำนาจของสามสถาบันเหล่านี้มักจะอยู่ในภาวะที่กดดัน กล่าวคือ การรวมตัวไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่เกิดขึ้นในกรณีที่อยู่ในภาวะวิกฤติ ในช่วงที่มีความสงบเช่นในศตวรรษที่ ๑๙ ทหารก็ไม่ได้อยู่ในสภาพสูง ไม่ได้เป็นคณะกรรมการในทางการเมือง ไม่ได้เป็นนักธุรกิจ ในช่วงสามสิบปีแรกผู้ที่มี

---

^{๕๗} Robert D. Putnam. The Comparative Study of Political Elites. (Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1976). p. 2-4.

^{๕๘} Robert Michels. Democracy and the Iron Law of Oligarchy, ed. J. Steven Ott, Jay M. Shafritz, and Yong Suk Jang., Classic Readings in Organization Theory (Canada: Wadsworth, 2011). p. 277–283.

^{๕๙} C. Wright Mills. The Power Elite . (New York : Oxford University Press, 1959). p. 269.

ตำแหน่งทางการเมืองจะมีอิทธิพลที่สูงกว่า แต่ปัจจุบันทหารและนักธุรกิจอยู่ในตำแหน่งที่สูงขึ้น^{๖๐} นอกจาก Mills แล้ว นักวิชาการเช่น John Higley เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับชนชั้นนำ โดยเขาเห็นว่า ทฤษฎีชนชั้นนำพยายามค้นหาคำอธิบายเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางการเมือง (Political Outcomes) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง (Conflicts) ของชนชั้นนำ การปรับตัว (Accommodations) และการหมุนเวียน (Circulations) และได้ให้ความหมายเกี่ยวกับชนชั้นนำไว้ว่า คือ บุคคลที่สามารถทำให้เกิดผลลัพธ์ทางการเมืองที่มากและสม่ำเสมอ โดยอาศัยตำแหน่งในเชิงกลยุทธ์ ในการตัดสินใจในองค์กรและการเคลื่อนไหวที่มีอำนาจมาก ในระดับชาติ สมาชิกชนชั้นนำทางการเมืองสมัยใหม่เป็นบุคคลเพียงไม่กี่พันคนที่กระจายอยู่ในระดับบนของภาคส่วนต่างๆ ที่สำคัญ ทั้งการเมือง การบริหาร องค์กรธุรกิจ สหภาพแรงงาน ทหาร กลุ่มกดดันมวลชนกลุ่มเคลื่อนไหวที่สำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้ John Higley ยังได้นำเสนอการแบ่งกลุ่มของชนชั้นนำออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ชนชั้นนำทางการเมือง (Political Elites) ซึ่งเป็นผู้ที่มีตำแหน่งอยู่ในสถาบัน องค์กร และการเคลื่อนไหวที่มีอำนาจ ที่สามารถใช้ตำแหน่งเพื่อกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการเมืองซึ่งมักจะเป็นไปอย่างแน่นอน นอกจากนี้เขายังเห็นว่าในระดับชาติ สมาชิกของกลุ่มนี้เป็นเพียงคนไม่กี่พันของประเทศ และกลุ่มที่สองคือ ชนชั้นนำทางวัฒนธรรม (Culture Elites) คือผู้ที่อยู่ในสถานภาพที่สูงและมีอิทธิพลในอาณาบริเวณที่ไม่ใช่การเมือง เช่น ศิลปะ การกุศล วิชาชีพ และสมาคมพลเมือง^{๖๑} ทั้งนี้ ในงานที่ John Higley เขียนร่วมกับ Michael G. Burton ก็ยังได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นนำระดับชาติ ที่ Higley และ Burton มองว่าเป็นผู้ที่สามารถจะอาศัยตำแหน่งในองค์กรที่มีอำนาจและมีการเคลื่อนไหวไม่ว่าแบบใดก็ตาม มีผลต่อผลลัพธ์ทางการเมืองระดับชาติอย่างสม่ำเสมอและอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งที่อยู่ในองค์กรทางวัฒนธรรม องค์กรสื่อสาร องค์กรวิชาชีพ องค์กรทหาร องค์กรเศรษฐกิจ องค์กรรัฐบาล องค์กรทางการเมืองที่มีทรัพยากรที่มีค่าเป็นจำนวนมากที่สุด โดยทั้งคู่ได้สรุปรูปแบบพื้นฐานที่มีความผันแปรของชนชั้นนำในระดับชาติว่าอาจแบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบคือ ๑) รูปแบบพหุนิยม หรือรูปแบบเอกภาพในเชิงฉันทามติ (Pluralistic หรือ Consensual Unified Type) ซึ่งมีอยู่ในสังคมตะวันตกในทุกวันนี้ ๒) รูปแบบเผด็จการ หรือรูปแบบเอกภาพในเชิงอุดมการณ์ (Totalitarian หรือ Ideologically Unified Type) ซึ่งมีอยู่ในรัฐชาติที่ปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ ๓) รูปแบบชนชั้นนำที่แตกแยกหรือไม่เป็นเอกภาพ (Divided หรือ Disunified Elite) นอกจากนี้ยังได้เสนอไว้ด้วยว่า การเป็น

^{๖๐} Ibid. p. 276.

^{๖๑} John Higley. "Elites" . In International Encyclopedia of Political Science. Volume 3. Bertrand Badie. Dirk Berg-Schlosser and Leonarod Morlino,Ed. (Washington, D.C.: Sage Publication .Inc., 2011).p.759-760.

ประชาธิปไตยต้องอาศัยความเห็นเอกฉันท์ของผู้นำเกี่ยวกับ “กฎเกณฑ์และระเบียบทางการเมือง” (Rules and Codes of Political Conduct) และการมองว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการรักษาผลประโยชน์ รวมถึงการได้มาซึ่งอำนาจคือการใช้ความรุนแรงและการใช้วิถีทางตามแนวทางประชาธิปไตย^{๖๒} งานอีกชิ้นที่ได้รับความสนใจสำหรับนักศึกษารัฐศาสตร์คืองานของ Robert D. Putnam เรื่อง The Comparative Study of Political Elites โดย Putnam เสนอว่า ในการศึกษาชนชั้นนำทางการเมือง จำต้องคิดในความหมายของอำนาจเหนือผลลัพธ์ และเตือนให้ระมัดระวังต่อการเจาะจงขอบข่ายของอำนาจ ซึ่งการนิยามเกี่ยวกับอำนาจ (ของชนชั้นนำ) อนุญาตได้ทั้งการมีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อม แต่ไม่รวมการมีอิทธิพลลงด้วย ซึ่งเสนอให้แยกมุมมองเกี่ยวกับอำนาจออกเป็นสองส่วนคือ (๑) อำนาจคือความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลอื่นๆ และ (๒) อำนาจคือความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการทำการตัดสินใจร่วมกัน กล่าวคือ เรามักจะกล่าวว่าคนคนหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่ง ซึ่งก็คือ คนแรกสามารถทำให้คนที่สองไม่เลือกในแนวทางอื่น หรือเมื่อเรากล่าวว่าอำนาจทางการเมืองของเกษตรกร เราก็จะอ้างถึงความสามารถในผลกระทบต่อนโยบายการเกษตรของรัฐบาล ไม่ใช่ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลอื่นๆ แน่แน่นอนว่าอำนาจเหนือบุคคลมักจะหมายถึงความสำเร็จในอำนาจเหนือผลลัพธ์ (Outcomes)^{๖๓}

อย่างไรก็ตาม แนวคิดชนชั้นนำสมัยใหม่ หรือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หันมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ยังคงเน้นลักษณะของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นนำหรือผู้ปกครองกับมวลชน^{๖๔} ซึ่งความสนใจนี้มีรากฐานจากแนวคิดของ Max Weber และ Joseph Schumpeter ในต้นศตวรรษที่ ๒๐ โดย Weber ให้ทัศนะว่า การมีชนชั้นนำไม่ได้ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยเสมอไป หากว่ากลุ่มเหล่านี้ยอมรับในหลักการประชาธิปไตยและเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารนี้ ผ่านการต่อสู้ในการเลือกตั้งเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งในรัฐสภา ความเข้มแข็งของกลุ่มจะป้องกันไม่ให้ชนชั้นนำในระบบราชการเข้าครอบงำสังคมได้ ขณะที่ Schumpeter เสนอให้มองประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือของสังคมในการคัดเลือกชนชั้นนำทางการเมืองจากกลุ่มต่างๆ เพื่อทำหน้าที่

---

^{๖๒} John Higley and Michael G. Burton. "The Elite Variable in Democratic Transitions and Breakdowns" . in *American Sociological Review*. 54, (1) (February 1989). p. 17-32.

^{๖๓} Putnam, Robert D. *The Comparative Study of Political Elites*. (Englewood Cliffs, New jersey: Prentice-Hall, Inc. 1976). p. 5-7.

^{๖๔} อนุสรณ์ ลิมมณี. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย และเครือข่ายความสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒ .(กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๘). หน้า ๑๑๕.

ตัดสินใจทางการเมืองผ่านกระบวนการแข่งขันในการเลือกตั้งแทนที่จะปล่อยให้มีการผูกขาดอำนาจโดยชนชั้นนำกลุ่มเดียว^{๖๕} ในระบอบประชาธิปไตยเสรี ชนชั้นนำทางการเมืองจะรวมถึงผู้นำทางการเมือง (Political Leaders) สมาชิกวุฒิสภาในระดับบน และเจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำของพรรคการเมืองที่สำคัญ อำนาจและอิทธิพลของชนชั้นนำทางการเมืองเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมเหนือทรัพยากรทางการเมืองที่รวมอยู่ในรัฐและเข้าถึงได้ร่วมกัน และความสามารถที่จะกระทำการฝ่ายเดียว การระบุงชนชั้นนำเหล่านี้ อาจจะระบุงจากการเป็นผู้ที่ถือครองตำแหน่งอำนาจระดับบนในรัฐบาลและองค์กรสำคัญของรัฐ การเข้าไปเกี่ยวข้องในการตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ และการได้รับการนับถือในหมู่เพื่อนกลุ่มเดียวกัน หรือทั้งสามอย่าง ทั้งนี้ ผู้นำทางการเมืองเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปบนส่วนยอดของชนชั้นนำระดับชาติ (National Elites) ในช่วงหลังรวมถึงกลุ่มชนชั้นนำขององค์กรธุรกิจ สื่อมวลชน ทหาร สภภาพแรงงาน และองค์กรอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ ในความเห็นของ Jan Pakulski ชนชั้นนำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยใช้ระบบเลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกของพวกเขาแข่งขันสำหรับการเป็นผู้นำ (ตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในรัฐ) โดยระดมการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ชนชั้นนำร่วมมือและแข่งขันอย่างสงบกับชนชั้นนำกลุ่มอื่น (องค์กรภาครัฐ องค์กรธุรกิจ สื่อ สภภาพแรงงาน ทหาร องค์กรศาสนา เป็นต้น) รวมถึงฝ่ายตรงข้ามในทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยเสรี เช่น อังกฤษ การแข่งขันในการเลือกตั้งสำหรับการเป็นผู้นำเป็นไปอย่างเสรีและยุติธรรม ในระบอบที่ไม่เป็นเสรี เช่น รัสเซีย การแข่งขันมีการบิดเบือนสูง กลุ่มชนชั้นนำครอบงำผูกขาดการเป็นผู้นำทางการเมือง และจำกัดการแข่งขันโดยคุกคามคู่แข่งทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำและภาวะสงครามแสดงให้เห็นถึงการไม่เป็นประชาธิปไตยและการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ^{๖๖} เช่นเดียวกับความเห็นของ John Higley ที่มองว่า เพื่อการถือครองอำนาจ มีความจำเป็นที่ชนชั้นนำจะต้องได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มที่ไม่ใช่ชนชั้นนำ เพื่อชัยชนะนี้ ชนชั้นนำจึงต้องสร้างกรอบในการดึงดูดความสนใจที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มที่ไม่ใช่ชนชั้นนำ^{๖๗} ทั้งนี้ การนำทฤษฎีชนชั้นนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานี้ ก็เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจและอธิบายอิทธิพลของชนชั้นนำในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทย ทั้งที่เป็น

---

^{๖๕} Dunleavy and O'leary. อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลิมมณี. “การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_139.pdf.

^{๖๖} Jan Pakulski. "Elite, Political". in The encyclopedia of political science. Volume 2. George Thomas Kurian, Ed. (Washington, DC: OQ Press, 2011). p. 492-493.

^{๖๗} John Higley. "Elites" .op.cit. In International Encyclopedia of Political Science. Volume 3. Bertrand Badie. Dirk Berg-Schlosser and Leonarod Morlino, Ed. (Washington, D.C.: Sage Publication .Inc., 2011).p.759-760.

ตัวแสดงทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบเก่าและสถาบันทางการเมืองที่ออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยไทยกับแนวคิดรัฐพันลึก

แนวคิดรัฐพันลึกถูกนำเสนอเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่กลไกบางส่วนของรัฐไม่ยอมทำหน้าที่ตอบสนองผู้มีอำนาจรัฐดังที่ควรจะเป็นหน่วยงานหรือกลไกที่ว่ามักมีการทำงานในลักษณะที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนในวงกว้าง หรือแม้กระทั่งอยู่นอกเหนือจากระบบกฎหมายในทางใดทางหนึ่ง ลักษณะความซ่อนเร้นเช่นนี้เป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด Deep State

เครือข่าย Deep State ต้องการปกป้องผลประโยชน์และสถานะของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการเข้าแทรกแซงทางการเมืองอย่างเปิดเผยมากเกินไป ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อต่อเนื่องในการเมืองไทยในช่วงกว่า 10 ปีหลัง นอกจากจะเป็นประเด็นปัญหาต่อผู้คนในสังคมและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างเลี่ยงไม่ได้แล้ว ในแวดวงวิชาการก็ยังคงมีความพยายามวิเคราะห์ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ อยู่ตลอด และปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำรัฐประหารโดย คณะรักษาความสงบแห่งชาติก็เป็นผลสืบเนื่องจากความขัดแย้งดังกล่าว แม้หลายคนจะท้อใจจากการเมือง แต่อีกหลายคนก็ยังคงต้องการจะรู้ว่าอะไรคือสาเหตุของความขัดแย้งที่เกาะกุมสังคมไทยมาจนทุกวันนี้ เราคงไม่สามารถตอบคำถามที่ว่านี้ได้ในเรื่องที่อันสั้น แต่เราอาจหาคำอธิบายบางแง่มุมของภาวะวิกฤตการเมืองอันยืดเยื้อในรอบกว่า 10 ปีที่ผ่านมาได้ด้วยการพิจารณาแนวคิดที่เรียกว่า “Deep State” หรือดังที่มีการแปลเป็นภาษาไทยไว้ว่า “รัฐพันลึก”

๑. รัฐพันลึก' คืออะไร

เมื่อเอ่ยถึงคำว่ารัฐ เราจะนึกถึงลักษณะพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือการที่รัฐมีสภาพเปรียบได้กับองค์กรอันมีอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนของตน และมีกลไกหรือเครื่องมือการทำงานในการสร้างระเบียบ บังคับใช้กฎหมาย และดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามที่ตนกำหนด ผู้ใดที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ ผู้พิพากษา ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกที่รัฐใช้ในการปกครอง สำหรับรัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ประชาชนก็ย่อมคาดหวังว่ารัฐบาลจะทำหน้าที่ของตนได้อย่างราบรื่น สามารถใช้กลไกของรัฐเพื่อดำเนินนโยบายต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ระบอบประชาธิปไตย (หรือถ้าพูดให้ชัดในทางวิชาการก็คือ เสรีประชาธิปไตย) ก็วางระบบของการจำกัดอำนาจรัฐบาลไว้ไม่ให้เกินขอบเขตด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักการแบ่งแยกอำนาจแบบสหรัฐอเมริกา หรือการมีองค์กรตุลาการและรัฐธรรมนูญไว้ถ่วงดุลอำนาจกับรัฐบาล แต่การจำกัดอำนาจของรัฐบาลตามหลักเสรีประชาธิปไตยไม่ได้หมายความว่ากลไกของรัฐจะสามารถแข่งขันกับรัฐบาลได้ แนวคิดรัฐพันลึกเป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่กลไกบางส่วนของรัฐไม่ยอมทำหน้าที่ตอบสนองผู้มีอำนาจรัฐดังที่ควรจะเป็น กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือกลไกบางส่วนของรัฐกระทำการเหมือนว่าตนเองเป็นอิสระจากรัฐบาล มี

ผลประโยชน์ มีความคิดและหลักการเป็นของตนเอง จนในบางครั้งกลไกของรัฐกลับหันมาต่อต้านรัฐบาลเสียเอง สำหรับรัฐที่ประสบกับสภาพเช่นนี้ ในสถานการณ์ทั่วไป กลไกส่วนที่เป็นอิสระนี้จะอยู่ในสภาพที่ดูเหมือนจะทำงานสอดคล้องกันไปด้วยดีกับรัฐบาล ไม่มีสิ่งใดบ่งชี้ให้เห็นว่ามีอะไรที่ผิดปกติ แต่เมื่อใดก็ตามที่มีสิ่งใดที่ขัดต่อความต้องการของพวกเขา ก็จะเผยตัวออกมาแสดงอำนาจของตนเพื่อทำตามสิ่งที่ตนต้องการ แม้สิ่งนั้นจะขัดกับความต้องการของกลไกปกติก็ตาม เปรียบได้กับเป็นเชื้อโรคที่แฝงอยู่ในร่างกายที่ในยามปกติก็ไม่แสดงอาการอะไร แต่จะแผลงฤทธิ์ออกมาในภาวะที่ร่างกายอ่อนแอหรือมีความไม่ปกติเกิดขึ้น ในทางทฤษฎี โดยมากแล้ว Deep State มักเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านความมั่นคงของรัฐโดยตรง เช่น กองทัพ ตำรวจ หน่วยข่าวกรอง และหน่วยสืบราชการลับต่างๆ หน่วยงานเหล่านี้มีอุดมการณ์ ความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติของตนเองในการทำงาน แม้ว่าผู้นำประเทศและบุคคลในรัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงไปสักเพียงใดก็มักไม่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานเหล่านี้มากนัก นอกจากนี้ หน่วยงานประเภทนี้มักมีการทำงานในลักษณะที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนในวงกว้าง หรือแม้กระทั่งอยู่นอกเหนือจากระบบกฎหมายในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งลักษณะความซ่อนเร้นเช่นนี้เป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด Deep State นั่นเอง

เราอาจจะไม่นึกว่าปรากฏการณ์รัฐพันลึกเช่นนี้จะเกิดขึ้นในประเทศตะวันตกที่ได้ชื่อว่า เป็นแม่แบบของประชาธิปไตย แต่แท้จริงแล้ว นักวิชาการชื่อดังอย่าง ฮันส์ มอร์แกนเทากล่าวไว้ตั้งแต่ปี ๑๙๕๕^{๖๘} ว่าสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นตกอยู่ในภาวะที่หน่วยงานด้านความมั่นคงพร้อมที่จะเข้าแทรกแซงหรือยับยั้งการทำงานของรัฐบาลด้วยเหตุผลทางความมั่นคง ถึงแม้ว่าอำนาจการปกครองประเทศในสถานการณ์ปกติจะอยู่ในมือของประธานาธิบดี สภาคองเกรส และองค์กรอื่นๆ ตามหลักการของสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อมีการประกาศภาวะฉุกเฉิน อำนาจที่แท้จริงกลับอยู่ในมือของหน่วยงานด้านความมั่นคงซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของกลไกส่วนที่ผ่านการเลือกตั้งหรือต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ดังนั้น คำถามที่ตามมาก็คือ เราจะทราบได้อย่างไรว่าเรื่องใดบ้างที่จัดเป็นเรื่องความมั่นคง และเรื่องใดบ้างที่ไม่ใช่ เพราะเมื่อประเด็นใดก็ตามถูกจัดว่าเป็นเรื่องความมั่นคง ก็เท่ากับว่ากลไกด้านความมั่นคงจะเข้ามารับผิดชอบและกีดกันหน่วยงานอื่นออกไป

ในเวลาต่อมา ประเทศตุรกีกลายเป็นประเทศที่มีการนำแนวคิดรัฐพันลึกมาใช้อธิบายอย่างโดดเด่นมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งส่วนที่เรียกกันว่า Deep State ในตุรกีนั้นประกอบไปด้วยกองทัพ องค์กรตำรวจ หน่วยราชการ และหน่วยข่าวกรอง มีเหตุการณ์มากมายในตุรกีที่ถูกคาดการณ์ว่าเป็นผลงานของเครือข่าย Deep State ไม่ว่าจะเป็นเหตุลอบสังหาร การลักพาตัว เหตุลอบวางระเบิด

---

^{๖๘} Hans. J. Morgenthau. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace, 2nd edn (New York : Political Science', Review of Politics 1955). p. 431-60.

รวมถึงการทำรัฐประหารโดยกองทัพ ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่ตุรกีเป็นประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทางยุทธศาสตร์ระดับโลก เหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ ภายในตุรกีจึงถูกจับตามองว่าได้รับอิทธิพลหรือถูกแทรกแซงจากมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาตลอด ดังนั้น เมื่อชาวตุรกีพูดถึงคำว่า Deep State ก็จะมี ความหมายที่รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคงของตุรกีกับการแทรกแซงอย่างลับๆ โดยสหรัฐอเมริกาด้วย

๒.แนวคิดรัฐพันลึกกับประเทศไทย

เมื่อพิจารณาแนวคิดรัฐพันลึกดังกล่าวมา แนวคิดนี้ช่วยให้เราวิเคราะห์บางแง่มุมของความขัดแย้งทางการเมืองของไทยได้อย่างน่าสนใจ เช่น ในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลจากการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างแท้จริงหรือไม่ รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยสามารถทำอะไรได้มากแค่ไหน หรือว่า รัฐบาลอาจทำงานได้ในขอบเขตบางอย่าง แต่เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลไปขัดผลประโยชน์กับ Deep State ก็จะมีคนเครือข่ายเหล่านี้เล่นงานเข้าได้ สำหรับ เออเชนี เมรีโอ (Eugénie Mérieau) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองของไทยโดยใช้แนวคิด Deep State โดยได้ข้อสรุปว่าเครือข่าย Deep State ในประเทศไทยไม่ได้มีเพียงหน่วยงานด้านความมั่นคงเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่มองว่าตนไม่จำเป็นต้องเคารพเชื่อฟังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเสมอไป เครือข่าย Deep State นี้ต้องการปกป้องผลประโยชน์และสถานะของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการเข้าแทรกแซงทางการเมืองอย่างเปิดเผยมากเกินไป จึงหาทางออกด้วยการสร้างสถานะและบทบาทขององค์กรบางองค์กรให้มีพลังมากพอที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลได้อย่างชอบธรรม ซึ่งเมรีโอวิเคราะห์ว่าองค์กรหลักที่ได้โอกาสทำหน้าที่นี้นับตั้งแต่ยุครัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ก็คือองค์กรตุลาการ ขณะที่นักวิชาการชื่อดังท่านอื่น เช่น ผาสุก พงษ์ไพจิตร นิธิ เอียวศรีวงศ์ เกษียร เตชะพีระ และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ก็หยิบยกเอาแนวคิดรัฐพันลึกไปกล่าวถึงและขยายความต่อตามความเข้าใจของแต่ละท่านด้วยเช่นกัน แม้จะยังมีคำถามบางประการเกี่ยวกับการใช้แนวคิดนี้มาวิเคราะห์การเมืองไทย เช่น เราจะมอง Deep State ของไทยว่ามีเป้าหมายและจุดประสงค์สอดคล้องกันหมด หรือว่าใน Deep State นี้ก็ยังมี ความขัดแย้งกันเองอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่เรทำได้ก็คือการพิจารณาว่ารัฐบาลจากการเลือกตั้งในประเทศไทยนั้นเคยมีอำนาจสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงมากเพียงใด หรือว่า รัฐบาลที่เราเคยเข้าใจว่าแข็งแกร่งนั้น จริงๆ แล้วทำได้เพียงแค่เดินตามทางที่มีใครขีดเส้นไว้ให้เท่านั้น ความขัดแย้งในการเมืองไทยที่ผ่านมาเป็นเพราะบทบาทของ Deep State ที่ว่านี้มากนักน้อยเพียงใด ท้ายที่สุดแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่เราต้องระวังก็คือ หากเราให้น้ำหนักกับแนวคิด Deep State มากเกินไป ก็เสี่ยงที่จะทำให้เรามองความขัดแย้งของไทยว่าเป็นเรื่องของชนชั้นนำบางกลุ่มที่แตกแยกกันเองโดยอาศัยกลไกรัฐเป็นเครื่องมือเท่านั้น และละเลยประชาชนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้มีอำนาจรัฐ แต่ได้เข้ามามีบทบาทต่อรองอำนาจและผลประโยชน์ในการเมืองไทยอย่างกว้างขวางมากขึ้นกว่าในอดีต จึงจำเป็นที่

เราจะต้องตระหนักถึงข้อดีและข้อจำกัดของการใช้แนวคิดรัฐพันลึกมาอธิบายความขัดแย้งทางการเมืองของไทยที่หลายคนเชื่อว่าเปลี่ยนโฉมหน้าไปมากในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา

๓. “รัฐพันลึก vs. สังคมพันลึก”

ข้อคิดเรื่อง Deep State หรือที่ อาจารย์ผาสุก พงษ์ไพจิตร แปลเป็นไทยอย่างแยบคายว่า “รัฐพันลึก” ซึ่ง อาจารย์เออเชนี เมริโอ นักนิติศาสตร์-รัฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศสประยุกต์ใช้มาวิเคราะห์การเมืองไทยสองทศวรรษหลังนี้ในบทความ^{๖๙}

ในบทความ “รัฐพันลึก” อาจารย์ผาสุก พงษ์ไพจิตร ช่วยนิยามและจับใจความสำคัญของรัฐพันลึกในบทวิเคราะห์ว่า : “ผู้เขียนขอแปล Deep State เป็นไทยว่า รัฐพันลึก ในลักษณะรัฐซ้อนรัฐ (รัฐพันลึก) ...เป็นอิสระ มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลำดับชั้นของตนเอง ขนานไปกับรัฐปกติ รัฐพันลึกมีกลไกการทำงานด้านอุดมการณ์เพื่อสร้างวาทกรรมว่าด้วยประชาธิปไตยอันพึงปรารถนา ที่สอดคล้องกับความต้องการของรัฐพันลึก... ก่อนสร้างและจัดวางความคิดเห็น ทศนคติสาธารณะ โดยใช้วิธีการต่างๆ รวมทั้งการสร้างสถานการณ์วิกฤต และภาวะฉุกเฉินเพื่อความมั่นคงของชาติ รัฐพันลึกเหมือนกับรัฐปกติที่ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว ภายในรัฐพันลึกก็มีมุ้งต่างๆ แยกแยะชิงอำนาจกันอยู่ แต่มีข้อต่างคือ รัฐปกติมองเห็นด้วยตา แต่รัฐพันลึกแฝงหลบอยู่ลึกกันบัง และไม่ต้องรับผิดชอบกับการกระทำใดๆ จึงเป็นกรอบโครงสร้างไม่เป็นทางการ ในการรักษาหรือคงไว้ซึ่งผลประโยชน์ด้านสถาบันของกลุ่มบุคคล ที่มีเป้าประสงค์ร่วมกัน ทั้งผู้ที่อยู่ในรัฐปกติ และที่อยู่ในเครือข่ายนอกรัฐที่จะยึดโยงกันไว้ในการกระทำการเพื่อเป้าประสงค์ในการรักษาผลประโยชน์ที่ว่านั้น แนวคิดรัฐพันลึก มักถูกใช้อธิบายกลุ่มอำนาจที่ร่วมกันต่อต้านขบวนการประชาธิปไตย หรือการเมืองเปิดที่ประชาชนในวงกว้างมีส่วนร่วมสูง มักประกอบด้วยกลุ่มทหาร ตำรวจ ตุลาการ ที่มีตำแหน่งหน้าที่บริหารราชการในรัฐปกติอยู่แล้ว แต่ยังร่วมทำกิจกรรมแอบแฝงที่มีอำนาจเหนือรัฐปกติ โดยกระทำการแบบไม่เปิดเผย หรือทำแบบลับๆ รัฐพันลึกสามารถสร้างสถานการณ์ เพื่อสั่นคลอนรัฐปกติ หรือเพื่อนำไปสู่การรัฐประหาร ล้มล้างรัฐปกติ “แนวคิดรัฐพันลึกเคยถูกใช้อธิบายการเมืองสมัยสงครามเย็นในบางประเทศที่ CIA ของสหรัฐฯได้เข้าแทรกแซงเพื่อเปลี่ยนการเมืองด้วยความร่วมมือจากชนชั้นนำบางกลุ่มในพื้นที่ และใช้ในการอธิบายการเมืองที่ตุรกีเมื่อทศวรรษ ๒๕๖๐ สมัย มุสตาฟา เคมาล อาตาเติร์ก...” ในเดือนถัดมา อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็หยิบ

---

^{๖๙} ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “Thailand’s Deep State. Royal Power and the Constitutional Court (1997-2015)”. *Journal of Contemporary Asia*, 46 : 3(2016). 445-466.

ยกแนวคิด “รัฐพันลึก” จากบทความของเจนนีมาอภิปรายเชื่อมโยงกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในบทความ “รัฐพันลึกกับร่างรัฐธรรมนูญ”^{๗๐}

ก่อนอื่น อาจารย์นิธิแยกแยะแนวคิดหลักของบทความให้เห็นชัดถึงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของมัน ระหว่าง รัฐพันลึก, รัฐทางการ และเครือข่ายไม่เป็นทางการว่า

เทียบกับเครือข่ายไม่เป็นทางการ รัฐพันลึกมีความเป็นสถาบันและการจัดองค์กรที่รัดกุมกว่า (Institutionalization & Organization) และดังนั้นจึงได้ขยายบทบาทเข้ามาทำงานแทนที่เครือข่ายไม่เป็นทางการแต่เดิมในระยะหลังนี้

และหากเทียบกับรัฐทางการ รัฐพันลึกไม่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมและไม่ต้องแสวงหาความชอบธรรม (Accountability & Legitimacy) และดังนั้นการที่รัฐพันลึกโผล่พื้นผิวหน้าและปรับฐานะบทบาทมาเป็นรัฐทางการจึงเพิ่มภาระปัญหาทางการเมืองให้แก่ตัวมันเอง

อาจารย์นิธิได้อธิบายขยายความต่อโดยเชื่อมโยงกับร่างรัฐธรรมนูญและหน้าฉากประชาธิปไตยและการเลือกตั้งว่า

“ความต่างระหว่าง “เครือข่ายฯ” และรัฐพันลึกก็คือ รัฐพันลึกพยายามทำให้ความสัมพันธ์ในเชิง “เครือข่ายฯ” มีลักษณะเป็นสถาบันมากยิ่งขึ้น ไม่ต้องอาศัยบารมีของบุคคลในการบริหารจัดการเพียงอย่างเดียว และการเมืองไทยกำลังแปรเปลี่ยนไปสู่การปกครองของเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนอีกอย่างหนึ่ง

ดังนั้น อุดมคติที่รัฐพันลึกมุ่งหวังก็คือ รัฐไทยที่อยู่ข้างบนและมองเห็นได้โดยคนทั่วไป มีลักษณะประชาธิปไตย เช่น มีการเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง มีรัฐสภา มีเสรีภาพของสื่อ ฯลฯ แต่การขึ้นนำและกำกับควบคุมจะอยู่กับรัฐพันลึกซึ่งไม่ต้องปรากฏโฉมให้เห็น หากมีการกำกับควบคุมจากสถาบันที่รัฐธรรมนูญรองรับ ซึ่งที่จริงเป็นสถาบันหรือองค์กรในกำกับของรัฐพันลึกอีกทีหนึ่ง จนดูเหมือนเป็นการทำงานตามกลไกประชาธิปไตยโดยปรกติ การปกครองด้วยเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งจึงไม่ได้อยู่ในกำกับควบคุมของเสียงข้างมาก แต่อยู่ในกำกับควบคุมของรัฐพันลึก โดยเสียงส่วนใหญ่ไม่ทันรู้ตัว หรือพอใจให้เป็นอย่างนั้น”

ทว่า รอบสิบปีที่ผ่านมา แผนการของรัฐพันลึกผ่านกลไกตุลาการวิวัฒน์ประสบความสำเร็จล้มเหลว ทำให้ต้องลงเอยด้วยการรัฐประหารถึงสองครั้ง ส่งผลให้รัฐพันลึกไม่อาจจะพันลึกอีกต่อไป “เพราะการรัฐประหารย่อมบังคับให้รัฐพันลึกต้องลอยขึ้นใกล้ผิวน้ำ ทำให้ใครๆ มองเห็นได้หมด” ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็น คณะปฏิรูปการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

---

^{๗๐} เว็บไซต์ประชาไท . “รัฐพันลึกกับร่างรัฐธรรมนูญ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://prachatai.com/journal/2016/04/65105,๖> เม.ย. ๒๕๕๙.

และ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ รวมทั้งบุคลากรพันลึกแห่งแม่น้ำทุกสายผู้ให้ความร่วมมือผลักดันโครงการอุดมคติแห่งรัฐพันลึกในประการต่างๆ จนอาจกล่าวบรรยายได้ว่า : พันไม้ลี้ก ใครต่อใครเป็นใครมีใครบ้าง ปราบภูร้างชุมนุรมุยกโป่ง ผุดซ่ายขวาหน้าหลังทั้งเชื่อมโยง รัฐพันลึกยกโรงไฟล่อออกมา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของ การนำเสนอถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในที่นี้จะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ วรรณกรรมที่เกี่ยวกับลักษณะของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพื่อนำไปสู่พื้นที่ของการอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยตลอดระยะเวลา ๘๗ ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยครั้งแรกในปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ดังนี้

๑. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับลักษณะของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

ข้อเสนอเกี่ยวกับลักษณะของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในวรรณกรรมส่วนใหญ่มองว่ามีลักษณะเป็น “วิฎจักร” ของการเปลี่ยนแปลงที่สลับไปมาระหว่างการปกครองใน “รูปแบบ” ที่เป็นและไม่เป็นประชาธิปไตย รูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยในที่นี้คือ การมีรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน มีการเลือกตั้ง มีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง และมีรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง เช่น งานของลิขิต ธีรเวคิน เรื่องวิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย^{๗๑} และประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย^{๗๒} งานทั้งสองชิ้นนี้เป็นข้อเสนอที่ทรงอิทธิพลสำหรับผู้ศึกษาในประเด็นนี้ ทั้งในการสร้างกรอบคิดในการศึกษา และรวมถึงการทดสอบซ้ำเพื่อยืนยันสมมติฐานนี้ เช่นที่ปรากฏในงานของทิวากร แก้วมณี เรื่อง วิวัฒนาการวางจรรอุบาทว์ทางการเมืองไทย: จาก ๒๔๗๕ ถึงการเมืองหลังระบอบทักษิณ โดยอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในลักษณะที่เป็นวิฎจักร เริ่มจากรัฐประหาร การสร้างกติกาทางอำนาจผ่านการร่างรัฐธรรมนูญที่มักจะถูกกำหนดให้สานต่ออำนาจของผู้ทำรัฐประหารผ่านกระบวนการที่ดูเหมือนเป็นประชาธิปไตย

^{๗๑} ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐). หน้า ๑๕๕-๑๕๘.

^{๗๒} ลิขิต ธีรเวคิน. ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. (กรุงเทพมหานคร: แม็ค, ๒๕๔๖). หน้า ๒๗-๒๙ และ ๖๗-๖๙.

แบบรัฐสภา ความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ที่จะนำไปสู่การทำลายอำนาจของทหาร กลุ่มใหม่หรือกลุ่มเดิม และวิกฤตการณ์ของชาติที่ต้องได้รับการแก้ไข และกระบวนการประชาธิปไตยไม่สามารถนำพาระบบให้ผ่านพ้นจากวิกฤตการณ์ กระบวนการประชาธิปไตยจะถูกทำลายโดยวิธีการรัฐประหารอีกครั้ง^{๗๓} งานของศุภวุฒิ สายเชื้อ ซึ่งนำเสนอเกี่ยวกับคุณภาพการเมืองไทยระหว่างปี ๒๕๓๕-๒๕๕๑ โดยแสดงให้เห็นว่าตลอดช่วงระยะนี้ มีการเปลี่ยนแปลงของอำนาจอยู่ตลอดเวลา โดยสลับสับเปลี่ยนตัวแสดงที่เข้ามาถือครองอำนาจรัฐระหว่างกองทัพและรัฐบาลพลเรือนที่มาจากกรรณการเลือกตั้ง และนำเข้าสู่ระยะดุจลยภาพ กระทั่งนำมาสู่วิกฤติและท้ายที่สุด คือ การเปลี่ยนผ่านอำนาจ กรณีที่ปกครองโดยรัฐบาลพลเรือน การเปลี่ยนผ่านอำนาจจะเกิดขึ้นโดยผลของการรัฐประหาร ส่วนกรณีของการปกครองโดยกองทัพหรือผู้นำจากกองทัพ การเปลี่ยนผ่านอำนาจจะเป็นผลจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่และการเลือกตั้ง^{๗๔} และงานของเสนีย์ คำสุข ซึ่งมองว่าปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นผลมาจากวงจรความขัดแย้งทางอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำทางการเมือง (Political Elites) สองกลุ่มหลักคือ กลุ่มที่มีปืนและควบคุมบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มธุรกิจ นายทุนที่ถือเงินทุน และฐานรากกลุ่มการเมืองใต้อุปถัมภ์ โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้ดูไม่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาเนื่องจากไม่มีพลังทางการเมืองที่มากเพียงพอสาเหตุมาจากพื้นฐานความอ่อนแอของวัฒนธรรมประชาธิปไตยของสังคมและการให้คุณค่ากับการเมืองของ “เจ้านาย” หรือ “ชนชั้นนำ” ตามพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมศักดินาและอุปถัมภ์ของคนไทย^{๗๕}

มุมมองต่อลักษณะของการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยเหล่านี้ไม่แตกต่างไปจากมุมมองของนักวิชาการต่างประเทศ เช่น งานของ Lan Marsh เสนอไว้ว่า ระบบรัฐสภาของไทยมักจะ

---

^{๗๓} ทิวากร แก้วมณี. “วิวัฒนาการวงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย” ใน ๒๕๓๕ ถึงการเมืองหลังระบอบทักษิณ. อ้างอิงใน สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ และทิพย์พาวรร ตันตีสุนทร, บรรณาธิการ. จาก ๑๐๐ ปี ร.ศ.๑๓๐ ถึง ๘๐ ปี ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗). หน้า ๓๑๐.

^{๗๔} ศุภวุฒิ สายเชื้อ. คุณภาพใหม่ทางการเมืองในปี ๒๕๕๔-๒๕๕๕. อ้างอิงใน สินีนาถ เศรษฐพิศาล, บรรณาธิการ. ประชาธิปไตย ในระยะเปลี่ยนผ่าน, (กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊กส์, ๒๕๕๒). หน้า ๖๘-๖๙.

^{๗๕} เสนีย์ คำสุข. "ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยไทย". วารสารสถาบันพระปกเกล้า ๕, ฉบับที่ ๑, ๒๕๕๐.

เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง โดยกว้างไปมาระหว่างการปกครองโดยทหารและพลเรือน^{๗๖} เช่นเดียวกับงานของ Federico Ferrara ที่มองว่า เส้นทางประชาธิปไตยของไทยกว้างไปมาอย่างรวดเร็ว และนำมาซึ่งการสถาปนาชนชั้นนำในกองทัพ ในระบบราชการซึ่งเป็นพันธมิตรกับกลุ่มนิยมเจ้า (Royalist) การหมุนของประชาธิปไตยจึงถูกหยุดเป็นช่วงๆ และหลังการรัฐประหารมีความพยายามในการลดความชอบธรรมของนักการเมืองพลเรือน เช่น การใช้คำว่าเผด็จการรัฐสภา เผด็จการที่มาจากการเลือกตั้ง หรือระบอบเลือกตั้งธิปไตย (Electocracy)^{๗๗} เพื่อให้เห็นว่าไม่เป็นประชาธิปไตย และให้คำนิยามใหม่ เช่น ประชาธิปไตยแบบไทยๆ (Thai-Style Democracy) ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (Democracy With the King as Head of State) และเมื่อไม่นานมานี้ก็ปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตยชนชั้นนำ” (Elite Democracy) ทั้งนี้ Ferrara ได้แบ่งยุคของประชาธิปไตยของไทยออกเป็น ๔ ยุค คือ ๑) ประชาธิปไตยในยุคระบอบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) จาก ค.ศ. ๑๙๓๒-๑๙๕๗ (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐) โดยมองว่าเป็นช่วงที่ชนชั้นนำในระบบราชการเข้ามามีอำนาจทางการเมือง นับตั้งแต่การปฏิวัติใน ค.ศ. ๑๙๓๒ (พ.ศ. ๒๔๗๕) ๒) ประชาธิปไตยในยุคนิยมเจ้า จาก ค.ศ. ๑๙๕๘-๑๙๗๒ (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๓๕) สิ้นสุดลงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (Black May) ค.ศ. ๑๙๗๒ เหตุการณ์ครั้งนี้ Ferrara มองว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงจากล่างสู่บน (Bottom-Up) หรือคล้ายกับเส้นทางการเปลี่ยนผ่านที่ Huntington เรียกว่า “Replacement” หลังเหตุการณ์นี้นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้ง (Electoral Democracy) ๓) “ประชาธิปไตย,” ชนชั้นนำ และประชานิยม (“Democracy,” Elite and Popular) จาก ค.ศ. ๑๙๗๗ ถึง ๒๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๑๔ (พ.ศ. ๒๕๔๐ -๒๕๕๗) นำมาสู่การแข่งขันของสองกลุ่มที่ เข้าใจประชาธิปไตยแตกต่างกัน

---

^{๗๖} Lan Marsh. *Democratisation. Governance and Regionalism in East and Southeast Asia.* (New York: Routledge, 2006). p.9-10, 255.

^{๗๗} ระบอบเลือกตั้งธิปไตย (Electocracy) ในงานของ Fareed Zakaria เรียกลักษณะเช่นเดียวกันนี้ว่า “ประชาธิปไตยไม่เสรี” (Illiberal Democracy) โดย Zakaria นำเสนอไว้ว่า ลักษณะเช่นนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในประเทศประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) หรือประเทศที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Transition to Democracy) กล่าวคือ แม้จะมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ก็เป็น การเลือกตั้งที่ไม่อิสระและยุติธรรม (Free and Fair) มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงการละเมิดสิทธิเสรีภาพ และการควบคุมสื่อโดยรัฐบาลอย่างเข้มงวด ดูเพิ่มเติมใน Fareed Zakaria. "The Rise of Illiberal Democracy" .in *Foreign Affairs* .76,(6),1997. p. 22-43.

จนกระทั่งนำมาสู่วิกฤติทางการเมือง ยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อาจจะเรียกได้ว่าเป็นยุคประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้ง แต่ในที่สุดก็ถูกสั่นคลอนโดยสถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และการรัฐประหารใน ค.ศ. ๒๐๐๖ (พ.ศ. ๒๕๔๙) และ ๔) ประชาธิปไตยที่ปราศจากผู้ที่มิคุณสมบัติเหมาะสม (Democracy Without Qualifiers) ซึ่งเป็นยุคหลังรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๑๔^{๗๘} และเข้าสู่ประชาธิปไตยครึ่งใบโดยมีรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และการเลือกตั้ง ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๒

ระยะ ๘๐ ปี (๒๔๗๕-๒๕๕๕) เช่น งานของอนุสรณ์ ลิ้มมณี ที่เสนอไว้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยยังคงอยู่ในขั้นการเปลี่ยนผ่านและยังไม่สามารถสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ ทั้งที่สังคมเริ่มรับเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้นับตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ แม้ว่าการเกิดขึ้นของกระแสการปฏิรูปการเมืองภายหลังพฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ จะสามารถผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและเสถียรภาพอย่างจริงจัง อันเป็นผลให้มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ แต่ในระยะต่อมาหลักการและกลไกของระบอบประชาธิปไตยเสรีที่บรรจุในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกละเมิด ละเลย และบิดเบือนก่อเกิดเป็นความขัดแย้งจากผู้สนับสนุนและคัดค้าน และได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าหากสังคมไทยจะปฏิรูปการเมืองเพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเสรีให้เข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง ภารกิจหลักคือการผลักดันให้หลักการและกลไกของเสรีประชาธิปไตยสามารถทำหน้าที่อย่างครบถ้วนและได้ผล มิฉะนั้นสังคมไทยจะประสบกับปัญหาวิกฤติการเมืองไม่สิ้นสุด^{๗๙} งานของสุรัชย์ ศิริไกร ซึ่งสรุปปัญหาความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยของไทยไว้ ๗ ประการคือ หนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยที่คณะผู้ก่อการในปี ๒๔๗๕ นำมาใช้ใหม่และแปลกปลอมสำหรับสังคมไทย และการปฏิวัติที่เกิดขึ้นโดยคณะผู้ก่อการที่เป็นนักเรียนนอกเล็กๆ และไม่ได้เตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลง สอง ผู้ปกครองไทยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาประชาธิปไตย จึงมุ่งที่การร่างรัฐธรรมนูญลอกเลียนแบบรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของประเทศตะวันตก โดยขาดการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการกระจายรายได้และความยุติธรรมในสังคม ขาดการพุ่มพักวัฒนธรรมอริยะที่เหมาะสมกับระบบประชาธิปไตย และขาดการพัฒนาประชาสังคมให้ เข้มแข็งและเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ สาม ผู้ร่างรัฐธรรมนูญไทยส่วนมากหรือเกือบทั้งหมดเป็นนัก กฎหมายซึ่งกลุ่มนี้เชื่อว่าการมีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยได้ สี่ รัฐบาลทักษิณ (ทักษิณ ชินวัตร) ที่

^{๗๘} Federico Ferrara. Democracy in Thailand: Theory and Practice. Routledge Handbook of Southeast Asian Democratization. (London: Routledge, 2015). p. 351-369.

^{๗๙} อนุสรณ์ ลิ้มมณี. “การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย”. (วารสารสถาบันพระปกเกล้า), (๓), เดือนมกราคม - เมษายน, ๒๕๕๑.

ถูกกล่าวหาว่าใช้เงินที่มีอยู่จำนวนมหาศาล การแทรกแซงระบบราชการ การคอร์รัปชัน และการขาดความเชื่อมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ห้า การร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่มุ่งแก้ไขจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ยังไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาประชาธิปไตยและการเสริมสร้างระบบประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง หากประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังมีวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย และเจ็ด สังคมไทยยังมีการกระจายรายได้และความเท่าเทียมทางสังคมไม่ดี^{๘๐} และงานของ Tamada Yoshifumi ที่เน้นศึกษากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทย โดยได้แบ่งกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยออกเป็น ๒ ขั้นตอนคือ การเปลี่ยนผ่าน (The Transition Phase) และการตั้งมั่น (The Consolidation Phase) ในกระบวนการเปลี่ยนผ่าน เริ่มในทศวรรษที่ ๑๙๗๐ และสิ้นสุดในทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ช่วงระยะเวลาี้เริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มนิสิตนักศึกษาเพื่อขับไล่รัฐบาลทหารที่นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ (พ.ศ.๒๕๑๖) ลักษณะสำคัญในขั้นตอนนี้คือการทำข้อตกลงในการประนีประนอมและการจัดตั้งสถาบันของฝ่ายอนุรักษ์นิยม หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. ๑๙๗๔ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๗๕ เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่การเมืองที่มีพรรคการเมือง แต่ช่วงระยะเวลาี้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทั้งในบ้านและนอกบ้าน ปัญหาในบ้านที่สำคัญคือ การชุมนุมประท้วงของนิสิตนักศึกษา ชาวไร่ชาวนา กรรมกร และการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ขณะที่ในหลายประเทศในอินโดจีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์ กระทั่งนำมาสู่การตัดสินใจทำรัฐประหารของฝ่ายขวาไทยในวันที่ ๖ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๗๖ (พ.ศ.๒๕๑๙) ที่ทำให้อำนาจทางการเมืองอยู่ภายใต้การควบคุมกำกับของพลังฝ่ายขวา และเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๙๒ ที่ทำให้ทหารต้องถอยออกจากการเมือง และได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกันยายน ค.ศ. 1992 โดยไทยได้เข้าสู่ขั้นตอนการตั้งมั่น (The Consolidation Phase) ในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ในด้านหนึ่งคือ ทหารออกจากการเมือง และอีกด้านหนึ่งคือการมีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง และนำมาสู่กระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง กระทั่งนำมาสู่การร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๙๗ (พ.ศ.๒๕๔๐) เพื่อทำให้ประชาธิปไตยมั่นคง^{๘๑}

วรรณกรรมข้างต้นเหล่านี้ สะท้อนลักษณะของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลาและได้เห็นพัฒนาการของการเกิดขึ้นของกลุ่ม

^{๘๐} สุรัชย์ ศิริไกร. "ความล้มเหลวของ ๗๕ ปี ประชาธิปไตยไทย". รัฐศาสตร์สาร ๒๙, (๑), มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๑. หน้า. ๒๕๒-๒๕๘.

^{๘๑} Tamada Yoshifumi, Myths and Realities: The Democratization of Thai Politics. Kyoto, Japan: Kyoto University Press, 2008.p. 1-27.

ทางสังคมกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้นในลักษณะพหุสังคมในช่วงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม การศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ประเทศไทยไม่เคยพัฒนาประชาธิปไตยได้สำเร็จเลยสักครั้ง เนื่องจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยประสบกับปัญหาการก้าวไม่พ้นระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เช่นเดียวกับข้อเสนอที่ปรากฏในงานของอนุสรณ์ ลิ้มมณี และแม้ประเด็นนี้ยังคงเป็นข้อถกเถียงและเป็นโจทย์ที่สำคัญของการศึกษาประชาธิปไตยในการเมืองไทยอย่างเช่นในงานของ Tamada Yoshifumi ที่มองว่า เราเข้าสู่ขั้นตอนการตั้งมั่นในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ แต่การวางสมมติฐานไว้เช่นนี้จะทำให้เห็นปัญหาที่แท้จริงของการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยได้ชัดเจนมากขึ้น ส่วนอะไรคือสาเหตุของปัญหานี้จะได้ศึกษาในงานการศึกษานี้ โดยแบ่งช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านออกเป็น ๔ ช่วง โดยอาศัยเหตุการณ์สำคัญ ๔ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และตัดช่วงระยะเวลาแต่ละช่วงด้วยเหตุการณ์รัฐประหารครั้งสำคัญของช่วงระยเวลานั้นที่นำไปสู่ความล้มเหลวของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทย ๔ ช่วงระยะเวลานี้ ได้แก่ ระหว่างปี ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐ (ดูการแบ่งช่วงลักษณะนี้ในงานของเสนห์ จามริก และลิขิต อีร์เวคิน) ระหว่างปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๙ (การแบ่งในลักษณะนี้ปรากฏในงานของลิขิต อีร์เวคิน, สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ และ Clark Neher) ระหว่างปี ๒๕๔๐ - ๒๕๔๙ (ปรากฏการแบ่งเช่นนี้ในงานของสุชาชัย ยิ้มประเสริฐ และอนุสรณ์ ลิ้มมณี) และระหว่างปี ๒๕๕๐- ๒๕๕๗ (ผู้เขียนแบ่งโดยอาศัยเงื่อนไขการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดจุดเริ่มต้นนี้ และอาศัยเหตุการณ์รัฐประหารปี ๒๕๕๗ เป็นเกณฑ์กำหนดสิ้นสุดของช่วงระยะเวลานี้)

๒. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

วรรณกรรมที่กล่าวถึงสาเหตุความล้มเหลวของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยมีทั้งที่ระบุดึงปัจจัยด้านการพัฒนาสถาบันทางการเมือง และบทบาทของตัวแสดงทางการเมือง โดยเฉพาะชนชั้นนำ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในมิติด้านสถาบันทางการเมือง พบปัญหาที่สำคัญทั้งที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ รัฐสภา รัฐบาล พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การเสนอปัญหาการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองหรือความอ่อนแอของความเป็นสถาบัน (Institutionalization)^{๘๒} ปัญหานี้นำมาสู่ปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง

^{๘๒} ความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ตามความเห็นของ Huntington พิจารณาได้จากความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ความสลับซับซ้อน (Complexity) ในการจัดโครงสร้างองค์กร ความเป็นอิสระ

(Political Stability) และความสามารถในการจัดการกับปัญหาในสังคมหรือการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เช่นงานที่กล่าวถึงปัญหาของรัฐธรรมนูญ ดังปรากฏในงานของเสนห์ จามริก ที่มองว่า การเมืองระบอบรัฐธรรมนูญจำกัดตัวอยู่ภายในเวทีการต่อสู้ของบรรดากลุ่มชนชั้นนำ ความผันผวนและความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นเกือบโดยตลอด นำมาสู่ความล้มเหลวและการพลาดโอกาสในการสถาปนาเงื่อนไขปัจจัยจำเป็นสำหรับระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และการปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นการแทรกแซงกระบวนการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยแท้จริงแล้วเท่ากับเป็นผลสะท้อนสภาพความเป็นจริงแห่งสัมพันธ์ภาพทางอำนาจในสังคม การเมืองภายใต้ระบอบราชาการนั่นเอง^{๘๓}

งานที่กล่าวถึงปัญหาของรัฐสภาและรัฐบาลซึ่งมักจะเน้นถึงปัญหาด้านเสถียรภาพและบทบาทการทำหน้าที่ของสองสถาบันนี้ ดังปรากฏในงานของกระมล ทองธรรมชาติ ที่เสนอว่า ความอ่อนแอและไร้เสถียรภาพของระบบการเมืองไทยเกิดจากความอ่อนแอของสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชน โดยเฉพาะรัฐสภาและพรรคการเมือง ซึ่งยังคงไม่ได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่ว่าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตทางการเมืองของประชาชน และการทำหน้าที่และบทบาทของสถาบันทางการเมืองเหล่านี้เป็นเอกเทศไม่เชื่อมโยงกับหน่วยอื่นๆ ที่มีบทบาทสำคัญในทางการเมืองส่งผลให้ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน สถาบันทางการเมืองเหล่านี้จึงพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่เข้มแข็งได้ยาก^{๘๔} และงานของชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่กล่าวถึงปัญหาความเชื่อถือนในรัฐบาลและนักการเมืองที่ตกต่ำมากจากกรณีการคอร์รัปชัน ความเชื่อมั่นในความสามารถทางการจัดการทางเศรษฐกิจ และการมีมิติของความไม่รักดีต่อชาติผสมปนเปออยู่ในความไม่เชื่อถือนี้ และปัญหาหลักคือ สถาบันทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญที่ดีกว่า เดิม รัฐบาลที่มาจากกา

(Autonomy) และความเป็นเอกภาพ (Coherence) เพื่อให้สามารถจัดการหรือควบคุมความแตกต่างของความต้องการภายในองค์กรให้อยู่ในขอบเขตที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและสามารถสร้างความเห็นพ้องต้องกันหรือการมีฉันทามติ ร่วมกันได้ ดูเพิ่มเติมใน Samuel P. Huntington. Political Order in Changing Societies, (3) ,Ed. (New Haven and London : Yale University Press, 1979).p.12-24.

^{๘๓} เสนห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๓,(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,๒๕๔๙).

^{๘๔} กระมล ทองธรรมชาติ. การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล. (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิจัย คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๑). หน้า ๙๓.

เลือกตั้ง มีความสามารถเพียงใดในการทำหน้าที่ตามความรับผิดชอบ^{๘๕} และงานอีกชิ้นของช้อยอนันต์ ซึ่งได้กล่าวถึงปัญหาอันเกิดจากอำนาจทางการเมืองและอำนาจรัฐที่มีได้รวมอยู่ในสถาบันตัวแทนของประชาธิปไตย แต่แยกกันอยู่และขัดแย้งแข่งขันกันเสมอ ในรูปของความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการ ซึ่งฝ่ายแรกมีอำนาจทางการเมือง ส่วนฝ่ายหลังมีอำนาจรัฐ โดยรัฐไทยก่อนการมีการเลือกตั้งและมีฝ่ายการเมืองเป็นรัฐราชการและรัฐกฎหมาย อำนาจรัฐจึงไม่ใช่อำนาจทางการเมือง หากเป็นอำนาจของกฎหมายซึ่งข้าราชการเป็นผู้ใช้ ส่วนระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นภายหลังโดยข้าราชการนั่นเองที่เป็นฝ่ายกำหนดกติกาทางการเมืองและกุมทั้งอำนาจทางกฎหมายและอำนาจทางการเมืองเรื่อยมา ต่อเมื่อกระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป โดยกระบวนการนี้เปลี่ยนไปเป็นการแข่งขันในการเลือกตั้งระหว่างพรรคการเมือง และเริ่มมีความต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับว่าเป็นกระบวนการที่ขอบธรรมมากขึ้นเป็นลำดับ อำนาจรัฐกับอำนาจทางการเมืองก็เริ่มจะขัดแย้งกัน และก็เริ่มมีการประนีประนอมประสานกัน แต่ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลโดยตัวแทนประชาชนสามารถโอนถ่ายอำนาจรัฐเข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองได้หมด^{๘๖}

งานที่กล่าวถึงปัญหาพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ดังปรากฏในงานของ เสนีย์ คำสุข ซึ่งเสนอไว้ว่า พรรคการเมืองไทยก่อตั้งจากกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนที่ส่วนใหญ่เคยมีบทบาทในรัฐสภา และมักเป็นคนที่รู้จักสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัวหรือเป็นพวกเดียวกัน โดยความมุ่งหวังที่จะชนะการเลือกตั้ง แต่หลังการเลือกตั้งมักจะประสบกับปัญหาความขัดแย้งแตกแยกภายในพรรค จนนำมาสู่การแยกพวก ที่กลายเป็นวัฏจักรของระบบพรรคการเมืองไทย^{๘๗} หรืองานของขจิตถัย บุรุษพัฒน์ ที่กล่าวถึงความล้มเหลวของพรรคการเมืองในอดีตว่ามีได้เกิดจากระบบพรรคการเมืองแต่เกิดจากตัวบุคคล กล่าวคือ นักการเมืองไทยส่วนมากยังขาดเจตนาสุจริตที่จะดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตาม

---

^{๘๕} ช้อยอนันต์ สมุทวณิช. อุปสรรคและแนวโน้มในกระบวนการเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และพรพิมล ตรีโชติ, บรรณาธิการ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กระบวนการเป็นประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒). หน้า ๑-๖.

^{๘๖} ช้อยอนันต์ สมุทวณิช. รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส., ๒๕๕๔). หน้า ๑๗๑-๑๗๔.

^{๘๗} เสนีย์ คำสุข. “ระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ.๒๕๑๒-๒๕๓๔”. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาคุชฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

เจตนาของระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง^{๘๘} งานของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ที่กล่าวถึงปัญหาในด้านโครงสร้างของพรรคการเมืองที่ไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นประชาธิปไตย ขาดความเข้มแข็ง และไม่อาจจะหยั่งรากลึกในสังคมไทย^{๘๙} และผลการศึกษาวิจัยของสิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี ๒๕๕๔ มีความเกี่ยวข้องกับบริบทความขัดแย้งทางการเมือง มีการเผาทำลายป้ายหาเสียง และข่มขู่หัวหน้าคะแนน ทำให้การณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครลงพื้นที่เฉพาะของกลุ่มผู้สนับสนุนตนเป็นหลัก เป็นการตัดโอกาสของประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่มีความเห็นแตกต่างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น^{๙๐}

และงานของสตีเฟน ธนานิธิโชติ ที่เสนอถึงการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำฝ่ายพลเรือนบางตระกูลการเมืองภายในพรรคการเมือง โดยได้ทำการแจกนับความสัมพันธ์ทางเครือญาติในลักษณะ พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง สามี ภรรยาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยจากผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ พบความสัมพันธ์ลักษณะนี้ใน ๕ พรรคการเมือง จากจำนวนพรรคการเมืองที่ได้ รับเลือกตั้งทั้งในระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตรวม ๑๑ พรรค และการศึกษาี้ยังได้จำแนกสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคนในตระกูลเดียวกันได้รับเลือกตั้งนับจากปี ๒๕๒๒-๒๕๕๔ พบว่ามีจำนวนที่เพิ่มขึ้นโดยลำดับ^{๙๑}

ส่วนวรรณกรรมที่กล่าวถึงปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น งานของสถาบันพระปกเกล้า ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ พบว่า ในภาพรวมแม้ว่าจะมีชนชั้นผู้นำของสังคมบางกลุ่ม เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และนักวิชาการ เริ่มให้ความสนใจและเรียกร้องที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ

^{๘๘} ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. การเมืองและพรรคการเมืองของไทยนับแต่ยุคแรกถึงปัจจุบัน. (พระนคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๑). หน้า ๓๘๕-๓๘๖.

^{๘๙} สำนักข่าวอิศรา. "นครินทร์ เมฆไตรรัตน์" ๘๐ ปีประชาธิปไตย "เกิดยาก-อยู่ยาก-ตายง่าย".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://isranews.org/thaireform/thaireform-talk-interview/thaireform-talk-politics/item/13576-q-q-80-q-q.html>, ๒๓ มิ.ย. ๒๕๕๕.

^{๙๐} สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. "โครงการศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๔ : ศึกษาบทบาทพรรคการเมืองและพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : http://www.tdw.polsci.Chula.ac.th/?q=Elected_members_of_parliament, ๒๒ ธ.ค. ๒๕๕๖. หน้า ๑.

^{๙๑} สตีเฟน ธนานิธิโชติ. "ตระกูลการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย" .วารสารสถาบันพระปกเกล้า ๑๑, (ฉบับที่ ๒) พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๖, หน้า ๕-๒๓.

ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐบาลมากขึ้น แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนมีอย่างจำกัด เฉพาะบางโครงการ ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและความเชื่อดั้งเดิมว่า “ข้าราชการ เก่งกว่าประชาชน” ปัญหาด้านโครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบาย ปัญหาการใช้เครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเรื่องระบบกฎหมายกับการปฏิรูประบบกฎหมายระดับโครงสร้าง ปัญหาเรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองและความพร้อมของประชาชน ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ โดยเฉพาะความเคยชินของข้าราชการที่คอยรับฟังคำสั่งตามลำดับชั้นของสายบังคับบัญชา การสนับสนุนด้านงบประมาณและการเปิดเผยข้อมูลจากภาครัฐ และปัญหาเกี่ยวกับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการเมือง และมีใช้การเมือง^{๑๒} และรายงานการสัมมนา เรื่อง จะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรให้มั่นคงของคณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งนำเสนอ นโยบายและมาตรการที่ควรปรับปรุงส่งเสริมให้ประชาธิปไตยมั่นคง ๘ ประการ ได้แก่ ๑) การขยายโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ๒) เร่งรัดการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้มั่นคง ๓) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและแพร่หลายยิ่งขึ้น ๔) พิจารณาจัดสรรงบประมาณบางส่วนแก่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการส่งเสริม เผยแพร่และรณรงค์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ๕) ส่งเสริมให้สถาบันผู้แทนราษฎรทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ สื่อบุคคลสามารถเสนอข้อหาอย่างอิสระตามความเป็นจริง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถตรวจสอบ ติดตามผลงานของผู้แทนของตน ๖) เร่งขจัดอิทธิพลและอำนาจมืดทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่เป็นเหตุสำคัญทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างแท้จริง ๗) เปิด โอกาสให้องค์กรหรือสมาคมที่แจ้งอย่างเปิดเผยและชัดเจนแก่ทางราชการว่าจะจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ทางการเมือง สามารถจัดตั้งได้อย่างสะดวกรวดเร็วภายใต้การดูแลและประสานงานของรัฐ และ ๘) สนับสนุนให้มีการสอน

---

^{๑๒} สถาบันพระปกเกล้า. บทสรุปผู้บริหาร รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐: ปัญหา อุปสรรค และทางออก. (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕).

ประชาธิปไตยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสถานศึกษาทุกระดับ (ในระบบ นอกกระบบ) เป็นระบบ และต่อเนื่อง^{๙๓}

งานของนักวิชาการไทยต่อปัญหาด้านตัวแสดงทางการเมืองเหล่านี้ไม่แตกต่างไปจาก มุมมองของนักวิชาการต่างประเทศมากนัก เช่น งานของ Anja Bodenmuller ซึ่งกล่าวถึงปัญหาวิกฤติ การเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาว่าเป็นการโต้แย้งความเป็นตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำมาสู่การตั้งคำถามว่าการโต้แย้ง “ตัวแทน” กับ “ปฏิเสธรประชาธิปไตย” เป็น สิ่งเดียวกันหรือคนละเรื่องกัน อย่างไรก็ตาม ผลคือเราปฏิเสธประชาธิปไตย เลือกรัฐประหาร ซึ่งสะท้อน ปัญหาการไม่ยอมรับกติกาประชาธิปไตยของชนชั้นนำ และการไม่อาจทำให้ระบอบนี้มีความมั่นคงขึ้นได้ ในการเมืองไทย^{๙๔} หรืองานของ Michelle Nguyen ซึ่งได้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเมืองไทยเพื่อให้ เข้าใจปัญหาที่ว่าทำไมประชาธิปไตยจึงไม่สามารถมั่นคงได้นับตั้งแต่การปฏิวัติในปี ๒๕๓๕ โดยวิเคราะห์ ผ่านทฤษฎีชนชั้นนำ ทฤษฎีสถาบันทางการเมือง และทฤษฎีการทำให้เป็นสมัยใหม่ ผลการศึกษานี้สรุป ไว้ว่า ทฤษฎีชนชั้นนำเกี่ยวข้องอย่างมากกับการกำหนดเสถียรภาพทางการเมืองในกรณีของไทย แม้กระทั่งในยุคที่เผชิญกับการทำให้เป็นสมัยใหม่และการเพิ่มอำนาจทางการเมืองของชนชั้นล่าง และ สรุปลงไว้ด้วยว่ากลไกในเชิงสถาบันในระดับรองเกี่ยวข้องกับความรู้เสถียรภาพทางการเมือง โดยมี บทบาทที่สำคัญโดยตรงกับการพังทลาย (Breakdown) ของประชาธิปไตยใน ค.ศ. ๒๐๐๖ (พ.ศ. ๒๕๔๙) ขณะที่กลไกการทำให้เป็นสมัยใหม่มีบทบาทที่ซับซ้อนมากในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ช่วย ทั้งในความตั้งมั่นของประชาธิปไตยและการเพิ่มอำนาจของชนชั้นกลางและคนจนในชนบท การเกิดขึ้น ของการตั้งมั่นของประชาธิปไตยในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ เป็นผลจากทั้งชนชั้นนำทางธุรกิจและชนชั้นกลาง ใหม่ที่แสดงถึงอิทธิพลของทั้งทฤษฎีชนชั้นนำและทฤษฎีการทำให้เป็นสมัยใหม่ และการพังทลายของ ประชาธิปไตยใน ค.ศ. ๒๐๐๖ เป็นผลของการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างคนจนในชนบทกับพันธมิตร ระหว่างชนชั้นนำเก่า ชนชั้นนำใหม่และชนชั้นกลางในเมือง เนื่องจากนโยบายประชานิยมแบ่งขั้ว และ การแบ่งแยกทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้อำนาจทางการเมืองของกลุ่มใหม่ก่อให้เกิดขั้วการเมืองที่

---

^{๙๓} คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของ ชาติ. “จะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรให้มั่นคง” รายงานการสัมมนา ณ ห้องประชุมรัฐสภา วันที่ ๒๒- ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ . (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๖).

^{๙๔} Anja Bodenmuller. The Military Coup De’etat 2006 : Where Is Thailand’s Democratization Process Heading?. (Berlin: Regisspectra Verlag, 2009). p. 12-23.

รุนแรงซึ่งส่งผลต่อความแตกแยกภายในประเทศ^{๙๕} และงานของ Erik Paul ซึ่งกล่าวถึงเส้นทางประชาธิปไตยของไทยว่าเป็นเหมือนประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการในอำนาจและความเสมอภาคเท่าเทียมทางการเมืองของพลเมือง ดังปรากฏในเหตุการณ์ ค.ศ. ๑๙๗๓ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ที่กระบวนการนิสิตนักศึกษาสามารถขับไล่เผด็จการทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร แต่กองทัพก็สามารถเข้าสู่อำนาจได้อีกครั้งใน ค.ศ. ๑๙๗๖ (พ.ศ. ๒๕๑๙) และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๙๒ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ที่ขบวนการประชาชนสามารถขับไล่ระบอบทหารและนำมาสู่การปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๙๗ (พ.ศ. ๒๕๔๐) กรณีเหล่านี้แสดงให้เห็นการดิ้นรนต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำๆ และยากลำบาก โดยการให้ความรุนแรง การปราบปราม และการถอยกลับไปสู่การปกครองแบบทหาร^{๙๖}

กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษานี้ เป็นการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a Sustainable Democracy Under the Context of the Constitution BE 2560 And The National Strategy for 20 Years (2018-2037) ภายใต้กรอบแนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แนวคิดความยั่งยืนของประชาธิปไตย แนวคิดฉันทามติ และทฤษฎีชนชั้นนำ โดยศึกษาความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยในเฉพาะ ๒ ช่วงเวลา ได้แก่ ระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ - ๒๕๔๙ และ ช่วงเวลาปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๒ เพื่อตอบคำถามที่ว่า อะไรคือสาเหตุสำคัญของความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่ทำให้ไม่อาจที่จะก้าวพ้นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเพื่อไปสู่ความยั่งยืนของประชาธิปไตยได้สำเร็จ โดยการศึกษานี้จะครอบคลุมทั้งบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองที่ไม่เพียงแต่เฉพาะชนชั้นนำ แต่รวมถึงบทบาทของพรรคการเมือง พลังกลุ่มเคลื่อนไหวและพลังฝ่ายอนุรักษ์นิยม และสถาบันทางการเมือง โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น ๔ ประเด็นหลักคือ

---

^{๙๕} Michelle Nguyen. "The Continual Breakdown of Democracy in Thailand: A Case Study on the Role of Elite Competition. Modernization and Political Institutions in the Democratization Process of Thailand".(Online).Available : https://dev1980.files.wordpress.com/2011/09/nguyenm_final_thesis.pdf.

^{๙๖} Erik Paul. Obstacles to Democratization in Southeast Asia. (New York : Palgrave Macmillan. 2010). p. 100-110.

๑. ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทย โดยจะได้ศึกษาทั้งบทบาทของตัวแสดงที่ขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการนี้ เป้าหมาย และวิธีการในการขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการนี้ โดยแบ่งตัวแสดงออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ชนชั้นนำ และมวลชน

๒. รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ เป็นการศึกษาที่มาของรัฐธรรมนูญ และการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญเพื่อสะท้อนถึงเจตนารมณ์ที่ต้องการทำให้เป็นประชาธิปไตยของผู้ออกแบบ โดยพิจารณาใน ๒ ประเด็นคือ ๑) ที่มาของรัฐธรรมนูญนำมาสู่การเห็นพ้องต้องกันของตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้รัฐธรรมนูญสามารถเป็นกติกาที่มีความชอบธรรมที่ตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญยอมรับร่วมกันและไม่ได้คิดที่จะล้มล้าง อันจะนำมาซึ่งการสร้างหลักนิติธรรม (Rule of Law) และ ๒) การออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ได้คำนึงถึงหลักการเชื่อมโยงกับประชาชนหรือไม่

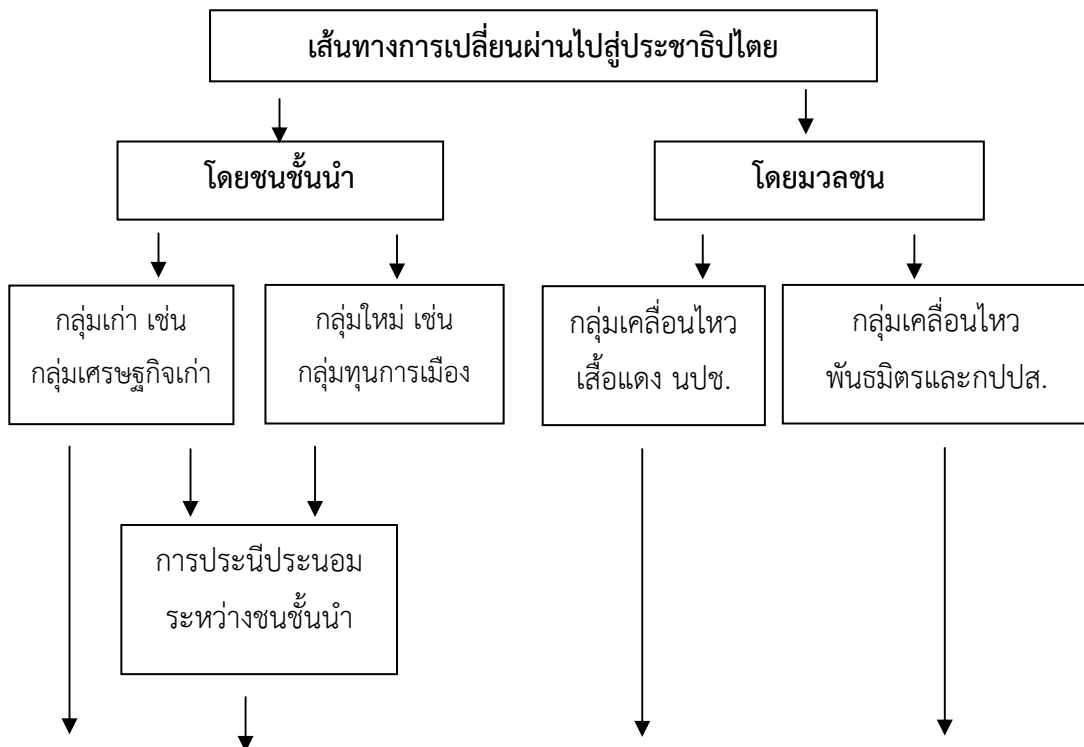
๓. การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล ในส่วนของการเลือกตั้งถือเป็นวิถีประชาธิปไตยในฐานะกติกาในการแข่งขันทางการเมืองที่ประชาชนได้แสดงถึงอำนาจการตัดสินใจทางการเมือง เป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เพราะเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตนให้เข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทน^{๙๗} และสะท้อนปรัชญาและหลักการของระบอบประชาธิปไตย อาทิ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนจึงมีสิทธิกำหนดว่าใครควรเป็นผู้มีอำนาจและถอดถอนผู้ใช้อำนาจเหล่านั้น หลักการมีส่วนร่วมและการแข่งขันทางการเมือง หลักความเสมอภาคทางการเมือง ผ่านหลักการหนึ่งคนหนึ่งเสียงอย่างเท่าเทียม^{๙๘} ดังนั้น การเลือกตั้งที่จะถือได้ว่าเป็นวิถีประชาธิปไตยที่ชอบธรรมจะต้องเป็นการเลือกตั้งที่อิสระและยุติธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่เป็นตัวแทนอย่างแท้จริงของประชาชน ในการศึกษาครั้งนี้จะได้พิจารณาผลของการบังคับใช้กติกาที่กำหนดในรัฐธรรมนูญว่าได้นำมาสู่การยอมรับในกติกาเหล่านั้นโดยนำไปสู่การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยได้หรือไม่ โดย พิจารณาใน ๒ ประเด็นคือ ๑) การจัดการเลือกตั้งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและอยู่ภายใต้กติกาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ และ ๒) ผลของการเลือกตั้งนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งหรือไม่

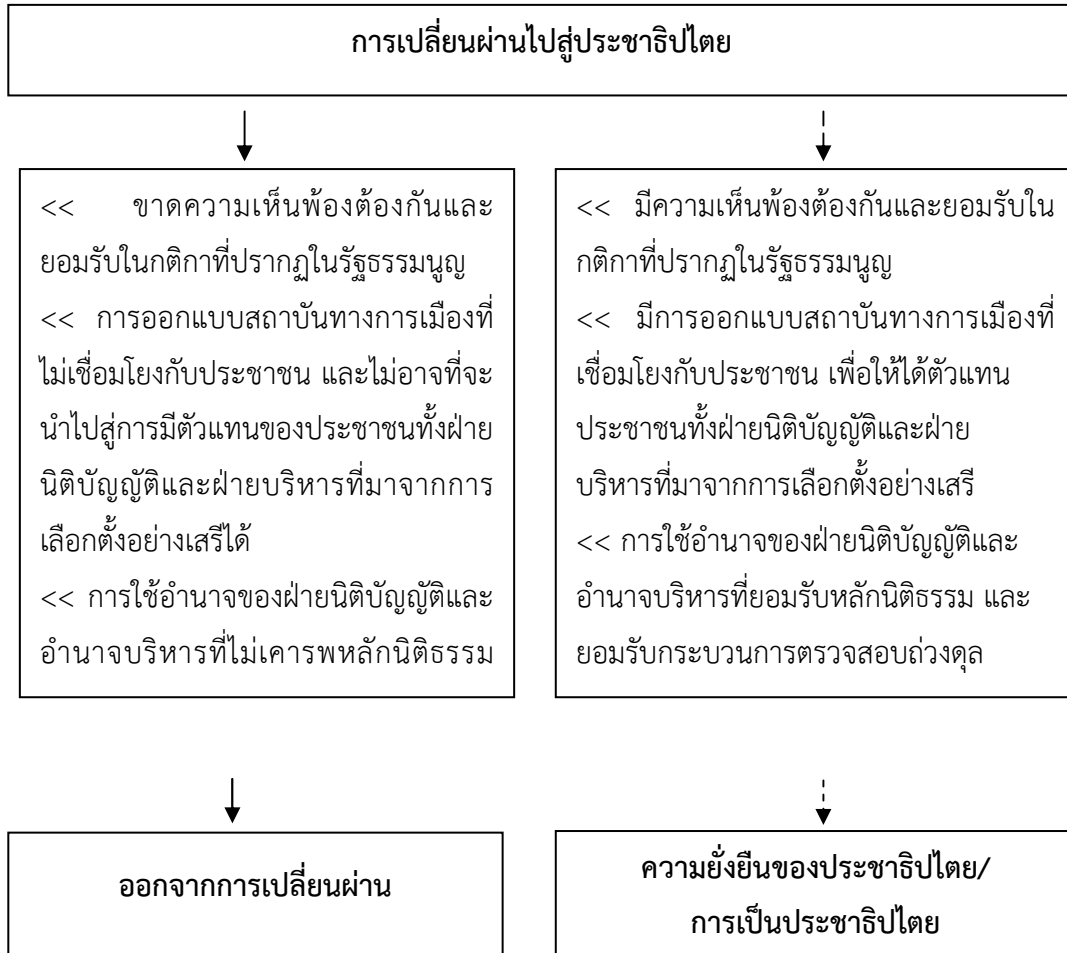
^{๙๗} กระทบ ทงธรรมชาติ. การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล. (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิจัย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑). หน้า ๙๗-๙๘.

^{๙๘} ประจักษ์ ก้องกีรติ, บรรณาธิการ. การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง : วาทกรรม อำนาจ และพลวัตชนบทไทย. (กรุงเทพมหานคร : ฟาเดียวกัน, ๒๕๕๕). หน้า ๗-๘.

๔. การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย เป็นการศึกษาคำปรึกษาการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและการรัฐประหาร และจะได้วิเคราะห์ปัญหาที่กระทบต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งปัญหาด้านบทบาทของตัวแสดงทางการเมือง และด้านสถาบันทางการเมือง รวมถึงการขับเคลื่อน/ต่อสู้ของพลังอนุรักษ์นิยม ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองและกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยตลอดระยะเวลา ๘๗ ปีที่ผ่านมา ดูแผนภาพที่ ๒-๒ กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุป

การศึกษา การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a Sustainable Democracy Under the Context of the Constitution BE 2560 And the National Strategy for 20 Years (2018-2037) อาศัยการประยุกต์ใช้แนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แนวคิดของประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แนวคิดฉันทามติ และทฤษฎีชนชั้นนำมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยสรุปเป็นการนำเสนอการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งจะได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๗ หัวข้อ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ทางด้านแนวความคิดทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization Concept) ได้เสนอความคิดของนักวิชาการหลายท่านเพื่อให้เข้าใจคำว่า ประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่วนแนวคิดการเปลี่ยนผ่าน

ไปสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition Approach) ซึ่งสรุปเป็นขั้นตอนในการเปลี่ยนผ่านตามแนวคิดทางวิชาการได้ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. ชั้นเงื่อนไขเบื้องต้น (Background Condition) เป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนทั้งชาติไทย เฉพาะชนชั้นนำกลุ่มใหม่กับชนชั้นนำกลุ่มเดิม

๒. ชั้นเตรียมการ (Preparatory Phase) เป็นขั้นตอนการนำเสนอความแตกต่างของชนชั้นนำกลุ่มเดิมกับชนชั้นนำกลุ่มใหม่ไปสู่การแข่งขันและมีการเลือกอย่างเสรี

๓. ชั้นการตัดสินใจ (Decision Phase) เป็นขั้นตอนการนำเสนอเพื่อเจรจาประนีประนอมหรือหาเสียง เพื่อกำหนดทางเลือกและการตัดสินใจเพื่อเป็นประชาธิปไตย

๔. ขั้นตอนที่ ๔ การสร้างความคุ้นเคยในวิถีประชาธิปไตย (Habituation Phase)

ซึ่งโดยสรุปทั้ง ๔ ขั้นตอนนี้ เป็นยุทธวิธีที่สายพิราบและสายเหยี่ยวที่นำความตกลงในเงื่อนไขต่างๆที่ฝ่ายครองอำนาจอยู่ให้ยอมรับโดยเฉพาะกลุ่มของกองทัพซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วในหลายประเทศ โดยมีเส้นทางของการเปลี่ยนผ่านเป็น ๓ เส้นทาง ได้แก่

๑. การเปลี่ยนผ่านโดยชนชั้นนำกลุ่มเดิม (Transformation) เป็นการปฏิรูปจากข้างบน

๒. การเปลี่ยนผ่านโดยโค่นล้ม ระบบเดิม (Replacement)

๓. การเปลี่ยนผ่านโดยการประนีประนอม (Transplacement)

แนวคิดความยั่งยืนของประชาธิปไตย (Democratic Consolidation concept)

โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ ๓ ประการ ประกอบด้วย

๑. การคงอยู่ของรัฐ (No State, No Democracy)

๒. มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่สำเร็จ

๓. ผู้ปกครองต้องปกครองในแบบที่เป็นประชาธิปไตย มีการสอดคล้องของพฤติกรรมของการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่แม้จะอยู่ในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเมืองยังคงมั่นคงในกระบวนการทางประชาธิปไตยว่าจะแก้ปัญหาดังกล่าวดำเนินได้ และเงื่อนไขทางกฎหมายโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์

ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นไปได้ต้องอยู่ที่ฉันทามติของ ๓ กลุ่ม คือ ชนชั้นนำ (Elite) องค์กร (Organizations) หรือพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง และมวลชน (Mass Public) ซึ่งปัญหาของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของทุกประเทศต้องได้รับการยินยอมจากรัฐพันลึก (Deep State) ของชนชั้นนำ ซึ่งในการศึกษาการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (National Strategy for 20 Years) (2018-2037) นำสู่กรอบแนวคิดในการศึกษาที่มีชนชั้นนำ อันประกอบด้วยกลุ่มเศรษฐกิจเก่า กลุ่มทุนการเมือง และโดยมวลชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มเคลื่อนไหว นปช. กลุ่มเคลื่อนไหว พันธมิตรและกปปส. ซึ่งมีการ

ปะทะการประนีประนอม การรัฐประหาร นำไปสู่กระบวนการ (Road Map) ของ คสช. ไปสู่การเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยอยู่ในขณะนี้

บทที่ ๓

ปรากฏการณ์ประชาธิปไตย

การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a sustainable democracy Under the context of the Constitution BE 2560 And the national strategy for 20 years (2018-2037))

การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๗

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึง ๒ ประเด็น คือ ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และปรากฏการณ์ออกจากประชาธิปไตยและการรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๑. ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ก่อนการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ปรากฏความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างรัฐบาลพลเรือนที่มาจากเลือกตั้งกับกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านที่นำโดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ อดีตพันธมิตรของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มนี้เริ่มต้นจากการจัดรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ทางโมเดิร์นไนน์ทีวี ที่นายสนธิจัดรายการคู่กับสโรชา พรอุดมศักดิ์ โดยในวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๘ รายการนี้ถูกสั่งยกเลิก เนื่องจากมองว่าเนื้อหาของรายการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล นายสนธิจึงได้หันมาจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร โดยเริ่มจัดครั้งแรกวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๘ ณ หอประชุมศรีบูรพา (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และได้ย้ายไปปักหลักที่อาคารพลเมืองอาวุโส (เวทีลีลาศ) สวนลุมพินี โดยมีประชาชนให้ความสนใจเข้าร่วมฟังเป็นจำนวนมาก^๑ ต่อมามีบุคคลสำคัญอีกหลายคนเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับกลุ่มนี้ ที่สำคัญคือ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม ซึ่งได้เคยกล่าวว่า “มอง

^๑ คนข่าวอิสระ. ถอดรหัสเลือกตั้ง ๒๕๔๙ ตุลาการภิวัตน์ หยุด! ระบอบทักษิณ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙). หน้า ๑๗-๑๘.

พ.ต.ท.ทักษิณ ผิดพลาด ที่เคยชักจูงเข้าไปเป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม” นายพิภพ ธงไชย จากกลุ่มพรรคด้านประชาธิปไตย และนายสมศักดิ์ โกศัยสุข จากกลุ่มสหภาพแรงงานการรถไฟ นำมาสู่การจัดตั้งกลุ่ม “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” โดยใช้สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์ เป้าหมายคือ “โค่นล้มระบอบทักษิณ และต่อต้านอหิณระบอบทักษิณ”^๒ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากการประสานงานระหว่างฟากฝั่งนายสนธิ ลิ้มทองกุล กับองค์กรประชาชนที่มีคณะกรรมการพรรคเพื่อประชาธิปไตย (ครป.) เป็นตัวแทน องค์กรนี้เปิดตัวขึ้นในวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ โดยมีคณะกรรมการ ๒๒ คน และแกนนำ ๕ คน ประกอบด้วย พล.ต.จำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม อดีตรองนายกรัฐมนตรี และอดีตผู้นำประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ พิธีกรรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ สัจจกร นายพิภพ ธงไชย อดีตประธานคณะกรรมการพรรคเพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และเป็นอาวุโสหรือหัวขบวนใหญ่ขององค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ) นายสมศักดิ์ โกศัยสุข อดีตผู้นำแรงงานรัฐวิสาหกิจ ประธานสมาพันธ์ประชาธิปไตย และนายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยมีนายสุริยะใส กตะศิลา เลขาธิการ ครป.เป็นโฆษกและผู้ประสานงาน กลุ่มนี้เปิดตัวพร้อมกับการประกาศชุมนุมใหญ่ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และสามารถกดดันให้รัฐบาลประกาศยุบสภาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ แต่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้ประกาศปักหลักการชุมนุมหลังการชุมนุมใหญ่ในวันที่ ๒๖ และ ๒๗ กุมภาพันธ์ โดยประกาศที่จะปักหลักการชุมนุมตั้งแต่วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๙^๓ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ อยู่ภายใต้กระแสการต่อต้านรัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยซึ่งปักหลักชุมนุมต่อเนื่องมาก่อนการยุบสภา ในขณะที่พรรคไทยรักไทยประกาศตัวเองเป็น “ผู้รักษาติกา” และผู้สมัครของพรรคต้องแข่งกับตัวเอง เพื่อให้ผ่านเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ ๒๐ ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๑ เนื่องจากพรรคร่วมฝ่ายค้านเดิมซึ่งประกอบด้วยพรรค

^๒ เสนีย์ คำสุข. มติประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไป ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔: มติการแข่งขันทันจากการจัดส่งผู้สมัครของพรรคการเมือง ๔๑ พรรค. พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , ๒๕๕๘) .หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

^๓ คนข่าวอิสระ. ถอดรหัสเลือกตั้ง ๒๕๔๙ ตุลาการวิวัฒน์ หยุด! ระบอบทักษิณ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙).หน้า ๑๙-๒๐.

ประชาธิปไตย พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ประกาศว่าบัตรไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส่งผลให้ผู้สมัครในหลายเขตเลือกตั้งได้คะแนนน้อยกว่าคะแนนไม่ประสงค์ลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ใน ๔๐ เขตเลือกตั้ง ๑๗ จังหวัด^๔ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ จากกรณีนี้ เกิดกระแสข่าวพรรคไทยรักไทยควานหาพรรคหรือผู้สมัครรับจ้างที่เรียกว่า “พรรคโนมินี” เพื่อลงสมัครเป็นคู่แข่ง โดยมีพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ๘ พรรค ได้แก่ เกษตรกรไทย ไทยรักไทย พลังประชาชน ประชากรไทย แผ่นดินไทย ไทยช่วยไทย พัฒนาชาติไทย และธัมมาธิปไตย ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าแทบทุกเขตล้วนแต่สอบไม่ผ่าน และทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินใจกำหนดให้มีการเลือกตั้งรอบสองในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๙ ผลคือ ในเขตที่ไม่มีคู่แข่ง ผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยหลายเขตไม่ผ่านเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ ๒๐ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เดินหน้าจัดเลือกตั้งรอบสามอีกครั้งในวันที่ ๒๙ เมษายน^๕ การจัดการเลือกตั้งใหม่ที่เกิดขึ้นหลายรอบนำมาสู่ข้อกังขาของสังคมหลายประการ เช่น อนุญาตให้ผู้ที่เคยสมัครในการเลือกตั้งรอบแรกใช้หมายเลขเดิม ให้ผู้สมัครที่แพ้การเลือกตั้งในวันที่ ๒ เมษายน แต่ยังไม่มีการประกาศรับรองผลอย่างเป็นทางการสามารถย้ายไปลงสมัครที่เขตอื่น จังหวัดอื่นได้ ทั้งที่ผู้อำนวยการเขตเลือกตั้งได้ตัดสิทธิผู้สมัครกลุ่มนี้ โดยนายวาสนา เพิ่มลาภ ประธานกรรมการการเลือกตั้งมีหนังสือเวียนแจ้งให้รับสมัครได้ หรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่ครบ ๙๐ วัน ลงสมัครรับเลือกตั้งในวันที่ ๒๓ เมษายนได้ โดยอ้างว่าได้รับสิทธิคืนมา จัดเลือกตั้งโดยคูหาเลือกตั้งหันหลังออก จึงถูกตั้งข้อสังเกตว่าจะทำให้คนภายนอกสามารถมองเห็นการลงคะแนนได้โดยง่าย และมีการร้องเรียนว่า มีปากกาไม่เพียงพอในหน่วยเลือกตั้งและบางหน่วยเตรียมไว้ให้เพียงตรายางสำหรับประทับ^๖ เป็นต้น

ต่อมาผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยในวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำพิพากษาให้การ

^๔ จังหวัดทั้ง ๑๗ จังหวัดนี้ ได้แก่ นนทบุรี สมุทรสาคร เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ตรัง ปัตตานี พังงา สตูล นครศรีธรรมราช ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี นราธิวาส ยะลา พัทลุง สงขลา และกระบี่

^๕ คนข่าวอิสระ. ถอดรหัสเลือกตั้ง ๒๕๔๙ ตูลาการวิวัฒน์ หยุด! ระบอบทักษิณ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙). หน้า ๓๘-๔๒.

^๖ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. "การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔ ๒ เม.ย. ๒๕๔๙". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wilki.Kpi.a.c.th/Index.php?Title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๙](http://Wilki.Kpi.a.c.th/Index.php?Title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๙).

จัดการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่มีขอบ ดังคำวินิจฉัยตอนหนึ่งว่า^๗ “การดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบัน มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับเหตุแห่งคำร้องคือ ในส่วนที่เกี่ยวกับกำหนดวันเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๔๙ เฉพาะมาตรา ๔ ตามเหตุแห่งคำร้อง ข้อ ๑ ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ตลอดจนการดำเนินการเลือกตั้งที่ เกี่ยวเนื่องกับการเลือกตั้งดังกล่าว และการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับมติในการจัดคูหาเลือกตั้ง ตามเหตุแห่งคำร้องข้อ ๒ ไม่เป็นการลงคะแนนโดยลับ เป็นการเลือกตั้งที่ทำให้เกิดผลของการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรม ไม่เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒ มาตรา ๓ มาตรา ๑๐๔ วรรคสาม และมาตรา ๑๔๔ มาตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการจัดการเลือกตั้ง คือ ตั้งแต่การกำหนดวันรับสมัครเลือกตั้ง การรับสมัครรับเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การนับคะแนนเสียง การประกาศผลการเลือกตั้ง” หลังจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งทั่วไปใหม่ถูกกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๙ ในช่วงระยะเวลาี้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสนับสนุนและกลุ่มต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มรุนแรงยิ่งขึ้น มีการปะทะกันที่บริเวณศูนย์การค้าเซ็นทรัล เวิลด์ พลาซ่า เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๙ ต่อมาวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๙ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ออกเดินทางไปเข้าร่วมการประชุมในต่างประเทศ และนำมาสู่การรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) นำโดย พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน โดยอ้างถึงปัญหาการบริหารราชการแผ่นดินที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝาย และเป็นที่น่าสงสัยว่าส่อไปในทางทุจริต หน่วยงาน องค์กรอิสระถูกครอบงำทางการเมือง ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเกิดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ตลอดจนหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ^๘ การรัฐประหารครั้งนี้นำมาสู่การสิ้นสุดของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากความพยายามของกลุ่มพลังที่ต้องการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ และการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และเป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีประกาศให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ออกตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ บางฉบับมีผลบังคับใช้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระราชบัญญัติ

^๗ นรนิติ เศรษฐบุตร."๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๙". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title, ๒๕๔๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title, ๒๕๔๙).

^๘ “แถลงการณ์คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”,ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๕ ก, ๒๐ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๑๔.

ประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระ ที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๔๒^๙ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.๒๕๔๑^{๑๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ.๒๕๔๒^{๑๑} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒^{๑๒} นอกจากนี้ยังให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๔๑ มีผลใช้บังคับต่อไปด้วย โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้พรรคการเมืองยังคงสภาพอยู่ต่อไปได้ แต่ได้ห้ามมิให้พรรคการเมืองดำเนินการประชุมหรือดำเนินกิจการใดๆ ในทางการเมือง^{๑๓} หลังเหตุการณ์รัฐประหารมีการแสดงความคิดเห็นจากหลายฝ่าย ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เช่น กลุ่มนักธุรกิจ และนักวิชาการ ในส่วนที่เห็นด้วยมักจะมองว่าเป็นความจำเป็นในการแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้ง เนื่องจากไม่มีทางเลือกอื่น เพราะกลไกต่างๆ ทางการเมืองไม่สามารถทำงานได้^{๑๔} ส่วนเสียงฝ่ายต่อต้านปรากฏขึ้นนับตั้งแต่บัดนั้นเช่นกัน โดยพบว่าเมืองค์กรหลายองค์กรออกแถลงการณ์คัดค้านเหตุการณ์นั้น ไม่นับการแสดงความเห็นต่อต้านรัฐประหารอย่างแข็งกร้าวจำนวนมากใน

---

^๙ “ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๒ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป” ,ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก,๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๑.

^{๑๐} "ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๓ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป", ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๒.

^{๑๑} "ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๔ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป",ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก,๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๓.

^{๑๒} "ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๕ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป",ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๙.

^{๑๓} "ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๕ เรื่อง ห้ามพรรคการเมืองประชุมหรือดำเนินกิจการอื่นใดทางการเมือง", ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๔.

^{๑๔} สุเจน และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. "รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙).

อินเทอร์เน็ต^{๑๕} และการปรากฏขึ้นของ “เครือข่าย ๑๙ กันยายนด้านรัฐประหาร” เปิดตัวทำกิจกรรมต่อต้านการรัฐประหารที่ด้านหน้าห้างสรรพสินค้าสยามพารากอนในวันที่ ๒๒ กันยายน เป็นต้น การรัฐประหารครั้งนี้ยังคงส่งผลกระทบต่อเมืองมาจนถึงปัจจุบัน ที่คนไทยมีการแบ่งเป็นฝ่าย อาทิ กลุ่มต่อต้านทักษิณที่นำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มรักทักษิณที่นำโดยกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) นอกจากนี้สองกลุ่มใหญ่นี้แล้วยังมีกลุ่มที่ต่อต้านรัฐประหารแต่ไม่เอาทักษิณ กลุ่มที่เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด^{๑๖} ขณะที่สวนดุสิตโพล ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน ๒,๐๑๙ คน ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด พบว่า คนไทยถึงร้อยละ ๘๓.๙๘ เห็นด้วยกับการรัฐประหารครั้งนี้ โดยประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครเห็นด้วยร้อยละ ๘๑.๖๐ และประชาชนในต่างจังหวัดเห็นด้วยร้อยละ ๘๖.๓๖ มีเพียงร้อยละ ๑๖.๐๒ เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย และมีร้อยละ ๗๕.๐๔ ให้ความเห็นว่าการรัฐประหารครั้งนี้จะทำให้การเมืองไทยดีขึ้น และมีเพียงร้อยละ ๔.๗๔ เท่านั้นที่คิดว่าจะทำให้การเมืองแย่ลง ส่วนอีกร้อยละ ๒๐.๒๒ เห็นว่าการเมืองยังคงเหมือนเดิมหรือไม่เปลี่ยนแปลง^{๑๗} ตัวเลขนี้หากเป็นตัวแทนของความคิดเห็นของประชาชนคนไทยทั้งหมด น่าสนใจว่า ความพยายามที่จะปฏิรูปการเมืองดังปรากฏในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และการดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ตลอดระยะเวลา ๙ ปี นอกจากจะไม่สามารถสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตยไว้ได้แล้ว ยังไม่ส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยมีความชอบธรรมอีกด้วย

เสกสรร ประเสริฐกุล ให้ความเห็นต่อกรณีการรัฐประหารครั้งนี้ไว้ว่า ไม่ว่าจะใครจะวิจารณ์ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทยว่าเกิดจากเหตุปัจจัยใด (เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษาของประชาชน ปัญหาวัฒนธรรมหรือคุณธรรมของนักการเมือง เป็นต้น) ความจริงข้อหนึ่งมีอยู่ว่า トラบใดที่ประชาธิปไตยยังคงเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เปิดพื้นที่ให้เฉพาะคนบางส่วนและปิดพื้นที่สำหรับคนบางส่วน トラบนั้นก็ต้องมีพลังอื่นเคลื่อนไหวทับซ้อนกับ

^{๑๕} ธเนศวร์ เจริญเมือง. ประชาธิปไตยในสังคมไทย (๑๙ กันยายน ๒๕๕๙-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓). (เชียงใหม่ : คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔). หน้า ๖๑.

^{๑๖} สุเจน และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๕๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๕๙).

^{๑๗} สวนดุสิตโพล. “ความคิดเห็นของประชาชนกรณี: ปฏิวัติ”. (ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก : [Http://Suandusitpoll.Dusit.ac.th/Upload_Files/Poll/๒๕๕๙/ps-๒๕๕-๑๔๖๕๕๕๘๖๐๒.Pdf](http://Suandusitpoll.Dusit.ac.th/Upload_Files/Poll/๒๕๕๙/ps-๒๕๕-๑๔๖๕๕๕๘๖๐๒.Pdf).

ระบอบนี้ ซึ่งสามารถออกมาได้ทั้งรูปการปฏิเสศโดยสิ้นเชิง หรือดัดแปลงมันเสียใหม่ให้เปิดพื้นที่สำหรับคนจำนวนมากขึ้น เช่นนี้แล้ว จึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรเลยที่บรรดาปัญญาชนนักวิชาการและผู้มีชื่อเสียงทางสังคมหลายท่านต่างแสดงความผิดหวังในรัฐบาลที่ชนะการเลือกตั้งมาอย่างท่วมท้น กระทั่งวางเฉยกับรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ทั้งๆ ที่ท่านเหล่านี้เป็นกลุ่มชนที่ไม่ได้นิยมระบอบเผด็จการแต่อย่างใด ในวิชารัฐศาสตร์เราอาจเรียกสิ่งนี้ว่าเป็นวิกฤตฉันทานุมัติซึ่งเกิดขึ้นในระดับระบอบ แต่แต่ละ บทบาทของผู้นำทางการเมืองมีส่วนสำคัญที่จะให้มันเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วแก้ไขได้หรือไม่ อันที่จริง ในกรณีทั่วไประบอบที่อ่อนแอจะขึ้นต่อบทบาทของบุคคลค่อนข้างมาก ในทางกลับกัน ถ้าตัวระบอบมีความแข็งแรงหยั่งรากลึกพอ หรือมีพลวัตพอที่จะปรับปรุงแก้ไขตัวเองได้ แม้ผู้นำทำผิดพลาด การหักล้างเผชิญหน้าก็คงไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น สถานการณ์ก็อาจกระตุ้นให้มีการอาศัยพลังนอกระบอบ (หรือที่บางคนเรียกว่านอกรัฐธรรมนูญ) มาขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง^{๑๘}

อาจจะสรุปได้ในที่นี้ว่า ปรากฎการณ์ก่อนการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ซึ่งนำมาสู่การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยไม่ได้แตกต่างจากปรากฏการณ์ก่อนการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยก่อนหน้านี้มากนัก ปรากฎการณ์ที่สำคัญคือ วิกฤตความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาความชอบธรรมของรัฐบาล และความอ่อนแอของพลังประชาธิปไตยในสังคมไทย สามประเด็นนี้สอดรับข้องเกี่ยวกันและเป็นปัจจัยสำคัญที่เปิดทางสู่การรัฐประหาร

ตารางที่ ๓-๑ เหตุการณ์สำคัญของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙

เวลา	เหตุการณ์สำคัญ
๒๒ สิงหาคม ๒๕๓๙	ที่ประชุมรัฐสภามีมติให้แก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๖) สำคัญคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน ๙๙ (มาตรา ๒๑๑)
กลางปี ๒๕๔๐	วิกฤตเศรษฐกิจที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง”
๒๗ กันยายน ๒๕๔๐	รัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ด้วยคะแนน ๕๗๘

^{๑๘} เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. “การเมืองไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2007/12/15139>, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐.

	เสียง ไม่เห็นชอบ ๑๖ เสียง งดออกเสียง ๑๗ เสียง และไม่เข้าประชุม ๔๐ คน จากจำนวนสมาชิกรัฐสภา ๖๕๑ คน
๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
๖ มกราคม ๒๕๔๔	การเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ จัดขึ้นในวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๔ พรรคไทยรักไทย ได้เป็นรัฐบาล การเลือกตั้งทั่วไปภายใต้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ถูกจัดขึ้นเป็นครั้งที่สอง ในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ พรรคไทยรักไทยได้เป็นรัฐบาล
๒ เมษายน ๒๕๔๙	วิกฤติการเลือกตั้ง เนื่องจากกระแสการต่อต้านรัฐบาลพรรคไทยรักไทย และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค โดยเฉพาะจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และการประกาศไม่ส่งผู้สมัครลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรคฝ่ายค้าน นำโดยพรรคประชาธิปัตย์
๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙	ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าการจัดการเลือกตั้งในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
๑๙ กันยายน ๒๕๔๙	รัฐประหารรัฐบาลไทยรักไทย ยกเลิกรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐

ที่มา: ผู้วิจัย

กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙ เป็นช่วงของการเมืองหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของไทย และอยู่ในช่วงที่กองทัพถอยออกมาจากการเมืองหลังเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ แต่การรัฐประหารวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ แสดงให้เห็นว่าแม้รัฐธรรมนูญในปี ๒๕๔๐ ที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” จะได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และนำมาสู่การปฏิรูปการเมืองในหลายด้าน โดยเฉพาะความพยายามในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง การปฏิรูปการเลือกตั้ง และการเลือกตั้งทั่วไปในปี ๒๕๔๔ และปี ๒๕๔๘ ที่ทำให้ดูเหมือนว่าไทยได้พัฒนาไปสู่การมีประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าเหล่านี้ก็ไม้อาจจะจรรโลงประชาธิปไตยเอาไว้ได้ กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในช่วงระยะเวลานี้ได้รับผลกระทบจากปัญหาบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองที่เหนียวรั้งไม่ส่งเสริมจรรโลงประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากทั้งปัญหาการไม่พร้อมยอมรับการตรวจสอบและจริยธรรมในการบริหารของนายกรัฐมนตรี ปัญหาจากการบริหารนโยบายของรัฐบาล ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาล อีกทั้งปัญหาการตรวจสอบของสภาที่ไม่อาจจะทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านนอกสภาและการใช้ความรุนแรงระหว่างฝ่ายต่อต้านและฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล และวิกฤติการเลือกตั้งที่เปิดทางให้เกิดการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และนำมาสู่ความล้มเหลวของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยอีกครั้ง

หลังการรัฐประหารอำนาจทางการเมืองของกองทัพกล้าแข็งขึ้นอีกครั้ง โดยเฉพาะบทบาทในการกำหนดกติกาใหม่ให้กับการเมือง ผ่านการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐

๒. ปราบปรามการก่อจลาจลจากประชาธิปไตยและการรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๕๔ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตรและพรรคเพื่อไทยชนะเลือกตั้ง และตั้งรัฐบาลใหม่โดยมียิ่งลักษณ์เป็นนายกรัฐมนตรี มีการประท้วงต่อต้านการเสนอกฎหมายร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ นำโดย สุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖ ภายหลัง สุเทพตั้งคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๑๙} (กปปส.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตั้ง "สภาประชาชน" ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเพื่อดูแลการปฏิรูปการเมือง กลุ่มนิยามรัฐบาล รวมทั้ง แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) จัดชุมนุม เช่นกัน มีความรุนแรงเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก^{๒๐} ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๖ นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรและกำหนดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไปในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ การเลือกตั้งไม่เสร็จสมบูรณ์ในวันนั้นเพราะถูกผู้ประท้วงต่อต้านรัฐบาลขัดขวาง ศาลรัฐธรรมนูญเพิกถอนการเลือกตั้งในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗^{๒๑} ในวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องขอ

---

^{๑๙} ปีซีซี . "Why is Thailand under military rule?". (ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/news/world-asia-25149484>, 2014-05-22.

^{๒๐} Sputnik news."Death toll in Thai anti-gov't protests reaches four, dozens injured".The Voice of Russia. (Online).Available : https://sputniknews.com/?utm_source=redirect_sputnik&utm_medium=redirect&utm_campaign=redirect/news/2014_0_18/Death-toll-in-Thai-anti-govt-protests-reaches-four-dozens-injured-5990, 2014-02-18.

^{๒๑} The Nation. "Constitutional Court nullifies Feb 2 election". (Online) .Available : <http://www.nationmultimedia.com/breakingnews/Constitutional-Court-nullifies-Feb-2-election-30229741.html>,2014-03-21.

ไพบูลย์ นิตติตะวัน สมาชิกวุฒิสภา^{๒๒} และมีคำวินิจฉัยเป็นเอกฉันท์ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่มีมติย้ายข้าราชการระดับสูงสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรี^{๒๓} รัฐมนตรีที่เหลืออยู่เลือกนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้ปฏิบัติราชการนายกรัฐมนตรีแทนยิ่งลักษณ์^{๒๔} แต่การประท้วงยังคงดำเนินต่อไปโดยนปช.จัดชุมนุมใหญ่ที่ถนนอักษะ วันที่ ๕ พฤษภาคม^{๒๕}, ๑๐ พฤษภาคม^{๒๖} และ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗^{๒๗} (โดยสรุป นปช. ชุมนุมที่ถนนอักษะ วันที่ ๕ และ ๑๐ - ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗) จัดการชุมนุมใหญ่กปปส.วันที่ ๙ พฤษภาคม^{๒๘} ภายหลังจากยิ่งลักษณ์พ้นตำแหน่ง วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. พันเอกวินัย สุวาริ

---

^{๒๒} Bangkok Post. "Yingluck, 9 ministers removed from office". (Online). Available : <https://www.bangkokpost.com/news/politics/408549/yingluck-9-ministers-removed-from-office>, 07-05-2014.

^{๒๓} ผู้จัดการออนไลน์ . "อวสาน "ยิ่งลักษณ์" พวง รมต. ! "ศาล รธน. พ้นสิ้นสุดความเป็น รมต. ย้าย "ถวิล" มิชอบใช้อำนาจเอื้อ "เพรียวพันธ์". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/Manager>, 2014-05-07.

^{๒๔} Bangkok Post. "Yingluck removed, Niwatthamrong acting PM". (Online) . Available : <https://www.bangkokpost.com/news/local/408561/yingluck-removed-niwatthamrong-acting-pm>, 2014-05-07.

^{๒๕} ไทยรัฐ. "จตุพรสั่งเลื่อนนัดชุมนุม นปช. เร็วขึ้น เป็น ๕ พ.ค. วันเดียวกับกปปส". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/419928,01-05-2014>.

^{๒๖} Nation tv. "นปช." เริ่มชุมนุม ที่ถนนอักษะแล้ว". (Online). Available : <http://www.Nationtv.tv/main/content/378405871,10-05-2014>.

^{๒๗} Sanook. "นปช. ประกาศชุมนุมใหญ่ วันที่ ๒๐ พ.ค. นี้". (Online). Available : <https://www.sanook.com/news/1595435,18-05-2014>.

^{๒๘} คม ชัด ลึก. "สุเทพร่นวันชุมนุมใหญ่เป็น ๙ พ.ค.". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.komchadluek.net/news/politic/184217,07-05-2014>.

รองโฆษกกองทัพบก^{๒๙} อ่านแถลงการณ์ ๗ ข้อของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก^{๓๐}

ในขณะนั้น ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก^{๓๑}

สุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. เปิดเผยว่า ตนพูดคุยกับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาให้ถอนรากถอนโคนอิทธิพลของทักษิณและพันธมิตรนับแต่การชุมนุมทางการเมืองในปี ๒๕๕๓ เขากล่าวว่า "ได้ติดต่อเป็นประจำผ่านแอฟไลน์ ก่อนรัฐประหาร พลเอกประยุทธ์ติดต่อเขาว่า "คุณสุเทพ คุณกับมวลมหาประชาชน กปปส.เหนื่อยเกินไปแล้ว ต่อไป ขอเป็นหน้าที่กองทัพบกที่จะทำภารกิจนี้แทน" และกองทัพบกได้รับข้อเสนอของ กปปส. หลายอย่าง เช่น มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร^{๓๒}

หลังคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่มีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นเลขาธิการ ได้ชุมนุมยึดเยื้องข้ามปี เพื่อให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ลาออกจากรัฐบาลรักษาการ เพื่อเปิดทางให้มีการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง หลัง น.ส.ยิ่งลักษณ์ ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ ๙ ธ.ค. ๒๕๕๖ แต่ไม่ยอมลาออก แม้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ จะถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้สิ้นสภาพการเป็นรัฐมนตรีพร้อมกับรัฐมนตรีอีก ๙ คน จากกรณีโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ(สมช.) โดยมีขอบก็ตาม แต่รัฐบาลรักษาการในขณะนั้นซึ่งเปรียบเสมือนรัฐบาลไร้หัว เพราะไม่มีนายกรักษาการแล้ว มีเพียงนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รักษาการรองนายกฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกฯ และรัฐมนตรีรักษาการที่เหลืออีกบางส่วน ก็ไม่ยอมลาออก เพื่อเปิดทางให้มีการปฏิรูปก่อน

^{๒๙} ไทยรัฐ. “สรุปข่าวประจำวันวันที่ ๑๕ พ.ค.๕๗ ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐-๑๘.๐๐ น.”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/423059,15-05-2014>.

^{๓๐} ประชาไทย. “ผบ.ทบ.ขีดเส้น หากยังรุนแรงต่อเนื่อง ทหารจะระงับเหตุเต็มรูปแบบ”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2014/05/53230,15-05-2014>.

^{๓๑} ยูทูบ. “เรื่องเล่าเช้านี้ ผบ.ทบ.แถลง ๗ ข้อ จี้หยุดใช้ความรุนแรง ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗”. (ออนไลน์) . เข้าถึงได้จาก: <https://www.youtube.com/watch?v=qkKgrhxnS4o> ,16-05-2014.

^{๓๒} Bangkok Post. “Suthep in talks with Prayuth 'since 2010”. (Online) . Available : <https://www.bangkokpost.com/news/politics/416810/suthep-in-talks-with-prayuth-since-2010>, 2014-06-23.

เลือกตั้งตามการเรียกร้องของผู้ชุมนุมกลุ่ม กปปส. ขณะที่ กปปส.ก็ถูกมือมีดลอบยิงระเบิดเอ็ม ๗๙ และกราดยิงเอ็ม ๑๖ เข้าใส่หลายครั้งหลายสถานที่ จนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก

ส่งผลให้ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ต้องออกแถลงการณ์เตือนกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงว่า หากยังไม่หยุดใช้อาวุธสงครามต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ ทหารอาจจำเป็นต้องออกมาระงับเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งหลายฝ่ายเริ่มตีความว่า พล.อ.ประยุทธ์ จะทำรัฐประหารหรือไม่ ขณะที่พวกวุฒิสภา มีแนวคิดเสนอนายกฯ และ ครม.คนกลางเพื่อให้เกิดการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง โดยตัวแทนวุฒิสภาได้หารือกับนายนิวัฒน์ธำรง ในฐานะปฏิบัติหน้าที่นายกฯ เมื่อวันที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๕๗ เพื่อขอให้ลาออก เปิดทางให้มิ้นายกฯ และ ครม.คนกลาง แต่ไม่สำเร็จ เพราะรัฐมนตรีที่เหลื่อยืนยันไม่ลาออก ขณะที่วุฒิสภาเล็งเดินหน้าเสนอนายกฯ คนกลางต่อไป ท่ามกลางความไม่พอใจของพรรคเพื่อไทยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) โดย นปช.ชู่จะชุมนุม หากวุฒิสภาเสนอนายกฯ ตามมาตรา ๗ ขณะที่กลุ่ม กปปส.สนับสนุนให้นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย ว่าที่ประธานวุฒิสภา เสนอนายกฯ คนกลาง แต่ กปปส.จะไม่ร่ววุฒิสภา โดยนัดชุมนุมใหญ่ในวันที่ ๒๓-๒๕ พ.ค. หากไม่ชนะ จะสลายการชุมนุมและมอบตัวในวันที่ ๒๗ พ.ค.

ปรากฏว่า กลางดึกคืนเดียวกัน (๑๙ พ.ค.) ล่วงเข้าวันที่ ๒๐ พ.ค. เวลา ๐๓.๐๐ น. พล.อ.ประยุทธ์ ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากมีผู้ชุมนุมหลายกลุ่มทั่วประเทศ รวมทั้งกลุ่มผู้ไม่หวังดีที่ใช้อาวุธสงครามทำร้ายประชาชนผู้บริสุทธิ์อย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวโน้มจะเกิดเหตุการณ์จลาจลอย่างรุนแรงในหลายพื้นที่ หลังประกาศกฎอัยการศึกได้ ๑ วัน (๒๑ พ.ค.) พล.อ.ประยุทธ์ ในฐานะผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ผอ.รส.) ได้เชิญตัวแทน ๗ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์บ้านเมืองมาประชุมเพื่อหาทางออกประเทศที่สโมสรรทหารบก ประกอบด้วย ๑. ผู้แทนรัฐบาล ๒. ผู้แทนวุฒิสภา ๓. ผู้แทนพรรคเพื่อไทย ๔. ผู้แทนพรรคประชาธิปัตย์ ๕. ผู้แทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ๖. ผู้แทน กปปส. และ ๗. ผู้แทน นปช. อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เนื่องจากแต่ละฝ่ายยังยืนอยู่ในจุดเดิมของตนเอง พล.อ.ประยุทธ์จึงให้การบ้าน ๕ ข้อ ให้แต่ละฝ่ายกลับไปคิด ก่อนมาประชุมรอบสองในวันรุ่งขึ้น (๒๒ พ.ค.)

แต่หลังประชุมรอบสองแล้วก็ยังหาจุดร่วมที่ตรงกันไม่ได้อีก เพราะแต่ละฝ่ายยังคงนำเสนอแนวทางในมุมมองของตัวเองเหมือนเดิม พล.อ.ประยุทธ์จึงถามนายชัยเกษม นิติสิริ รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ที่มาประชุมในฐานะหัวหน้าคณะฝ่ายรัฐบาลว่า ตกลงรัฐบาลยืนยันไม่ลาออกใช่หรือไม่ ซึ่งนายชัยเกษม ตอบว่า นาที่นี้ไม่ลาออก พล.อ.ประยุทธ์จึงบอกว่า “ถ้านั้นตั้งแต่นั้นที่นี้ ผมตัดสินใจยึดอำนาจการปกครอง”

หลังจากนั้น ช่วงเย็นวันเดียวกัน (๒๒ พ.ค.) พล.อ.ประยุทธ์ พร้อมด้วยผบ.เหล่าทัพ ประกอบด้วย พล.อ.อ.ประจิน จั่นตอง ผู้บัญชาการทหารอากาศ (ผบ.ทอ.), พล.ร.อ.ณรงค์ พิพัฒนาศัย

ผู้บัญชาการทหารเรือ (ผบ.ทร.), พล.อ.วรพงษ์ ส่างเนตร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด (รอง ผบ.ทสส.) และ พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ผบ.ตร.) ได้แถลงผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เรื่อง การควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ โดยให้เหตุผลที่ยึดอำนาจครั้งนี้ว่า เนื่องจากได้เกิดความรุนแรงขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศ ทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์เสียชีวิตและบาดเจ็บอย่างต่อเนื่อง โดยเหตุการณ์มีแนวโน้มขยายตัว จนอาจเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เพื่อให้สถานการณ์ดังกล่าวกลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว และประชาชนในชาติเกิดความรัก สามัคคี ตลอดจนเพื่อเป็นการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมกับทุกฝ่าย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ ๒๒ พ.ค. ๒๕๕๗ เวลา ๑๖.๓๐ น. เป็นต้นไป

หลัง คสช. นำโดย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ประกาศยึดอำนาจการปกครอง คสช. ได้ออกประกาศแต่งตั้ง พล.อ.ประยุทธ์ เป็นหัวหน้า คสช., พล.อ.ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด, พล.ร.อ.ณรงค์ พิพัฒนาศัย ผู้บัญชาการทหารเรือ, พล.อ.อ.ประจิน จั่นตอง ผู้บัญชาการทหารอากาศ, พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นรองหัวหน้า คสช. และ พล.อ.อุดมเดช สีตบุตร รองผู้บัญชาการทหารบก เป็นเลขาธิการ คสช.

ทั้งนี้ คสช. ได้ออกประกาศต่างๆ ตามมา ได้แก่ ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และออกประกาศห้ามบุคคลใดออกนอกเคหสถานตั้งแต่เวลา ๒๒.๐๐-๐๕.๐๐ น. วันที่ ๒๒ พ.ค. เป็นต้นไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ และให้สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ และโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมทุกแห่ง งดรายการปกติของทางสถานี และถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์กองทัพก อย่างไม่ก็ตาม ภายหลังกเมื่อวันที่ ๒๔ พ.ค. คสช. ได้อนุญาตให้ทีวีและวิทยุออกอากาศได้ตามปกติแล้ว ยกเว้นทีวีดาวเทียม ๑๔ สถานีและวิทยุชุมชนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย โดยอ้างว่า ทีวีทั้ง ๑๔ สถานี ยังออกอากาศข่าวที่มีลักษณะโน้มเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนสื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ห้ามปลุกระดมหรือนำเสนอข่าวสารที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติหรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของ คสช. ฯลฯ สำหรับทีวีดาวเทียม ๑๔ สถานีดังกล่าว มีเอสทีวีรวมอยู่ด้วย รวมทั้งทั้งทีวีเสื่อแดงอย่าง เอเชีย อพเพต , วอยซ์ทีวี และทีวีที่ถูกรมองว่าเป็นของพรรคประชาธิปัตย์ อย่าง บลูสกาย ซึ่งให้หลังประมาณ ๓ เดือน ทีวีเหล่านี้ก็ทยอยได้รับอนุญาตให้ออกอากาศได้อีกครั้ง โดยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ คสช. กำหนดอย่างเคร่งครัด

พลเอกประยุทธ์ ให้สัมภาษณ์นิตยสารไทม์ ว่า^{๓๓} "การตัดสินใจยึดอำนาจเป็นการตัดสินใจที่ยากที่สุดในชีวิต ตนใช้เวลามากกว่า ๖ เดือนเพื่อตัดสินใจ ไม่ได้ตั้งใจไว้ล่วงหน้าว่าจะทำการรัฐประหาร เพียงแต่ตนไม่สามารถปล่อยให้ประเทศชาติเสียหายไปมากกว่านี้"^{๓๔}

นอกจากนี้ คสช.ยังได้ออกประกาศให้รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ สิ้นสุดลงชั่วคราว ยกเว้นหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ รวมทั้งให้คณะรัฐมนตรีรักษาการสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้า คสช. ให้วุฒิสภาสิ้นสุดลงเช่นกัน พร้อมประกาศว่า กรณีที่มีเรื่องใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา สมาชิกผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้า คสช.ในการให้ความเห็นชอบแทน^{๓๕}

ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

แม้ประเทศไทยจะเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมาแล้วถึง ๒ ครั้ง ทั้งหลังเหตุการณ์ในเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ และหลังเหตุการณ์ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ แต่ตลอดระยะเวลา ๘๗ ปีที่ผ่านมา กระบวนการนี้ไม่เคยประสบความสำเร็จ หลังเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ปี ๒๕๓๕ มาจนถึงการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ จึงเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองใหม่ทั้งระบบเพื่อแก้ไขปัญหาความล้มเหลวของกระบวนการนี้และเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอีกครั้ง^{๓๖} โดยมองว่า ปัญหาของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยเกิดขึ้นจากปัจจัยโครงสร้างและปัจจัยด้านตัวแสดงทั้งพฤติกรรมของ

^{๓๓} โปสตัดูเดย์. “ถอดบทสัมภาษณ์เจาะลึก "พลเอกประยุทธ์" กับ "ไทม์"”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.posttoday.com/world/555410,23-06-2018>.

^{๓๔} Time. “Exclusive: Thailand PM Prayuth Chan-ocha on Turning to China Over the U.S.”. (Online) .Available : <http://time.com/5318224/exclusive-prime-mini-ster-prayuth-chan-ocha-thailand-interview,21-06-2018>.

^{๓๕} อมรรัตน์ ล้อถิธร. “รายงานพิเศษ : ย้อนรอย...รัฐประหาร ๒๒ พ.ค. ๒๕๕๗!!”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: Manager Online : <https://mgronline.com/politics/detail/958000058362,22-05-2015>.

^{๓๖} ปราโมทย์ นาครทรรพ. “ปาฐกถาเกียรติยศโครงการ ๖๐ ปี ประชาธิปไตย เรื่อง ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญไทย”. อ้างถึงใน สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, บรรณาธิการ, ๖๐ ปีประชาธิปไตยไทย. (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ ๖๐ ปีประชาธิปไตย, ๒๕๓๖). หน้า ๑.

บุคคลและบทบาทการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ทำให้ประชาธิปไตยล้มเหลวและต้องร่างรัฐธรรมนูญใหม่มาโดยตลอด^{๓๗} หากนับจากปี ๒๔๗๕-๒๕๖๒ ไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมากถึง ๒๐ ฉบับหรือเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ๔ ปี ที่แสดงถึงความอ่อนแอของสถาบันรัฐธรรมนูญ ในจำนวนรัฐธรรมนูญเหล่านี้มีเพียงไม่กี่ฉบับเท่านั้นที่ถูกจัดว่ามีความเป็นประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากงานการศึกษาของทามาตะ โยชิฟุมะ นักวิชาการรัฐศาสตร์ญี่ปุ่น ซึ่งศึกษารัฐธรรมนูญไทยจากปี ๒๔๗๕-๒๕๖๒ จำนวน ๒๐ ฉบับ ให้ความเห็นไว้ว่า มีรัฐธรรมนูญเพียง ๔ ฉบับที่เป็นประชาธิปไตย คือรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ รัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗^{๓๘} และรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ นอกจากนี้พบว่าตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี สถาบันทางการเมืองอื่นๆ ในรัฐธรรมนูญ ทั้งรัฐสภา คณะรัฐมนตรี พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง ประสบปัญหาความอ่อนแอด้วยเช่นเดียวกัน สาเหตุหนึ่งสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญแต่ละครั้งได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขในสาระสำคัญของสถาบันทางการเมืองเหล่านี้ เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐสภาที่พบการเปลี่ยนแปลงระหว่างการมีสภาเดียวและสภาคู่ ในจำนวนรัฐธรรมนูญ ๒๐ ฉบับ มี ๘ ฉบับที่ใช้รูปแบบรัฐสภาแบบสภาเดียว^{๓๙} และมี ๒๐ ฉบับที่บัญญัติให้มีรูปแบบรัฐสภาแบบสภาคู่ คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (ฉบับปี ๒๔๘๙ เรียกว่า “พฤษสภา”)^{๔๐} หรือการเปลี่ยนแปลงที่มาของ

---

^{๓๗} คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. “จะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรให้มั่นคง”. (รายงานการสัมมนา.๒๕๓๖). หน้า ๑๓.

^{๓๘} Yoshifumi Tamada. Myths and Realities: The Democratization of Thai Politics. (Kyoto : Kyoto University Press, 2008). P.105.

^{๓๙} รัฐธรรมนูญ ๘ ฉบับนี้ได้แก่ ๑.พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ๒.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ๔. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ ๕.ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๑๕ ๖.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๙ ๗.ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๒๐ ๘.ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๓๔.

^{๔๐} รัฐธรรมนูญ ๗ ฉบับ ได้แก่ ๑.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ๒.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๙๐ ๓.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ ๔.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑

สมาชิกรัฐสภา โดยพบว่าในฉบับที่บัญญัติให้ใช้ระบบรัฐสภาคู่ มี ๘ ฉบับที่บัญญัติให้วุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง อีกหนึ่งฉบับคือฉบับปี ๒๔๘๙ กำหนดให้มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในกรณีที่มาของวุฒิสภาไม่ได้ออกแบบโดยคำนึงถึงหลักการของการเชื่อมโยงกับประชาชน และการเลือกตั้งที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการเลือกตั้งหลายครั้งในช่วงระยะเวลา ๘๗ ปี หลังได้จัดให้มีการเลือกตั้งครั้งแรกทางอ้อมในปี ๒๔๗๖ เป็นต้นมา กระทั่งการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ การเลือกตั้งทั่วไปถูกจัดขึ้นถึง ๒๗ ครั้ง ในจำนวนนี้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบรวมเขต ๖ ครั้ง การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตๆ ละคน ๕ ครั้ง และการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขต ๑๐ ครั้ง^{๕๑} และแบ่งเขตกับบัญชีรายชื่อ ๖ ครั้ง อย่างไรก็ตาม แม้วิธีการเลือกตั้งจะแตกต่างกันแต่ก็ยังคงยึดระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Plurality Systems) ที่ “ผู้ได้คะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นที่หนึ่งจะได้รับเลือกตั้ง” (The First-Past-The-Post: FPTP) ในทุกครั้ง โดยในกรณีที่เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขต ผู้ที่ได้คะแนนมากที่สุดลำดับแรกๆ จะได้รับเลือกตั้งเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เขตเลือกตั้งนั้นๆ พึงมี แต่จะทำให้จำนวนที่นั่งในสภาไม่ได้สะท้อนจำนวนคะแนนเสียงที่แท้จริง เนื่องจากในบางครั้งคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งอาจจะไม่ใช่คะแนนเสียงส่วนใหญ่ กล่าวคือผู้ชนะการเลือกตั้งอาจจะได้คะแนนเสียงไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้นๆ ระบบดังกล่าวนี้เอื้อให้พรรคขนาดใหญ่ได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่าพรรคขนาดกลางและขนาดเล็ก และทำให้เกิดสภาพ “เสียงข้างน้อยที่มีขนาดใหญ่ที่สุด” (The Largest Minority)^{๕๒} นอกจากนี้ยังพบปัญหาการรัฐประหารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และเป็นสาเหตุสำคัญที่นำมาสู่การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ได้แก่ รัฐประหารในปี ๒๔๙๐ ที่นำมาสู่การสิ้นสุดของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่ได้เริ่มต้นไว้นับตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ และรัฐประหารในปี ๒๕๔๙ และรัฐประหาร ๒๕๕๗ ที่นำมาสู่การสิ้นสุดของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่เริ่มต้นไว้ในปี ๒๕๑๖ อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยตลอด ๘๗ ปี จะนำมาสู่ความพยายามที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการเมืองหลังเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” และการนองเลือดที่ราชประสงค์ เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยอีก

๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ๖. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ๗. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔

^{๕๑} เขาวนะ ไตรมาศ. ข้อมูลพื้นฐาน ๗๕ ปี ประชาธิปไตยไทย ๒๔๗๕-๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๐). หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

^{๕๒} Giovanni Sartori. Comepartive Constitutional Engineering : An Inquiry Into Structures, Incentives And Outcomes. (New York: New York University Press, 1997). P.5.

ครั้ง แต่กระบวนการของการปฏิรูปการเมืองเป็นไปอย่างล่าช้า และมักเป็นการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องตามสถานการณ์ของฝ่ายการเมือง โดยพรรคการเมืองในรัฐสภาไม่ได้แสดงบทบาทอย่างจริงจังในการขับเคลื่อนกระบวนการนี้ ส่งผลให้กว่าที่จะได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ใช้เวลายาวนานถึง ๕ ปี ในช่วงระยะเวลา ๕ ปีและได้รัฐธรรมนูญเผด็จการอีก ๒ ฉบับในปี ๒๕๕๐ และ ปี ๒๕๖๐ นี้ มีความพยายามของภาคส่วนต่างๆ กดดันให้ปฏิรูปการเมือง ทั้งที่เสนอให้ แก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น^{๔๓} และให้แก้ปัญหาระบบการเมืองทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง^{๔๔} เป็นต้น โดยอาจจะแบ่งกระแสเรียกร้องของการปฏิรูปได้เป็น ๒ กระแส คือ หนึ่ง การปฏิรูปเสรีนิยม ซึ่งเป็นกระแสของกลุ่มนักวิชาการ ปัญญาชน นักธุรกิจ ที่ต้องการเห็นเศรษฐกิจที่เสรีมากขึ้น การเมืองที่มีสิทธิเสรีภาพ มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ และสอง การปฏิรูปประชาธิปไตยซึ่งเป็นกระแสของฝ่ายประชาชน/เอ็นจีโอ และกลุ่มอำนาจทหาร ที่ต้องการเห็นบ้านเมือง เศรษฐกิจที่เสมอภาค และเป็นแบบชุมชนแบบประชาธิปไตยมากขึ้น สองกระแสนี้มีความขัดแย้งกันอยู่ ฝ่ายปฏิรูปประชาธิปไตยอาจไม่เห็นด้วยกับเศรษฐกิจเสรีของฝ่ายปฏิรูปเสรีนิยม หรือฝ่ายปฏิรูปเสรีนิยมอาจรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายปฏิรูปประชาธิปไตยอาจจะมากเกินไปทำให้บ้านเมืองไม่สงบ^{๔๕} ภายใต้การตอรองของชนชั้นนำ ๒ กลุ่มดังกล่าว ทำให้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เป็นผลผลิตจากการตอรองที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนมากนัก ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก็ตาม จึงถูกยกเลิกด้วยการรัฐประหารและแม้จะมีรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ยังไม่บรรลุผลจึงมีรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่ต้องการให้บ้านเมืองอยู่ในความสงบโดยมองว่านักการเมืองทำให้บ้านเมืองวุ่นวายไม่สงบสุข

---

^{๔๓} อมร จันทรสุมบุรณ์. การปฏิรูปการเมือง: คอมสตีติวชั่นแนวลิสม์ทางออกของประเทศไทย. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บัวหลวง จำกัด, ๒๕๓๙). หน้า ๕๙.

^{๔๔} คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.). ข้อเสนอกรอบความคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๘).

^{๔๕} เกษียร เตชะพีระ. บุชกับทักษิณ: ระบบอำนาจนิยมขวาใหม่-อเมริกัน. (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, ๒๕๔๗). หน้า ๒๒๖.

รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ และสาระสำคัญของการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐^{๔๖}

การเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๖ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่เรียกขานกันว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน นั้น ก็เพื่อต้องการที่จะปฏิรูปการเมือง เพราะในขณะที่ใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ นั้น การเมืองมีปัญหาใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑.๑ การเมืองมีลักษณะเป็นการเมืองของนักการเมือง พลเมืองเจ้าของประเทศซึ่งเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีสិทธิเสรีภาพน้อยและไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองเลย การเมืองของนักการเมืองหรือที่เรียกขานกันว่าระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ซึ่งเป็นต้นตอของปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น การบิดเบือนนโยบายที่ทำจริงไปจากนโยบายการหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๑.๒ การเมืองไม่ได้รับความเชื่อถือโดยทั่วไปทั้งในและนอกประเทศ โดยเฉพาะความไม่สุจริตของระบบการเมืองจึงทำให้ฝ่ายการเมืองขาดความชอบธรรมในการใช้อำนาจ และเป็นสาเหตุนำไปสู่การปฏิวัติรัฐประหารในเวลาต่อมา ความไม่สุจริตในระบบการเมืองเป็นที่ทราบกันทั่วไป โดยเริ่มตั้งแต่การซื้อเสียงในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง การถอนทุนโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ประกอบกับระบบตรวจสอบและการควบคุมการใช้อำนาจไม่ดีพอทำให้เกิดการทุจริตได้ง่าย และไม่สามารถปราบปรามการทุจริตให้หมดสิ้นไปได้

๑.๓ เป็นการเมืองที่รัฐสภาและรัฐบาลขาดเสถียรภาพและความต่อเนื่อง นายกรัฐมนตรีขาดสถานะผู้นำทั้งรัฐบาลและรัฐสภาขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานแก้ปัญหาบ้านเมือง เนื่องจากเกิดจากการเป็นรัฐบาลผสมกันหลายพรรค ทั้งนี้ เพราะรัฐธรรมนูญไม่มีกลไกในการสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและรัฐสภาบ่อยครั้งก่อให้เกิดเรื่องความมั่นใจและความเชื่อถือในความต่อเนื่องของนโยบายอย่างมากสำหรับชาวต่างประเทศและนักธุรกิจ ด้วยสาเหตุดังกล่าวมาแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ จึงเกิดขึ้นโดยมีเจตนาหลักเพื่อแก้ปัญหาของระบบการเมืองไทย ๓ ประการด้วยกัน คือ

---

^{๔๖} จีรนนท์ สิทธิกัน. “รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ความสำคัญและความเป็นมา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://๕๒๐๑๑๓๑๑๐๗๙๙pa.blogspot.com/๒๐๑๒/๐๔/blog-post_๔๙๙๖.html, ๒๕๕๕ .

๑.๓.๑ เปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองเป็นการเมืองของพลเมือง โดยเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมือง และปรับประชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของพลเมือง (Participatory Democracy)

๑.๓.๒ ทำให้ระบบการเมือง และระบบราชการมีความสุจริตและมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจโดยเพิ่มอำนาจเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจในทุกระดับครอบคลุมทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓.๓ ทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ นายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำเพื่อแก้ปัญหาบ้านเมืองได้อย่างแท้จริงและรัฐสภามีประสิทธิภาพ ในด้านการทำให้การเมืองเป็นของพลเมืองในรัฐธรรมนูญได้ขยายและเพิ่มสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่กำหนดไว้ใน หมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งมีถึง ๕๓ มาตรา เพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ ปี ๒๕๓๔ ที่มีอยู่เพียง ๓๐ มาตรา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีปรากฏอยู่ในหมวดอื่นๆ อีกหลายต่อหลายมาตราด้วยกันอย่างไม่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน ในด้านการทำให้ระบบการเมืองมีความสุจริตและความชอบธรรมในการใช้อำนาจและการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจในทุกระดับทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดไว้ในหมวดต่างๆ ที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ เช่น การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การกำหนดให้มีการเลือกตั้งสองแบบ คือ แบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการนับคะแนน การกำหนดให้มีองค์กรอิสระคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งมาจัดและดำเนินการเลือกตั้ง ตลอดจนการกำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับพรรคการเมือง รวมทั้งการให้มีการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองที่ทุจริตและร่ำรวยผิดปกติเหล่านี้ เป็นต้น ในด้านสร้างควมมีเสถียรภาพให้กับผู้นำและควมมีประสิทธิภาพให้กับรัฐสภารัฐธรรมนูญก็กำหนดให้มีมาตรการที่จะทำให้เสถียรภาพ เช่น การกำหนดให้มี ส.ส.ในระบบรายชื่อจำนวน ๑๐๐ คน โดยพรรคการเมืองที่มีผู้เลือกไม่ถึงห้าเปอร์เซ็นต์ก็จะได้ ส.ส.ในส่วนนี้ ซึ่งเป็นการจำกัดให้มีพรรคการเมืองจำนวนน้อยลง การจัดตั้งรัฐบาลถ้าเป็นรัฐบาลผสมก็มีจำนวนพรรคน้อยลงการต่อรองผลประโยชน์น้อยลงก่อผลให้เกิดเสถียรภาพกับรัฐบาล กำหนดให้การยื่นอภิปรายรัฐบาลได้ยากขึ้น การแยกฝ่ายนิติบัญญัติออกจากฝ่ายบริหารอย่างชัดเจน เหล่านี้เป็นต้น

สภาพปัญหาในขณะนั้น การใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ ส่งผลให้มีผลดังเจตนารมณ์ดังนี้ คือ

๑.๓.๓.๑ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น จะเห็นได้จากมีการรวบรวมรายชื่อยื่นถอดถอนผู้มีตำแหน่งทางการเมือง การขอจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองจำนวนมาก การตื่นตัวในการใช้สิทธิเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ตลอดจนมีประชาชนไปทำหน้าที่ในการใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

๑.๓.๓.๒ จากการเลือกตั้งทั่วไปปี ๒๕๔๔ มีพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเข้ามาเพียงแค่ ๕ พรรคเท่านั้น คือ พรรคไทยรักไทย ประชาธิปัตย์ชาติไทย ความหวังใหม่ ชาติพัฒนา และพรรคเสรีธรรม ต่อมาสามพรรคหลังก็ทำการยุบพรรคไปรวมกับพรรคไทยรักไทย ซึ่งได้จำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎรเกือบครึ่งของจำนวน ส.ส.ทั้งหมด ๕๐๐ คน ทำให้มีการตั้งรัฐบาลผสมแค่ ๒ พรรค คือ พรรคไทยรักไทยกับพรรคชาติไทย โดยมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นฝ่ายค้านอยู่เพียงพรรคเดียวทำให้เกิดความมีเสถียรภาพกับรัฐบาลและรัฐสภาอย่างไม่เคยมีมาก่อน

กล่าวคือ ทำให้รัฐบาลอยู่ครบวาระตามรัฐธรรมนูญกำหนด คือ ๔ ปีเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา จนกระทั่งการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คือเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ปรากฏว่าพรรคไทยรักไทย ได้จำนวน ส.ส. ถึงจำนวน ๓๗๗ คน จาก ๕๐๐ คน จัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวบริหารประเทศอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นมาหลายองค์กร เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นต้น องค์กรเหล่านี้มีหน้าที่ทำให้การเมืองมีความสุจริตมีความชอบธรรม อันจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและเกิดการยอมรับของสังคมโลกทั่วไป สิ่งดังกล่าวมาแล้วจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นผลผลิตโดยตรงของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนปี ๒๕๔๐ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดและดีที่สุดฉบับหนึ่งของโลกและของไทยเท่าที่เคยมีมา

ผลตรงข้ามกับสิ่งที่กล่าวมาแล้วจากการใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ ที่ไม่เป็นไปตามเจตนาของรัฐธรรมนูญซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยตัวบุคคลหรือจากเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญก็ตามพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

๑) ปัญหาเรื่องการทุจริตเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งยังมีอยู่และทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายเงินซื้อกันตรงๆ หรือใช้อำนาจใช้อิทธิพล ตลอดจนการใช้บารมีบุญคุณทำกันทุกวิถีทางเพื่อให้ได้รับชัยชนะและทำกันทุกคนทุกพรรค ทั้งที่รัฐธรรมนูญได้ป้องกันไว้แล้ว เช่น กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่จะต้องไปใช้สิทธิ การนับคะแนนรวมเขตเลือกตั้ง กำหนดให้มีองค์กรอิสระมาดูแลการเลือกตั้ง คือคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีสิทธิให้ใบเหลืองใบแดงแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดกฎ กติกาของการเลือกตั้ง รวมทั้งการกำหนดแยกฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารออกจากกัน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าเจตนาของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติกฎกติกาเหล่านี้ขึ้นมาส่วนหนึ่งก็เพื่อป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งซึ่งเป็นปัญหามาตลอดซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะความไม่ชอบธรรมและการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารอันจะทำให้มีผลต่อความมีเสถียรภาพของรัฐบาลด้วย

๒) ปัญหาเรื่องการตรวจสอบรัฐบาลตามกลไกของรัฐธรรมนูญไม่สามารถตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะฝ่ายค้าน ทั้งนี้ เนื่องมาจากจำนวนเสียงของฝ่ายค้านมีไม่พอเพียงตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีรวมทั้งการอภิปรายไม่ไว้วางใจเพื่อถอดถอนรัฐมนตรีกรณีรัฐมนตรีมีพฤติกรรมทุจริตและร่ำรวยผิดปกติ รวมทั้งการตรวจสอบโดยภาคประชาชน การเข้าชื่อถอดถอนเป็นไปด้วยความยากลำบาก จนเป็นเหตุทำให้รัฐบาลไม่สนใจเสียงส่วนน้อย หรือเสียงประชาชนที่มีความเห็นตรงข้าม จนทำให้เกิดข้อครหาว่ารัฐบาลไม่มีความโปร่งใสในการดำเนินงานในโครงการต่างๆ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) งบประมาณนับแสนๆ ล้านบาท นอกจากนี้ยังทำให้รัฐบาลถูกกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการทางรัฐสภาอีกด้วย

๓) องค์กรอิสระบางองค์กรถูกแทรกแซงทำให้ไม่เป็นกลาง ทำให้ความเชื่อถือในองค์กรเสื่อมลง สุดท้ายทำให้ความชอบธรรมของการใช้อำนาจขาดความชอบธรรมไปด้วย ซึ่งก็มีผลถึงเสถียรภาพของรัฐบาลตามมา เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. ซึ่งมีหน้าที่จัดการเลือกตั้งให้มีความสุจริตและเที่ยงธรรม หรือ ป.ป.ช. ซึ่งมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน เป็นต้น นอกจากนี้พรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลยังเข้าไปแทรกแซงการทำงานของสมาชิกวุฒิสภา ทำให้การทำงานของวุฒิสภาขาดความเป็นกลางไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

๔) พรรคการเมืองบางพรรคที่ขอจดทะเบียนกับนายทะเบียนพรรคการเมืองไม่ปฏิบัติหน้าที่อันพึงมีของพรรคการเมือง เช่น เผยแพร่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องการเมืองการปกครอง การหาผู้สนับสนุนทางการเมือง หรือที่สำคัญที่สุดคือการส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปหรือเลือกตั้งใหญ่ทั่วประเทศ ประการหลังนี้นับได้ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบถอยหลังลงทะเลตามมาอย่างเจ็บแสบที่สุดของคนที่มุดมการณ์ที่มั่นคงกับระบอบประชาธิปไตยมาจนถึงทุกวันนี้ ไม่นับความเสียหายที่มีต่อประเทศชาติอีกมากมายมหาศาล สมควรจดจำไว้เพราะเป็นบทเรียนอันประมาธค่าไม่ได้

๕) นักการเมือง โดยเฉพาะนักการเมืองที่ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารขาดคุณธรรมและจริยธรรมส่อแววโน้มว่าจะมีการทุจริต คอร์รัปชันเอื้อประโยชน์ต่อพรรคพวก พี่น้องและคนใกล้ชิด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่และประเทศชาติขาดผลประโยชน์และโอกาสที่ควรจะได้ การกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน ยังไม่เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๓ รัฐต้องดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รายได้ส่วนใหญ่ของรัฐถูกมองว่ายังตกอยู่กับนักธุรกิจไม่กี่ตระกูลเข้าทำนอง รวยกระจุก จนกระจาย อยู่ ที่เป็นทำนองนี้ส่วนหนึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่านักการเมืองโดยเฉพาะฝ่ายบริหารดังกล่าวมาแล้ว ถูกมองว่าขาดคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงมีสำหรับผู้บริหาร ทั้งที่รัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดไว้ชัดเจน ในมาตรา ๗๗ ... รัฐต้องจัดทำมาตรฐานทาง

คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง...เพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ... แต่ไม่ได้รับการปฏิบัติตาม การถูกกล่าวหาว่าการขาดคุณธรรมและจริยธรรม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลนี้ถูกยึดอำนาจในที่สุด

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเนื้อหาสาระที่ดีและเป็นประชาธิปไตยดีที่สุดในยุคแล้ว มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้ที่สมบูรณ์ทั้งสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของปวงชน จากปัญหาที่เกิดขึ้นมีการใช้อำนาจยกเลิกรัฐธรรมนูญนั้นมาจากตัวบุคคลและคณะบุคคลมากกว่าอื่นใด ที่พยายามตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้รับใช้กลุ่มของตัวเอง มากกว่าการรับใช้ปวงชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง จึงทำให้มองว่ารัฐธรรมนูญมีปัญหา การใช้อำนาจที่มียกเลิกรัฐธรรมนูญนั้นเป็นสิทธิที่ทำได้ตามอำนาจที่มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ดีอันใด สำคัญอยู่ที่ว่ารัฐธรรมนูญที่ร่างกันขึ้นมาใหม่นั้นมีเจตนาเพื่อรับใช้หมู่คณะของตนเอง หรือปวงชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงเท่านั้น และมีวิธีที่เป็นสากลอย่างไรที่จะได้คนดีเข้ามาใช้รัฐธรรมนูญ

๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐^{๔๗}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ มีทั้งหมด ๑๕ หมวด ๓๐๙ มาตรา

หมวด ๑ บททั่วไป

หมวด ๒ พระมหากษัตริย์

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทย

หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

หมวด ๖ รัฐสภา

หมวด ๗ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

หมวด ๘ การเงิน การคลัง และงบประมาณ

หมวด ๙ คณะรัฐมนตรี

---

^{๔๗} ศุภชัย ภูษิต หลีกเมือง. “สรุปรัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/๔๒๘๘๗๐,๒๕๕๔>.

หมวด ๑๐ ศาล

หมวด ๑๑ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

หมวด ๑๒ การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย

หมวด ๑๓ จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

๒.๑ บทเฉพาะกาล

สภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับสำหรับเป็นแนวทางการปกครองประเทศ

นายบรรณิทธิ์ เศรษฐบุตตร เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ เป็นประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ

นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

หมวด ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้

มาตรา ๒ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และทางศาลการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

มาตรา ๓ เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไป ตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ คณะองคมนตรี

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกิน ๑๘ คน คณะองคมนตรี รวมไม่เกิน ๑๙ คน ประธานองคมนตรี ประธานรัฐสภา ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ องคมนตรีอื่น ประธานองคมนตรี ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา

มาตรา ๔๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๕๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอนการวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๗๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๗๑ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติและปฏิบัติ ตามกฎหมาย

มาตรา ๗๒ บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๗๓ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้องและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

มาตรา ๗๕ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้องชี้แจงนโยบายที่จะดำเนินการต่อรัฐสภาและต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการเสนอต่อรัฐสภาปีละ ๑ ครั้ง

ส่วนที่ ๒ แนวนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐ

มาตรา ๗๗ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราชอธิปไตยและบูรณาการแห่งเขตอำนาจรัฐ

ส่วนที่ ๓ แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๗๘ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

๑. บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

๒. จัดระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขต อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสม

๓. พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรม ของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน

๔. ให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งให้มีสภาพพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ

ส่วนที่ ๔ แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม

มาตรา ๗๙ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา

มาตรา ๘๐ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

๑. คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย

๒. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน

๓. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ภูมิภาพ เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชนจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

๕. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยของรัฐ

๖. ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปู่ลูกฝั่งจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมวด ๖ รัฐสภา

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาว่าสมาชิกภาพของคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลง ให้ประธานสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๔๘๐ คน แบบแบ่งเขต ๔๐๐ คน แบบสัดส่วน ๘๐ คน จังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน ๓ คน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน ๓ คน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีสมาชิกได้ ๓ คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้ดำเนินการดังนี้

ให้จัดแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น ๘ กลุ่มจังหวัด และให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งแต่ละเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑๐ คน บุคคลต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๑. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี

๒. อายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

๓. มีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๙๐ วันนับถึงวันเลือกตั้ง บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

๓.๑ เป็นภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช

๓.๒ อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

๓.๓ ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

๓.๔ วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๑. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
๒. อายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
๓. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองพรรคเดียวติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน นับถึง วันเลือกตั้ง

๔. ผู้สมัครแบบแบ่งเขตต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ด้วยคือ มีชื่อ ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี / เกิดในจังหวัดที่สมัคร/ เคยศึกษาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี / เคยรับราชการหรือมีชื่อในทะเบียนบ้าน ในจังหวัดที่สมัครติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี ลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตติยาเสพติดให้โทษ ล้มละลายหรือเคยล้มละลาย เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก โดยพ้นโทษมายังไม่เกิน ๕ ปี เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ พ้นจากการจากการเป็น สมาชิกวุฒิสภายังไม่เกิน ๒ ปี อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละ ๔ ปี นับแต่วันเลือกตั้ง หมทวาระเลือกตั้งภายใน ๔๕ วัน พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร

ยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

กำหนดวันเลือกตั้งภายในเวลาไม่น้อยกว่า ๔๕ วันแต่ไม่เกิน ๖๐ วันนับแต่วันยุบสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงนอกจากหมทวาระ หรือยุบสภา ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

แบบแบ่งเขตเลือกตั้งแทนภายใน ๔๕ วัน เว้นแต่วาระเหลือไม่ถึง ๑๘๐ วัน แบบสัดส่วน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศผู้มีรายชื่อลำดับถัดไปในบัญชีของพรรคการเมืองนั้น เลื่อนขึ้นมาแทน โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา

วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๑๕๐ คน มาจากการเลือกตั้งจังหวัดละหนึ่งคน รวม ๗๖ คน มาจากการสรรหา รวม ๗๔ คน

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามสมัครหรือรับการเสนอชื่อเป็นสมาชิกวุฒิสภา

๑. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
๒. อายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปีบริบูรณ์ นับถึงวันสมัครหรือวันเสนอชื่อ
๓. สำเร็จการศึกษา ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
๔. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้คือ มีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี / เกิดในจังหวัด ที่สมัคร/เคยศึกษาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี เคยรับราชการหรือมีชื่อในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี / ไม่เป็นบุพการี คู่สมรสหรือบุตรของผู้เป็น ส.ส. หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกภาพสิ้นสุดลงยังไม่เกิน ๒ ปี จะเป็นรัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองมิได้ สมาชิก

สภาของสมาชิกวุฒิสภามีกำหนดคราวละ ๖ ปี นับแต่วันเลือกตั้งหรือวันประกาศผลการสรรหา ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินหนึ่งวาระไม่ได้ เมื่อวาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งสิ้นสุดลง ให้มีการเลือกตั้งแทนภายใน ๓๐ วัน ถ้ามีผู้มา จากการสรรหา ต้องดำเนินการสรรหาให้แล้วเสร็จ ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่วาระสิ้นสุด

๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๔๔}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ ๒๐ ซึ่งจัดร่างโดย คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๐ ภายหลังจากการรัฐประหารในประเทศไทยโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระราชโองการ โดยสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

หน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ทั้ง ๑๐ ประการ ประกอบไปด้วย

พิทักษ์ รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยก หรือเกลียดชังในสังคม ป้องกันประเทศ

พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติและสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลาย ทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

---

^{๔๔} พัสกร วงษ์โท. “หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://swis.montfort.ac.th/html_edu/mcs/temp_portfolio/๖๘๒.pdf, ๒๕๖๐. หน้า ๑-๔.

ทั้งนี้ ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๔ ได้บัญญัติหน้าที่ของรัฐด้านการศึกษาไว้ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคน ได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

อย่างไรก็ดี ในวาระแรกวุฒิสภา จะประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๒๕๐ คน ซึ่งมาจากการแต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (มาตรา ๒๖๙) และมีอำนาจให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรด้วย (มาตรา ๒๗๒)

ศาลแต่ละประเภทมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

ศาลยุติธรรม: พิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น (มาตรา ๑๙๔)

ศาลปกครอง: พิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการ ทางปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๑๙๗)

ศาลทหาร: พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคล ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๑๙๙)

ศาลรัฐธรรมนูญ: พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย, พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับ หน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ และหน้าที่และอำนาจอื่น ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๑๐)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้ง ๑๐ ฉบับนั้น ได้แก่

๓.๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๓.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

๓.๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๓.๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๓.๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๓.๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

๓.๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๓.๙ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

๓.๑๐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ

สรุปสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ และ พ.ศ. ๒๕๖๐

สิทธิเสรีภาพของประชาชน และหน้าที่ของรัฐ^{๔๙}

ร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เขียนหมวดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แตกต่างจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ อย่างน่าสนใจ โดยเปลี่ยนสิทธิของประชาชนบางอย่างจากที่เดิมเคยกำหนดให้เป็น "สิทธิ" ย้ายไปไว้ในหมวด "หน้าที่ของรัฐ" ซึ่งฝ่ายที่เห็นด้วยก็เชื่อว่าการบังคับให้รัฐต้องทำนั้นจะเกิดผลจริงได้มากกว่า ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็คิดว่า โดยหลักการแล้วต้องเป็นสิทธิ หลักการเปลี่ยนจาก "สิทธิ" เป็น "หน้าที่ของรัฐ"

จุดเด่นอีกประการของร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ คือ เขียนไว้ชัดเจนว่า อะไรที่กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้เป็นสิทธิเสรีภาพที่จะทำได้ และได้รับการคุ้มครอง หลักการนี้เป็นหลักการที่ใช้ทั่วไปอยู่แล้วเพียงแต่ไม่เคยเขียนในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน ขณะเดียวกันก็เพิ่ม "ข้อจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพ" ขึ้นมาใหม่อีกสองข้อคือ "ความมั่นคงของรัฐ" และ "ความสงบเรียบร้อย" จึงพอจะกล่าวได้ว่า ภายใต้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพได้เต็มที่หากไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ และข้อจำกัด ส่วน คำว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" ถูกจัดวางใหม่ให้รัฐห้ามออกกฎหมายที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่ตัดบทบัญญัติที่ให้ประชาชนยกขึ้นอ้างเองได้สิทธิเสรีภาพ ในประเด็นเฉพาะแต่ละเรื่องก็มีหลายเรื่องที่มีข้อถกเถียงกันร้อนแรง

เรื่องสิทธิการศึกษา ร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ เขียนให้รัฐจัดการศึกษาฟรีตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียนจนถึงม.๓ หลังจากนั้นให้จัดตั้งกองทุนสำหรับผู้ขาดแคลน ใครไม่ขาดแคลนก็ต้องจ่ายค่าเรียนเอง รัฐไม่จ่ายให้ ซึ่งหลักการนี้เป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่สิทธิของประชาชน ร่างรัฐธรรมนูญยังกำหนดแนวทางการศึกษา ให้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัด

เรื่องสิทธิทางสาธารณสุข คำว่า "สิทธิเสมอกัน" ถูกตัดออกไป ทำให้หลายคนกังวลว่าร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ จะเปิดช่องให้ยกเลิกโครงการ "๓๐ บาท" ที่ใช้กันมานาน ด้าน กรธ.

^{๔๙} ประชาชาติ. “สรุปสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับลงประชามติ”. (ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก : [https:// www.Prachamati.org/ news/๓๕๘๓, ๒๕๕๙](https://www.Prachamati.org/news/๓๕๘๓, ๒๕๕๙).

ออกมาชี้แจงแล้วว่าไม่ใช่ แต่ตรงกันข้ามร่างรัฐธรรมนูญ ขยายความคุ้มครองไปถึงสิทธิหญิงตั้งครรภ์ จึงได้ชื่อว่า "คุ้มครองตั้งแต่ท้องแม่จนแก่เฒ่า" ขณะที่สิทธิคนพิการ และการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวย้ายจากหมวด "สิทธิ" ไปเป็นหน้าที่ที่รัฐต้องจัดให้

เรื่องสิทธิผู้บริโภค สิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง ถูกย้ายไปเป็นหน้าที่ของรัฐต้องจัดให้ และสิทธิร้องเรียนเมื่อได้รับความเสียหายซึ่งจริงๆ มีอยู่แล้วตามกฎหมายอื่น ไม่ถูกเขียนไว้ในร่างรัฐธรรมนูญนี้ ประเด็นหัวใจใหญ่ที่กังวลกัน คือ องค์กรภาคประชาชนเรียกร้องให้มีองค์กรอิสระเพื่อผู้บริโภคมานานกว่า ๑๙ ปี แล้ว แต่ร่างนี้ไม่เขียนให้องค์กรอิสระต้องจัดตั้งขึ้น เขียนเพียงเป็นสิทธิที่จะตั้งก็ได้

เรื่องสิทธิแรงงาน ก็มีข้อวิจารณ์อีกว่า ร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้คำว่า "ค่าจ้างที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ" แทนคำเดิมที่ว่า "ค่าจ้างที่เป็นธรรม" ทำให้มีคนกังวลว่า "ค่าแรงขั้นต่ำ" ตามกฎหมายจะยังมีอยู่หรือไม่ สิทธิรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน และข้าราชการ ก็ถูกตัดออกไปจากรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐นี้ ส่วนที่เพิ่มขึ้นมาคือการคุ้มครองความปลอดภัยและสุขภาพของผู้ใช้แรงงาน และเรื่องการออมเพื่อวัยเกษียณ

เรื่องสิทธิทางสิ่งแวดล้อม แม้ร่างรัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จัดการ และรักษา แต่ก็ไม่ได้เขียนเรื่องสิทธิในการมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตราย ซึ่งเคยเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ไม่เขียนสิทธิของประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นต่อโครงการต่างๆ และไม่เขียนให้มีองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบโครงการของรัฐอีกต่อไป

เรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ กรธ.ไม่ได้เขียนว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" เพราะเห็นว่า อันตรายเกินไป แต่เขียนว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน ให้รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยถ้อยคำที่บอกว่า รัฐต้องส่งเสริมความสมานฉันท์ระหว่างทุกศาสนาด้วย และห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุการนับถือศาสนา ถูกตัดออกไป

สถาบันทางการเมือง และการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง

ตามระบบปกติ ร่างรัฐธรรมนูญกำหนดให้พรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้ง เสนอชื่อบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี ๓ คน ก่อนเลือกตั้ง ซึ่งเป็นจุดที่ กรธ. ใช้อธิบายว่า รัฐธรรมนูญนี้ทำให้เราเห็นชื่อคนที่จะเป็นนายกฯ ล่วงหน้าได้ แต่ขณะเดียวกันร่างนี้ก็เปิดช่องไว้ว่า หากมีเหตุให้ไม่สามารถตั้งนายกฯ จาก ๓ รายชื่อดังกล่าวได้ ให้ส.ส. และส.ว. ประชุมร่วมกัน อนุมัติให้ตั้งคนอื่น

นอกจาก ๓ รายชื่อดังกล่าว เป็นนายกฯ ได้ ซึ่งเป็นจุดที่ถูกต้องที่ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำลังจะเปิดทางให้มี "นายกฯ คนนอก"

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๖๐ ลงประชามติ ใช้ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่คิดขึ้นมาใหม่ ให้มี ส.ส. ๕๐๐ คน มาจากแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ๓๕๐ คน มีทุกเขตมี ส.ส. ได้ ๑ คน และแบบบัญชีรายชื่อ ๑๕๐ คน ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวให้ประชาชนกาเลือกผู้สมัครที่ชื่นชอบ และคะแนนนั้นมีผลเลือกพรรคการเมืองของผู้สมัครคนนั้นด้วย คะแนนทั้งประเทศที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจะนำไปคำนวณเพื่อให้ได้จำนวน ส.ส.ที่พรรคนั้นควรจะมี และนำมาหักลบกับที่นั่ง ส.ส. แบบแบ่งเขตที่พรรคนั้นมี ก็จะได้จำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรค กรธ.เชื่อว่าระบบเลือกตั้งนี้จะช่วยให้เสียงทุกเสียงมีความหมาย ขณะที่หลายฝ่ายสะท้อนว่า ระบบเลือกตั้งแบบนี้ จะส่งผลให้พรรคการเมืองอ่อนแอ เกิดรัฐบาลผสมที่ไร้เสถียรภาพ มีโอกาสที่จะซื้อเสียงมากขึ้น และไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของผู้ออกเสียง ฯลฯ

สมาชิกวุฒิสภา หรือ ส.ว. ในวาระเริ่มแรกให้คสช. คัดเลือกทั้ง ๒๕๐ คน แต่หลังจากนั้นจะเหลือ ๒๐๐ คน ให้มาจากการคัดเลือกกันเองของแต่ละกลุ่มอาชีพโดยไม่มีการเลือกตั้ง ซึ่งรายละเอียดการแบ่งกลุ่มนั้น เขียนในกฎหมายลูก อำนาจพิเศษของ ส.ว. ตามรัฐธรรมนูญนี้ คือ การตรวจสอบคุณสมบัตินักการเมือง ตรวจสอบการแปรญัตติงบประมาณ

คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอีกไม่เกิน ๓๕ คน รัฐธรรมนูญนี้วางคุณสมบัติของรัฐมนตรีไว้เข้มงวดอย่างมาก และตีกรอบให้ ครม. ต้องวางนโยบายภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดไว้โดย คสช. โดยให้องค์กรอิสระ มีอำนาจทักท้วงการทำงานได้ หากครม. พ้นจากตำแหน่งเพราะแปรญัตติงบประมาณที่ตัวเองมีส่วนได้เสีย ระหว่างรอเลือกชุดใหม่ ให้ปลัดกระทรวงต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่คณะรัฐมนตรีแทน

ศาล และกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐ

กลไกการ "ปราบโกง" แบบใหม่ๆ เป็นจุดขายสำคัญของรัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ ที่เชื่อว่าเป้าหมายของการรัฐธรรมนูญครั้งนี้เพื่อปราบการทุจริตจากสังคมไทย จุดหลักเลย คือ กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ส. ว่าต้องไม่เคยถูกตัดสินว่าทุจริตมาก่อน ซึ่งจะทำให้ทักษิณ ชินวัตร กลับมาสู่การเมืองอีกครั้งไม่ได้ เพิ่มอำนาจใหม่ให้ กกต. มีอำนาจแจก "ใบส้ม" หรือระงับสิทธิการลงสมัครเลือกตั้งชั่วคราว ยังมีเรื่องการให้องค์กรอิสระยื่นถอดถอนนักการเมือง การกำหนดวินัยการเงินการคลัง กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ไม่ร่วมมือกับการทุจริต ฯลฯ และมาตรฐานจริยธรรมนักการเมือง ข้ออ่อนสำคัญ คือ เลิกให้ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อถอดถอนนักการเมืองที่ทุจริต "มาตรฐานจริยธรรม" เป็นกลไกใหม่อย่างหนึ่งที่โดดเด่นของร่างรัฐธรรมนูญนี้ โดยกำหนดให้ศาล

รัฐธรรมนูญก็บังคับกรออิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นมาภายใน ๑ ปี ใครที่ฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรม จะถูก ป.ป.ช. สอบสวน หากเห็นว่ามีความผิดก็จะเสนอต่อศาลฎีกา หากมีคำพิพากษาว่าผิดจริง ต้องพ้นจากตำแหน่ง และอาจถูกเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้งไม่เกิน ๑๐ ปีอีกด้วย

ตัวละครที่จะมีบทบาทมากในความผันแปรปรอง ก็คือ ศาลและองค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญได้ขยายบทบาทมากขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เช่น มีอำนาจเรียกประชุมเพื่อหาทางออกในกรณีประเทศเข้าสู่วิกฤติ ขณะที่ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงโดยเพิ่มสัดส่วนข้าราชการเก่า ๒ คนและลดสัดส่วนผู้ทรงคุณวุฒิลง ส่วนองค์กรอิสระตามร่างนี้ ก็มีข้อสังเกตว่า คณะกรรมการสรรหาผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในองค์กรอิสระต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการไม่ใช่คนที่มีฐานะเป็นตัวแทนประชาชน

การปฏิรูปประเทศ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ เขียนหมวดปฏิรูปไว้โดยเฉพาะ โดยตั้งประเด็นไว้เป็นหลักการกว้างๆ ซึ่งค่อนข้างเลื่อนลอยยังไม่เป็นรูปธรรม เช่น ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมโดยแก้ไขหน้าที่ตำรวจให้เหมาะสม ปฏิรูปเศรษฐกิจโดยให้มีระบบจัดเก็บภาษีที่เป็นธรรม ให้ คสช. มีอำนาจตั้งกรรมการขึ้นมาสองชุด คือ ชุดปฏิรูปการศึกษา และชุดปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม กลไกอีกอย่างหนึ่งที่สร้างขึ้นใหม่ คือ คสช.เขียน "ยุทธศาสตร์ชาติ" ผูกพันนโยบายของรัฐบาลหน้า ต้องเห็นผลภายใน ๕ ปี มี ส.ว.ที่แต่งตั้งโดย คสช. ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบให้รัฐบาลต่อไปดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ

แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐

เนื้อหาเรื่องวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ถูกพูดถึงกันมาก เพราะประสบการณ์ประชามติปี ๒๕๕๐ มีการพูดกันว่าให้โหวตรับไปก่อนแล้วแก้ทีหลัง แต่ในปี ๒๕๕๙ มีบริบทต่างไปเพราะร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ ถูกออกแบบมาว่าถ้าผ่านแล้วการแก้ไขจะยากมาก โดยส.ว.ต้องเห็นชอบด้วย ๑ ใน ๓ และพรรคการเมืองทุกพรรคต้องมีส.ส. โหวตให้ร้อยละ ๒๐ หมายความว่าถ้า ส.ว. ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของคสช. ไม่เห็นด้วย หรือมีแม้แต่พรรคการเมืองเดียวที่ไม่เห็นด้วย ก็จะแก้ไขไม่ได้

ในประเด็นซึ่งเป็นหัวใจของรัฐธรรมนูญนี้ เรื่องคุณสมบัตินักการเมือง อำนาจหน้าที่ศาลและองค์กรอิสระ หากจะแก้ไขต้องผ่านประชามติก่อน และศาลรัฐธรรมนูญยังอาจเข้ามาวินิจฉัยว่า ห้ามแก้ไขในประเด็นที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของรัฐ

บทเฉพาะกาล

บทเฉพาะกาลแม้จะเขียนไว้ส่วนหลังสุด แต่เป็นส่วนที่ถูกวิจารณ์สูงที่สุดในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ บทเฉพาะกาลได้กำหนดให้ตัวละครทางการเมือง ทั้งคสช. รัฐบาลปัจจุบัน สนช. สปท. ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะเลือกตั้งและมีรัฐบาลใหม่ ประเด็นที่สังคมกังวลกันมาก เช่น การกำหนดให้ ๕ ปีแรก ส.ว. มี ๒๕๐ คน ซึ่งให้คสช. คัดเลือกทั้งหมด และบรรดาผู้นำเหล่าทัพ ๖ คน เป็น ส.ว. โดยอัตโนมัติตามตำแหน่งซึ่งสามารถลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีได้ใน ๕ ปีแรกของรัฐสภาชุดแรก หรือ การกำหนดให้ กรธ. ยังอยู่ต่ออีก ๘ เดือน เพื่อร่างกฎหมายลูก ๑๐ ฉบับเองทั้งหมด

ประเด็นในมาตราสุดท้ายของรัฐธรรมนูญ อาจเป็นประเด็นที่คนกังวลมากที่สุด คือ การกำหนดให้ประกาศ คำสั่ง และการกระทำที่ผ่านมาของ คสช. ถือว่าชอบด้วยกฎหมาย และให้มีผลบังคับใช้ต่อไป หากจะยกเลิกต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ และเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านการทำประชามติและประกาศใช้ จึงเท่ากับเป็นประชามติที่รับรองความชอบธรรมให้ประกาศ คำสั่ง และการใช้อำนาจต่างๆ ของคสช. ชอบด้วยกฎหมายไปโดยปริยาย

การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๖๒

การเลือกตั้งของประเทศไทย เป็นกระบวนการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศไทย อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย, วุฒิสภาไทย, ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, ผู้ว่าเมืองพัทยา และผู้บริหารท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยการให้ประชาชนออกเสียงเลือกบุคคลที่เห็นสมควร

ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปมาแล้ว ๒๗ ครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นมา โดยครั้งล่าสุดกำลังจะมีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นครั้งที่ ๒๘

๑. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งจัดขึ้นภายใต้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage) ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ , ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ อย่างไรก็ตาม มีข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่บางประการ

- ๑.๑ มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด หรือแปลงสัญชาติเป็นไทยมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๕ ปี
- ๑.๒ มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์

๑.๓ มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๙๐ วันนับถึงวันเลือกตั้ง ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ ต้องไม่เป็นพระสงฆ์ สามเณร นักพรตหรือนักบวช, ต้องไม่อยู่ในระหว่างเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, ต้องไม่ถูกคุมขังด้วยหมายของศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย, ต้องไม่เป็นคนสติฟั่นเฟือน^{๕๐}

๒. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ระบบแบ่งเขต เกณฑ์การแบ่งเขตเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ได้ประกาศให้มีหลักเกณฑ์ในการแบ่ง ดังต่อไปนี้^{๕๑}

นำจำนวนราษฎรทั้งประเทศ จากทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีก่อนการเลือกตั้งหารด้วยจำนวนผู้แทนในระบบเขต จะได้อัตราส่วนของราษฎรต่อผู้แทน ๑ คน นำจำนวนราษฎรในแต่ละจังหวัด หารด้วยอัตราส่วนที่คำนวณไว้ จะได้จำนวนเขตเลือกตั้งที่มีในจังหวัด จังหวัดที่ผลหารต่ำกว่า ๑ เขต (เช่น ๐.๘๖ เขต) ให้ปัดขึ้นเป็น ๑ เขต (ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ไม่มีจังหวัดใดเข้าข่ายกรณีนี้) จังหวัดที่ผลหารมากกว่า ๑ และมีเศษทศนิยม ให้ปัดเศษทิ้งทั้งหมด แต่ให้เก็บข้อมูลของเศษทศนิยมไว้ (เช่น ๔.๙๓ ปัดทิ้งเหลือ ๔) รวมจำนวนผู้แทนของทั้ง ๗๗ จังหวัด หากยังไม่ครบ ให้เพิ่มจำนวนเขตในจังหวัดที่มีเศษทศนิยมเหลือมากที่สุดขึ้นไป ๑ เขต หากยังไม่ครบอีก ให้เพิ่มจำนวนเขตในจังหวัดที่มีเศษทศนิยมเหลือเป็นอันดับสองขึ้นไปอีก ๑ เขต ทำเช่นนี้ไปตามลำดับ จนกว่าจะได้จำนวนครบ จังหวัดใดมีจำนวนเขตมากกว่า ๑ เขต จะต้องแบ่งเขตโดยให้พื้นที่ของแต่ละเขตติดต่อกัน และแต่ละเขตต้องมีจำนวนราษฎรที่ใกล้เคียงกันด้วย (หลังจากการเลือกตั้ง ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงที่สุดในแต่ละเขต จะได้เป็นผู้แทน) โดยจำนวนเขตมีการเปลี่ยนแปลงในการเลือกตั้งแต่ละครั้งไม่เท่ากัน โดยมีรายละเอียดตามตารางสรุปการเลือกตั้ง ๒๕๔๐-๒๕๖๒ ดังนี้

^{๕๐} วิกีพีเดีย. “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คณะกรรมการการเลือกตั้ง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://th.wikipedia.org/wiki/รัฐประหารในประเทศไทย_พ.ศ._๒๕๕๗,๐๖-๐๗-๒๕๕๔.

^{๕๑} “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๑) พุทธศักราช ๒๕๕๔”, ราชกิจจานุเบกษา . เล่ม ๑๒๘ ตอน ๑๓ ก, ๔ มีนาคม ๒๕๕๔, หน้า ๑.

ตารางที่ ๓-๒ การเลือกตั้งในห้วงปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

วันที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนผู้สมัคร	จำนวน ส.ส.	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	ร้อยละ	จังหวัดที่มีผู้ใช้สิทธิมากที่สุด	ร้อยละ	จังหวัดที่มีผู้ใช้สิทธิน้อยที่สุด	ร้อยละ	หมายเหตุ
๖ มกราคม ๒๕๔๔	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	๒,๒๗๖ ๙๔๐	๔๐๐ ๑๐๐	๔๒,๗๕๙, ๐๐๑	๒๙,๙๐๔,๙๔๐ ๒๙,๙๐๙,๒๗๑	๖๙.๙๔ ๖๙.๙๕	ลำพูน	๘๓.๗๘			
๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	๑,๗๐๗ ๕๘๒	๔๐๐ ๑๐๐	๔๔,๕๗๒, ๑๐๑	๓๒,๓๓๗,๖๖๑ ๓๒,๓๔๑,๓๓๐	๗๒.๕๕ ๗๒.๕๖	ลำพูน	๘๖.๕๖	หนองคาย	๖๒.๕๕	
๒ เมษายน ๒๕๔๙	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	การเลือกตั้งเป็นโมฆะ									
		หมายเหตุ เนื่องจากพรรคไทยรักไทยได้ว่าจ้างพรรคการเมืองขนาดเล็กในการลงรับสมัครรับเลือกตั้งโดยที่คะแนนเสียงเลือกไม่ถึง ๒๐% ตามคำพิพากษาในคดียุบพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๙ และ พรรคไทยรักไทยโดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคไทยรักไทย ในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐ และตัดสิทธิ์กรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยทั้งหมด ๑๑๑ คน คนละ ๕ ปี									
๒๓	แบ่งเขต	๓,๘๙๔	๔๐๐	๔๔,๐๐๒,	๓๒,๗๗๕,๘๖๘	๗๔.๔๙					

ธันวาคม ๒๕๕๐	บัญชี รายชื่อ	๑,๒๖๐	๘๐	๕๙๓	๓๒,๗๙๒,๒๔๖	๗๔.๕๒					
-----------------	------------------	-------	----	-----	------------	-------	--	--	--	--	--

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ตารางที่ ๓-๒ การเลือกตั้งในห้วงปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ต่อ)

วันที่	วิธีการ เลือกตั้ง	จำนวน ผู้สมัคร	จำนวน นส.ส.	ผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ เลือกตั้ง	ร้อยละ	จังหวัดที่มี ผู้ใช้ สิทธิมาก ที่สุด	ร้อยละ	จังหวัดที่มีผู้ใช้ สิทธิน้อยที่สุด	ร้อยละ	หมายเหตุ
๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	๒,๔๒๒ ๑,๔๑๐	๓๗๕ ๑๒๕	๔๖,๙๓๙,๕๔๙	๓๕,๒๒๐,๓๗๗ ๓๕,๒๒๐,๒๐๘	๗๕.๐๓	ลำพูน	๘๘.๖๑	หนองคาย	๖๘.๕๙	
๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	การเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายเหตุ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชกฤษฎีกายุบสภาฯ กำหนดให้เลือกตั้งครั้งนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะไม่สามารถเลือกตั้งให้แล้วเสร็จทั่ว									

		ประเทศได้ภายในวันเดียวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ วรรคสอง และเมื่อพระราชกฤษฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งนี้จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญไปด้วย ^{๕๒} คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ถือว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ (หรือเสมือนไม่เคยเกิดขึ้น) แต่ถือว่าการเลือกตั้งได้เกิดขึ้นแล้ว ๑ ครั้ง ^{๕๓}		
๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒	แบ่งเขต บัญชีรายชื่อ	๑๑,๑๒๘ ๒,๗๑๘	๓๕๐ ๑๕๐	รอประกาศผลอย่างเป็นทางการภายใน ๙ พ.ค. ๒๕๖๒

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

^{๕๒} Thaipublica. “เปิดคำวินิจฉัยกลางตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเลือกตั้ง ๒ ก.พ. โมฆะ”(ฉบับเต็ม). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :<https://thaipublica.org/2014/03/constitutionalcourt/>, ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๗.

^{๕๓} M Thai. “เลือกตั้ง ๒ กพ.โมฆะ! กกต.เผยทีม กม.ชี้คำวินิจฉัยศาล รธน.ระบุแค่ชัด รธน.”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :<https://news.mthai.com/breaking-news/319159.html> ,๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๓-๓ สมาชิกวุฒิสภา

วันที่	วิธีการ เลือกตั้ง	จำนวน ผู้สมัคร	จำนวน ส.ส.	ผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง	ผู้มาใช้ สิทธิ เลือกตั้ง	ร้อยละ	จังหวัดที่มี ผู้ใช้ สิทธิมาก ที่สุด	ร้อย ละ	จังหวัดที่มี ผู้ใช้ สิทธิน้อย ที่สุด	ร้อยละ	หมายเหตุ
๔ มีนาคม ๒๕๕๓	แบ่งเขต	-	๒๐๐								
๑๙ เมษายน ๒๕๕๙	แบ่งเขต	๑,๔๗๗	๒๐๐								
๒ มีนาคม ๒๕๕๑	รวมเขต	-	๗๖								
๓๐ มีนาคม ๒๕๕๗	รวมเขต	๕๖๘	๗๗	๕๓,๘๔ ๐,๓๐๕	๑๘,๖๓ ๔,๘๖๔	๔๒.๕๑					
พฤษภาคม	แต่งตั้ง		๒๕๐								

๒๕๖๒											
------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การจัดตั้งรัฐบาลระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒

นับตั้งแต่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ และลงเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน ปรากฏว่าการเลือกตั้งทั่วไป ๔ ครั้งที่ผ่านมา ได้แก่ ปี ๒๕๔๔ ๒๕๔๘ ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๔ ไม่เคยแพ้เลยแม้แต่ครั้งเดียว ในชัยชนะดังกล่าวยังได้สร้างสถิติใหม่ๆ ให้กับการเมืองไทยด้วย เช่น เป็นรัฐบาลชุดแรกตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่อยู่ครบวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี (๒๕๔๔-๒๕๔๘) ส่วนการเลือกตั้งปี ๒๕๔๘ พรรคไทยรักไทยได้ สส.ถึง ๓๗๗ คน จากทั้งหมด ๕๐๐ คน จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้เป็นครั้งแรก^{๕๔}

แม้ว่าในปี ๒๕๕๐ พรรคไทยรักไทยจะถูกยุบ และต้องเปลี่ยนชื่อมาเป็น “พรรคพลังประชาชน” แต่เมื่อเข้าสู่สนามเลือกตั้งในปีเดียวกันก็ยังกำชัยชนะไว้ได้ภายใต้การกุมบังเหียนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ด้วยคะแนนเสียง ๒๓๓ เสียง และถึงจะถูกยุบพรรคก็ครอบต้องเปลี่ยนมาเป็น “พรรคเพื่อไทย” ก็ยังชนะการเลือกตั้งได้อย่างท่วมท้นถึง ๒๖๕ เสียง ปู่ทวง “ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร” เป็นนายกฯ หญิงคนแรกของประเทศ

เมื่อเอ่ยถึงชัยชนะของพรรคเพื่อไทย ถ้าจะไม่เอ่ยถึงพรรคประชาธิปัตย์คงจะไม่ได้ เพราะการเลือกตั้งปี ๒๕๕๔ ได้เป็นการเพิ่มสถิติให้กับพรรคการเมืองนี้อย่างไม่เต็มใจ ว่า พรรคประชาธิปัตย์ไม่ชนะการเลือกตั้งมาแล้วถึง ๑๙ ปี โดยชัยชนะครั้งล่าสุดของพรรคต้องย้อนกลับไปเมื่อเดือน ก.ย. ๒๕๓๕ ครั้งนั้นพรรคได้เสียงข้างมากจำนวน ๗๙ คน และได้เป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมี ชวน หลีกภัย เป็นนายกฯ คนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง ได้เข้าบริหารประเทศเป็นเวลา ๒ ปีครึ่ง ก่อนสิ้นสุดตำแหน่งด้วยการประกาศยุบสภา

นับจากนั้นเป็นต้นมา การเป็นรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์อีก ๒ ครั้งต่อมา ในปี ๒๕๔๐-๒๕๔๓ และ ๒๕๕๑-๒๕๕๔ ล้วนเป็นรัฐบาลที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระหว่างอายุสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งทำให้การเมืองเกิดการเปลี่ยนขั้วให้ ชวน หลีกภัย ได้เป็นนายกฯ สมัย ๒ ในปี ๒๕๔๐ และสร้างฝันให้ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นผู้นำประเทศครั้งแรกในปี ๒๕๕๑ ซึ่งการเป็นนายกฯ ในครั้งหลังยังเป็นการหยุดการเป็นฝ่ายค้านของพรรคประชาธิปัตย์ที่กินเวลายาวนานถึง ๘ ปีเต็ม

ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ พรรคเพื่อไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทักษิณ เสนอชื่อยิ่งลักษณ์เข้าชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในการเลือกตั้งทั่วไป ผลปรากฏว่า พรรคเพื่อ

---

^{๕๔} ทูเดย์. “ปิดฉากเลือกตั้ง ๒๕๕๔ กับสถิติการเมืองไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.posttoday.com/politic/report/๙๗๙๑๒, ๒๕๕๔>.

ไทยได้ผู้แทนราษฎร ๒๖๕ ที่นั่ง นับเป็นครั้งที่สองในประวัติศาสตร์ไทยที่พรรคการเมืองพรรคเดียวครองเสียงข้างมากในสภา จากนั้น ยิ่งลักษณ์ได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งในวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔^{๕๕}

ยิ่งลักษณ์พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยการยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ และรักษาการในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากการรักษาการในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เนื่องจากการย้ายถวิล เปลี่ยนศรี จากตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ^{๕๖}

ระหว่างวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖ และเกี่ยวข้องกับการประท้วงต่อรัฐบาลรักษาการยิ่งลักษณ์ พลเอกประยุทธ์อ้างว่ากองทัพเป็นกลาง^{๕๗} และจะไม่รัฐประหาร ทว่า เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ พลเอกประยุทธ์รัฐประหารต่อรัฐบาลและควบคุมประเทศในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาตินับแต่นั้น^{๕๘} สุเทพ เทือกสุบรรณเปิดเผยว่า ตนกับพลเอกประยุทธ์วางแผนโค่นพันตำรวจโททักษิณตั้งแต่ปี ๒๕๕๓^{๕๙} ซึ่งพลเอกประยุทธ์ปฏิเสธข่าวนี้อย่างสิ้นเชิง ต่อมา เขาออกรัฐธรรมนูญชั่วคราวซึ่งให้อำนาจครอบคลุมแก่คณะผู้ก่อการ^{๖๐} และนิรโทษกรรมคณะฯ สำหรับ

---

^{๕๕} วิกีพีเดีย. “ประวัตินายกรัฐมนตรีคนที่ ๒๘ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://th.wikipedia.org/wiki/ยิ่งลักษณ์_ชินวัตร,๒๕๕๔.

^{๕๖} Post today “ศาลรธน.ชี้ปุ้-รมต.ร่วมลงมติโยกถวิลพ้นเก้าอี้”. (Online) .Available : <https://www.posttoday.com/politic/news/293337>, ๗ พ.ค.๒๕๕๗.

^{๕๗} Bangkok Post."Prayuth says army neutral". (Online) . Available : <https://www.bangkokpost.com/news/politics/382363/prayuth-says-army-neutral,30-11-2013>.

^{๕๘} คม ชัด ลึก . “ประยุทธ์-เหล่าทัพ'แถลง'ควบคุมอำนาจรัฐ”. (ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก : <http://www.komchadluek.net/news/politic/185160>, 08-03-2014.

^{๕๙} Auttapon. “คนดัง/...ประยุทธ์ จันทรโอชา”. (Online) .Available :<https://sites.google.com/site/auttaponsomsamai221/khn-dang-prayuthth-canthr-1>,๒๕๕๓.

^{๖๐} BBC."Military dominates new Thailand legislature". (Online) .Available : <https://www.bbc.com/news/world-asia-28876154>, ๒๕๕๗.

รัฐประหาร วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๗ สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเอกฉันท์เลือกพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งสมาชิกสภานั้นถูกเลือกมา และส่วนใหญ่เป็นนายทหาร^{๖๑}

หลังรัฐประหาร เขาสั่งปราบปรามผู้เห็นแย้ง ห้ามการอภิปรายสาธารณะเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการวิจารณ์รัฐบาล จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกในประเทศไทยอย่างหนัก[๙] นับตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เขาออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทั้งหมดจำนวน ๒๐๓ ฉบับ ใน วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีของราชอาณาจักรไทยจนปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) กับการพัฒนาประชาธิปไตย

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็น ภาพฝันของแผนการพัฒนาประเทศ ที่จะกำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" หรือตามคติพจน์ "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" โดยมีระยะเวลาบังคับนานถึง ๒๐ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๖๐-๒๕๗๙ ตามร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ฉบับสรุปย่อ ที่เผยแพร่ต่อประชาชน มีการแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น ๖ ด้าน คือ

๑. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
๒. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
๔. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
๕. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
๖. ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

"ยุทธศาสตร์ชาติ" ถูกพูดถึงบ่อยครั้งในยุครัฐบาล คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จนกระทั่งยุทธศาสตร์ชาติถูกเขียนขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกใน ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕ โดยเขียนว่า

"มาตรา ๖๕ รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุ

^{๖๑} Thailand News. "Thailand's Junta Chief Chosen as Prime Minister". (Online). Available: https://thaienews.blogspot.com/2014/08/blog-post_41.html, ๒๕๕๗.

เป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย

จากมาตรา ๖๕ นี้เอง ทำให้ต้องออกกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า "พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐" เพื่อเป็นกรอบการดำเนินการจัดทำด้วยยุทธศาสตร์ชาติของจริง เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ และคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ชาติของหน่วยงานราชการต่าง ๆ

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เคยกล่าวไว้ว่า เราต้องกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันว่าใน ๒๐ ปีข้างหน้า เราต้องการให้บ้านเมืองของเราเป็นอย่างไรแล้วเดินไปตามนั้น มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นเรื่องที่รัฐบาลทุกรัฐบาลต้องเดินไปตามนั้น มาจัดสรรทำแผนงาน แผนคน แผนเงิน ไปสู่จุดหมายที่วางไว้ทุกปี ทุกๆ ๕ ปี โดยมียุทธศาสตร์พาประเทศพ้นกับดักรายได้ปานกลางให้เร็วที่สุด และใน ๒๐ ปี เราต้องเป็นประเทศที่มีรายได้ที่เพียงพอ

พล.อ.สุชาติ หนองบัว สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และคณะกรรมการพิจารณา ร่างพ.ร.บ.การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.... อธิบายว่า การจัดยุทธศาสตร์ชาติต้องมีระยะยาวอย่างน้อย ๑๐ ปี ขึ้นไป ซึ่งกรอบที่วางไว้ ๒๐ ปีนั้นไม่ถือว่านานเกินไป และที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่มียุทธศาสตร์ชาติ มีเพียงยุทธศาสตร์เฉพาะหน่วยงาน เช่น ยุทธศาสตร์ความมั่นคง ยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุข ยุทธศาสตร์กลาโหม การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติจะทำให้สามารถวางแผนพัฒนาประเทศ และสามารถกำหนดการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศได้ เพราะยุทธศาสตร์ได้กำหนดไว้แล้วว่า จะต้องทำอะไรใน ๒๐ ปีที่ยุทธศาสตร์ชาติบังคับใช้ จากคำกล่าวของพล.อ.วิลาศ อรุณศรี ประธานกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี อธิบายว่า เมื่อมียุทธศาสตร์ชาติแล้ว ก็ยังคงมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติอยู่ด้วย โดยยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ยังคงมีสถานะใหญ่ที่สุด ทุกอย่างต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงนโยบายของรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติการของหน่วยงานต่างๆ ด้วย

นักวิชาการต่างๆ ได้วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี หลายประเด็นประกอบด้วย

๑. คนที่มีอำนาจเขียนยุทธศาสตร์ชาติ คือ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ๓๔ คน ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง ๑๗ คน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๗ คน ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ เมื่อดูแล้วก็จะพบว่า คนที่เขียนยุทธศาสตร์ชาติ ก็คือ คสช. และคนของ คสช. เอง

๒. ยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อใช้บังคับแล้ว จะมีผลให้รัฐบาลหน้าที่มาจากการเลือกตั้งต้องแถลงนโยบาย และเสนองบประมาณรายจ่ายประจำปีให้สอดคล้องกับตัวยุทธศาสตร์ชาติ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า กรอบที่ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดไว้ จะสำคัญกว่านโยบายของพรรคการเมืองที่ประชาชนเป็นผู้เลือกมา

๓. ยุทธศาสตร์ชาติตัวจริง ไม่ได้ร่างขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เท่านั้น แต่แอบจัดทำไว้ก่อนแล้ว โดยคณะกรรมการชุดหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ แต่ร่างฉบับที่เขียนกันไว้ก่อนแล้วก็ไม่เปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้ จนกระทั่งไปยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

๔. ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะพ.ร.บ.การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ เขียนรับรองไว้ว่า การจัดรับฟังความคิดเห็นที่ได้ทำไปก่อนหน้านี้ ให้ถือว่าได้รับฟังความคิดเห็นไปแล้ว^{๖๒}

๕. ยุทธศาสตร์ชาติตัวจริง ไม่ได้ร่างขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เท่านั้น แต่แอบจัดทำไว้ก่อนแล้วโดยคณะกรรมการชุดหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ โดยร่างฉบับที่เขียนกันไว้ก่อนแล้วก็ไม่เปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้ จนกระทั่งไปยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

นายบรรยง พงษ์พานิช อดีตคณะกรรมการนโยบายและกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ (คนร.) แสดงความคิดเห็นยุทธศาสตร์ชาติว่า ถ้าเข้าไปอ่านแผนจะเครียดมาก เพราะมันเป็นแค่ Wish List ที่เขียนทุกอย่างยัดลงไปตามจินตนาการแคบๆของคนเขียน ไม่มีกลยุทธ์ ไม่มี Priority ไม่มีหลักใหญ่ ไม่พูดถึงการปรับและพัฒนากลไกสถาบัน ถ้าทำตามทุกอย่างเง้เงน เพราะทรัพยากรมีไม่พอ ถ้าไม่ทำตามก็ผิดกฎหมาย (ยกเว้นเขาว่าไม่ผิด) โดยก่อนหน้านี้ นายบรรยงได้ตั้งคำถามถึงแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

โดยระบุว่า คำว่า “ปฏิรูป” ที่ตะโกนเพรียกกากันมาหลายปี อาจจะปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง เป็นรูปธรรมกับเขาบ้างเสียที หลังจากที่เคยเป็นเสมือนแค่ “นามธรรม” ที่เอาไว้ใช้โค่นล้มฝ่ายตรงข้าม กับเอาไว้สร้างความหวังลมๆแล้งๆให้คนแหงนรอมานาน การทำแผนยุทธศาสตร์ชาติครั้งนี้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ถ้าท่านทำได้ดีประเทศอาจจะเจริญรุ่งเรืองได้ดังที่ตั้งหวัง แต่ถ้าทำไม่ได้ดีชาติอาจจะถูกฉุดให้หยุดการพัฒนาได้เลย ประชาชนทั้งประเทศโดยเฉพาะเยาวชนจะต้องเจอกับ Lost Generation คือการพัฒนาต่างๆหยุดชะงักไปหลาย ๑๐ ปีได้เลย (ถึงตอนนี้ผมไปเล่นไปถึงแผนยุทธศาสตร์ “Burmese Way to Socialist” ของจอมพลเนวินที่ปฏิวัติมาในปี ๒๕๐๕ แล้ววางแผน

^{๖๒} Ilaw. “ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี คืออะไร?” เข้าใจกันแบบย่อๆ. (Online) .Available : <https://ilaw.or.th/node/4570>, ๒๕๖๐.

ยุทธศาสตร์ที่ (อ้างว่า) ใช้สังคมนิยม ชาตินิยม และพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่จริงๆแล้วเป็นการจรรโลงระบอบ “ทหารนิยม” ครองอำนาจยาวนาน จน ๔๐ ปีให้หลังจากประเทศมั่งคั่ง พม่ากลายเป็นประเทศที่ยากจนอันดับ ๒ ของเอเชีย จากที่เคยรวยกว่าเรามาเหลือรายได้ต่อคนแค่ ๑ ใน ๖ ของไทย และทำให้นึกถึงแผนยุทธศาสตร์ “Bolivarian Mission” ของประธานาธิบดีชาเวซแห่งเวเนซุเอลา ที่ตอนแรกได้รับความชื่นชมจากประชาชนอย่างท่วมท้น แต่อีกไม่ถึง ๒๐ ปีให้หลัง ประเทศที่มั่งคั่งทรัพยากรที่สุดก็เละเสี่ยยิ่งกว่าเละอย่างไม่น่าเชื่อ)

นายบรรยงได้ตั้งข้อสังเกต ๔ ข้อคือ

๑. เรื่องระยะเวลา ทำไมต้อง ๒๐ ปี ทำไมไม่ ๕-๑๐-๑๕ ปี รัฐธรรมนูญมาตรา ๖๕ ก็ไม่ได้กำหนดเวลา แต่มักกำหนดในกฎหมายลูก

๒. เรื่ององค์ประกอบของคณะกรรมการ ๓๕ คน เป็นตามตำแหน่ง ๑๘ คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๗ คน ซึ่งในกรรมการตามตำแหน่งนั้นเป็นฝ่ายการเมืองและข้าราชการ ๑๓ คน และเป็นประธาน Trade Associations ๕ คนคือ ประธานสภาเกษตรกร สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาธุรกิจท่องเที่ยว และสมาคมธนาคาร ทำไมกลุ่มธุรกิจอื่นอีกมากมายจึงไม่ได้เข้ามา จึงต้องระวังไม่ให้เกิดภาวะ “กัมรัฐ” หรือ “State Capture” ที่ถือว่าร้ายแรงพอๆกับการผูกขาด (Monopoly) ...ทั้งนี้ ต้องรวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากภาคเอกชนด้วย

๓. เรื่องความยืดหยุ่นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ถ้ามีความจำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงแผน (ซึ่งต้องมีแน่ๆ) มันจะทำได้ยากมากๆ ต้องใช้เวลาขั้นตอนมากมาย ซึ่งอาจไม่ทันการ แถมถ้ากรรมการเกิดไม่ยอมให้แก้ก็แก้ไม่ได้ หรือกรรมการอยากแก้ รัฐสภาไม่ให้แก้ก็ไม่ได้ ซึ่งนี่ไม่ใช่การคาน เพราะรัฐบาลแทบไม่มีอำนาจอะไรเลยในการบริหารประเทศใน ๒๐ ปีข้างหน้า ทุกอย่างต้องทำตามคณะกรรมการ

๔. เรื่อง “การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล” ที่กำหนดไว้ในหมวด ๓ มาตรา ๒๓-๒๗ ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการที่จะกล่าวโทษผู้ไม่ปฏิบัติตาม ให้เลือกเลยว่าจะยื่นเรื่องให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาที่จะส่งให้ ป.ป.ช. พิจารณา ซึ่งแค่ชี้มูลก็ต้องพ้นตำแหน่ง ถ้าคณะกรรมการ วุฒิสภา และ ป.ป.ช. (ซึ่งทั้งหมดถูกแต่งตั้งโดยคนเดียวกัน) เห็นว่าใครต้องพ้นตำแหน่งก็จะปลดได้

นายบรรยงเตือนทิ้งท้ายว่า “เอาแค่ ๔ ข้อที่ผมยกมา ก็คงพอจะเห็นได้ว่าการทำแผนยุทธศาสตร์ชาตินี้เป็นเรื่องสำคัญมาก และเป็นดาบสองคมที่ผู้จัดทำต้องคำนึงถึงคมที่จะบาดตัวให้ดี

ตั้งแต่เริ่มต้น หากไม่แล้วแทนที่จะใช้พาดพิงอุปสรรคได้กลับจะทำร้ายประเทศให้สาหัสได้เลย แทนที่จะเป็นคอบไฟนำทางให้ชาติ อาจกลายเป็นโซ่ตรวนล่ามชาติไปแทน”^{๖๓}

ผลกระทบทางการเมืองช่วงปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒

แน่นอนว่า “การเมือง” ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ การลงทุน เนื่องเพราะทำให้ความเชื่อมั่นเกิดความถดถอยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ “ป่วย อังภาภรณ์” ได้เปิดเผยผลวิจัยในหัวข้อ “พลวัตความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทย และผลกระทบทางเศรษฐกิจ” โดยผู้ทำการวิจัย ๒ ท่าน คือ นายพงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม อ.ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ และนายยุทธนา เศรษฐปราโมทย์ อ.ประจำคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ นิด้า ได้ผลสรุปออกมาดังนี้

ความไม่แน่นอนทางการเมืองเกิดขึ้นมาจากหลายสาเหตุ ดัชนีความขัดแย้งทางการเมืองพบว่าความไม่แน่นอนทางการเมืองมีอยู่ ๕ ด้าน คือข่าวที่มาจากความขัดแย้งจากการชุมนุม มาจากข่าวการใช้มาตรการของทางการในการดูแลยับยั้งปัญหาความรุนแรงจากการชุมนุม เช่น กฏอัยการศึก ภาวะฉุกเฉิน ข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ยุบสภา ข่าวการปฏิวัติรัฐประหาร และข่าวการปฏิรูปการเมือง และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จากแหล่งข้อมูลหน้าหนังสือพิมพ์หลัก ๕ ฉบับ การเมืองไทย ๒๐ ปีที่ผ่านมา (๒๕๔๐-๒๕๖๐) ภายใต้การเปลี่ยนผ่านการเมืองถึง ๙ สมัยกับนายกฯจำนวน ๙ คน พบว่าเกิดความไม่แน่นอนทางการเมืองอย่างรุนแรง ๓ ครั้ง ตั้งแต่ช่วง ๒๕๔๙ สมัยรัฐบาลทักษิณเกิดการชุมนุมประท้วงต่อต้านจนนำไปสู่การยุบสภา แม้จะเลือกตั้งใหม่ แต่ก็ต่อต้านจนนำไปสู่การรัฐประหารของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ปี ๒๕๕๓ รัฐบาลอภิสิทธิ์ซึ่งกลุ่ม นปช.ได้ชุมนุมเรียกร้องให้ยุบสภาจนนำไปสู่การสลายการชุมนุมทำให้บาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก ความรุนแรงทางการเมืองในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดย กปปส.ได้ชุมนุมเพื่อให้นายกฯลาออกอย่างยาวนานกลางใจกลางเมืองกรุงเทพฯ จนนำไปสู่การรัฐประหารของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา แม้ว่าหลังรัฐประหารของ คสช.เมื่อปี ๒๕๕๗ จะทำให้การประท้วงของประชาชนลดลงค่อนข้างมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่แน่นอนทางการเมือง จากการชุมนุมประท้วงไปสู่ความไม่แน่นอนทางการเมืองเลือกตั้งและการปฏิรูปการเมือง

^{๖๓} โลกวันนี้. “รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ใคร?, ‘มันคง มั่งคั่ง ยั่งยืน’”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :<http://www.lokwannee.com/web๒๐๑๓/?p=๓๒๙๖๐๓>, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แม้มีการเลือกตั้งใหม่ใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ความไม่แน่นอนก็ยังคงมีอยู่ เพราะยังมีคนไม่เห็นด้วยในการปฏิรูปการเมืองอยู่ อีกด้านหนึ่งเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองในช่วง ๓ ครั้งที่ผ่านมาพบว่าผลกระทบต่อภาพเศรษฐกิจ หรือจีดีพี ถึง ๐.๘-๑.๐% มากกว่า ๒ เท่าตัว หากเทียบกับผลกระทบทางการเมืองเฉลี่ย ๒๐ ปีที่ผ่านมาที่มีผลกระทบ ๐.๔% เหตุการณ์ที่มีผลกระทบมากที่สุดต่อจีดีพีคือครั้งที่ ๓ จากเหตุการณ์ชุมนุมของ กปปส. ผลกระทบมากที่สุดคือการลงทุนของภาคเอกชนที่มีส่วนทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจเติบโตน้อยลง และไม่มีเสถียรภาพเพราะเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองทุกครั้ง พบว่า...“ขาดความเชื่อมั่น” ทั้งหลายทั้งปวงล้วนทำให้จีดีพีน้อยลง และกระทบภาพลงทุนของเอกชน และต่อเนื่องมาจนถึงวันนี้ การลงทุนของเอกชนยังไม่ฟื้นตัว ยิ่งโตต่ำกว่าทุกเครื่องยนต์ที่มีผลทำให้จีดีพีโต การชุมนุมและการประกาศกฏอัยการศึก หรือการรัฐประหาร การปฏิวัติซึ่งจะมีผลกระทบสูงกว่าที่มาจากความขัดแย้งในรัฐสภา เป็นผลงานวิจัยซึ่งอยู่บนข้อเท็จจริงพื้นฐานจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของฝั่งตรงหน้าเอาไว้ด้วย แต่เป็นเรื่องยากต่อการแก้ไขหากความขัดแย้งไม่ได้แก้ไขอย่างจริงจังหลัง การเลือกตั้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นก็ยังคงคาดเดาไม่ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น

การขับเคลื่อนสู่ประชาธิปไตย พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๖๒

การขับเคลื่อนสู่ประชาธิปไตยในห้วง พ.ศ. ๒๕๔๐-พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้นได้มีการเปลี่ยนผ่านโดยมีการทำให้ออกจากการเป็นประชาธิปไตยถึง ๒ ครั้ง คือ การปฏิวัติ เมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และการปฏิวัติครั้งล่าสุดเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ การเคลื่อนสู่หรือการกลับเข้าสู่ประชาธิปไตยที่สำคัญ ๒ ครั้ง คือ การได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งทั่วไป ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ , พ.ศ. ๒๕๕๔ และ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยเหตุการณ์การเลือกตั้งการขับเคลื่อนที่มีในห้วง พ.ศ.๒๕๕๐ และ ๒๕๕๔ ที่สำคัญยังคงได้ประชาธิปไตยที่ไม่เต็มใบ คือมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภานั้นได้มาเพียงครั้งเดียว คือ มี สว. สรรหาจำนวน ๗๔ คน โดยคัดเลือกผู้ทำหน้าที่องค์กรเป็นผู้สรรหา โดยคณะกรรมการดังกล่าวส่วนใหญ่มาจากฝ่ายตุลาการ ซึ่งประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษา ศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกามอบอำนาจ จำนวน ๑ คน และตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ประชุมใหญ่ ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดมอบหมาย จำนวน ๑ คน เป็นกรรมการ และสว.ที่มาจากการเลือกตั้ง ๗๖ คน ซึ่งมีวาระดำรงตำแหน่ง ๖ ปี ซึ่งในการขับเคลื่อนกลับเข้าสู่การเป็นประชาธิปไตยจากการปฏิบัติในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ นั้นใช้เวลา ๑ ปีกับอีก ๙๕ วัน คือกลับสู่การเลือกตั้งสำเร็จใน ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

ต่อมาในการขับเคลื่อนเข้าสู่ประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งมี ROAD MAP ของการกลับเข้าสู่ประชาธิปไตยของคณะรัฐประหาร คสช. ซึ่งเป็น ROAD MAP ที่มีการเลื่อนมาหลายครั้ง ดังนี้

๑. การเลื่อนเลือกตั้งของรัฐบาล คสช. ๕ ครั้ง ดังนี้

การเลื่อนครั้งที่ ๑ เมื่อ ๙ ก.พ. ๒๕๕๘ โดย พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา แถลงข่าวร่วมหลังการหารือกับชินโซะ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นที่โตเกียว ประเทศญี่ปุ่นว่า ไทยจะมีการเลือกตั้งปลายปี ๒๕๕๘ เลื่อนครั้งที่ ๒ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา กล่าวกับ บันคิมุน เลขาธิการสหประชาชาติ ระหว่างการประชุมสหประชาชาติ ครั้งที่ ๗๐ ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน - ๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ ว่าไทยจะมีการเลือกตั้งทั่วไปภายในปลายปี ๒๕๖๐

การเลื่อนครั้งที่ ๓ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา รอกฎหมายลูก ๑๐ ฉบับหลังรัฐธรรมนูญ ประกาศใช้เมื่อ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ว่าไทยจะมีการเลือกตั้งช่วงปลายปี ๒๕๖๑ ประมาณเดือนพฤศจิกายน

การเลื่อนครั้งที่ ๔ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศกลางทำเนียบรัฐบาลว่า สหรัฐอเมริกา ที่ทำเนียบขาวกับประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาว่า ไทยจะมีการเลือกตั้งใน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

การเลื่อนครั้งที่ ๕ เป็นการเลื่อนครั้งสุดท้ายเป็นวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ คือเลื่อนมาอีก ๑ เดือน และการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจริงในวันดังกล่าว

๒. กว่าจะได้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้เวลา ๒ ปี ๑๐ เดือนกับอีก ๑๕ วัน แต่น่าจะได้เลือกตั้งใช้เวลาอีก ๑ ปี ๘ เดือนกับอีก ๑๔ วัน รวมเวลา รวมเวลาแต่ถึงแม้จะเลือกตั้งแล้วยังไม่สามารถได้รัฐบาลอีก ต้องรอประกาศผลอีกภายใน ๖๐ วัน ซึ่ง กกต. แจ้งว่าจะประกาศภายใน ๙ พ.ค. ๖๒ (๔๕ วัน) ซึ่งกว่าจะกลับสู่ประชาธิปไตย มีรัฐบาลต้องใช้เวลามากกว่า ๔ ปี ๖ เดือน ๒๙ วัน

๓. การจัดระบบเลือกตั้งใหม่

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เปลี่ยนแปลงวิธีการออกเสียงเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเดิมจะมีบัตรเลือกตั้งสองบัตร บัตรหนึ่งเลือกสมาชิกฯ แบบแบ่งเขต และอีกบัตรหนึ่งเลือกสมาชิกฯ แบบบัญชีรายชื่อ แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ จะลดบัตรเลือกตั้งเหลือบัตรเดียว โดยเลือกทั้งแบบแบ่งเขต และบัญชีรายชื่อ^{๖๔} โดยรัฐธรรมนูญกำหนดระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member

^{๖๔} Bangkok Post. "Young voters find voice". (Online) .Available: <https://search.bangkokpost.com/search/result?category=news&q=young+voters>. 30-11-2018.

Apportionment System: MMA) โดยกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ๓๕๐ คน ซึ่งมาจากผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตนั้น ๆ และมากกว่าคะแนนไม่ประสงค์ลงคะแนน ส่วนถ้าคะแนนเท่ากันให้จับสลากต่อหน้า กกต. ฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมาจากคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่ได้รับทั้งประเทศหารด้วย ๑๕๐ ได้เป็นจำนวน สส. ที่พึงมีของพรรคการเมืองนั้น ๆ แล้วนำจำนวนดังกล่าวมาเพิ่มให้ สส. เขตที่พรรคการเมืองดังกล่าวได้อยู่ก่อนแล้ว^{๖๕} ซึ่งการคำนวณ สส. แบบดังกล่าวทำให้มีความเป็นไปได้ที่พรรคการเมืองพรรคเดียวจะครองเสียงข้างมากในสภาเกินกึ่งหนึ่ง พรรคเพื่อไทยใช้วิธีการตั้งพรรคพี่-พรรคน้อง ส่วนพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กพยายามตั้งตัว สส. และ "ผู้สมัครสอบตก" เข้าร่วมพรรค

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาทั้ง ๒๕๐ คน ซึ่งมีอำนาจลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงต้องการคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาด้วยกันตั้งแต่ ๓๗๖ คนขึ้นไป ทั้งนี้ สมาชิกวุฒิสภาชุดดังกล่าวมีวาระ ๕ ปี นักวิจารณ์กล่าวว่าวุฒิสภาชุดนี้ทำให้มีความเป็นไปได้สูงที่ประยุทธ์จะได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปแม้พรรคที่นิยมประยุทธ์จะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรน้อยกว่า ทั้งนี้ หากสมาชิกวุฒิสภาทั้ง ๒๕๐ คนสนับสนุนประยุทธ์ ทำให้พรรคการเมืองที่นิยมประยุทธ์ต้องการอีกเพียง ๑๒๖ ที่นั่งก็สามารถเลือกเขาเป็นนายกรัฐมนตรีได้^{๖๖} อย่างไรก็ตาม นักวิจารณ์ทำนายว่าพรรคพลังประชาชนรัฐและพรรคการเมืองอื่นที่นิยมทหารอาจได้ที่นั่งรวมกันไม่ถึง ๑๒๖ ที่นั่ง และจะต้องการการสนับสนุนของพรรคประชาธิปัตย์

๔. การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง

^{๖๕} พลวุฒิ สงสกุล. “ทำความเข้าใจก่อนไปเลือกตั้ง ส.ส. ใช้บัตรใบเดียว เลือกได้เพียงหนึ่ง 'คนที่รัก' หรือ 'พรรคที่ใช่'”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://thestandard.co/election-2561-and-voting-explained/>, 03-10-2018.

^{๖๖} The Nation. "Election has already been won, so what now?- The Nation". (Online) .Available : <http://www.Nationmultimedia.com/detail/opinion/ 30359420>, 29-11-2018.

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ กำหนดเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ ๓๕๐ เขต ลดลงจากการเลือกตั้งครั้งก่อนที่กำหนดไว้ ๔๐๐ เขต^{๖๗} ในปี ๒๕๖๑ กกต. มีหน้าที่วาดเขตเลือกตั้งใหม่ แต่ก่อนมีการประกาศ นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชาใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ออกคำสั่งเลื่อนการประกาศเขตเลือกตั้ง นอกจากนี้ กกต. ยังได้รับยกเว้นจากกฎหมายเขตเลือกตั้งเดิม ทำให้ กกต. สามารถวาดเขตเลือกตั้งใหม่อย่างไรก็ได้ ฝ่ายพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ ตลอดจนชุมนุมลีนีอิงค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตยแสดงการคัดค้านรุนแรง^{๖๘} ซึ่งแย้งว่าการเลื่อนเวลาจะทำให้ กกต. วาดแผนที่ให้อื้อพรรคพลังประชารัฐ นักหนังสือพิมพ์และนักวิจารณ์เปรียบเทียบการครั้งนี้ว่าเหมือนกับการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเอาเปรียบในสหรัฐ^{๖๙} บางคนออกความเห็นที่ว่า คสช.^{๗๐} ชนะการเลือกตั้งแล้ว^{๗๑} วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน กกต. วาดเขตเลือกตั้งใหม่แล้วเสร็จและประกาศ^{๗๒} ซึ่งพรรคการเมืองหลายพรรคและ

---

^{๖๗} The Nation. "EC completes redrawing of constituencies-The Nation". (Online) .Available : <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30359473,29-11-2018>.

^{๖๘} Bangkok Post. "Watchdog demands govt stop meddling with EC". (Online) .Available : <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1578186/watchdog-demands-govt-stop-meddling-with-ec,29-11-2018>.

^{๖๙} The Nation. "EC Under Microscope for Gerrymandering over Designing of Boundaries-The Nation". (Online) .Available:https://www.nationmultimedia.com/detail/your_say/30359348,27-11-2018..

^{๗๐} The Nation. "Election has already been won, so what now?-The Nation". (Online) .Available: <http://www.Nationmultimedia.com/detail/opinion/30359420,29-11-2018>.

^{๗๑} Bangkok Post. "New EC boundary ruling under fire". (Online) .Available :<https://www.bangkokpost.com/news/politics/1577702/new-ec-boundary-ruling-under-fire,18-11-2018>.

^{๗๒} The Nation. "EC completes redrawing of constituencies-The Nation" (Online) .Available : <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30359473,29-11-2018>.

องค์การควบคุมดูแลพบว่ามี การแบ่งเขต^{๗๓} เลือกตั้งแบบเอาเปรียบซึ่งพรรคพลังประชาชนจะได้ประโยชน์หลายกรณี^{๗๔}

ตารางที่ ๓-๔ เขตเลือกตั้ง ๓๕๐ เขต แบ่งจำนวนเขตเลือกตั้งตามจังหวัด

พื้นที่	จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
กรุงเทพมหานคร	๓๐
นครราชสีมา	๑๔
ขอนแก่น และอุบลราชธานี	๑๐
เชียงใหม่	๙
ชลบุรี, นครศรีธรรมราช,บุรีรัมย์,ศรีสะเกษ,สงขลา และอุดรธานี	๘
เชียงราย,ร้อยเอ็ด,สมุทรปราการ และสุรินทร์	๗
ชัยภูมิ, นครสวรรค์, นนทบุรี, ปทุมธานี, สกลนคร และสุราษฎร์ธานี	๖
กาญจนบุรี, กาฬสินธุ์, นครปฐม, พิษณุโลก , เพชรบูรณ์, มหาสารคาม และราชบุรี	๕
กำแพงเพชร, ฉะเชิงเทรา, นครพนม, นครราชสีมา, ปัตตานี, พระนครศรีอยุธยา, ระยอง, ลพบุรี ลำปาง และสุพรรณบุรี	๔
จันทบุรี, ชุมพร, ตรัง, ตาก, น่าน, ประจวบคีรีขันธ์, ปราจีนบุรี, พะเยา, พัทลุง, พิจิตร, เพชรบุรี, ยโสธร, ยะลา, เลย, สมุทรสาคร, สระแก้ว, สระบุรี, สุโขทัย, หนองคาย และหนองบัวลำภู	๓
กระบี่, ชัยนาท, บึงกาฬ, แพร่, ภูเก็ต, มุกดาหาร, ลำพูน, สตูล, อำนาจเจริญ, อุทัยธานี และอุตรดิตถ์	๒
ตราด, นครนายก, พังงา, แม่ฮ่องสอน, ระนอง, สิงห์บุรี, สมุทรสงคราม และอ่างทอง	๑
รวมทั้งหมด	๓๕๐

ที่มา : “ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๕, ตอน ๑๐๑ ก. ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๗๓} The Nation. "Parties accuse EC of bias in constituency mapping". (Online). Available: <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30359551>, 30-11-2018.

^{๗๔} Rojanaphruk, Pravit; Writer, Senior Staff. “Parties Fume Over New 'Gerry mandered' Electoral Map”. (Online). Available : https://www.khaosod.co.th/feed/news_1896312,30-11-2018.

พรรคการเมืองและชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ กกต. สรุปรายชื่อผู้สมัคร ส.ส. พบมีผู้สมัครแบบแบ่งเขตจำนวน ๑๑,๑๒๘ คน จากพรรคการเมือง ๘๐ พรรค และแบบบัญชีรายชื่อ ๒,๗๑๘ คนจาก ๗๒ พรรค รวม ๑๓,๘๔๖ คน เทียบกับผู้สมัครในปี ๒๕๕๔ จำนวน ๓,๘๓๒ คน^{๗๕}

ที่ผ่านมานับแต่ปี ๒๕๕๔ พรรคการเมืองซึ่งเป็นพันธมิตรทางการเมืองของทักษิณ ชินวัตร ชนะการเลือกตั้งทั่วไปทุกครั้ง (ได้แก่ พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย) ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่พรรคเพื่อไทยส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตไม่ครบทุกเขตทั่วประเทศ^{๗๖} ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคการเมืองใหญ่อันดับสองในสภาผู้แทนราษฎร กติกาการเลือกตั้งใหม่ทำให้นักวิเคราะห์เห็นพ้องกันว่าเกิดพรรคการเมืองขนาดเล็กจำนวนมาก แต่ รศ. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำนายว่าพรรคที่จะได้ที่นั่งเกิน ๒๕ ที่นั่งน่าจะมีไม่เกิน ๕ พรรค^{๗๗}

เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ คณะกรรมการการเลือกตั้งออกประกาศ กกต. เรื่อง การแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองจะเสนอให้รัฐสภาพิจารณาแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วยพรรคการเมืองที่เสนอรายชื่อ จำนวน ๔๔ พรรคการเมือง รวม ๖๘ รายชื่อ

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งกฎหมายเปิดให้บุคคลที่มีใช้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีได้ พรรคการเมืองหลายพรรคเตรียมเสนอชื่อพลเอกประยุทธ์กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี จึงมีการแบ่งพรรคการเมืองต่าง ๆ ออกเป็นสามฝ่ายใหญ่ ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนพลเอกประยุทธ์ เช่น พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาชนปฏิรูป พรรคพลังชล เป็นต้น ฝ่ายหนึ่งคัดค้านพลเอกประยุทธ์ เช่น พรรคเพื่อไทย พรรคอนาคตใหม่ พรรคเสรีรวมไทย เป็นต้น และอีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดยืนไม่ชัดเจน เช่น พรรค

^{๗๕} ไทยรัฐ. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ ผู้สมัครส.ส.ทะลุหมื่นคน มากกว่าปี ๒๕๕๔ กว่า ๓ เท่า". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/infographic/2415>, ๘ ก.พ. ๒๕๖๒.

^{๗๖} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : เพื่อไทย ส่งผู้สมัคร ไม่ครบทั่วประเทศ ครั้งแรกในรอบ ๑๗ ปี". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47106755>, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙. .

^{๗๗} ทักษิณ ชินวัตร. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ที่สุดที่คุณอาจยังไม่รู้ก่อนเข้าคูหา". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.bbc.com/thai/thailand-48034292>, ๒๑ มกราคม ๒๐๑๙.

ประชาธิปไตย พรรคภูมิใจไทย พรรคชาติไทยพัฒนา เป็นต้น^{๗๘} วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๒ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ประกาศว่าจะไม่สนับสนุนพลเอกประยุทธ์เป็นนายกรัฐมนตรีต่อ ฝ่ายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ กล่าวว่า ไม่ใช่แค่ไม่เอาพลเอกประยุทธ์ แต่ต้องไม่เอาพรรคพลังประชารัฐด้วย เชื่อว่ามีบางพรรคที่บอกว่าไม่เอาพลเอกประยุทธ์ แต่อยากจับมือพลังประชารัฐเพื่อชูตัวเองขึ้นเป็นนายกฯ^{๗๙}

ตารางที่ ๓-๕ ชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี

พรรคการเมือง	ชื่อ	ประสบการณ์
พรรคกรีน	พงศา ชูแนม	อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ อำเภอพะโต๊ะ
พรรคกลาง	ชุมพล ครุฑแก้ว	
พรรคกสิกรไทย	ทรรศชล พงษ์ภักดี	
พรรคคนงานไทย	ธีระ เจียบุญหยุก	
พรรคคนธรรมดาแห่งประเทศไทย	ธนพร ศรียากุล	
พรรคครูไทยเพื่อประชาชน	ปรีดา บถญเพลิง	
พรรคคลองไทย	สายัณห์ อินทรภักดี	
พรรคความหวังใหม่	ชิงชัย มงคลธรรม	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
พรรคชาติไทยพัฒนา	กัญญา ศิลปอาชา	อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ
พรรคชาติพัฒนา	สุวัจน์ ลิปตพัลลภ	อดีตรองนายกรัฐมนตรี
	วรรณรัตน์ ชาญนุกูล	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
	เทวัญ ลิปตพัลลภ	อดีต ส.ส.
พรรคชาติพันธุ์ไทย	โกวิท จิตรานานนท์	
	พลศุภรักษ์ ศิริจันทร์านนท์	
	ภราดร พรอำนวย	

^{๗๘} Workpoint News. "เลือกตั้ง ๖๒ เปิดคำพูด แฉลงการณ์ ส่องจุดยืนแต่ละพรรคการเมือง "เลือกไหนนายกฯ ชื่อประยุทธ์?". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://workpointnews.com/2019/02/12/ถ้านายกชื่อประยุทธ์,๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙>.

^{๗๙} ไทยรัฐ. "โพสต์หมดเวลาเกรงใจแล้ว มาร์คยัน ไม่สนับสนุน "บิ๊กตู" (คลิป)". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1516005>, ๑๑ มี.ค. ๒๕๖๒.

พรรคฐานรากไทย	บวร ยสินทร	
	ว่าที่ร้อยตรีญาณวุฒิ พรหมเดชากุล	
พรรคทางเลือกใหม่	ราเชน ตระกูลเวียง	
พรรคไทยธรรม	อโณทัย ดวงดารา	
	ภูษิต ภูภักดิ์ศิริ	
	กิติกร วิชัยเรืองธรรม	
พรรไทยศรีวิไลย์	มงคลกิตติ์ สุขสินธารานนท์	อดีตเลขาธิการคณะกรรมการภาคีเครือข่ายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่นแห่งชาติ
	ณัชพล สุพัฒนะ	
	ภคอร จันทรคณา	

ตารางที่ ๓-๕ ชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี (ต่อ)

พรรคการเมือง	ชื่อ	ประสบการณ์
พรรคประชากรไทย	สุมิตร สุนทรเวช	อดีต ส.ส.
	คณิศร สมมะลวน	
พรรคประชาชาติ	วันมูหะมัดนอร์ มะทา	อดีตประธานรัฐสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร
	พันตำรวจเอกทวี สอดส่อง	อดีตเลขาธิการ ศอ.บต.
	ณหทัย ทิวไผ่งาม	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พรรคประชารธรรมไทย	พิเชษฐ สถิตขวาล	อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
	ชัยวุฒ ตรีภตรง	
พรรคประชาธิปไตยใหม่	สุรทิน พิจารณ์	
พรรคประชาธิปไตย	อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	อดีตนายกรัฐมนตรี
พรรคประชานิยมพัน	ตำรวจเอกรวมนคร ทับทิม ธงไชย	
	พลตำรวจเอก ยงยุทธ เทพ จำนงค์	
	ปฐมฤกษ์ มณีเนตร	
พรรคประชาธิปไตย	สมเกียรติ ศรีลัมพ์	อดีต ส.ว.
	นันทนา สงฆ์ประชา	อดีต ส.ส.
	ศาสตราจารย์ สุทธิพร จิตต์ มิตรภาพ	อดีตเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
พรรคแผ่นดินธรรม	ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท บรรจบ บรรณรุจิ	ศาสตราจารย์พิเศษ ภาควิชาภาษา ตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	กรณ์ มีดี	
พรรคพลังเมืองไทย	เอกพร รักความสุข	อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
พรรคพลังชาติไทย	พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์	อดีตคณะกรรมการด้านการปฏิรูปประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
พรรคพลังท้องถิ่นไท	ชัชวาลย์ คงอุดม	อดีตสมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานคร
	ศาสตราจารย์ โกวิทย์ พวงงาม	
พรรคพลังไทยดี	สาธู อนุโมทามิ	
พรรคพลังไทยรักไทย	พลเอก ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
	คชาเทพ เตชเดชะเรืองกุล	
พรรคพลังประชาชนไทย	พูนพิพัฒน์ นิลรังสี	
พรรคพลังประชารัฐ	พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา	นายกรัฐมนตรี
พรรคพลังสังคม	วิฑูรย์ ชลายนนาวิณ	
พรรคพัฒนาประเทศไทย	ศิลาปิ่น หาญผดุงธรรมะ	
พรรคเพื่อคนไทย	วิทยา อินาลา	
พรรคเพื่อชีวิตใหม่	กฤติวัฒน์ กลางชัย	

ตารางที่ ๓-๕ ชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี (ต่อ)

พรรคการเมือง	ชื่อ	ประสบการณ์
พรรคเพื่อไทย	คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	ชัชชาติ สิทธิพันธุ์	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
	ชัยเกษม นิติสิริ	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
พรรคเพื่อธรรม	นลินี ทวีสิน	อดีตผู้แทนการค้าไทย
พรรคภารดรภาพ	หม่อมราชวงศ์ดำรงดิศ ดิศกุล	อดีต ส.ส.
พรรคภาคเครือข่ายไทย	กฤษอนงค์ สุวรรณวงศ์	
พรรคภูมิใจไทย	อนุทิน ชาญวีรกูล	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
พรรคมหาชน	อภิรัต ศิรินาวิณ	อดีต ส.ส.
	พาลีณี งามพริ้ง	
พรรคมหาชน	สุปกิจ คชเสนี	
พรรคเศรษฐกิจใหม่	มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ	อดีตรองนายกรัฐมนตรี
พรรคสยามพัฒนา	อเนก พันธุ์รัตน์	
พรรคเสรีรวมไทย	พลตำรวจเอกเสรีพิศุทธ์ เตมียเวส	อดีต ผบ.ตร.

พรรคอนาคตใหม่	ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ	
---------------	-----------------------	--

ที่มา : วิกีพีเดีย. "การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒" . (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป_พ.ศ._๒๕๖๒, ๒๕๖๒.

กรณีเสนอชื่อทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ผู้ดำเนินรายการ เจาะลึกทั่วไทย Inside Thailand ช่องนาว ๒๖ กล่าวว่า "๘ กุมภาพันธ์ จะเป็นจุดเปลี่ยนการเมืองระดับแผ่นดินไหว" และอีกตอนหนึ่งว่า "เปิด[ชื่อ] ออกมาเมื่อไร แผ่นดินไหวทางการเมืองทันที... ไม่ใช่คนตระกูลชินวัตร หรือวงศ์สวัสดิ์ จะเป็นชื่อที่อีกทีก็ ครีกโครมทั้งแผ่นดิน"^{๘๐} ด้านหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ลงข่าวพาดหัวว่า "ประยุทธ์ยอมรับ เผื่อใจแล้ว! ไม่ได้เป็นนายก"^{๘๑}

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พรรคไทยรักษาชาติยื่นพระนามทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี^{๘๒} เป็นผู้ที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรีเพียงชื่อเดียว ด้านปรีชาพล พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคไทยรักษาชาติให้สัมภาษณ์ว่า "พระองค์ท่านเองทรงมีพระเมตตาตอบรับและให้พรรคไทยรักษาชาติเสนอพระนามในบัญชีนายกฯ ของพรรค"^{๘๓} วันเดียวกัน ไพบูลย์ นิติตะวัน หัวหน้าพรรคประชาชน

^{๘๐} ดนัย เอกมหาสวัสดิ์, อมรรัตน์ มหิทธิรุกข์. "เจาะลึกทั่วไทย Inside Thailand ๖ ก.พ. ๖๒ เจาะลึกทั่วไทย". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.youtube.com/user/springnews online, 06-02-2019>.

^{๘๑} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ๘ ก.พ. ไทยรักษาชาติ กับ จุดเปลี่ยนการเมือง "ระดับแผ่นดินไหว" ?".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47150312>, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙.

^{๘๒} ข่าวสด."ครั้งประวัติศาสตร์! ทูลกระหม่อมฯ ตอบรับ ไทยรักษาชาติ ลงชื่อนายกฯ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2186878, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๘๓} บีบีซี. "Princess Ubolratana: Thai royal to stand as PM candidate". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/news/world-asia-47167378>, ๐๒-๐๒-๒๐๑๙.

ปฏิรูป^{๘๔} ยื่นหนังสือต่อประธาน กกต. ขอให้พิจารณาการเสนอพระนาม तुลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ว่าเข้าข่ายขัดระเบียบ กกต. เรื่องลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ เนื่องจากทรงเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยอ้างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในอดีตว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องอยู่เหนือการเมือง^{๘๕}

ประกาศสถาบันพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ต่อมา เมื่อเวลา ๒๒.๔๐ น. โดยประมาณ โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยประกาศพระราชโองการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เรื่อง สถาบันพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปลว่า การนำพระบรมราชวงศ์ทุกพระองค์ แม้จะทรงกราบถวายบังคมลาออกจากฐานันดรศักดิ์ไปแล้ว มาเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ไม่ว่าจะโดยทางใดก็ตาม เป็นการกระทำที่ขัดต่อโบราณราชประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของชาติ ถือเป็นการกระทำที่มีบังคับไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง^{๘๖}

ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ กกต. ประกาศรับรองบัญชีรายชื่อทั้ง ๔๕ พรรค ๖๙ รายชื่อ โดยไม่ปรากฏชื่อ तुลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพราะยังถือว่าเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ต้องอยู่เหนือการเมือง นอกจากนี้ กกต. จะหารือต่อไปว่าการกระทำดังกล่าวของพรรคไทยรักษาชาติเข้าข่ายต้องยุบพรรคหรือไม่^{๘๗}

๑. เหตุการณ์ก่อนเลือกตั้ง

---

^{๘๔} บีบีซีไทย. “เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ไพบูลย์ ยืน กกต. ระงับ ทชช. หยุดเสนอพระนาม तुลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47168869>, ๒๐๑๙-๐๒-๐๘.

^{๘๕} ไทยพีบีเอส. “ไพบูลย์ ขอ กกต. ระงับแคนดิเดตนายกฯ ทชช”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://today.line.me/th/pc/article/ไพบูลย์+ขอ+กกต+ระงับแคนดิเดตนายกฯ+ทชช-ePXZvG,๐๙-๒-๒๕๖๒>.

^{๘๖} บีบีซี. "Thailand's king condemns bid by sister to become PM". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/news/world-asia-47175604,08-02-2019>.

^{๘๗} มติชน. "กกต. ประกาศชื่อแคนดิเดตนายกฯ พรรคการเมืองแล้ว ๔๕ พรรค ไม่มีชื่อพรรคไทยรักษาชาติ". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.matichon.co.th/politics/news_1358696, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

หลังพรรคไทยรักษาชาติยื่นเสนอชื่อทุลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นนายกรัฐมนตรี และมีพระราชโองการซึ่งมีใจความสำคัญว่าห้ามพระบรมวงศานุวงศ์เกี่ยวข้องกับการเมืองเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ กรรมการการเลือกตั้งมีมติยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญขอให้ยุบพรรคไทยรักษาชาติเนื่องจาก "กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข" วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องพิจารณายุบพรรคไทยรักษาชาติ^{๘๘} และเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ศาลรัฐธรรมนูญมีมติยุบพรรคไทยรักษาชาติ พร้อมตัดสิทธิ์กรรมการบริหารพรรคห้ามลงสมัครรับเลือกตั้งจดทะเบียนจัดตั้งพรรคใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นเวลา ๑๐ ปี^{๘๙} ส่วนผู้ที่ลงคะแนนเลือกพรรคไทยรักษาชาติไปแล้วถือว่าเป็นบัตรเสียทั้งหมด

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ วิญญูติ ชาติมนตรี เลขาธิการสมาพันธ์นักกฎหมายเพื่อสิทธิและเสรีภาพ ยื่นคำร้องต่อกรรมการการเลือกตั้งให้ไต่สวนยุบพรรคพลังประชารัฐ และคัดค้านการเสนอชื่อพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากดำรงตำแหน่งทางการเมืองถือว่า มีคุณสมบัติต้องห้าม^{๙๐} ต่อมา ผู้ตรวจการแผ่นดินแถลงว่า พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ และจะไม่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองต่อ^{๙๑} วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๒ กกต. เปิดเผยว่า ไม่พบความผิดที่พรรคพลังประชารัฐจัดโต๊ะจีนระดมทุน เนื่องจากไม่พบบุคคลต่างชาติบริจาคเงิน จึงไม่มีความผิดและไม่ต้องยุบพรรค^{๙๒} วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒ พรรคพลังประชารัฐ

---

^{๘๘} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ศาลรัฐธรรมนูญ รับคำร้องพิจารณายุบพรรคไทยรักษาชาติ ตามที่ กกต. ยื่น".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47237100>, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๘๙} เดลินิวส์. "ยุบไทยรักษาชาติ! ฐานทำ'สถาบัน'เสื่อม" .(ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/politics/697079>, ๗ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๙๐} ไทยรัฐ. "ร้อง กกต.ยุบพลังประชารัฐคัดค้าน "ตุ" แคนดิเดตนายกรัฐมนตรี".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1497560>, ๑๖ ก.พ. ๒๕๖๒.

^{๙๑} เดลินิวส์. "'ประยุทธ์'รอด!ผู้ตรวจฯชี้ ไม่มีสถานะ'จนท.อื่นของรัฐ'". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/politics/698448>, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๙๒} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : "พลังประชารัฐ" รอดยุบพรรค ระดมทุนโต๊ะจีนไร้เงินต่างชาติ".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278339>, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

ถูกยื่นเอาผิดจากกรณีปราศรัยนำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมาหาเสียง เข้าข่ายความผิดฐานเตรียมทรัพย์สิน เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้ง^{๙๓}

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ โฉมใหม่ ทางเฟซบุ๊กวิจารณ์การดูผู้สมัคร ส.ส. ของพรรคพลังประชาชน ต่อมาเขาถูกฟ้องว่านำความเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ล่าสุดอัยการสั่งเลื่อนคำสั่งคดีเป็นวันที่ ๒๖ มีนาคมซึ่งเป็นวันหลังเลือกตั้ง^{๙๔} วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ทีมงานประชาชนและปกป้องรัฐธรรมนูญยื่นหนังสือถึงกรรมการการเลือกตั้งให้พิจารณาส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคอนาคตใหม่ เนื่องจากมีพฤติการณ์ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยยกว่ามีความพยายามเลิกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ และคำประกาศที่ว่าจะสานต่อภารกิจของคณะราษฎร^{๙๕} วันที่ ๑๔ มีนาคม กกต. ยกคำร้องกรณีประวัติลงประวัติธนธรผิดว่าเป็นประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย^{๙๖} วันที่ ๑๕ มีนาคม พรรคอนาคตใหม่ถูกยื่นยุบพรรคหลังมือดีตีสมาชิกพรรคไทยรักษาชาติหาเสียงให้ โดยถูกกล่าวหาว่าเข้าข่ายถูกผู้อื่นครอบงำพรรค^{๙๗}

๒. การอภิปรายทางโทรทัศน์

---

^{๙๓} ไทยรัฐ."เพื่อไทยยื่นเอาผิด พลังประชาชน ปราศรัยหาเสียงสัญญาว่าจะให้ "บัตรคนจน". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1518953>, ๑๔ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๙๔} ข่าวสด. "ภาพชุด 'ธนาธร' รอดคุก! อัยการนัดพบอีกที ๒๖ มีนาคม หลังเลือกตั้ง!". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2255174, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๙๕} ประชาชาติธุรกิจ."โดนอีก! ยื่น กกต.ยุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งมีพฤติการณ์ล้มล้างการปกครอง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/politics/news-295622>, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๙๖} ข่าวสด. "พ่อของฟ้าเฮ 'ธนาธร' รอดแล้ว กกต.ยกคำร้อง ยุบอนาคตใหม่ ปม ลงประวัติผิด!".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2308429 , ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๙๗} โพสต์ทูเดย์. "ศรีสุวรรณ" ชงกกต.ยุบ"อนาคตใหม่". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก: <https://www.posttoday.com/politic/news/583373> ,๑๕ มี.ค. ๒๕๖๒.

วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๒ อรวรรณ ชูดี (กริมวิรัตน์กุล) พิธีกรทางช่อง ๙ อสมท โพสต์ทางเฟซบุ๊กว่า ได้รับคำสั่งจากผู้บริหารให้ยุติการดำเนินพิธีกรรายการ ทั้งนี้ เธอเป็นพิธีกรรายการ "ศึกเลือกตั้ง ๖๒" เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมอภิปรายเป็นเยาวชนที่ตอบคำถาม ๔ ข้อ เช่น "เห็นด้วยหรือไม่ ที่รธน.๖๐ ในบทเฉพาะกาล ๕ ปีแรกให้ ส.ว. ๒๕๐ คนร่วมโหวตเลือกนายกฯ" กรรมการบริหาร อสมท ปฏิเสธว่าไม่ได้ปลด ด้านสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยออกแถลงการณ์ว่าคำสั่งนี้เป็นการแทรกแซงเสรีภาพสื่อ และคุกคามสื่อมวลชน^{๙๘}

๓. การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๒ มีการโพสต์ทางสื่อสังคมว่า มีคนไทยในประเทศจีนกว่า ๕๐๐ คนไม่ได้บัตรเลือกตั้งในการเลือกตั้งล่วงหน้านอกราชอาณาจักร^{๙๙} วันเดียวกัน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศมาเลเซียกว่า ๔,๐๐๐ คน ต้องรอใช้สิทธินาน ๓-๔ ชั่วโมง จนต้องเปิดให้เลือกตั้งเพิ่มในวันที่ ๑๐ มีนาคม^{๑๐๐} ด้านปรีชัฐ วัชรสินธุ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง โพสต์แสดงความผิดหวังในการพิมพ์เอกสารของ กกต. ซึ่งชื่อผู้สมัครกับพรรคการเมืองอยู่แยกกันคนละหน้า^{๑๐๑}

๔. การอนุมัติงบประมาณช่วงก่อนเลือกตั้ง

วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณ ๓๗,๙๐๐ ล้านบาทเข้ากองทุนประชารัฐ และกระทรวงการคลังจ่ายเงินค่าป่วยการแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ๑ ล้านคน เป็นเงิน ๑.๘ พันล้านบาท และจ่ายเงินโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกพืชหลังนา วงเงิน

^{๙๘} บีบีซีไทย. "อสมท : ปลดพิธีกรหญิงช่อง ๙ ใครเป็นใครใน "แดนสนธยา" (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/47425715>, ๓ มีนาคม ๒๐๑๙.

^{๙๙} ชาวสด. "แซร์ว่อน! เลือกตั้งไทยล่วงหน้า ที่จีนป่วน บัตรหาย ๕๐๐ ใบ!! ท้วงไป โดนแย้งแบบนี้?". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2294053, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๐} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : กกต.แจกปมรอ ๔ ชั่วโมง ไม่ได้กาบัตร! เลือกตั้งต่างแดนในมาเลเซีย". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278278>, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๑} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : "ไอติม" ท้วง "กาผิดเบอร์" เอกสารตปท.ไม่เคลียร์". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278308>, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

๒,๙๒๒ ล้านบาท รวมถึงแต่ครั้งหลังของปี ๒๕๖๑ เป็นต้นมา รัฐบาลประยุทธ์อนุมัติงบประมาณอัดฉีดกว่า ๘๐,๐๐๐ ล้านบาท^{๑๐๒}

๕. ประกาศสำนักพระราชวัง

คืนวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒ มีการเผยแพร่ประกาศสำนักพระราชวัง ความโดยสรุปว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบรมราชชนกที่ให้คนตีปกรองบ้านเมือง และคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้^{๑๐๓} มีการแพร่สัญญาณประกาศดังกล่าวอีกครั้งก่อนเริ่มเวลาเลือกตั้งเล็กน้อย และประธานกรรมการการเลือกตั้งให้สัมภาษณ์สื่อกระตุ้นให้คนไทยเลือกโดยคำนึงถึงประกาศสำนักพระราชวังด้วย^{๑๐๔}

๖. การรณรงค์เลือกตั้ง

พรรคเพื่อไทยชูแนวนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ ส่งเสริมธุรกิจเอกชน กระตุ้นการท่องเที่ยว ขยายสาธารณสุขภาครัฐ เลิกการเกณฑ์ทหาร และลดรายจ่ายกลาโหม การเสนอตัดงบประมาณกลาโหมดังกล่าวทำให้พลเอก อภิรัชต์ คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารบก แนะนำให้ผู้ได้รับเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีจากพรรคเพื่อไทยไปฟังเพลง "หนักแผ่นดิน" และสั่งให้กองทัพกเปิดเพลงดังกล่าวทางสถานีวิทยุกองทัพบก แม้ต่อมาจะมีการยกเลิกคำสั่งดังกล่าว^{๑๐๕} พรรคพลังประชารัฐมีนโยบายส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และให้คำมั่นขยายโครงการสวัสดิการ พรรคประชาธิปัตย์มีนโยบายนิคมตลาดเสรี นิยมเจ้าประกันราคาพืชผลเกษตร บริการฉุกเฉินโรงพยาบาลไม่เสียค่าใช้จ่ายและประกันรายได้ขั้นต่ำภาครัฐ พรรคอนาคตใหม่มีนโยบายร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีนโยบายเสรีนิยมที่เน้นความโปร่งใสของรัฐบาล

^{๑๐๒} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ครม. ไฟเขียวงบเติมกองทุน "ประชารัฐ" ส่วนคลังเร่งจ่ายเงิน อสม. ๑ ล้านคน". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/Thailand-46691186> ,๒๐ มีนาคม ๒๐๑๙.

^{๑๐๓} กรุงเทพธุรกิจ. "ในหลวง' โปรดเกล้าฯให้อัญเชิญพระบรมราโชวาท ร.๙".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/830478>, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๔} บีบีซีไทย. "พลังประชาชนกำหนดอนาคตประเทศไทย ๒๔ มี.ค.". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/live/thailand-47637739>,๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} Teeranai Charuvastra (khaosod)."Army Revokes Order to Broadcast 'Red Scare' Song". (Online) .Available: <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/02/18/army-chief-cites-massacre-anthem-to-slam-proposed-defense-cuts/>,๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสิทธิกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ลดรายจ่ายกลาโหมนำมาขยายสวัสดิการสังคมและสาธารณสุข พรรครวมพลังประชาชาติไทยเน้นการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ พรรคประชาชนปฏิรูป "น้อมนำคำสอนพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ" พรรคภูมิใจไทยมีนโยบายกัญชาถูกกฎหมาย เวลาทำงานสัปดาห์ต่อสัปดาห์ การตั้งสถานที่ทำงานร่วมกัน (Co-Working Space) พรรคชาติพัฒนา มีนโยบายสร้างสนามกีฬา แหล่งพลังงานทางเลือก กำจัดหมอกควันและช่วยเหลือผู้พิการ พรรคชาติไทยพัฒนา มีนโยบายกระจายอำนาจ และการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและการศึกษา พรรคเพื่อชาติมีนโยบายปรับปรุงสาธารณสุขต่างจังหวัด การขนส่งในเมือง และลดภาษีการขนส่งการเกษตร พรรคประชาชาติมีแนวนโยบายการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนา การหาทางแก้ไขปัญหาความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ และปราบปรามยาเสพติด พรรคเสรีรวมไทยมีนโยบายลดขนาดกองทัพและย้ายหน่วยงานทหารออกนอกกรุงเทพมหานคร ตลอดจนพัฒนาเศรษฐกิจต่างจังหวัด พรรคพลังท้องถิ่นไทมีนโยบายปราบปรามยาเสพติด พัฒนาการศึกษาด้านภาษาและการเพิ่มราคายางพารา^{๑๐๖}

หลังพรรคไทยรักษาชาติถูกยุบใน ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักษาชาติหลายคนกลับไปเข้ากับพรรคเพื่อไทย รวมทั้งมีความพยายามถ่ายคะแนนไปยังพรรคเสรีรวมไทยและพรรคประชาชน อติตสมาชิกแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติไปเข้ากับพรรคเพื่อชาติ มีอดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง ๑ คนไปเข้ากับพรรคภูมิใจไทย และยังมียุทธวิธีการรณรงค์ไม่ประสงค์ลงคะแนน แต่กรรมการการเลือกตั้งมองว่าเป็นลักษณะที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม เพราะ "มีวัตถุประสงค์ให้มีคะแนนโหวตโนมากกว่าคะแนนผู้สมัคร ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง" อย่างไรก็ตาม พรรคอนาคตใหม่ไม่ใช่เป้าหมายคะแนนของอดีตสมาชิกพรรคไทยรักษาชาติ^{๑๐๗} แม้มีข่าวฐิติมา ฉายแสง อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง เขิญชวนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตนเลือก

^{๑๐๖} Asaree Thaitrakulpanich Khaosod. "Thai Election for Dummies: Guide to the Parties". (Online) .Available: http://www.Khaosodenglish.com/politics/2019/02/27/thai-election-for-dummies-guide-to-the-parties/?fbclid=IwAR1M_8hf8RwkpaXk_kdVi_sBuVrnO-dt3otNfacVaus1k,๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} ทักษิณากัญจน์ ตรีสุวรรณ (ปีซีไทย). "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : เปิดสูตรคำนวณ ส.ส. ในกระแส "โหวตโน-เทคะแนน".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47583123,๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒>.

สมัครพรรคคนาคใหม่แทน^{๑๐๘} ด้านธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจปฏิเสธว่าโทรศัพท์คุยกับอดีตแกนนำพรรคไทยรักษาชาติเพื่อขอคะแนนเสียง^{๑๐๙}

ในเดือนมีนาคม ๒๕๖๒ พรรคประชาธิปัตย์เสนอให้ปรับค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ ๔๐๐ บาท ส่วนพรรคพลังประชารัฐเสนอเป็นวันละ ๔๒๕ บาท ทำให้ถูกกล่าวหาว่าเป็นนโยบาย

ประชานิยมทำไม่ได้จริง หรือทำให้ผู้ประกอบการเดือดร้อน^{๑๑๐}

ตารางที่ ๓-๖ ผลสำรวจพรรคการเมืองที่ต้องการ

ระยะเวลา สำรวจ	องค์กรที่ สำรวจ	กลุ่ม ตัวอย่าง	เพื่อไทย	ประชาธิ ปัตย์	พลัง ประชารัฐ	อนาคต ใหม่	อื่นๆ	คะแนน นำ
๔-๖ มี.ค. ๖๒	กรุงเทพ โพลล์	๑,๗๓๕	๒๑.๗%	๑๕.๕%	๑๙%	๑๒%	๐.๙%	๘.๙%
๑-๒๘ ก.พ. ๖๒	ม.สงขลา นครินทร์	๑,๔๓๑	๑๙%	๒๔%	๑๒%	๒๗%	๑๘%	๓%
๑๕ ก.พ. ๖๒	FT Con fidential ^{๑๑๑} Research	๑,๐๐๐	๒๔%	๑๔%	๙%	๑๑%	๔๒%	๑๐%
๑๑ ก.พ. ๖๒	ม.รังสิต ^{๑๑๒}	๘,๐๐๐	๑๖.๙๐%	๑๘.๓๐%	๒๑.๕๐%	๗.๔๐%	๓๕.๙%	๓.๒%

^{๑๐๘} ข่าวสด."น้องสาวจาตุรนต์ โปสดีชวนชาวแปดริ้ว กา 'อนาคตใหม่' หลัง 'ทชช.' ถูกยุบ".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2295871,๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๙} ไทยรัฐ."ธนาธร" ปิดแกนนำ "อนาคตใหม่" ยกหูคุย "ไทยรักษาชาติ" ช่วยเทคะแนนหนุน". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1515250> ,๙ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๑๑๐} ไทยรัฐ. "รุมถล่มยับค่าจ้าง ๔๒๕ บาท พรรคพลังประชารัฐพุ่ง เป็นรัฐบาลทำได้จริง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1521243> ,๑๗ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๑๑๑} Financial Times."Political risk soars ahead of Thailand's election". (Online) .Available : Financial Times,๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๔-๗ ก.พ. ๖๒	นิด้า	๒,๐๙๑	๓๖.๔๙%	๑๕.๒๑%	๒๒.๕๗%	๘.๑๘%	๑๗.๕%	๑๓.๙%
๒-๑๕ ม.ค. ๖๒	นิด้า	๒,๕๐๐	๓๒.๗๒%	๑๔.๙๒%	๒๔.๑๖%	๑๑.๐%	๑๗.๒%	๘.๕๖%
๒๔ ธ.ค. ๖๑	ม.รังสิต ^{๑๑๓}	๘,๐๐๐	๒๕.๓๘%	๒๒.๖๒%	๒๖.๐๓%	๙.๘๐%	๑๖.๑%	๐.๖%
๑๐-๒๒ ธ.ค. ๖๒	ซูเปอร์โพล ^{๑๑๔}	๑,๐๙๔	๓๘.๓๐%	๒๒.๘๐%	๔.๗๐%	๒๔.๔%	๙.๘๐%	๑๓.๙%
๒๔ พ.ย. ๖๑	ม.รังสิต ^{๑๑๕}	๘,๐๐๐	๒๓.๖๔%	๑๙.๐๑%	๒๖.๖๑%	๘.๘๔%	๒๑.๙%	๒.๙๗%

ตารางที่ ๓-๖ ผลสำรวจพรรคการเมืองที่ต้องการ (ต่อ)

ระยะเวลา สำรวจ	องค์กรที่ สำรวจ	กลุ่ม ตัวอย่าง	เพื่อไทย	ประชาธิ ปัตย์	พลัง ประชารัฐ	อนาคต ใหม่	อื่นๆ	คะแนน นำ
๒๐-๒๒ พ.ย. ๖๑	นิด้า	๑,๒๖๐	๓๑.๗๕%	๑๖.๙๘%	๑๙.๙๒%	๑๕.๖๓%	๑๕.๗๒%	๑๑.๘๓%
๑๗-๑๘ ก.ย. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๑	๒๘.๗๘%	๑๙.๕๘%	๒๐.๖๒%	๑๕.๕๑%	๑๕.๕๑%	๘.๑๖%
๑๗-๑๙ ก.ค. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๗	๓๑.๑๙%	๑๖.๔๗%	๒๑.๘๘%	๙.๖๓%	๒๐.๘๓%	๙.๓๑%
๘-๙ พ.ค. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๐	๓๒.๑๖%	๑๙.๒๐%	๒๕.๑๒%	๑๑.๖๐%	๑๑.๙๒%	๗.๐๔%
๓ ก.ค. ๕๔	การลือ ก	๓๒,๕๒๕	๔๘.๔๑%	๓๕.๑๕%	-	-	๑๖.๔๔%	๑๓.๒๖%

^{๑๑๒} Prachatai. " 'รังสิตโพล' ชี้คนเลือก 'พลังประชารัฐ' มากที่สุด หลังเคยประกาศยุติทำโพลมาแล้ว". (Online) .Available: <https://prachatai.com/journal/2019/02/81079>, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สำนักข่าวอิศรา . "รังสิตโพลล์ เผยคะแนนนิยมเป็นนายกฯ หลังเลือกตั้ง 'พล.อ.ประยุทธ์' อันดับ ๑". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.isranews.org/isranews-short-news/72445-news-72445.html>, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} Matichon. "ซูเปอร์โพลเผยผลวิจัย ถ้าเลือกตั้งวันนี้ 'พท.' ที่ ๑ ทิ้งห่าง 'พปชร.' ด้าน'อนาคต.' คะแนนนิยมกม. พุ่ง". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.matichon.co.th/politics/news_1286137, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} Prachatai. "สังคิตโพล ครั้งที่ ๔ ให้ 'พลังประชารัฐ' คะแนนนิยมแซง 'เพื่อไทย' แล้ว | ประชาไท". (Online) .Available: <https://prachatai.com/journal/2018/11/79818>, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

	ตั้ง ๒๕๕๔	,๕๐๔					%	%
--	-----------	------	--	--	--	--	---	---

ที่มา : Workpoint News. "สังคิต" ประกาศยุติทำรังสิตโพลล์ หลังผล "ประยุทธ์" นำถูกหาว่าไม่เป็นกลาง". (Online) .Available : Workpoint News, ๑๙ ก.พ. ๒๕๖๒.

หมายเหตุ: ผลสำรวจของมหาวิทยาลัยรังสิตถูกกล่าวหาว่าไม่มีความน่าเชื่อถือเนื่องจากเชื่อว่ามีผลลำเอียงต่อพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และพรรคพลังประชาชน สังคิต พิริยะรังสรรค์ หัวหน้าผู้จัดทำการสำรวจ เป็นผู้สนับสนุนประยุทธ์อย่างเปิดเผย และผู้กักขังกกล่าวหาว่ามีการตกแต่งจำนวนผู้ตอบผลสำรวจของประยุทธ์และพรรคพลังประชาชนให้มากขึ้น

ต่อมา มีการประกาศว่าจะยุติการสำรวจโดยใช้ชื่อมหาวิทยาลัยเป็นผู้สำรวจเพื่อไม่ให้ชื่อเสียงมหาวิทยาลัยเสียหาย^{๑๑๖} อย่างไรก็ตาม ในเดือนกุมภาพันธ์สังคิตและมหาวิทยาลัยรังสิตยังออกผลสำรวจมาอีกครั้งหนึ่ง^{๑๑๗}

๗. ผลสำรวจบุคคลเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีที่ต้องการ

ตามหลักปฏิบัติทั่วไป ผู้ที่จะเสนอตัวเป็นนายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นหัวหน้าของพรรคนั้น อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งในครั้งนี้ หลายภาคส่วนได้สนับสนุนพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อ^{๑๑๘} พลเอกประยุทธ์ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคอย่างเป็นทางการ แต่คณะรัฐมนตรีหรือที่ปรึกษาของพลเอกประยุทธ์ ได้เป็นหนึ่งในผู้บริหารของพรรคพลังประชาชน อย่างไรก็ตาม

^{๑๑๖} Thai Post. "รังสิตโพลพ่นพิษ! 'สังคิต' ประกาศไม่ทำแล้วหลังเผยแพร่คะแนนนิยม 'บิ๊กตู่' นำตลอด". (Online) .Available: <https://www.thaipost.net/main/detail/25382>, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} Prachatai. " 'รังสิตโพล' ชี้คนเลือก 'พลังประชาชน' มากที่สุด หลังเคยประกาศยุติทำโพลมาแล้ว | ประชาไท". (Online) .Available : <https://prachatai.com/journal /2019/02/8107> 9 ,๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๘} Khaosod. "Dozens of New Parties Register For Next Election". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.khaosodenglish.com/news/2018/03/02/dozens-new-parties-register-election-commission/>, ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

กิติ พรรคพลังประชารัฐได้ถูกกล่าวขานว่าเป็นเพียงแค่มือของพลเอกประยุทธ์เพื่อจะกลับมาดำรงตำแหน่งต่อในระบอบประชาธิปไตย^{๑๑๙}

ตารางที่ ๓-๗ ผลสำรวจบุคคลเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีที่ต้องการ

ระยะเวลาการสำรวจ	องค์กรที่สำรวจ	กลุ่มตัวอย่าง	ประยุทธ์	สุดารัตน์	อภิสิทธิ์	ธนาธร	อื่นๆ	คะแนน
๑-๒๘ ก.พ. ๖๒	ม.อ.โพล	๑,๔๓๑	๑๐.๓๐%	๑๐.๓๐%	๑๒.๐๐%	๑๖.๑๐%	๕๓.๖๐%	๓๗.๕๐%
๔-๗ ก.พ. ๖๒	นิด้า	๒,๐๙๑	๒๖.๐๖%	๒๔.๐๑%	๑๑.๔๓%	๕.๙๘%	๓๒.๕๒%	๖.๔๖%
๒-๑๕ มี.ค. ๖๒	นิด้า	๒,๕๐๐	๒๖.๒๐%	๒๒.๔๐%	๑๑.๕๖%	๙.๖๐%	๓๐.๒๔%	๔.๐๔%
๒๔ ธ.ค. ๖๑	ม.รังสิต	๘,๐๐๐	๒๖.๐๔%	๒๕.๒๘%	๒๒.๖๘%	๙.๙๐%	๑๖.๑๐%	๐.๗๖%
๒๔ พ.ย. ๖๑	ม.รังสิต	๘,๐๐๐	๒๗.๐๖%	๑๘.๑๖%	๑๕.๕๕%	๙.๖๘%	๒๙.๕๕%	๒.๔๙%
๒๐-๒๒ พ.ย. ๖๑	นิด้า	๑,๒๖๐	๒๔.๐๕%	๒๕.๑๖%	๑๑.๖๗%	๑๔.๕๒%	๒๔.๖๐%	๑.๑๑%
๑๗-๑๘ ก.ย. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๑	๒๙.๖๖%	๑๗.๕๑%	๑๐.๗๑%	๑๓.๘๓%	๒๘.๒๙%	๑.๓๗%
๑๗-๑๘ มี.ย. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๗	๓๑.๒%	๑๔.๙%	๑๐.๕๐%	๗.๔๘%	๓๕.๘๐%	๔.๕๔%
๘-๙ พ.ค. ๖๑	นิด้า	๑,๒๕๐	๓๒.๒%	๑๗.๔๔%	๑๔.๒๔%	๑๐.๐๘%	๑๘.๐๘%	๑๔.๘%

ที่มา : Bangkok Post. "PM allows ministers to back parties". (Online) .Available : <https://www.bangkokpost.com>. ๐๑-๐๘-๒๕๖๒.

๘. การเลือกตั้งล่วงหน้า

^{๑๑๙} Bangkok Post. "PM allows ministers to back parties". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1546578/pm-allows-mini-sters-to-back-parties>, ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

กกด. เปิดเผยว่ามีผู้ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขต ๒.๖๓ ล้านคน และเลือกตั้งล่วงหน้านอกราชอาณาจักร ๑๑๙,๐๐๐ คน^{๑๒๐} มีผู้ออกมาใช้สิทธิในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๒ คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๙๘ พบการกระทำที่เข้าข่ายผิดกฎหมาย ๓ กรณี คือ ๑. พบบุคคลนำบัตรเลือกตั้งทั้งหมดไปทำเครื่องหมายให้ผู้สมัครพรรคการเมืองพรรคเดียวในจังหวัดสมุทรปราการ ๒. มีการนำบัตรประจำตัวประชาชนของบุคคลอื่นไปใช้สิทธิแทนในจังหวัดอุทัยธานี และ ๓. มีการทำเอกสารปลอมแจ้งว่า กกด. ไม่รับรองผู้สมัครคนหนึ่งซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มีบางกรณีที่ผู้ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไม่พบข้อมูลที่หน่วยเลือกตั้ง จนเมื่อตรวจสอบแล้วจึงให้ใช้สิทธิ^{๑๒๑} ด้านผู้ใช้สื่อสังคมแสดงความคิดเห็นว่ามีหลายกรณีที่แจกบัตรเลือกตั้งผิดเขตแล้วกรรมการไม่ยอมเปลี่ยนบัตรให้ ไม่มีการพิมพ์ลายนิ้วมือทำให้เกรงว่าอาจมีการสับเปลี่ยนบัตรเลือกตั้ง^{๑๒๒}

๙. การเลือกตั้งทั่วไป

มูลนิธิองค์การกลางเพื่อประชาธิปไตย (พีเน็ต) องค์การสังเกตการณ์การเลือกตั้ง วิจารณ์กรรมการการเลือกตั้งว่าจัดการเลือกตั้งมีปัญหา เจ้าหน้าที่ประจำเขตเลือกตั้งหยาบยานการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ปล่อยให้เจ้าหน้าที่รัฐไปควบคุมการลงคะแนนของผู้มาใช้สิทธิ และไม่ป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังวิจารณ์การใช้อิทธิพลของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ การทุ่มเงินซื้อเสียงทั้งในช่วงการปราศรัยหาเสียงและในช่วงคืนก่อนใกล้เลือกตั้งในหลายพื้นที่^{๑๒๓} มีบัตรเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรจากประเทศนิวซีแลนด์ส่งมาไม่ทันหย่อนลงบัตรเลือกตั้งเวลา ๑๗.๐๐ น.

^{๑๒๐} ไทยรัฐ. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ๑๗ มีนาคม เลือกตั้งล่วงหน้านอกเขต ต่างอย่างไรกับใช้สิทธิวันจริง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47600170> ,๑๗ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๑๒๑} คมชัดลึก. "เลือกตั้งล่วงหน้าจับโก่งได้ ๓ จังหวัด". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://www.komchadluek.net/news/politic/365992> ,๑๘ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๑๒๒} บีบีซีไทย. "เลือกตั้งล่วงหน้า : แจกบัตรผิดเขต ไม่มีข้อมูลผู้สมัคร รอคิวสะสม ปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้าของ กกด.". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47602996> , ๑๗ มีนาคม ๒๐๑๙.

^{๑๒๓} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒: ฟังชัดๆ "พีเน็ต" ฟันธงเลือกตั้งส่อล้มเหลว". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278721>, ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๒.

จำนวน ๑,๕๐๐ บัตร ด้านเลขาธิการ กกต. แฉลงว่า จะมีสอบสวนว่าบัตรเหล่านี้จะกลายเป็นบัตรเสียหรือไม่ รวมทั้งถามหาผู้รับผิดชอบ^{๑๒๔}

ทักษิณ ชินวัตรเขียนลงหนังสือพิมพ์เดอะนิวยอร์กไทมส์วิจารณ์กรรมการการเลือกตั้งที่เปิดเผยผลการเลือกตั้งเบื้องต้นอย่างเป็นทางการล่าช้า ซึ่งแสดงว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติกลัว ทักษิณชี้ว่าในบางพื้นที่มีคะแนนที่ผู้สมัครได้รับเกินผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งที่ กกต. กลางออกไม่ตรงกับคะแนนที่สถานีเลือกตั้ง มีรายงานว่าบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนเสียงไม่ถูกต้องแต่เลือกพรรคพลังประชารัฐกลับถูกนับเป็นบัตรดี และมีบัตรเลือกตั้งถูกนับเป็นบัตรเสียมากจนน่ากังขา^{๑๒๕}

๑๐. ผลการเลือกตั้ง

คืนวันเลือกตั้ง หลังการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการแล้วเสร็จไปร้อยละ ๙๓ พบว่าพรรคพลังประชารัฐได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด (๗.๕๙ ล้านคะแนน) รองลงมาสี่อันดับได้แก่ พรรคเพื่อไทย (๗.๑๒ ล้านคะแนน) พรรคอนาคตใหม่ (๕.๒๓ ล้านคะแนน) พรรคประชาธิปัตย์ (๓.๒๓ ล้านคะแนน) และพรรคภูมิใจไทย (๓.๒๐ ล้านคะแนน) พรรคพลังประชารัฐและพรรคเพื่อไทยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่พรรคเพื่อไทยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตมากกว่า^{๑๒๖} กรรมการการเลือกตั้งเปิดเผยว่า มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙๖ ของผู้มีสิทธิทั้งหมด ๕๑.๒ ล้านคน เป็นบัตรเสียร้อยละ ๕.๖ และไม่ประสงค์ลงคะแนนร้อยละ ๑.๕^{๑๒๗} อย่างไรก็ตาม กรรมการการเลือกตั้งกลับตัดสินใจเลื่อนการประกาศผลการเลือกตั้งในคืนวันเลือกตั้งโดยอ้างว่า "ไม่มี

^{๑๒๔} โปสตัดูเดย์. "กกต.รับบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าจาก"นิวซีแลนด์" มาไม่ทันนับคะแนน". (ออนไลน์).เข้าถึงจาก : <https://www.posttoday.com/politic/news/584411>, ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๒.

^{๑๒๕} Thaksin Shinawatra. The New York Times. "Thaksin Shinawatra: The Election in Thailand Was Rigged". (Online) .Available: <https://www.nytimes.com/2019/03/25/opinion/thaksin-shinawatra-the-election-in-thailand-was-rigged.html> ,๒๖-๓-๒๐๑๙.

^{๑๒๖} ข่าวสด. "อัปเดต! ผลการเลือกตั้ง ไม่เป็นทางการ เพื่อไทยยังนำ ส.ส.เขต". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2344118 ,๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๗} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง๒๕๖๒ : กกต.ชี้ ปชช.ใช้สิทธิ ๖๕.๙๖% บัตรเสีย ๕.๖%". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278702>, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒.

เครื่องคิดเลข"^{๑๒๘} วันรุ่งขึ้น กรรมการการเลือกตั้งประกาศผู้ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตอย่างไม่เป็นทางการทั้ง ๓๕๐ เขต^{๑๒๙} กรรมการการเลือกตั้งกล่าวโทษสื่อต่าง ๆ ว่ามีข้อผิดพลาดของมนุษย์ทำให้ตัวเลขที่ได้ไม่ตรงกัน^{๑๓๐} และให้ประชาชนรอคะแนนของทั้ง ๓๕๐ เขตในภายหลัง ซึ่งคาดว่าภายในวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๒^{๑๓๑} ทั้งนี้ กกต. จะประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพราะต้องไต่สวนสำนวนที่อาจมีผลเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งก่อน

บทวิเคราะห์

หนังสือพิมพ์เดอะการ์เดียนของสหราชอาณาจักรรายงานว่า พรรคพลังประชาชนรัฐได้รับความนิยมเกินคาด และการเมืองไทยน่าจะแบ่งขั้วรุนแรงยิ่งกว่าเก่า ด้านชนชนแลนิวส์เอเชียและหนังสือพิมพ์เดอะสเตรตส์ไทมส์ของสิงคโปร์ระบุว่าแม้พรรคพลังประชาชนรัฐได้จัดตั้งรัฐบาล แต่ก็จะเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพและไม่สามารถผ่านกฎหมายได้ สื่อวิเคราะห์สาเหตุที่พรรคพลังประชาชนรัฐได้รับความนิยมไปต่าง ๆ นานา สำนักข่าวรอยเตอร์รายงาน ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานว่า ทักษิณ ชินวัตรใช้ความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์มากเกินไปทำให้เกิดปฏิกิริยารุนแรง สำนักข่าวเดอะการ์เดียนมองว่า คนไทยอาจต้องการเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมมากกว่าสนใจปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ พรรคอนาคตใหม่ที่ได้อ

^{๑๒๘} Helen Regan; Kocha Olarn , CNN. "Confusion mounts as Thailand's election results delayed". (Online) .Available : <https://edition.cnn.com/2019/03/24/asi/thailand-election-result-intl/index.html>, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๙} เดลินิวส์. "เปิดรายชื่อ ส.ส.เขต ๓๕๐ ที่นั่ง ผลการเลือกตั้ง ๒๕๖๒". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/politics/๓๐๐๕๔๖>, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๐} ข่าวสด. "กกต. โบนัสรับผิดชอบรายงานผลเลือกตั้ง ๔ โมงเย็นรู้ผล ๙๕% แต่อุบคะแนนรวม". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2345590, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๑} เวิร์คพอยต์นิวส์. "กกต.ประกาศชื่อ ส.ส.เขต ๓๕๐ คนอย่างไม่เป็นทางการ". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://workpointnews.com/2019/03/25/กกต-ประกาศชื่อ-ส-ส-เขต-350-คนอ/>, ๒๕ มีนาคม ๒๐๑๙.

คะแนนมากเป็นอันดับสามจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยในการเมืองไทย^{๑๓๒} ทีมข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มองว่าในสถานะที่ "ฝ่ายพรรคการเมือง" และ "ฝ่ายรัฐประหาร" ไม่สามารถตั้งรัฐบาลใหม่ได้ รัฐบาลประยุทธ์จะได้เป็นรัฐบาลต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งในสถานะทางตันเช่นนี้ อาจต้องอาศัยประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕)^{๑๓๓} เควิน เฮวีสัน ศาสตราจารย์กิตติคุณจากมหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา ระบุว่า กกต. อาจตัดสิทธิผู้ชนะการเลือกตั้งบางคนจนถึงขั้นยุบพรรคการเมืองบางพรรค ซึ่งอาจทำให้เกิดการประท้วงตามท้องถนนอีกหรือในกรณีที่เราร้ายที่สุด อาจมีรัฐประหารอีกครั้ง^{๑๓๔}

เดวิด สเตร็คฟัส นักวิชาการชาวอเมริกัน ระบุว่า ประเทศไทยได้รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และการเลือกตั้งที่เป็นผลดีต่อทหาร^{๑๓๕} ด้าน รศ. จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ กล่าวว่า "นี่ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริง มันคือการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยภายใต้การดูแลทหาร" นักวิเคราะห์ยังมองว่า ประเด็นเรื่องทักษิณ ชินวัตรจะมีความสำคัญน้อยลงในการเมืองไทย แต่จะเปลี่ยนไปเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการมากขึ้น

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศคะแนนมหาชนของแต่ละพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒ นอกจากนี้ ยังประกาศว่าผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นเป็น ๓๘.๒๖ ล้านคน (ร้อยละ ๗๔.๖๙) โดยอ้างว่าตัวเลขผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเดิมคิดโดยยึดฐานข้อมูลขณะประกาศผล

---

^{๑๓๒} ปีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : สื่อต่างประเทศตีข่าวผลเลือกตั้งดับฝันนำไทยสู่ความเปลี่ยนแปลง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47689745>, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๓} ไทยรัฐ. "เดินหน้าประเทศไทย : ผ่าทางตันการเมืองหลังเลือกตั้ง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1527446> ,๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๔} Associated Press, Khaosode. "Analysis: Thai Election Shows Divisions and Instability Remain". (Online) .Available : <http://www.Khaosodenglish.com/politics/2019/04/02/analysis-thai-election-shows-divisions-and-instability-remain/>, 02-04-2019.

^{๑๓๕} ปีซีไทย. "ล้นพรรคไหนจัดตั้งรัฐบาลได้ก่อน". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/live/thailand-47687383,24-03-2019>.

ร้อยละ ๙๓^{๑๓๖} ด้านคุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์ แกนนำพรรคเพื่อไทย ตั้งข้อสังเกตว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งและร้อยละของผู้มาใช้สิทธิที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแถลงไว้เมื่อวันที่ ๒๔ กับ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒ ไม่ตรงกัน^{๑๓๗} คณะกรรมการการเลือกตั้งลบผลคะแนนมหาชนในวันที่ ๒๘ พฤษภาคมหลังพบว่าตัวเลขไม่ตรงกัน กรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งระบุว่าสาเหตุที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนและหลังการเลือกตั้งไม่ตรงกันนั้นเป็นเพราะมีผู้มาใช้สิทธิบางส่วนมาลงทะเบียนแล้วแต่ไม่ได้ออกเสียงลงคะแนน^{๑๓๘}

ตารางที่ ๓-๘ ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒ นับคะแนนแล้ว ๙๔ % (๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒)

พรรค	คะแนนเสียง	สัดส่วน
เพื่อไทย	๗,๔๒๓,๓๖๑	๒๒.๖๒
พลังประชารัฐ	๗,๙๓๙,๙๓๗	๒๓.๘๑
อนาคตใหม่	๕,๘๗๑,๑๓๗	๑๗.๖๐

^{๑๓๖} บีบีซีไทย. “เลือกตั้งล่วงหน้า : แจกบัตรผิดเขต ไม่มีข้อมูลผู้สมัคร รอคิวสะสม ปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้าของ กกต”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47602996>, 17-03-2019.

^{๑๓๗} วอยซ์ทีวี. “คุณหญิงหน่อย' ตั้งข้อสังเกต บัตรเกิดใหม่ในหีบ "แบบนี้ก็ได้เหรอคะ"”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://voicetv.co.th/read/yUu8OMWNO>, 28-03-2019.

^{๑๓๘} Teeranai Charuvastra (Khaosod). "Election Results Removed After Media Spot Discrepancies". (Online) .Available : <http://www.khaosodEnglish.com/politics/2019/03/28/election-commission-releases-voting-results/>,30-03-2019.

ประชาธิปไตย	๓,๗๐๔,๖๕๔	๑๑.๑๑
ภูมิใจไทย	๓,๕๑๒,๕๖๖	๑๐.๕๓
เสรีรวมไทย	๗๗๑,๕๓๔	๒.๓๑
ชาติไทยพัฒนา	๗๓๖,๙๔๘	๒.๒๑
ประชาชาติ	๔๕๗,๔๘๒	๑.๓๗
เศรษฐกิจใหม่	๔๕๗,๔๓๒	๑.๓๗
เพื่อชาติ	๓๙๓,๙๐๙	๑.๑๘
รวมพลังประชาชาติไทย	๓๙๑,๗๒๘	๑.๑๗
ชาติพัฒนา	๒๓๗,๒๘๗	๐.๗๑
พลังท้องถิ่นไท	๒๐๐,๐๙๗	๐.๖๐
รักษารัฐธรรมนูญ	๑๒๒,๔๙๔	๐.๓๗
พลังปวงชนไทย	๗๗,๓๕๐	๐.๒๓
พลังชาติไทย	๖๙,๘๔๐	๐.๒๑
อื่นๆ	๑,๐๕๖,๐๐๓	๓.๑๗
คะแนนสมบูรณ์	๓๓,๓๕๓,๗๙๙	
คะแนนเสีย	๑,๙๘๗,๙๖๒	๕.๙๖
ไม่ประสงค์ลงคะแนน	๕๒๔,๗๒๒	๑.๕๗
จำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง	๓๕,๘๖๖,๔๘๓	๖๕.๙๖

ที่มา : เว็บไซต์ Vote๖๒. “เปิดผลคะแนนระดับหน่วยร่วมตรวจสอบผลการเลือกตั้ง’๖๒”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <https://vote๖๒.com/visual>, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒.

๑. การจัดตั้งรัฐบาล

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒ พรรคเพื่อไทยเชื่อมั่นว่าตนได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตมากที่สุด จึงขอตั้งรัฐบาล^{๑๓๙} ด้านพรรคพลังประชารัฐซึ่งแถลงว่าพรรคได้รับเสียงสนับสนุน

---

^{๑๓๙} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ เพื่อไทยแถลงชิงเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล".(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47689749> ,๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

จากประชาชนมากที่สุดระบุว่าพร้อมจัดตั้งรัฐบาลเช่นกัน^{๑๔๐} พรรคอนาคตใหม่แถลงไม่เสนอชื่อธนาธร เป็นนายกรัฐมนตรี แต่จะให้พรรคที่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันดับหนึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี พร้อม เสนอเงื่อนไขร่วมรัฐบาล คือ ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและให้พลเรือนควบคุมกองทัพ^{๑๔๑} สำหรับพรรค ภูมิใจไทยกำหนดเงื่อนไขร่วมรัฐบาลว่าต้องมีนโยบายกัญชาเสรี^{๑๔๒}

๒. การเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรค

คืนวันเลือกตั้ง หลังนับคะแนนไปได้ประมาณร้อยละ ๙๐ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ประกาศลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคหลังพรรคมีโอกาสสูงได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรน้อยกว่า ๑๐๐ ที่นั่ง ทำให้พรรคประชาธิปัตย์อาจมีโอกาสไปตั้งรัฐบาลร่วมกับ พรรคพลังประชารัฐ^{๑๔๓}

๓. กระบวนการเลือกตั้ง

แกนนำพรรคเพื่อไทยแถลงในคืนวันเลือกตั้งว่า การเลือกตั้งครั้งนี้มีความไม่ชอบมา พากล มีการใช้เงินมากในบางพื้นที่ และมีการส่งบุคลากรมาพบสมาชิกพรรคเพื่อไทยในช่วง ๒ วันก่อน การเลือกตั้ง^{๑๔๔} และมีการรณรงค์ Change...org เพื่อถอดถอน กกต.มีคนร่วมลงชื่อมากกว่า ๗ แสนคน ภายในเวลา ๓ วันและกำลังมากขึ้น (๒๗ มีนาคม)

---

^{๑๔๐} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒: พปชร. ประกาศจัดรัฐบาลแข่ง อ่างเสียงประชาชนหนุน ประยุทธ์ เป็นนายกฯ ต่อ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47692906>, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๑} ชัยยศ ยงค์เจริญชัย & ทศพล ชัยสัมฤทธิ์ผล (บีบีซีไทย). "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : อนาคต ใหม่ ไม่เสนอชื่อ ธนาธร เป็นนายกฯ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47689752>, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๒} บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : "อนุทิน" ย้ำเงื่อนไขพรรคร่วมรัฐบาลต้องรับนโยบาย กัญชา". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278728>, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๓} หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ (บีบีซีไทย). "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : อนาคต อภิสิทธิ์ ในวันที่ ประชาธิปัตย์ตกที่นั่ง "พรรคต่ำร้อยละ".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47685679>, 24 มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๔} ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒: "ภูมิธรรม" พบความไม่ปกติในการเลือกตั้ง". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278704>, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒.

สรุป

ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยของไทยจากเรื่องราวและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากหัวปี ๒๕๔๐-๒๕๖๒ มีเหตุการณ์มากมายที่เป็นเหตุให้ความยั่งยืนของประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ยาก รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ก็ไม่ปักหลักยืนบนหลักการสากล เป็นเพียงตรรกะวิบัติที่นำมาใช้เพียงเข้าข้างหรือเอนเอียงเข้าฝ่าย ชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจในขณะนั้นๆ การรัฐประหารของทหาร ๒ ครั้ง ฝ่ายชนชั้นนำและผู้มีอำนาจทางทหาร เห็นว่าเป็นความชอบธรรม เป็นการแก้ปัญหาของประเทศ เป็นทางรอดของประชาชนในชาติ และเป็นการปฏิรูปประเทศ และสร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบไทย ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ และสังคมโลกต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับการปัญหาโดยใช้กำลังทหารเข้าทำการปฏิวัติรัฐประหาร มีการต่อต้านภายในประเทศจากกลุ่มต่างๆ ทั้งนักศึกษา และกลุ่มการเมือง แต่ก็ถูกกดดันและถูกใช้กำลังทางทหารและอำนาจกฎหมายพิเศษ บังคับให้สงบอย่างราบคาบ และเมื่อทำการปฏิวัติสำเร็จทั้ง ๒ ครั้งแล้ว ทำการตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ และทำการผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปกครองประเทศเพื่อขับเคลื่อนประเทศให้เป็นประชาธิปไตยกลับขึ้นมาอีก โดยการให้มีรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็มีอายุอยู่ได้เพียงแค่ ๖ ปี ๘ เดือน ๒๙ วัน (๒๔ ส.ค. ๕๐-๒๒ พ.ค. ๕๗) ก็กำเนิดรัฐธรรมนูญชั่วคราว แล้วมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในปัจจุบันภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ การดำรงอยู่ของประชาธิปไตยมีเพียง ๖ ปี ๘ เดือน ๒๙ วัน เท่านั้นเอง “จนมีคำกล่าวว่าการปฏิวัติรัฐประหารในปี ๒๕๔๙ โดยพล.อ.สนธิ บุญยรัตนกลิน เป็นการปฏิวัติที่เสียของ โดยเหตุผลที่กล่าวเช่นนั้น เพราะหลังจากทำการปฏิวัติ รัฐบาลของพรรคไทยรักไทย ของนายกทักษิณ ชินวัตรแล้ว แม้จะยุบพรรคไทยรักไทยได้ แต่ได้ก่อตั้งพรรคพลังประชาชน แล้วการเลือกตั้งต่อมาใน ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ พรรคพลังประชาชนของนายกทักษิณ ชินวัตร โดยนายสมัคร สุนทรเวช ประสบชัยชนะได้จัดตั้งคณะรัฐบาลได้อีกครั้งหนึ่ง แม้ต่อมาพรรคพลังประชาชนจะถูกยุบ โดยกลไกขององค์กรอิสระศาลรัฐธรรมนูญ นายกทักษิณ ชินวัตร ก็ยังไม่ยอมแพ้ได้ก่อตั้งพรรคเพื่อไทย และในการเลือกตั้ง ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ พรรคเพื่อไทยได้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ จึงเป็นที่มาว่า รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.๒๕๕๐ อันเป็นผลผลิตของคณะรัฐประหารของพล.อ.สนธิ บุญยรัตนกลิน ล้มเหลวในการปฏิบัติภารกิจ” ให้พรรคการเมืองของนายกทักษิณ ชินวัตร ออกจากการเมืองไทย ความล้มเหลวของการทำให้มีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนของประเทศไทยจึงต้องยุติลงภายใน เวลา ๖ ปี ๘ เดือน ๒๙ วัน ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ รัฐธรรมนูญที่เป็นผลพวงของรัฐประหาร

เมื่อวันที่ ๒๒ พ.ค. ๒๕๕๗ ภายใต้ความวุ่นวายก่อนหน้านั้นที่มีการต่อต้านของกลุ่ม กปปส. ในการปิดล้อมกรุงเทพ นำโดยสุเทพ เทือกสุบรรณ และการชุมนุมสนับสนุนของกลุ่ม นปช. นำโดยจตุพร พรหมพันธุ์ เมื่อพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ต้องการยุติปัญหาอันเกิดขึ้นในขณะนั้น และเรียกประชุมทุก

ฝ่ายทั้งรัฐบาล พรรคฝ่ายค้านกปปส.และนปช. ไม่สามารถหาข้อยุติได้ จึงได้ประกาศยึดอำนาจรัฐประหารล้มล้างการปกครองรัฐบาลประชาธิปไตยในวันดังกล่าว และต่อมาได้ผลิตเครื่องมือสำคัญในการสถาปนาประชาธิปไตยขึ้นมา คือ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ใน ๖ เมษายน ๒๕๖๐ และกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ขึ้นมา พร้อมทั้งให้มีการเลือกตั้งใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดประชาธิปไตยภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ขึ้นมาท่ามกลางการวิพากษ์วิจารณ์ ถึงความเป็นประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่มีเป็นแบบไทยๆไม่เป็นแบบสากล โดยมีกลุ่มนักวิชาการหลายฝ่ายและพรรคการเมืองหลายพรรคการเมือง เช่น พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคอนาคตใหม่ พรรคเสรีรวมไทย พรรคเพื่อชาติ พรรคเศรษฐกิจใหม่ เรียกร้องและรณรงค์ให้หาเสียงเลือกตั้ง ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ พร้อมกับเห็นปัญหาของบทเฉพาะกาลในเรื่องวาระแรกของรัฐสภาเป็นเวลา ๕ ปี ให้วุฒิสมาชิกร่วมในการลงมติในการเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งจากตัวเลขของจำนวนที่นั่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ (อย่างไม่เป็นทางการ) ก่อให้เกิดปัญหาของการจัดตั้งรัฐบาลตามฉันทามติของปวงชนชาวไทยและการบริหารประเทศของรัฐบาลใหม่ที่จะต้องมีการออกกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎรที่จะเกิดขึ้น ซึ่งผลจากการออกแบบรัฐธรรมนูญ และกติกาในการเลือกตั้งซึ่งเป็นผลจาก พรบ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วน โดยความตั้งใจและเจตนาของคณะรัฐประหาร พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลที่มาเลือกตั้งแล้วทำการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว ๒๕๕๗ และตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ตามมาตรา ๒๘๘ (ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่เข้ารับหน้าที่) นั้นได้จัดตั้งพรรคการเมือง พรรคพลังประชารัฐ และได้ลงแข่งขัน ลงชื่อเป็นผู้แข่งขันในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพรรคพลังประชารัฐด้วย ซึ่งสามารถกระทำได้ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่อยู่ในท่ามกลางการต่อสู้และวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มการเมืองและนักวิชาการ ในเรื่องการสืบทอดอำนาจจนเกิดการแบ่งฝ่ายให้เลือกข้างเป็นฝ่ายประชาธิปไตย และฝ่ายเผด็จการ ซึ่งผลจากการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นเสร็จสิ้นลงเมื่อ ๑๗.๐๐ น. ของวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ คะแนนไม่เด็ดขาดท่ามกลางกระแสสังคมว่า คณะกรรมการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ได้ไม่เป็นกลาง จนมีการเรียกร้องให้ถอดถอนกต.

นอกจากนี้นักวิชาการหลายฝ่าย ประเมินว่าอาจจะเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นซ้ำรอยในอดีตขึ้นมาอีก ดังนั้นความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ซึ่งประกาศใช้มาเพียง ๑ ปี ๑๑ เดือน ๑๙ วัน และยังไม่เริ่มเป็นประชาธิปไตยเลย เพราะยังไม่มีรัฐบาลจากการเลือกตั้ง และยังคงมีรัฐบาลที่มาจากคณะรัฐประหาร จึงไม่อาจนับได้เลยว่า ณ เวลาปัจจุบัน ยังไม่มีประชาธิปไตยภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ หาก

จะทำให้ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน การประคับประคองประชาธิปไตยที่เปราะบาง จะต้องดำรงวิธีการประชาธิปไตยและหาหนทางให้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นประชาธิปไตยสากล โดยวิธีการทางรัฐสภา ตามกระบวนการของประชาธิปไตยซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลา และความอดทนของคนไทยทุกคนร่วมกัน

บทที่ ๔

ผลการจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)

การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a sustainable democracy Under the context of the Constitution BE 2560 And the national strategy for 20 years (2018-2037))

วิเคราะห์ผลกระทบทางการเมืองต่อการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐสู่ ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐)

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐ ที่ต้องการปฏิรูปเปลี่ยนการเมืองไทยให้มีความโปร่งใส มีความเที่ยงธรรมและสุจริต ตามที่นายมีชัย ฤชุพันธุ์^๑ ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้กล่าวไว้คือ ในด้านการเมืองรัฐธรรมนูญนี้มุ่งประสงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ และใช้สิทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ กลไกและองค์ประกอบในทางการเมืองที่ออกแบบไว้ คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญโดยไม่ได้ให้ความสนใจว่าพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองใดจะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์เรียดเอาประชาชนเป็นหลักสำคัญไม่ว่าจะเป็นวิธีเลือกตั้งโดยใช้บัตรใบเดียวหรือการให้ประกาศชื่อนายกก่อนการเลือกตั้งหรือวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายให้เสียงของประชาชนมีน้ำหนักใกล้เคียงกันมีข้อมูลเกี่ยวกับอนาคตทางการเมืองของประเทศอย่างชัดเจน และมีส่วนร่วมในการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมคือตัวเองลงมาเองได้

ในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เราได้กำหนดให้เข้มงวดขึ้นโดยกำหนดลักษณะต้องห้ามเพื่อป้องกันมิให้คนที่เคยกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือการทุจริตต่อการ

---

^๑ มีชัย ฤชุพันธุ์. “ไขว้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์”.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.youtube.com/watch?v=oE4uOqhPE&feature=youtu.be>, ๒๙ มี.ค. ๒๕๖๒.

เลือกตั้งให้เข้ามาสู่วงการเมืองได้ ตลอดไป และกำหนดจริยธรรมกำกับเอาไว้ด้วย ถ้าใครฝ่าฝืนมาตรฐานจริยธรรมอย่างร้ายแรงก็ต้องถูกพ้นจากตำแหน่งและอาจจะกลับมาอีกไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชน ที่จะไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริต ในทุกรูปแบบไม่ว่าจะในภาคเอกชนหรือในภาครัฐ ทั้งยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการที่จะต้องให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงอันตรายของการทุจริตประพฤติมิชอบที่มีต่อบ้านเมือง และให้มีการสร้างกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถชี้เบาะแสให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์กรอิสระ ยังได้กำหนดให้มีที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีพื้นฐานสูงขึ้นไป และมีกลไกที่จะถูกตรวจสอบได้เช่นเดียวกับองค์กรอื่นๆในทางการเมือง

ผลที่ได้ตามมาจากการเลือกตั้ง ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ นั้น ส่งผลออกมาอย่างชัดเจน ต่อการเข้าสู่อำนาจการบริหารประเทศว่า ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนทุกภาคส่วนที่มีต่อรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๒ อย่างกว้างขวาง โดยผลการศึกษาและติดตามข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ ๔-๑ จำนวนที่นั่ง ส.ส.

ชื่อพรรค	คะแนนดิบ	ส.ส.พึงมี	ส.ส.รวม (สูตรตัด พรรคที่ ส.ส.พึงมี)	ส.ส.รวม (สูตรกท.)	ส่วนต่าง
พลังประชารัฐ	๘,๔๔๑,๒๗๔	๑๑๘.๖๘๕๔	๑๑๗	๑๑๖	-๑
เพื่อไทย	๗,๘๘๑,๐๐๖	๑๑๐.๘๐๘๐	๑๓๖	๑๓๖	๐
อนาคตใหม่	๖,๓๓๐,๖๑๗	๘๙.๐๐๙๓	๘๘	๘๑	-๗
ประชาธิปไตย	๓,๙๕๙,๓๕๘	๕๕.๖๖๙๑	๕๔	๕๓	-๑
ภูมิใจไทย	๓,๗๓๔,๔๕๙	๕๒.๕๐๗๐	๕๒	๕๑	-๑
เสรีรวมไทย	๘๒๔,๒๘๔	๑๑.๕๘๙๕	๑๑	๑๐	-๑
ชาติไทยพัฒนา	๗๘๓,๖๘๙	๑๑.๐๑๘๘	๑๑	๑๐	-๑
เศรษฐกิจใหม่	๔๘๖,๒๗๓	๖.๘๓๗๑	๖	๖	๐
ประชาชาติ	๔๘๑,๔๙๐	๖.๗๖๙๘	๖	๗	๑
เพื่อชาติ	๔๒๑,๔๑๒	๕.๙๒๕๑	๕	๕	๐
รวมพลังประชาชาติไทย	๔๑๕,๕๘๕	๕.๘๔๓๒	๕	๕	๐
ชาติพัฒนา	๒๔๔,๗๗๐	๓.๔๔๑๕	๓	๓	๐
พลังท้องถิ่นไทย	๒๑๔,๑๘๙	๓.๐๑๑๕	๓	๓	๐
รักษ์ผืนป่าประเทศไทย	๑๓๔,๘๑๖	๑.๘๙๕๕	๑	๒	๑

พลังประชาชนไทย	๘๐,๑๘๖	๑.๑๒๗๔	๑	๑	๐
พลังชาติไทย	๗๓,๔๒๑	๑.๐๓๒๒๓	๑	๑	๐
ประชาภิวัฒน์	๖๙,๔๓๑	๐.๙๗๖๒	พรรคที่ได้ส.ส. พึงมีต่ำกว่าหนึ่ง ไม่ได้รับการ จัดสรรที่นั่ง	๑	๑
พลังไทยรักไทย	๖๐,๒๙๘	๐.๘๔๗๘		๑	๑
ไทยศรีวิไลย์	๖๐,๔๙๐	๐.๘๕๐๕		๑	๑
ประชาชนนิยม	๕๖,๖๓๓	๐.๗๙๖๓		๑	๑
ครูไทยเพื่อ ประชาชน	๕๖,๒๖๔	๐.๗๙๑๑		๑	๑

ตารางที่ ๔-๑ จำนวนที่นั่ง ส.ส.(ต่อ)

ชื่อพรรค	คะแนนดิบ	ส.ส.พึงมี	ส.ส.รวม (สูตร ตัด พรรคที่ ส.ส.พึงมี)	ส.ส.รวม (สูตรกท.)	ส่วนต่าง
ประชากรรวมไทย	๔๙,๐๓๗	๐.๖๗๕๔	พรรคที่ได้ส.ส. พึงมีต่ำกว่าหนึ่ง ไม่ได้รับการ จัดสรรที่นั่ง	๑	๑
ประชาชนปฏิรูป	๔๕,๔๒๐	๐.๖๓๘๖		๑	๑
พลเมืองไทย	๔๔,๙๖๑	๐.๖๓๒๒		๑	๑
ประชาธิปไตย ใหม่	๓๙,๒๖๐	๐.๕๕๒๐		๑	๑
พลังธรรมใหม่	๓๕,๐๙๙	๐.๔๙๓๕		๑	๑

ที่มา : ข่าวสด. “law เทียบชัดๆ จำนวน ส.ส. หากไม่ใช้สูตรคำนวณ กท. อนาคตใหม่จะได้เพิ่ม ๗ ที่นั่ง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/monitor-news/news_๒๕๖๓๒๗๗,๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวถึงพรรค
อนาคตใหม่^๒

^๒ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. “มองอนาคตใหม่และ ‘ปรากฏการณ์ธนาร’ กับ ศ.ดร.
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://thematter.co/pulse/interview-chaiwat-fwp/๗๒๔๘๖,๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒>.

หลายคนมักจะโยงกรณีของอนาคตใหม่เข้ากับ first time voter หรือคนที่มีสิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในชีวิต ที่วางเว้นจากการเลือกตั้งมาแปดปี ซึ่งแปดปีที่ผ่านมา จำนวนคนเจ็ดล้านคนก็มีความสำคัญ เขาเป็นคนอีกรุ่นหนึ่ง อันนี้ก็ยิ่งน่าสนใจไปใหญ่

ในงานวิจัยของ อ.ประจักษ์ ก้องกีรติ พูดถึงการแยกซ้ายแยกขวาที่อยู่บนเรื่องชนชั้น ความเป็นเมืองกับชนบท หรืออีกหลายประการ สิ่งที่น่าสนใจคือ อีกหนึ่งลักษณะของการแยกซ้ายแยกขวาที่น่าสนใจมาก คือการแยกซ้ายแยกขวาระหว่างวัยหรือเจเนอเรชั่น มีการศึกษาว่า คนรุ่นใหม่หรือมิลเลนเนียลไม่ได้มองโลกเหมือนกับคนรุ่นก่อนแล้ว ผมเป็นคนสอนหนังสือ สมัยก่อนผมก็พยายามเข้าถึงนักศึกษาของผม แต่นับปีมาในระยะหลัง ผมรู้ว่าช่องว่างระหว่างผมกับนักศึกษาห่างออกจากกันเรื่อยๆ สิ่งที่ผมคิดว่าเคยเข้าถึงเขาในอดีต วันนี้ก็เข้าไม่ถึงแล้ว

ผมเป็นคนรุ่นโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ แต่คนรุ่นนี้ไม่ได้ดูโทรทัศน์หรืออ่านหนังสือพิมพ์ ชีวิตเขาอยู่รอบๆ โทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ตโฟนมากกว่า ถ้าคิดแบบนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับอีกรุ่น

ผมคุยกับคนรุ่นใหม่เรื่องยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี พวกเขาหัวเราะแล้วบอกว่า พวกเราคิดถึงอนาคตแค่ปีสองปีเท่านั้นเองอาจารย์ มันไม่ได้ยาวนานขนาดนั้นเลย หลายคนตั้งคำถามว่า แล้วคนออกแบบยุทธศาสตร์เขาเป็นใครที่จะมาบอกว่าอนาคตควรจะเป็นยังไง พวกเขาก็ถามคำถามที่น่าสนใจมาก ตอนนั้นมันยุ่งเข้าไปใหญ่อีก เพราะเราเอายุทธศาสตร์นี้ใส่ไปในรัฐธรรมนูญแล้วก็ล็อกไว้ แล้วรัฐธรรมนูญก็ถูกออกแบบมาให้แก้ยากมาก ซึ่งพรรคอนาคตใหม่อยู่ในบริบทของสิ่งเหล่านี้ แล้วเขาก็มาพร้อมข้อเสนอบางอย่างที่ผมคิดว่า คนรุ่นผมอาจรู้สึกว่ามันไปไกลไป หรือน่ากลัวไปในหลายเรื่อง แต่สำหรับคนรุ่นใหม่อาจจะไม่รู้สึกแบบนี้ก็ได้

ตัวอย่างช่องว่างที่น่าสนใจก็คือว่า ในฝรั่งเศสมีการศึกษาที่พบว่าเด็กฝรั่งเศสในวันนี้มี ๑ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่เคยเห็นวัวตัวเป็นๆ จริงๆ คนรุ่นนี้ใช้เวลาไม่เหมือนกับผม วิธีคิดเรื่องเวลาคือเขาต้องเร็ว อีกอันหนึ่งที่ผมบอกรุ่นผู้ใหญ่ให้รู้คือ พวกผู้ใหญ่คลอตามจากท้องแม่เหมือนกัน แม่เจ็บท้องทั้งนั้น แต่รุ่นใหม่ก็คลอตามแบบที่แม่ไม่ได้เจ็บท้องเพราะฉีดยา ความคิดเรื่องความทุกข์ ความสุข มันเปลี่ยนหมดแล้ว ผมคิดว่าพรรคอนาคตใหม่น่าสนใจ คุณูปการสำคัญของพรรคอนาคตใหม่ คือทำให้สังคมเห็นว่ามันมีคนจำนวนหนึ่งที่คิดแบบนี้ แล้วเอาของที่คนอาจจะคิดว่าไม่มี เอาขึ้นมาให้เห็นข้างบน

ผมอาจจะคิดไม่เหมือนกับใครนะ ผมเชื่อว่าระบบประชาธิปไตย มันไม่ใช่ระบบที่ทุกอย่างโปร่งใส ประชาธิปไตยมันทำงานโดยทำให้ของบางอย่างที่เคยถูกแอบซ่อน ได้ขึ้นมา ขณะเดียวกันก็เอาของบางอย่างไปหลบไว้ก็มี มันเป็นทั้งสองอย่าง มันไม่ใช่ absolute transparency นี่คือความคิดของอเล็กซิส เดอ ต็อกเกอร์วิลล์

อย่างที่ผมบอกว่า เพราะการเลือกตั้งมันเป็นเกม ดังนั้น เมื่อผมไม่ชอบคุณ แต่เกมต้องมีมารยาทกับคุณในการต่อสู้แบบนี้ ยกตัวอย่างในรัฐสภาอังกฤษเวลานักการเมืองทะเลาะกัน เวลา

ประธานสั่งให้หยุดเขาก็หยุด ไม่ได้เพราะเขาอยากหยุด แต่เขาหยุดเพราะกติกา ประชาธิปไตยมันทำให้ บางอย่างหลบเข้าไป และบางอย่างก็ปรากฏในเวลาเดียวกัน

พรรคอนาคตใหม่ก็ออกมาในลักษณะนี้ ซึ่งเป็นทางเลือกสำหรับคนรุ่นใหม่ที่ยาก ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจก็คือว่า พรรคอนาคตใหม่นำประเด็นต่างๆ ซึ่งเดิมเคยอยู่ ถูกแอบซ่อนอยู่ในชอกมูมของสังคมมาพูด ซึ่งคุณไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับเขา แต่เขาเอาขึ้นมาวางไว้ให้เห็นว่า ในสังคมไทยมันมีประเด็นแบบนี้อยู่

แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกกลัวว่าสิ่งที่เขาเคยเชื่อจะถูกทำลายไป มันแห้งเลย ผมไม่รู้ ว่าพรรคอนาคตเขารู้ตัววีเป่านะ เวลาคุณเป็นตัวแทนของอนาคตอันใหม่ คุณสมบัติสำคัญของความเป็นอนาคตคือความไม่แน่นอน อนาคตคือความไม่แน่นอน ทุกอย่างที่อยู่ในอนาคต ไม่มีใครบอกได้ว่า จะเกิดอะไรขึ้น ชีวิตที่แท้จริงมันไม่ค่อยแน่นอนถ้าคิดจากอนาคต เพราะฉะนั้นใครบ้างจะไม่กลัวล่ะ เพราะฉะนั้นโลกของเรา มันจึงเป็นโลกที่ทำให้อยู่กับความไม่แน่นอนได้ แต่อนาคตใหม่กำลังเอาความไม่แน่นอนมาขาย จึงมีคนจำนวนมากรู้สึกหวาดกลัวอนาคตใหม่

ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่หลายๆ คนพร้อมจะสนับสนุนความไม่แน่นอนนี้ ก็เพราะเป็นคนรุ่นใหม่ไง สำหรับคนรุ่นใหม่แล้ว เขาไม่มีปัญหากับการเดินไปข้างหน้า และชีวิตเขาอยู่กับความไม่แน่นอนอยู่แล้ว สำหรับพวกเขาแล้ว ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตมันเกิดขึ้นได้ ดังนั้น พรรคอนาคตใหม่ก็ถูกจริตเขาในความหมายนี้

แต่สำหรับคนรุ่นผู้ใหญ่อาจไม่แน่ใจ บางอย่างที่เขาเคยอยู่กับความแน่นอน พอมาเจอแบบนี้เข้าก็ยุ่งเหมือนกันนะ ถึงอย่างนั้น ผมคิดว่าคนรุ่นผู้ใหญ่ที่อาจจะไปโหวตให้กับอนาคตใหม่ก็โหวต เพราะเขาเห็นชัดว่า ในตัวตนของเขาไม่ใช่อะไร แต่ในสิ่งที่เขาสัญญาอันนั้นเป็นของอนาคตทั้งสิ้น

สมมติเราเป็นทหาร พอคุณบอกว่าจะตัดงบทหารออก สิ่งที่เคยแน่นอนก็เดือดร้อน มันก็รู้สึกว่ามีปัญหาแล้ว แต่คนอีกจำนวนหนึ่งก็คิดว่ามันก็เป็นเหตุเป็นผล เพราะประเทศนี้มีงบทหารโตขึ้น เยอะพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณอย่างอื่น

พอเป็นแบบนี้แล้ว อาจารย์คิดว่าอะไรที่จะเป็นสิ่งอนาคตใหม่ต้องเป็นกังวล ถ้าเขาสามารถผูกโยงกับคนที่จะไปลงคะแนนครั้งแรกได้ สิ่งที่จะเป็นอันตรายคือ popularity ของเขา เมื่อความเป็นที่นิยมยิ่งสูงมากขึ้น เขาก็จะถูกคู่ต่อสู้มองว่าเป็นภัยคุกคามมากขึ้น ถ้าเขามีระดับความนิยมน้อย เขาเป็นภัยคุกคามน้อย เขาก็ปลอดภัย

ปลอดภัยจากอะไร ปลอดภัยจากการโจมตีในหลายๆ ลักษณะ ถ้าพรรคคุณใหม่แล้วไม่มีอะไร คุณก็ไม่ถูกโจมตี แต่เมื่อเขาโยงกับคนที่มองอนาคตและความไม่แน่นอนอีกแบบหนึ่ง เรื่องแบบนี้มันใหญ่พอที่จะทำให้ฝ่ายคู่ต่อสู้รู้สึกไม่สบายใจ

แต่สิ่งสำคัญก็คือว่า ที่เมื่อกี้เราบอกว่าการเลือกตั้งมันเป็นเกม เกมนี้มีผู้เล่นหลายคน เวลาที่ระบบเลือกตั้งของเรา กำลังเปลี่ยนเกมให้กลายเป็นสงครามระหว่างฝ่าย จับเอาพวกนี้ไปรวมเป็นพวก

เดียวกัน พอเป็นแบบนี้ก็กลายเป็น คือจับเอาแต่ละกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน พอเป็นแบบนี้มันเลยกลายเป็นตรรกะว่า ถ้าไม่ใช่พวกเรา ก็ต้องเป็นพวกเขา ซึ่งเรื่องนี้มันใช้ในกรณีที่เกิดสงคราม มันจึงทำลายเกมประชาธิปไตยในความหมายนี้ จริงๆ คือรัฐบาลออกแบบรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีพรรคการเมืองจำนวนมาก แต่ลักษณะการแยกขั้วที่เกิดขึ้น กำลังไปกดทับสิ่งที่รัฐบาลออกแบบมาเองอีกที

ผมกำลังหมายความว่า การมีพรรคการเมืองลงเลือกตั้งกว่า ๕๐ พรรคมันอาจจะดีก็ได้นะ ต่างคนต่างไปคนละทิศคนละทาง แล้วก็มีทางเลือกให้ประชาชนเยอะเยอะไปหมดเลย ไม่จำเป็นต้องอยู่กับประชาธิปไตยหรือเพื่อไทยอีกต่อไป เพราะมีสิ่งอื่นให้ซื้อ แต่จากการแยกขั้วที่เกิดขึ้น มันกำลังทำลายความหลากหลายซึ่งอยู่ในระบบประชาธิปไตยของเรา มันถูกมัดรวมแล้วก็เหมาว่าเป็นแบบนี้ และถูกบังคับด้วยความขัดแย้งเดิมที่สู้กันว่า ที่มองว่านี่คือฝ่ายทักษิณ กับอีกฝ่ายนึง อันนี้อันตราย

จากผลการศึกษา โดยข้อมูลศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เผยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง”^๓ ทำการสำรวจระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๒ จากประชาชนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป กระจายทุกภูมิภาค ระดับการศึกษา และอาชีพ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑,๒๕๓ หน่วยตัวอย่าง เกี่ยวกับการจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง การสำรวจอาศัยการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นจากบัญชีรายชื่อฐานข้อมูลตัวอย่างหลัก (Master Sample) ของ “นิด้าโพล” ด้วยวิธีแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นภูมิตามภูมิภาค จากนั้นในแต่ละภูมิภาคสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ ๙๕.๐

จากการสำรวจเมื่อถามถึงพรรคการเมืองที่ประชาชนอยากให้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ (รวม ๑๕ อันดับแรก) อันดับ ๑ ร้อยละ ๒๕.๗๘ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคอนาคตใหม่ รองลงมา อันดับ ๒ ร้อยละ ๑๕.๔๐ ระบุว่า เป็น พรรคประชาธิปัตย์ & พรรคพลังประชารัฐ อันดับ ๓ ร้อยละ ๗.๒๖ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคประชาธิปัตย์ อันดับ ๔ ร้อยละ ๕.๑๑ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย อันดับ ๕ ร้อยละ ๕.๐๓ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคพลังประชารัฐ และพรรคเพื่อไทย & พรรคอนาคตใหม่ & พรรคเสรีรวมไทย ในสัดส่วน ที่เท่ากัน อันดับ ๖ ร้อยละ ๓.๓๕ ระบุว่า เป็น พรรคพลังประชารัฐ อันดับ ๗ ร้อยละ ๓.๒๗ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคภูมิใจไทย อันดับ ๘ ร้อยละ ๒.๘๗ ระบุว่า เป็น พรรคประชาธิปัตย์ อันดับ ๙ ร้อยละ ๒.๖๓ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคพลังประชารัฐ & พรรคประชาธิปัตย์ อันดับ ๑๐ ร้อยละ ๒.๓๙ ระบุว่า

^๓ Nida Poll. “การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=๖๔๗,๒๔> มีนาคม ๒๕๖๒.

เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคเสรีรวมไทย อันดับ ๑๑ ร้อยละ ๒.๑๕ ระบุว่า เป็น พรรคประชาธิปัตย์ & พรรคอนาคตใหม่ อันดับ ๑๒ ร้อยละ ๒.๐๐ ระบุว่า เป็น พรรคอนาคตใหม่ อันดับ ๑๓ ร้อยละ ๑.๘๔ ระบุว่า เป็น พรรคอนาคตใหม่ & พรรคเสรีรวมไทย อันดับ ๑๔ ร้อยละ ๑.๖๐ ระบุว่า เป็น พรรคพลังประชาชน & พรรคอนาคตใหม่ อันดับ ๑๕ ร้อยละ ๑.๕๒ ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย & พรรคอนาคตใหม่ & พรรคประชาธิปัตย์ และร้อยละ ๑๒.๗๗ ระบุว่า อื่น ๆ

ส่วนกรณีที่ต้องการให้พรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล พบว่า ในจำนวนของผู้ที่ระบุว่า เป็น พรรคเพื่อไทย ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓.๑๑ ระบุว่า อยากให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ขณะที่ ร้อยละ ๒.๐๐ ระบุว่า ไม่อยากให้จับขั้วกับใคร ในจำนวนของผู้ที่ระบุว่า เป็น พรรคพลังประชาชน ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๑.๗๕ ระบุว่า อยากให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ขณะที่ ร้อยละ ๑.๖๐ ระบุว่า ไม่อยากให้จับขั้วกับใคร ส่วนในจำนวนของผู้ที่ระบุว่า เป็น พรรคประชาธิปัตย์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๑.๙๒ ระบุว่า อยากให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ขณะที่ ร้อยละ ๐.๙๕ ระบุว่า ไม่อยากให้จับขั้วกับใคร และในจำนวนของผู้ที่ระบุว่า เป็น พรรคอนาคตใหม่ ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๑.๒๘ ระบุว่า ไม่อยากให้จับขั้วกับใคร ขณะที่ ร้อยละ ๐.๗๒ ระบุว่า อยากให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล

ด้านความคิดเห็นต่อเศรษฐกิจไทยหลังการเลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้รัฐบาลใหม่ พบว่า ประชาชน ร้อยละ ๗๔.๓๐ ระบุว่า เศรษฐกิจไทย จะดีขึ้น ร้อยละ ๒๐.๒๗ ระบุว่า เศรษฐกิจไทยจะเหมือนเดิม ร้อยละ ๔.๖๓ ระบุว่า เศรษฐกิจไทยจะแย่ลง และร้อยละ ๐.๘๐ ระบุว่า ไม่แน่ใจ

ท้ายที่สุดเมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการเลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้รัฐบาลใหม่ พบว่า ประชาชน ร้อยละ ๔๒.๓๘ ระบุว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจะลดลง ร้อยละ ๔๓.๑๐ ระบุว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจะเท่าเดิม ร้อยละ ๑๓.๖๕ ระบุว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจะเพิ่มขึ้น และร้อยละ ๐.๘๗ ระบุว่า ไม่แน่ใจ

เมื่อพิจารณาลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง พบว่า ตัวอย่างร้อยละ ๘.๓๘ มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ ร้อยละ ๒๖.๑๘ มีภูมิลำเนาอยู่ปริมณฑลและภาคกลาง ร้อยละ ๑๘.๑๙ มีภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ ร้อยละ ๓๓.๖๘ มีภูมิลำเนาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ ๑๓.๕๗ มีภูมิลำเนาอยู่ภาคใต้ ตัวอย่างร้อยละ ๕๔.๒๗ เป็นเพศชาย และร้อยละ ๔๕.๗๓ เป็นเพศหญิง ตัวอย่างร้อยละ ๖.๓๑ มีอายุ ๑๘ - ๒๕ ปี ร้อยละ ๑๖.๒๐ มีอายุ ๒๖ - ๓๕ ปี ร้อยละ ๒๕.๒๒ มีอายุ ๓๖ - ๔๕ ปี ร้อยละ ๓๑.๙๒ มีอายุ ๔๖ - ๕๕ ปี ร้อยละ ๒๐.๐๓ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และร้อยละ ๐.๓๒ ไม่ระบุอายุ

ตัวอย่างร้อยละ ๙๓.๙๓ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๓.๕๑ นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๑.๒๐ นับถือศาสนาคริสต์/ฮินดู/ซิกข์/ยิว/ไม่นับถือศาสนาใด ๆ และร้อยละ ๑.๓๖ ไม่ระบุศาสนา ตัวอย่างร้อยละ ๑๙.๗๙ ระบุว่าสถานภาพโสด ร้อยละ ๗๕.๘๒ สมรสแล้ว ร้อยละ ๒.๙๕ หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ และร้อยละ ๑.๔๔ ไม่ระบุสถานภาพการสมรส ตัวอย่างร้อยละ ๒๘.๙๗ จบการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ ๒๙.๒๙ จบการศึกษามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ ๘.๒๒ จบ

การศึกษาอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ ๒๗.๕๓ จบการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ ๔.๔๗ จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และร้อยละ ๑.๕๒ ไม่ระบุการศึกษา

ตัวอย่างร้อยละ ๑๑.๔๙ ประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๑๓.๓๓ ประกอบอาชีพพนักงานเอกชน ร้อยละ ๒๒.๘๓ ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจ/อาชีพอิสระ ร้อยละ ๑๗.๔๘ ประกอบอาชีพเกษตรกร/ประมง ร้อยละ ๑๕.๓๒ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ ผู้ใช้แรงงาน ร้อยละ ๑๔.๖๐ เป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน/เกษียณอายุ/ว่างงาน ร้อยละ ๓.๑๙ เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ ๐.๑๖ เป็นพนักงานองค์กรอิสระที่ไม่แสวงหากำไร และร้อยละ ๑.๖๐ ไม่ระบุอาชีพ ตัวอย่างร้อยละ ๑๒.๙๓ ไม่มีรายได้ ร้อยละ ๒๔.๘๒ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๕.๕๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๓.๑๗ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๖.๑๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๓๐,๐๐๑ - ๔๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๙.๕๐ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๔๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป และร้อยละ ๗.๙๐ ไม่ระบุรายได้ ดังภาพที่ ๔-๒

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สำรวจความคิดเห็น เรื่อง “การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง” ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๐ มี.ค. ๒๕๖๒ จากประชาชนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป ทั่วประเทศ กระจายทุกระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ จำนวน ๑,๒๕๓ หน่วยตัวอย่าง กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ ๙๕.๐

ตารางที่ ๔-๒ การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง

พรรคการเมืองที่ประชาชนอยากให้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล			
๒๕.๗๘ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคอนาคตใหม่	
๑๕.๔๐ %	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคพลังประชารัฐ	
๗.๒๖ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคประชาธิปัตย์	
๕.๑๑ %	พรรคเพื่อไทย		
๕.๐๓ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคพลังประชารัฐ	
๕.๐๓ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคอนาคตใหม่	พรรคเสรีรวมไทย
๓.๓๕ %	พรรคพลังประชารัฐ		
๓.๒๗ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคภูมิใจไทย	
๒.๘๗ %	พรรคประชาธิปัตย์		
๒.๖๓ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคพลังประชารัฐ	พรรคประชาธิปัตย์
๒.๓๙ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคเสรีรวมไทย	
๒.๑๕ %	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคอนาคตใหม่	
๒.๐๐ %	พรรคอนาคตใหม่		
๑.๘๔ %	พรรคอนาคตใหม่	พรรคเสรีรวมไทย	

๑.๖๐ %	พรรคพลังประชารัฐ	พรรคอนาคตใหม่	
๑.๕๒ %	พรรคเพื่อไทย	พรรคอนาคตใหม่	พรรคประชาธิปัตย์

ภาพที่ ๔-๓ เหตุผลที่ตอบพรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล

เหตุผลที่ตอบพรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล				
เหตุผล	พรรคเพื่อไทย (๖๔ คน)	พรรคพลัง ประชารัฐ (๔๒ คน)	พรรค ประชาธิปัตย์ (๓๖ คน)	พรรคอนาคต ใหม่ (๒๕ คน)
อยากให้เป็นแกนนำในการจัดตั้ง รัฐบาล	๓.๑๑ %	๑.๗๕ %	๑.๙๒ %	๐.๗๒ %

ภาพที่ ๔-๔ เหตุผลที่ตอบพรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล

เหตุผลที่ตอบพรรคการเมืองพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล				
ไม่ยอมให้จับขั้วกับใคร	๒.๐๐ %	๑.๖๐ %	๐.๙๕ %	๑.๒๘ %
รวม	๕.๑๑ %	๓.๓๕ %	๒.๘๗ %	๒.๐๐ %

ภาพที่ ๔-๕ ความคิดเห็นและปัญหาต่อเศรษฐกิจไทยหลังการเลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้รัฐบาลใหม่

ความคิดเห็นต่อเศรษฐกิจไทยหลังการ เลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้รัฐบาลใหม่	ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการ เลือกตั้ง ๒๕๖๒ และได้รัฐบาลใหม่
๗๔.๓๐ % เศรษฐกิจจะดีขึ้น	๔๒.๓๘ % ปัญหาจะลดลง
๒๐.๒๗ % เศรษฐกิจจะเหมือนเดิม	๔๓.๑๐ % ปัญหาเท่าเดิม
๔.๖๓ % เศรษฐกิจจะแย่ลง	๑๓.๖๕ % ปัญหาจะเพิ่มขึ้น

ที่มา : Nida Poll. “การจับขั้วรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=๖๔๗,๒๔> มีนาคม ๒๕๖๒.

๑. ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้สมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกจากระบบ คสช. ๒๕๐ คน

๒. ผลจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก โดยมี นายชัย ชิดชอบ สมารักฐสภาแบบ บัญชีรายชื่อจากพรรคภูมิใจไทยเป็นประธานชั่วคราว โดยมีการลงมติเลือกนายชวน หลีกภัย จากพรรค

ประชาธิปไตย ได้รับเลือกเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร ด้วยคะแนนเสียง ๒๕๘ ต่อ ๒๓๕ และนายสุชาติ ตันเจริญ จากพรรคพลังประชารัฐเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ ๑ ด้วยคะแนน ๒๔๘ ต่อ ๒๔๗ และนายศุภชัย โพธิ์สุ จากพรรคภูมิใจไทย ด้วยคะแนน ๒๕๖ ต่อ ๒๓๙

๓. ได้รัฐบาลผสมพรรค โดยมี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี จาก ๑๙ พรรคการเมืองร่วมกับวุฒิสภาสมาชิกได้ ๕๐๐ เสียง (สส.๒๕๑+สว.๒๔๙ : ๕๐๐) กับ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ จาก ๗ พรรค ๒๔๔ เสียง

๔. วุฒิสมาชิก ๒๕๐ คน ประกอบด้วย นายทหาร-นายตำรวจ ๑๐๔ คน อยู่ในคณะรัฐมนตรีของ คสช. ๒๐ คน และที่เหลืออยู่ในโคลน. สนช. จำนวน ๗๑ นาย และสมาชิก สปท. จำนวน ๒๔ คน คสช.จำนวน ๕ คน นอกจากนี้ยังมีอดีตนักการเมืองที่เป็นผู้สมัคร สส. สังกัดพรรคพลังประชารัฐ คือ นายอมร นิลเปรม ผู้สมัคร สส.พรรคพลังประชารัฐ จังหวัดอุบลราชธานี นางจิดดา สงค์ประชา พี่สาวของนายมนเฑียร สงค์ประชา สส.ชัยนาท พรรคพลังประชารัฐ และอดีตนักการเมืองพรรคประชาธิปไตย จำนวน ๖ ที่นั่ง และสว. โดยตำแหน่ง จำนวน ๖ คน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการกองทัพไทย ผู้บัญชาการทหาร ๓ เหล่าทัพ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ผลจากการเลือกตั้งภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นักวิชาการหลายฝ่ายได้วิเคราะห์ไปในหลายแนวทาง โดยเฉพาะบริบทของรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดกติกาอันเกิดจากการตีความในรัฐธรรมนูญถึงการคิดสูตร การคำนวณตัวเลขจำนวน ส.ส.บัญชีรายชื่อ ที่ทำให้ระบบจัดสรรปันส่วนผสมตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส.มาตรา ๑๒๘ ของกกต. ที่เปิดทาง กกต. ใช้สูตรคำนวณให้พรรคเล็ก โดยสรุปจำนวน ๑๐ พรรค ได้มี ส.ส.บัญชีรายชื่อด้วย แม้ว่าคะแนนรวมของพรรคต่างๆเหล่านั้นจะได้ไม่ถึงเกณฑ์ ส.ส.พึงมีต่อ ๑ คน คือ ต่ำกว่า ๗๐,๑๖๕ คะแนนก็ตาม

จากผลของการคิดคะแนนดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถทำให้พรรคการเมืองใดได้เสียงเกิน ๒๕๐ เสียง แม้ว่าพรรคเพื่อ จะชิงการนำโดยการรวมแกลงยืนยัน ๗ พรรค โดยอ้างเป็นฝ่ายประชาธิปไตยก็ตาม เสียงสุทธิขั้นสุดทำย ได้แก่ พรรคเพื่อไทย ๑๓๕ เสียง พรรคอนาคตใหม่ ๘๑ เสียง พรรคเสรีรวมไทย ๑๐ เสียง พรรคเศรษฐกิจใหม่ ๖ เสียง พรรคประชาชาติ ๗ เสียง พรรคเพื่อชาติ ๕ เสียง พรรคพลังปวงชนชาวไทย ๑ เสียง รวม ๒๔๕ เสียง โดย นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ โดนศาลรัฐธรรมนูญให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ คงมีเสียงสนับสนุนที่ใช้ได้ ๒๔๔ เสียง ฝ่ายที่สนับสนุน พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีเสียงสนับสนุนจาก ๑๙ พรรค ๒๕๕ เสียง และเสียงสนับสนุนจาก สว.อีก ๒๕๐ เสียง

จากการวิเคราะห์ ผลจากคะแนนเสียงสนับสนุนทั้ง ๒ ฝ่าย ในสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นคะแนนเสียงที่รวมแต่ฝ่ายได้ไม่เด็ดขาด มีช่วงคะแนนต่างกันเพียง ๕ คะแนน ซึ่งหาก พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา จัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ เพราะมีเสียง สว. ๒๕๐ เสียง สนับสนุนก็จะเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคประชาธิปไตยที่มี นายชวน หลีกภัย ได้รับเลือกเป็น

ประธานสภาผู้แทนราษฎร และเป็นประธานรัฐสภาด้วย ทั้งนี้พรรคประชาธิปัตย์ได้ยื่นเงื่อนไขในการจัดตั้งรัฐบาล คือ จะต้องแก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

นักวิชาการหลายท่านแสดงความเห็นว่า การเมืองไทยในปัจจุบันยังไม่ถึงทางตัน แต่ผมคิดว่า ในทางปฏิบัติการเมืองไทยได้มาถึงทางตันแล้ว นั่นคือไม่มีทางออกที่เป็นไปได้เหลืออยู่ แม้แต่ทางออกที่ต้องอาศัยความรุนแรง^๕

หลังการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับ “ไม่น่ารัก” (หรือในภาษาสันสกฤต) ผลก็คือมีพรรคการเมืองที่สามารถตั้งตัวเลือกของตนเป็นนายกฯได้ แต่ไม่อาจฟอร์มรัฐบาลผสมที่มีเสียงมากพอจะบริหารประเทศไปได้อย่างราบรื่น แม้อาจรวมเสียงได้เกินกึ่งหนึ่งก็ตาม

เสียงที่ปริ่มน้ำในสภา ต้องการแรงสนับสนุนจากประชาชนอย่างแข็งแกร่ง ซึ่งพรรคแกนนำไม่ได้มา อย่างน้อยผลของการเลือกตั้งก็ชี้ให้เห็นว่าประชาชนไม่ต้องการให้ คสช. สืบทอดอำนาจต่อไป ความอ่อนแอเช่นนี้หมายถึง พรรคแกนนำมีอำนาจต่อรองกับพรรคร่วมรัฐบาลไม่สู้จะมากนัก

ชนชั้นนำมองเห็นภัยอันตรายนี้มาตั้งแต่ก่อนเลือกตั้งแล้ว การรณรงค์ต่อต้านด้วยยุทธวิธี “หนักแผ่นดิน” โดยมีสื่อโซเชียลและสื่อตามประเพณีช่วยหนุน ไม่บังเกิดผลอย่างที่ชนชั้นนำหวัง เพราะพรรคที่ไม่สนับสนุนการสืบทอดอำนาจก็ยังได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร (หากการคำนวณ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและสะท้อนการตัดสินใจของประชาชนจริง) มวลชนไทยเปลี่ยนไปแล้ว และที่จริงเปลี่ยนไปตั้งนานแล้ว ชนชั้นนำและบริวารของพวกเขาคิดว่ายังสามารถควบคุมมวลชนที่เปลี่ยนไปแล้วได้อย่างเดิม เพราะอย่างน้อยพวกเขายังสามารถผูกขาดความรุนแรงไว้ได้

แต่ความรุนแรงเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้จำกัด หลัง ๕ ปี ของ คสช. หลังการเลือกตั้งที่สามารถระดมความกระตือรือร้นของคน (อาจจะกว่า) ครึ่งประเทศ เพื่อต่อต้านการยึดอำนาจ หลังชัยชนะของฝ่ายปฏิรูปด้วยกระบวนการประชาธิปไตย และความคาดหวังของผู้คนจำนวนมาก และหลังการรอคอยที่ยาวนานของมหาอำนาจตะวันตกว่า ไทยจะหันกลับสู่หนทางที่พอจะเคารพสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ฯลฯ จะยึดอำนาจซ้ำในช่วงนี้ย่อมเป็นไปได้ จะสร้างมีอบขึ้นป่วนเมืองก็เท่ากับบ่อนทำลายอำนาจของรัฐบาล คสช.เอง ซึ่งอ้างความสงบเป็นเหตุใหญ่ในการเถลิงอำนาจและสืบทอดอำนาจ

นิติ เอียวศรีวงศ์ พูดประหนึ่งว่าชนชั้นนำ (หรือรัฐพันลึกไทย) มีความเป็นเนื้อเดียวกันอย่างเหนียวแน่น แท้จริงแล้วพวกเขาแตกแยกกัน มีผลประโยชน์ทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาวที่ขัดแย้งและยังแบ่งกันได้ไม่ลงตัว เพราะพวกเขาไม่เคารพกติกาที่เป็นภาวีสัย แม้แตกแยกกันมานานแล้ว แต่ยัง

^๕ นิติ เอียวศรีวงศ์. “ทางตัน”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/๒๐๑๙/๐๕/๘๒๔๙๖>, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ร่วมมือกันได้ภายใต้ “อุดมการณ์” บางอย่าง หาก “อุดมการณ์” นั้นอ่อนพลังลงเมื่อไร ความแตกแยกระหว่างกันของรัฐพันลึกก็จะรุนแรงมากขึ้น จนปรากฏให้เห็นประจักษ์โดยทั่วไป

การยึดอำนาจในครั้งนี้จึงไม่ง่าย เหมือนกับที่เคยไม่ง่ายมาแล้วใน พ.ศ.๒๔๙๐, ๒๕๐๐ และ ๒๕๕๗ ซ้ำอาจจะยากกว่าสามครั้งที่กล่าวถึงนี้ด้วย การใช้กำลังทหารยึดอำนาจนั้นทำได้แน่ ไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด หากทว่าจะเปลี่ยนอำนาจที่ได้จากกำลังอาวุธเป็นอาญาสิทธิ์ หรืออำนาจที่ได้รับการยอมรับอย่างไร ไม่ใช่ทำได้ง่ายๆ อีกแล้ว เพราะต้องการฉันทามติในหมู่ชนชั้นนำอย่างกว้างขวางกว่าที่จะทำได้

ปราศจากฉันทามติในหมู่ชนชั้นนำ ความหวาดระแวงของผู้ยึดอำนาจก็ยิ่งสูง เกิดความจำเป็นต้องใช้ความรุนแรงมากกว่าปกติตั้งที่การยึดอำนาจในสามครั้งที่กล่าวถึงเคยจำเป็นต้องใช้มาแล้ว นั่นคือลอบสังหารหรือสังหารผู้ที่เป็นศัตรูทางการเมือง, หรือผู้ที่น่าระแวงว่าจะเป็ศัตรู หรือในที่สุดแม้แต่ผู้ที่มีศักยภาพเป็นศัตรูก็จำเป็นต้องขจัดออกไป หลายคนคงต้องหลบหนีออกต่างประเทศ โดยมีหรือไม่มีคดีติดตัวก็ตาม, หลายคนคงถูกนำไป “เก็บ” ไว้ในที่จ้องจํา ตามกฎหมายหรือนอกกฎหมาย หลายคนถูกใส่ร้ายหนักซึ่งเท่ากับ “ฆ่า” อำนาจของเขา ไม่ว่าจะมากหรือน้อยนิด ให้สูญไปอย่างสิ้นเชิง หรือสูญไปเป็นบางส่วนที่สำคัญ (เช่น อายัตัลลอฮ์ชีนาคาร์ คือการปลด “อำนาจ” ของบุคคลอย่างหนึ่ง)

แม้ด้วยความรุนแรงเพียงนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็ยังคิดว่าสังคมไทยได้เปลี่ยนไปถึงจุดที่การยึดอำนาจไม่ใช่ทางออกอีกแล้ว และเมื่อการเลือกตั้งถูกทำให้ไม่เป็นทางออก จะเหลืออะไรอีก...ต้องแก้รัฐธรรมนูญ

วีรพงษ์ รามางกูร หลังพระราชพิธีเปิดสมัยประชุมรัฐสภา จะมีการเลือกประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรตามประเพณี ประธานสภาผู้แทนผู้แทนราษฎรก็จะมาจากพรรครัฐบาล ส่วนรองประธานทั้ง ๒ คนก็จะมาจากพรรคร่วมรัฐบาล เช่นเดียวกับรองนายกรัฐมนตรีก็จะมาจากพรรคร่วมรัฐบาลและดูแลกระทรวงที่ตนได้รับการจัดสรรให้เป็นรัฐมนตรีว่าการ^๕

ถ้าเป็นตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ “มติชน” ฉบับวันศุกร์ที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ฝ่ายพรรคได้ลงนามให้สัตยาบันแล้ว ๒๔๕ เสียง ฝ่ายที่ประกาศหนุนนายกรัฐมนตรีคนเดิม ๘ พรรคกับอีก ๑ กลุ่ม รวมกันได้เสียงเพียง ๑๕๐ เสียง ยังต้องการเสียงจากประชาธิปัตย์ ๕๒ เสียง และภูมิใจไทย ๕๑ เสียง ซึ่งไม่น่ามีปัญหา ทั้ง ๒ พรรคเข้าร่วมแน่ แต่จะมีเสียงรวมกันเพียง ๒๕๓ เสียง เกินครึ่งมาเพียง ๓ เสียง ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มพรรคเล็กเสียอีก

^๕ วีรพงษ์ รามางกูร. “ไม่น่าไปรอด : โดย วีรพงษ์ รามางกูร”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.matichon.co.th/article/news_๑๕๐๔๓๗๒,๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

การรวมกลุ่มเช่นว่าไม่มีทางที่จะเหนียวแน่นเหมือนฝ่ายค้านทั้งที่อิสระและไม่อิสระ ซึ่งไม่ทราบแปลว่าอะไร อิสระกับไม่อิสระจากใคร การซื้อ “งูเห่า” จึงมีความจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของรัฐบาลทุกครั้งที่มีการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร

การยุบสภาคงจะต้องเกิดขึ้นภายในเวลาอันสั้น คาดกันว่าจะไม่เกินปลายปีนี้ ขณะนี้ฝ่ายประชาธิปไตยต้องการให้มีรัฐบาลเพื่อคณะเผด็จการ คสช.จะได้หมดอำนาจไปพร้อมๆ กับมาตรา ๔๔ แห่งรัฐธรรมนูญ

เสนอแนวทางในการประสานสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และ ยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) ต่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเลย ก็คือเรื่องของ กระบวนการในการมีส่วนร่วม ในการกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ แม้ว่ายุทธศาสตร์ชาติ จะถูกกำหนดออกมาเป็นกฎหมาย มีทั้ง ๖ ด้าน บังคับทั้งฝ่าย การเมือง ทำตาม ไปราชการก็ต้องปฏิบัติตาม มีสภาพบังคับ ด้วย จะเป็นเรื่องของการส่งไปให้ป.ช พิจารณา หรือแม้กระทั่งพบว่า มีกระบวนการในการดำเนินการที่ไม่ชอบ สามารถที่จะลงโทษในทาง กฎหมายได้ หรือถ้าในกรณีที่เป็นนักการเมือง ก็อาจจะถูกถอดถอนได้ด้วยนอกจาก ลงโทษตาม กระบวนการทางกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ จำเป็นขนาดนั้นหรือไม่ที่จะต้องมาใช้กับกระบวนการหรือแผนการ พัฒนา ถ้าเราย้อนกลับไปดู แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีมาทั้ง ๑๒ ฉบับ ไม่เคยมีฉบับ ไหนเลยที่ออกเป็นกฎหมายและไม่เคยมี ฉบับไหนเลย ที่มีสภาพบังคับ ว่าจะต้องให้รัฐบาลชุดนั้นทำ ให้ระบบราชการตรงนี้ ต้องดำเนินการอะไรต่างๆ ซึ่งตรงนี้อาจจะมีข้อวิจารณ์ว่า เป็นเพราะเหตุอย่างนี้ จึงทำให้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่สมบูรณ์แบบหรือไม่ได้ถูกเอามาใช้ปฏิบัติ อย่างจริงจังต่อไปนี้คิดว่า สิ่งสำคัญมันอยู่ที่ว่า หลักคิดในเรื่องของการจัดทำแผน และแผนคือแนวทาง ในการบริหาร แผนคือนโยบายในรูปแบบสาธารณะรูปแบบหนึ่ง ฉะนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร เป็นนโยบายสาธารณะในรูปแบบหนึ่ง ความยืดหยุ่นในการที่จะต้องปรับตัวได้ตามสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น และการที่จะต้องตอบสนองหรือเชื่อมโยงกับพี่น้องประชาชนนั้นก็เป็นที่จำเป็นเช่นเดียวกัน เนื่องจากในอดีตแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติถูกกำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เราเรียกว่า “สภาพัฒน์” ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นบรรดาข้าราชการ ที่เราเรียกเทคโนโลยีเป็นบรรดาผู้เชี่ยวชาญหรือข้าราชการ นักวิชาการ บรรดาเทคโนโลยีเหล่านี้หลังๆ การเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เงื่อนไข กติกาต่างๆส่งผลให้คนหันมาสนใจการเมืองมากขึ้นแล้วก็ประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่กินได้พรรคการเมือง ต่างๆก็นำเสนอนโยบายนั้นออกไปเป็นลำดับแล้วเมื่อพรรคการเมืองนำเสนอ นโยบาย คนเลือกนโยบาย

จากพรรคการเมืองเหล่านี้เมื่อพรรคการเมืองเหล่านี้เข้ามาเป็นรัฐบาล จึงยึดโยงกับนโยบายที่ให้คำมั่นสัญญากับประชาชน มากกว่าการไปยึดโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งเหล่านี้คือ Concept ความคิดหลักของกระบวนการกำหนดนโยบาย สาธารณะการจัดทำแผน ซึ่งตรงนี้สะท้อนภาพเห็นเลยว่า การเชื่อมโยงกับประชาชนนั้นคือหัวใจหลัก มันไม่ใช่เรื่อง การบีบบังคับ แต่ ณ วันนี้ Concept ผิดพลาด แนวความคิดผิดพลาด ไปมองว่าการทำแผนนั้นต้องมีสภาพบังคับจึงทำให้แผนเหล่านี้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ผลเป็นแบบนี้กระบวนการ ในการออกมาเป็นกฎหมาย อย่างเช่นยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น แต่กระบวนการกำหนดในในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ตรงนี้ประเด็นใหญ่ก็คือว่า ไม่ได้มีกระบวนการเชื่อมโยงประชาชนมากมาย ตั้งแต่กระบวนการจัดทำแผน การพิจารณาในชั้นสนช. ไม่ได้เป็นสภาที่ได้มาจากการเลือกตั้ง ในกระบวนการขับเคลื่อน หลังจากนั้น ก็จะเกิดปัญหา เพราะประชาชนเขาก็ยังไม่รู้ยังไม่เข้าใจหรือสัมผัสเลยว่า ยุทธศาสตร์ทั้ง ๖ ด้านมันคืออะไรแล้วมันส่งผลกับชีวิตเขามากน้อยอย่างไร แล้วมันจะดีกับชีวิตของเขาอย่างไร สิ่งที่ได้รับก็เป็นเพียงโฆษณาจากภาครัฐ ว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๖ ด้านมันจะดีอย่างไรดีอย่างไร หรือถ้าไม่มีแผนยุทธศาสตร์ชาติ ประเทศจะเดินไปอย่างไร อันนั้นก็คือการรับฟังข้อมูลด้านเดียวจากรัฐสู่ประชาชน แต่การที่จะทำให้ประชาชนนั้นเป็นตัวตั้งกับการขับเคลื่อนเดินหน้าประเทศนี้คือหัวใจหลัก จะว่าแม่จะเปลี่ยนรัฐบาลก็ชุด แม่จะมีศาลรัฐบาลหมุนเวียนเปลี่ยนหน้าใหม่อะไรก็ตาม แต่ถ้าผู้ที่หัวใจหลักในการขับเคลื่อนคือพี่น้องประชาชน ไม่ได้เข้าใจและไม่ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนด้วย สุดท้ายแผนนี้ก็จะกลายเป็นการควบคุมกำกับ มากกว่าขับเคลื่อน ประเทศไทยเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ ๒๐ ฉบับ มีกฎหมายอยู่ฉบับหนึ่ง ที่ไม่เคยเปลี่ยน นั่นคือ พระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งกำหนดลักษณะโครงสร้างรัฐ ของประเทศไทย ให้เป็นลักษณะรัฐรวมศูนย์ ก็เคยมี ส่วนกลางส่วนภูมิภาคและก็ส่วนท้องถิ่น และเมื่อลักษณะโครงสร้างรัฐไทย เป็นรัฐรวมศูนย์อำนาจ ในลักษณะแบบนี้ ก็เลยทำให้การแก้ไขปัญหาต่างๆโดยการใช้อำนาจรัฐไม่สามารถที่จะทำได้เช่นการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน อยู่ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้อ้างว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง การแก้ปัญหานักการเมือง ที่ต้องการนักการเมืองที่มีคุณภาพ ต้องการประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ มันจึงเกิดไม่ได้เพราะว่าตัวโครงสร้างของรัฐมันไม่ได้แก้ไข ดังนั้นกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติก็จะคล้ายๆ ฉบับนี้ นั่นคืออนาคตจะมีการ รัฐธรรมนูญอย่างไรก็ตาม แต่สุดท้ายรัฐธรรมนูญ ที่แท้จริงคือกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติซึ่งจะดำรงคงอยู่อีก ๒๐ ปี การแก้ไขกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติมันทำได้

แต่กระบวนการของรัฐสภา ในสภาวะที่มาจากจากการเลือกตั้งมันไม่ง่ายเหมือนกับสนช เพราะต้องมีการเสนอแก้ไขกฎหมาย ฉบับนี้โดยการออกเป็นพระราชบัญญัติ พอออกเป็นพระราชบัญญัติ ขั้นตอนการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นวาระที่ ๑ ๒ ๓ ใช้เวลายาวนาน เมื่อผ่านวาระ ๑ ๒ ๓ ในสภาผู้แทนราษฎรแล้วยังต้องไปต่อในส่วนของวุฒิสภาและซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ การกำหนดเอาไว้ว่าสมาชิกวุฒิสภาในวาระแรก ให้มาจากการสรรหาแต่งตั้งของคสช. ๒๕๐ คน ดังนั้นในขั้นตอน

ของวุฒิสภา ก็คงจะแก้ได้ยากอีก เพราะสว.จะมาจากการแต่งตั้งก็ใช่ ผสมกับสปท.. ผสมกับสปช. และบุคคลแคว้นรัฐบาลในส่วนวุฒิสภาประกอบกันเป็นสวที่มาจากสรรหาชุดแรก แต่ว่าการจะแก้ไขกฎหมายมันก็จะถูกกำกับ หรือถูกสะดุดลงทั้งที่วุฒิสภา เพราะฉะนั้น ๒๐ ปีหลังจากนี้เชื่อว่ากฎหมายยุทธศาสตร์ คือ กลยุทธ์รัฐธรรมนูญที่แท้จริงของสังคมไทย

การแก้ไขรัฐธรรมนูญและยุทธศาสตร์ สว.จะมีเหตุเหตุอย่าง อื่นหลายประการในกระบวนการของการแก้ไขรัฐธรรมนูญในกระบวนการของการแก้ไขกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติซึ่งก็ทำให้กระบวนการเหล่านี้มันเกิดขึ้นได้ยาก เว้นเสียแต่ที่เกิดวิกฤตทางการเมือง จนกว่าจะทำให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันที่จะเดินหน้าต่อไปแม้ว่าอาจจะไม่ได้นิยมชมชอบในแนวทางนี้ซึ่งก็มีเหตุการณ์ พฤษภาคม ในพ. ศ. ๒๕๓๕ เวลานั้นดังเหตุการณ์ ปี ๓๕ ไม่ว่าจะป็นส.ส. รัฐบาลสส.ไปค้ำหรือสว. ซึ่งในยุคนั้นก็มาจากการสรรหาแต่งตั้งเหมือนกัน ต่างพร้อมใจกันที่จะแก้ไข รัฐธรรมนูญในบทบัญญัติว่าด้วยนายก กับประธานสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นประธานรัฐสภา ตรงนั้นก็เกิดขึ้นเพราะเป็นวิกฤตทางการเมือง แต่ถ้าครั้งนี้ไม่ได้เกิดวิกฤตทางการเมือง เชื่อว่าสว. เขาก็มีการสร้างนวัตกรรมอะไรต่างๆขึ้นมาเพื่อรองรับความชอบธรรมในการที่จะไม่ผ่านในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติแม้จะมีมติจากประชาชนอย่างกว้างขวาง ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งก็ตาม

พรรคการเมืองหลายพรรคเขาก็มองว่าไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญปี ๖๐ ไม่ว่าจะป็นกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติล้วนแต่เป็นมรดกของคสช. ดังนั้นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติอย่างแน่นอนเบื้องต้นเพราะว่ากระบวนการของการร่างรัฐธรรมนูญก็ตามโครงการร่างกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติ ไปจนถึงการประกาศใช้ ไม่เห็นประชาชนที่ออกมาอย่างมีกว้างขวาง ซึ่งอาจจะมีพิธีกรรมบางส่วนที่รับรองความชอบธรรมเช่นการลงประชามติรับรัฐธรรมนูญแต่การลงประชามติรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวก็ได้รับเสียงวิจารณ์อย่างมากว่าทำภายใต้กระบอกปืน

ถึงไม่มีการเสนอแก้ไขกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติหรือรัฐธรรมนูญก็ตาม โอกาสที่จะเกิดวิกฤตทางการเมืองมีความเป็นไปได้ความเป็นไปได้ตรงนี้มีปัจจัยที่เกื้อหนุนอยู่ไม่น้อยอย่างเช่นวันนี้แม้การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในวันที่ ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๒ จะเกิดขึ้นแล้ว แต่ผลของการเลือกตั้งขณะไม่ได้เด็ดขาด มีการคิดเลขจำนวน สส.ที่อัดกับความรู้สึกของประชาชน การทำงานของกต.และสวล. เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนอย่างกว้างขวาง พรรคการเมืองที่ตั้งมาอยู่แล้วเดิม หรือที่เรียกว่า พรรคเก่ากับพรรคการเมืองใหม่ก็เลยทำให้ผลการเลือกตั้งมันออกมาแล้วเขารู้สึกว่าแล้วนี่มันคือการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์หรือ ยุติธรรม ที่เรียกว่า “Free and Fair election” จะถูกหยิบยกจาก ประเด็นตรงนี้ให้กลายเป็นประเด็นแห่งความขัดแย้งทางการเมืองที่วนกลับมารอบใหม่ดังนั้นความขัดแย้งทางการเมืองจากวิกฤตรัฐธรรมนูญซึ่งแสดงผลออกมาจากการเลือกตั้งและกระทบวนกลับมา

การเลือกตั้ง ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการในการเลือกตั้งครั้งนี้ประชาชนต้องการที่จะเลือกทิศทาง กระบวนการแบบไหนให้กับประเทศ ต้องการที่จะเลือกการวาง

แนวทางยุทธศาสตร์หรือเลือกทิศทางอนาคตการเดินทางประเทศอย่างไร ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งครั้งที่พิเศษพอสมควร ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การเลือกรัฐบาล หรือว่าเลือกพรรคการเมือง ที่นิยมชมชอบ แต่เป็นการเลือกอุดมการณ์ที่อยู่บนเส้นขนานกัน ๒ ส่วนในเอง ปრაภฏการณ์ในปัจจุบันเริ่มจะมีภาพชัดขึ้นเรื่อยๆว่าพรรคการเมืองไหนจะเสนอนโยบายแบบไหน หลายพรรคก็เสนอเรื่องนโยบายแก้รัฐธรรมนูญแก้ยุทธศาสตร์ชาติเสนอว่าไม่เอานายกที่มาจากคนนอกหรือว่าเสนอว่า ต้องการเดินสวนทางกับคสช. แต่หลายพรรคสนับสนุนพลเอกประยุทธ์ สนับสนุนแนวทางแบบไทยๆ สนับสนุนเรื่องของการอนุรักษ์ประเพณีความนิยมวัฒนธรรมความคิดความเชื่อแบบไทยซึ่งสิ่งเหล่านี้มันก็จะปรากฏให้เห็นภาพชัดขึ้นแล้วจากผลการเลือกตั้ง ๒๔ มี.ค.๖๒ ก็คงเป็นผลจากกติกาใหม่ ไม่คิดเปลี่ยนไปในหลายส่วนที่รัฐธรรมนูญที่กำหนดเอาไว้ว่าให้บรรดาพรรคการเมืองเสนอชื่อที่ นายกรัฐมนตรี ๓ คน ตรงนี้ก็จะทำให้เห็นทิศทางชัดขึ้นว่าพรรคไหนสนับสนุนใคร พรรคไหนมีอุดมการณ์ความคิดแบบไหน แล้วก็สถานการณ์ทางการเมืองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีให้บรรดากลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองต่างๆต้องแสดงท่าทีของตัวเองให้มากขึ้น

ที่ผ่านมามันมีปัญหา ก็เพราะว่า คู่กรณีทั้งสองฝ่าย เรายังหาตัวไม่เจอหรืออะไรก็ตามมันก็เลยทำให้เกิดวิกฤตขึ้นมา การพิจารณาปรับแก้ไขเนื้อหา ร่างรัฐธรรมนูญ มีความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง ผ่านหมวดของอัยการ และการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างมาก ว่ามีกลไกซับซ้อน มีข้อจำกัดค่อนข้างมาก ทำให้แก้ไขยาก ซึ่ง กรธ. จะนำข้อเสนอแนะทั้งหมดมาพิจารณายืนยันรับฟังทุกเสียง แต่จะมีการปรับแก้ไยนั้น ยังไม่สามารถตอบได้ต้องรอดูมติของสมาชิกอีกครั้ง^๖

ดวงชะตาเมืองที่ได้มีการฝังหลักเมืองในวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๕ เต็มไปด้วยบรรยากาศของอิทธิและอาถรรพณ์หลายประการ เฉพาะอย่างยิ่งที่คนโบราณเชื่อกันก็คือ ทั้ง ๔ มุมเมืองนั้น ถูกฝังอาถรรพณ์สรรพเวทย์มหายนต์ไว้ทั้งสี่ทิศเพื่อป้องกันศัตรูและเสนียดจัญไร อันตราย และคนชั่วที่จะเข้ามาก่อวุ่นให้เกิดเป็นภัยต่อบ้านเมือง ไม่ว่าจะมียุทธวิธีปาฏิหาริย์ประการใด เพราะฉะนั้นต่อให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ คนชั่วที่มีชีวิตอยู่ด้วยความทุจริตคิดมิชอบต่อบ้านเมืองอย่างไรอย่างหนึ่ง แม้แต่การคอร์รัปชันกินบ้านกินเมืองกันอย่างอึกทึกรึกรึโครมทุกวันนั้นก็ไม่มีวันหมดไป^๗

^๖ ดร. อมร วาณิชวิวัฒน์, อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “การแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ”. ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒.

^๗ พลโทณรงค์ฤทธิ์ หอมอ่อน, ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. “ประวัติดวงเมือง”. ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒.

สรุป

การเลือกตั้งครั้งล่าสุด ๒๔ มีนาคม ที่ผ่านมามีข้อสงสัยว่าทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ทำให้หลายฝ่ายแปลกใจอยู่ไม่น้อย หลายเรื่อง หลายเหตุการณ์กลายเป็นสิ่งที่คาดไม่ถึงเพราะ

๑.ปรากฏการณ์ของพรรคเก่าในพื้นที่ต่างๆ ที่เคยเป็นที่ยึดอย่างเหนียวแน่นมาโดยตลอดเวลา กลับถูกแย่งพื้นที่ไป เช่น พรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ชลบุรี โคราช หรือพื้นที่ภาคใต้บางส่วน จะเห็นว่าแชมป์ก็ถูกล้ม

๒.ปรากฏการณ์พรรคอนาคตใหม่ ซึ่งเรื่องนี้ก็ไม่ซ็อกเท่าไร เพราะคาดการณ์ไว้อยู่แล้วว่าเป็นจะต้องเกิดขึ้นแน่นอนในประเทศไทย เพราะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก พรรคเก่าถูกแย่งพื้นที่ เพราะคนเลือกตั้งต้องการการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเสียงสูงเป็นพิเศษ จากตอนแรกคาดว่าน่าจะได้ ประมาณ ๓๐-๔๐ เสียง แต่ขึ้นมาได้กว่า ๘๐ เสียง ซึ่งก็ซ็อกว่าสูงกว่าที่เคยคาดไว้ ซึ่งคะแนนสูงแบบนี้ อธิบายเหตุผลได้คือทั่วโลกมีความเหมือนกันคือเบื่อพรรคเก่า เพราะพรรคเก่าๆ ที่บริหารกัน ส่วนใหญ่ก็จะเจอปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้คนต้องการอะไรใหม่ๆ

กรณีมีคอนอยู่กลุ่มหนึ่ง กลุ่มนี้เป็นลูกค้าประจำของเพื่อไทย และลูกค้าประจำฝั่งตรงข้ามเพื่อไทย แต่มีอีกกลุ่มคือกลุ่มที่ไม่อยากอยู่กับทั้งฝั่งเพื่อไทย และฝั่งตรงข้ามเพื่อไทย ทำให้คนกลุ่มนี้เลือกสิ่งใหม่ นั่นคือพรรคอนาคตใหม่ ๓.ปรากฏการณ์ครั้งนี้ คนรุ่นใหม่ที่เพิ่งมีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก หรือ New Voter มีประมาณ ๗ ล้านคน เท่ากับ ๑๔ เปอร์เซ็นต์ คนกลุ่มนี้คือกลุ่มที่ไม่มีประวัติศาสตร์อยู่ในใจ ทำให้คนกลุ่มนี้ตัดสินใจเลือกพรรคใหม่ กรณีพรรคประชาธิปัตย์ มีคะแนนเสียงลดลงนั้น ไม่ใช่แค่เพราะคนเลือกพรรคใหม่ แต่มาจากเรื่องของการมีคู่แข่ง ที่มีลูกค้ากลุ่มเดียวกัน คือต้องเลือกระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคพลังประชารัฐ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ถูกแย่งพื้นที่ไป อีกทั้งการแข่งขันครั้งนี้ถือเป็นการดวลที่รุนแรงมาก กลุ่มที่เลือกพรรคพลังประชารัฐ และพรรคประชาธิปัตย์ ก็ต้องการพรรคที่เขาคิดว่ามีพลัง ในการต่อสู้กับพรรคเพื่อไทย

อย่างไรก็ตามประเด็นที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรค ระบุว่าไม่ยอมรับพล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และไม่สนับสนุนเผด็จการนั้น โดยส่วนตัวนายอภิสิทธิ์ได้ลาออก เพื่อแสดงความเป็นนักการเมืองที่ดี มีหลักการ ไม่ต้องการที่จะเป็นปลาไหล แต่ในแง่ของการเมือง โดยเฉพาะในวัฒนธรรมไทยนั้น คนจะมองอีกด้านหนึ่ง ทำให้บางคนเกิดความไม่พอใจนายอภิสิทธิ์ ซึ่งในตอนแรกตั้งใจจะเลือกนายอภิสิทธิ์ หรือเลือกพรรคประชาธิปัตย์ เพราะคิดว่าเป็นกลุ่มเดียวกับพรรคพลังประชารัฐ แต่เมื่อไม่พอใจในอภิสิทธิ์ คนกลุ่มนี้ก็หันมาเลือกพรรคพลังประชารัฐ ทำให้คะแนนเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ลดลงไป

หากถามว่าพรรคประชาธิปัตย์จะฟื้นตัวขึ้นมาหรือไม่ นั่น พรรคประชาธิปัตย์จะต้องปฏิวัติระบบความคิด ดังนี้ ๑. นโยบาย ๒. โครงสร้างของพรรค เพราะพรรคยังประกอบด้วยคนเก่าๆ ซึ่งจะต้องมีคนรุ่นใหม่เข้าไปอีกจำนวนมาก และ ๓. การบริหารการจัดการ จะเห็นว่าส่วนหนึ่งในพื้นที่ภาคใต้คนอาจมองว่าภาคใต้อย่างไรก็เลือกพรรคประชาธิปัตย์ แต่ความจริงแล้วพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้มีการใกล้ชิดประชาชน ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

และ ๔. จะต้องมีการพัฒนาภาพลักษณ์ของพรรค อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพรรคประชาธิปัตย์ รวมกำลังได้รับผลกระทบในเรื่องโครงสร้างประชากรไทย ผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งที่เป็นหนุ่มๆ สาวๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในลักษณะของพรรคเก่าแนวคิดเก่าๆ ไม่ได้ตอบสนองต่อคนกลุ่มนี้ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ต้องปรับตัว ในเรื่องนโยบาย หรือบุคลากร เพื่อเข้าสู่เป้าหมายของกลุ่มคนอายุ ๑๘ ถึง ๓๐ ปี หลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ มี.ค. ที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าพรรคเพื่อไทยยังคงได้คะแนนที่ค่อนข้างสูง มองว่าดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายฯ กับการเมืองไทยยังตัดกันไม่ขาดยังเสียของอยู่

ดร.ทักษิณ กับพรรคเพื่อไทยยังตัดกันไม่ขาด เพราะ ๑.ในแง่การเมือง หัวใจสำคัญคือภาพลักษณ์ นายทักษิณ ได้ประโยชน์จากภาพลักษณ์ คือเขาได้ดำเนินมาตรการที่ตรงกับรากหญ้า เช่น นโยบาย ๓๐ บาทรักษาทุกคน สินค้าโอท็อป เป็นต้น ดังนั้นในแง่การเมืองความผูกพันดังกล่าว มันฝังอยู่ในใจของคน ทำให้คะแนนเสียงของพรรคเพื่อไทย ได้ประโยชน์จากตรงนี้

๒.พรรคเพื่อไทยทำการบ้านในเรื่องของชาวบ้านค่อนข้างดี จะเห็นว่าแม้เวลาผ่านไป แต่ความผูกพันเหล่านี้ยังคงอยู่ ที่สำคัญประเทศไทยยังมีระบบวัฒนธรรมอุปถัมภ์ ความใกล้ชิดต่างๆ ก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้พรรคเพื่อไทยยังรักษาพื้นที่ได้ อย่างไรก็ตามในอนาคตพรรคเพื่อไทยก็ต้องมีการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดีผลของการเลือกตั้งสุดท้าย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี ในกรณีนี้ต้องมองว่าทหารเองก็ยังเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมาก ซึ่งก็จะมีประเด็นปัญหา คือ ๑. รัฐบาลที่ขึ้นมา สามารถคุมสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้เรายังไม่ทราบ แต่อย่างน้อยที่สุดใครก็ตามที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทางด้านทหาร เพราะในอดีตที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ชัดว่าตอนที่เกิดวิกฤต คุณไม่สามารถควบคุมตำรวจหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ คิดว่ารัฐบาลที่จะจัดตั้งขึ้นมา ความมั่นคงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง แล้วต้องได้รับความร่วมมือจากสถาบันที่มีอำนาจทางด้านความมั่นคงด้วย

หากได้รัฐบาลใหม่ที่ไม่ใช่พรรคพลังประชารัฐ โดยพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกขึ้นมาก็ต้องดูว่าจะบริหารประเทศอย่างไร เพราะการที่ได้ขึ้นมานั้น จะอยู่ได้นานหรือไม่าน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าจะบริหารประเทศและสร้างความชอบธรรมทางเศรษฐกิจได้มากน้อยเพียงใด หากสามารถสร้างความชอบธรรมทางเศรษฐกิจออกมาได้ ก็จะทำให้ความเชื่อมั่นตัวรัฐบาลสูงขึ้นไปด้วย แต่ต้องยอมรับว่าไม่ใช่เรื่องง่ายนัก

อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังมีลักษณะในการแยกขั้วอยู่ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ ซึ่งการแยกขั้วนี้มันไม่ได้ลดลงเลย ดูได้จากการหาเสียงกันในทีวีแทบจะทะเลาะกัน ดังนั้นในกรณีนี้แม้จะได้รัฐบาลแล้ว คิดว่าการแยกขั้วนี้จะปรากฏออกมาในลักษณะมีกิจกรรมนอกสภา คือมีการต่อต้าน มีการแสดงความไม่เห็นด้วย และจะมีการขยายตัวกันในอนาคต เนื่องจากการแยกขั้วบวกกับแรงกดดันที่เกิดจากความแตกต่าง รวมถึงทุกวันนี้โซเชียลมีเดีย สร้างแรงกดดัน และมีผลกระทบต่อเรื่องการเมืองมากขึ้นทุกที อีกทั้งไม่มีมาตรา ๔๔ ป้องกัน คิดว่าการเมืองไทยหลังจากนี้จะมีกิจกรรมที่เรียกว่านอกสภามากขึ้น

ขณะนี้บางพรรคพยายามเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต ซึ่งในปัจจุบัน และอนาคตเขาจะรู้เลยว่าวันนี้โลกเปลี่ยน เครื่องมือในการหาเสียง หรือเครื่องมือในการบริหารประเทศ มันไม่เหมือนเดิมแล้ว สิ่งที่ได้ชัดคือใครจะเชื่อว่าอยู่ดีๆ จะมีพรรคของชายหนุ่มคนหนึ่งตั้งขึ้นมาแล้วมีคะแนนเสียงไม่น้อยเลย ถึง ๘๐ กว่าเสียง เพราะฉะนั้นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง มันทำให้เรื่องนี้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อะไรใหม่ๆ

ถ้าเราดูการเมืองไทย โครงสร้างทางการเมืองของไทย โครงสร้างของนักการเมือง แม้จะเปลี่ยนอย่างไรก็ตามไม่สามารถที่จะเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศได้ เพราะโครงสร้างของประเทศยังประกอบด้วยคนเก่าๆ ที่ยังมีผลประโยชน์ปลูกฝังอยู่ เพราะฉะนั้นคุณเดินข้ามผลประโยชน์ไม่ได้ ต่อให้เรียนรู้ขนาดไหน เปลี่ยนขนาดไหน แต่โครงสร้างของประเทศไทยผมเชื่อว่ามันไม่เปลี่ยนการเลือกตั้งใน ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นเพียงก้าวหนึ่ง ที่ยังมีหนทางอีกยาวไกลข้างหน้า เราต้องระมัดระวังและมีสติ นี้ไม่ใช่การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่แท้จริง มันคือการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยภายใต้การดูแลของทหาร เป็นการสรุปของ รศ.ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๕

รูปแบบการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition Concept)

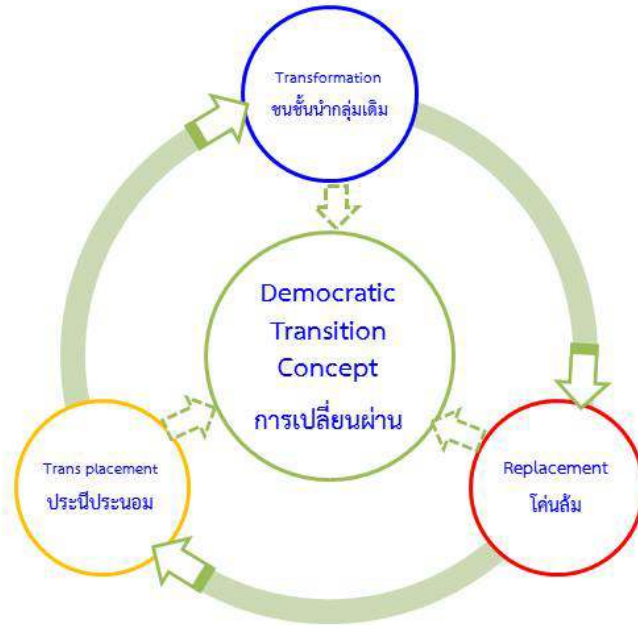
ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี (๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a sustainable democracy Under the context of the Constitution BE 2560 And the national strategy for 20 years (2018-2037)) ได้ “DETC Model” ดังนี้

---

^๕ รศ.ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์. “รศ.ดร.สมชาย ภคภาสวิวัฒน์ มองการเมืองหลังเลือกตั้ง ๒๔ มีนาคม ๖๒ เปิด “ปรากฏการณ์ซ็อก” กระเพื่อมทุกขั้ว!”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://siamrath.co.th/n/๗๒๐๗๔,๓๑ มี.ค.๒๕๖๒>.

ภาพที่ ๔-๑ DETC Model

ที่มา : ผู้วิจัย

ความหมายของ “DETC Model (Democratic Transition Concept)” โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Democratic Transition Concept) หมายถึง การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเป็นขั้นตอนแรกเริ่มของการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) ดังนั้น การทำให้เป็นประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องผ่านพ้นขั้นตอนนี้ก่อน ความสำคัญที่มากของขั้นตอนนี้ นำมาสู่ความพยายามของนักวิชาการทั้งที่นำเสนอให้เห็นขั้นตอนหรือกระบวนการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลว ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่าน และตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นต้น

๑. Transformation หรือการเปลี่ยนผ่านโดยชนชั้นนำกลุ่มเดิม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบอบการปกครองที่กลุ่มชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจได้แสดงบทบาทนำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า “การปฏิรูปจากข้างบน” แรงกดดันจาก

ต่างประเทศที่ต้องการระบอบที่เป็นเสรีเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย ส่งผลให้ชนชั้นนำบางส่วนต้องทำสัญญาหรือทำความเข้าใจกับชนชั้นนำฝ่ายตรงข้ามเพื่อสร้างการทำงานของระบอบประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy Regime) ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างช้าๆ

๒. Replacement หรือระบอบเดิมล่มสลายหรือถูกโค่นล้ม หมายถึง การเกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายต่อต้านระบอบเก่ามีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและยกเลิกระบอบการปกครองแบบเก่า ส่งผลให้ชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจในระบอบเก่าหมดอำนาจลง เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับการแข่งขันทางอำนาจในหมู่ชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ และสถานะสุญญากาศทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนพยายามที่จะดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีอำนาจทางการเมืองด้วยเช่นกัน

๓. Trans placement หรือการประนีประนอมของกลุ่มชนชั้นนำเก่าและใหม่ หมายถึง ลักษณะที่กลุ่มชนชั้นนำในระบอบการปกครองแบบเก่าและฝ่ายต่อต้านซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่เติบโตขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เส้นทางการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองที่มีสาเหตุมาจากปัญหาการจัดตุลาอำนาจทางการเมืองของ ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายที่ต่อต้านระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำในระบอบเก่าและฝ่ายที่สนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทำวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ๒๐ปี(๒๕๖๑-๒๕๘๐) (Transition to a sustainable democracy Under the context of the Constitution BE 2560 And the national strategy for 20 years (2018-2038))

ความประสงค์ที่ต้องการเปลี่ยนผ่านสู่ตามเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนภายใต้บริบทของ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี หลังจากเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคมปี ๒๕๓๕ ที่นำมาสู่ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองปี ๒๕๔๐ และภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ต้องประสบกับปัญหา “การเปลี่ยนผ่านที่ไม่ยั่งยืน” และออกจากกระบวนการนี้เนื่องมาจากการ รัฐประหาร ๒๒ พ.ค. ๒๕๕๗ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถสร้างประชาธิปไตยได้สำเร็จ ในบทสุดท้าย นี้เป็นการสรุปและอภิปรายผลการศึกษา โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน คือ ๑. ลักษณะของ เส้นทางเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ๒. กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ๓. การออกจาก กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และ ๔. อภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

สรุป

๑. ลักษณะของเส้นทางเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

เส้นทางเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ๒ ครั้งสำคัญของไทย ในห้วงเวลา ๒๕๔๙-๒๕๖๒ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๑.๑ การเปลี่ยนผ่านจาก “ข้างบน” หรือบทบาทของชนชั้นนำนำการเปลี่ยนผ่าน ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่ร่างขึ้นจากอิทธิพลของกองทัพ หรือ คณะรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ และการเปลี่ยนผ่านหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แม้สองครั้งนี้เป็นเปลี่ยนผ่านจากข้างบนเหมือนกัน การเปลี่ยนผ่านปี ๒๕๕๐ ขับเคลื่อนโดยคณะ รัฐประหารปี ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบเผด็จการทหารมาสู่ระบอบประชาธิปไตย และ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่ใช้เป็นกติกาทางการเมืองในการเปลี่ยนผ่านในครั้งนี้ร่างขึ้นโดยตัวแทนที่มา จากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ และได้้นำการออกเสียงลงประชามติมาใช้เพื่อสร้าง

ความชอบธรรมให้แก่ร่างรัฐธรรมนูญ โดยกลุ่มชนชั้นนำกล่าวว่า เป็นการเปลี่ยนผ่านที่เสียของ เพราะกลุ่มหรือพรรคการเมืองที่อยู่ภายใต้บริบทของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร ยังคงกลับมาในการเลือกตั้งได้อีก และมีนายกรัฐมนตรีมาได้ถึงอีก ๓ คน คือ นายสมักร สุนทรเวช นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร การเปลี่ยนภายในช่วงการเลือกตั้ง ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านอยู่ใต้อาณัติของชนชั้นนำและรัฐพันลึกที่จะต้องไม่เสียของซ้ำซากอีกอย่างเด็ดขาด และผลของการเปลี่ยนผ่านจากข้างต้นในขณะนี้ อาจเป็นชนวนสำคัญที่จะก่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนขึ้นได้ในอนาคต ภายใต้บริบทของกติกาจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และเงื่อนไขยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี โดยที่ปรับเปลี่ยนแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ให้สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยสากลอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และมียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่มีการรองรับและขับเคลื่อนไปพร้อมๆกันของประชาชนและชนชั้นนำ ถ้าหากรัฐพันลึกมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอย่างเสรีและยุติธรรม

๑.๒ การเปลี่ยนผ่านโดย “มวลชน” หรือบทบาทของพลังมวลชนขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่าน ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านอันเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งนำมาสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ความแตกต่างอย่างสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสองครั้งนี้ คือ การเปลี่ยนผ่านอันเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ เกิดขึ้นจากการต่อต้านการสืบต่ออำนาจของผู้นำกองทัพ โดยพลังมวลชนที่ขับเคลื่อนกระบวนการนี้ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางผลจากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้กองทัพถอยห่างออกจากการเมืองและนำมาสู่การถ่ายโอนอำนาจจากผู้นำทัพมาสู่รัฐบาลพลเรือน แต่ยังคงอาศัยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ ที่ร่างขึ้นโดยคณะรัฐประหารปี ๒๕๓๔ กระทั่งนำมาสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และเป็นที่มาของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” หรือ “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง” และการเปลี่ยนผ่านโดย กปปส.และนปช. จนเกิดการรัฐประหารอันทำให้ในปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗ จนทำให้เกิดรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

ตารางที่ ๕-๑ ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทย

เส้นทางการเปลี่ยนผ่าน	สรุปสาระสำคัญ
หลังเหตุการณ์พฤษภาคม ๒๕๓๕	<ul style="list-style-type: none"> - ขับเคลื่อนโดยพลังมวลชน โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง จากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ - เป้าหมายเพื่อต่อต้านการสืบต่ออำนาจของผู้นำกองทัพ - อาศัยการชุมนุมประท้วงเพื่อกดดันรัฐบาล - ผลผลิตสำคัญคือทำให้กองทัพถอยห่างจากการเมืองและถ่ายโอนอำนาจมาสู่รัฐบาลพลเรือน และเกิดกระแสเรียกร้องของสังคมที่ต้องการให้กติกาทง

	การเมืองเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและให้มีการปฏิรูปการเมืองที่นำมาซึ่งการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ หรือรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “ฉบับประชาชน” หรือ “ฉบับปฏิรูปการเมือง”
หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นการเปลี่ยนผ่านจากความยินยอมของกองทัพหรือคณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ผ่านกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ - คณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ได้แต่งตั้งคณะบุคคลเพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และได้นำการออกเสียงลงประชามติมาใช้ในกระบวนการรับร่างรัฐธรรมนูญ - ผลผลิตสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อเปิดทางสู่การมีรัฐบาลพลเรือน

ตารางที่ ๕-๑ ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทย

เส้นทางการเปลี่ยนผ่าน	สรุปสาระสำคัญ
เส้นทางการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นการเปลี่ยนผ่านจากความยินยอมของกองทัพหรือคณะรัฐประหาร ปี ๒๕๕๗ โดยผ่านกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ - คณะรัฐประหาร คสช. แต่งตั้งคณะบุคคลเพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญ และได้นำการออกเสียงลงประชามติมาใช้ในกระบวนการรับร่างรัฐธรรมนูญ - ผลผลิตสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ และการเลือกตั้งเพื่อเปิดทางสู่การมีรัฐบาลพลเรือน - มีบทเฉพาะกาลที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ต่อการขึ้นำของชนชั้นสูงและรัฐพันลึก คือ การที่คสช. เป็นผู้คัดเลือก สว. ๒๕๐ คน ตามกระบวนการที่ คสช. กำหนด และให้มีศักดิ์และสิทธิ์ในการร่วมออกเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับ ส.ส.ในรัฐสภา

ที่มา : ผู้วิจัย

๒. กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย

ในหัวข้อนี้ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๒ ส่วนคือ ๑. รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ และ ๒. การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล

๒.๑ รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ

การศึกษารัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ทราบถึงเจตนารมณ์ที่ต้องการทำให้เป็นประชาธิปไตยของผู้ออกแบบ โดยพิจารณาใน ๒ ประเด็น คือ ๑) ที่มาของรัฐธรรมนูญนำมาสู่การเห็นพ้องต้องกันของตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ หรือไม่ และ ๒) การออกแบบสถาบันทางการเมืองรองรับระบอบประชาธิปไตย โดยคำนึงถึงหลักการ เชื่อมโยงกับประชาชนหรือไม่ ผลการศึกษานี้พบว่า การร่างรัฐธรรมนูญของไทยถูกครอบงำโดยชนชั้นนำ และมักจะขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและไม่สามารถสร้างความเห็นพ้องต้องกันให้เกิดขึ้นได้ ระหว่างชนชั้นนำฝ่ายอนุรักษ์นิยมและชนชั้นนำที่มาจากทางเลือกตั้ง ความขัดแย้งภายในหมู่ชนชั้นนำ ที่นำมาสู่การรัฐประหารมักจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ขณะที่การ ประนีประนอมในกลุ่มชนชั้นนำด้วยกันเองส่งผลให้การออกแบบสถาบันทางการเมืองบางส่วน เช่น วุฒิสภาและองค์กรอิสระขาดการเชื่อมโยงกับประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญของไทยจึงกลายเป็นเพียง เครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มชนชั้นนำที่เข้าสู่อำนาจทางการเมืองและเป็นเครื่อง สะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นนำมากกว่าจะรับรองการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ที่เรียกว่า “ฉบับประชาชน” หรือ “ฉบับปฏิรูป การเมือง” ซึ่งประกาศใช้ในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙ แม้จะได้ เปิดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยกร่าง รวมถึงการให้สมาชิกรัฐธรรมนูญจำนวน ๘๙ คน ซึ่งมาจากสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้สมัครรับ เลือกตั้งในแต่ละจังหวัดๆ ละหนึ่งคน รวม ๗๖ คน และสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ มีประสบการณ์ จำนวน ๒๓ คน แต่รัฐสภาที่ทำหน้าที่ในการผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบไปด้วยสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้ง และมองกันว่าไม่ได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายการเมือง และ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่ประกาศใช้ในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗ แม้จะได้นำวิธีการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐธรรมนูญฉบับ นี้ แต่การยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้กระทำโดยตัวแทนที่มาจากทางเลือกตั้งของประชาชน อีกทั้ง เป็นกระบวนการยกร่างที่เกิดขึ้นภายใต้สภาวะแวดล้อมทางการเมืองที่มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพทาง การเมืองของประชาชน เช่นเดียวกับกรณีของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบัน (๒๕๖๐) ซึ่งมีที่มาคล้ายกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ โดยมาจากการยกร่างโดยคณะบุคคลที่มาจาก การแต่งตั้งของคณะรัฐประหารปี ๒๕๕๗ และได้้นำวิธีการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญมาใช้เพื่อสร้าง ความชอบธรรมให้กับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เช่นเดียวกัน และยังมีบทเฉพาะกาลที่ทำให้การเข้าเปลี่ยน

ผ่านสู่ประชาธิปไตยบิตเปี้ยว ไม่เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน โดยเฉพาะกรณี สว. ๒๕๐ คนที่ แต่งตั้งโดย คสช. ที่มีสิทธิร่วมลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีใน ๕ ปีแรก

๒.๑.๒ การออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยแต่ละฉบับ แม้จะมีความแตกต่างในสาระสำคัญเกี่ยวกับการออกแบบสถาบันทางการเมืองบางประการ แต่แสดงให้เห็นถึงปัญหาการออกแบบสถาบันทางการเมืองที่ขาดการคำนึงถึงหลักการเชื่อมโยงกับประชาชนที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากการคงไว้ซึ่งสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งไว้บางส่วน การออกแบบสถาบันทางการเมืองในลักษณะเช่นนี้สะท้อนการประนีประนอมของชนชั้นนำในฝ่ายอนุรักษนิยมและชนชั้นนำที่มาจากการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ แม้จะออกแบบให้ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง แต่ได้ออกแบบให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่สมาชิกมาจากการแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ที่ยังคงการเมืององค์กรอิสระที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและยังได้กำหนดให้วุฒิสภาส่วนหนึ่งมาจากการแต่งตั้งอีกส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้ง และสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง ส่วนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ กำหนดให้วุฒิสมาชิกมาจากการแต่งตั้งโดยกระบวนการของ คสช. ในชุดแรก

ส่วนการออกแบบฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญ ๓ ฉบับที่ออกแบบให้นายกรัฐมนตรี เชื่อมโยงกับประชาชนหรือมาจากการเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง ได้แก่ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ ส่วนที่มาของรัฐมนตรีมักจะไม่ได้อำนาจให้มาจากการเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง สาระสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการออกแบบที่มาของฝ่ายบริหารในลักษณะเช่นนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างเกี่ยวกับการวางหลักการในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติว่าควรจะแบ่งแยกกันเด็ดขาดหรือไม่ ซึ่งบางฉบับให้แบ่งแยกโดยเด็ดขาดผ่านการกำหนดคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรีให้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหากได้รับเลือกตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งนี้ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ แต่ในบางฉบับแม้จะกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่ได้กำหนดให้ต้องพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหากได้รับแต่งตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งนี้ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ และ ๒๕๕๐ ส่วนรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นายกรัฐมนตรี ไม่กำหนดต้องมาจากการเลือกตั้งรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน แต่สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกสงวนไว้สำหรับผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเท่านั้น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการที่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ โดยผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและไม่แจ้งสาเหตุอันจำเป็นของ

การที่ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งต้องจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการ แม้ว่ากรณีนี้จะมีส่วนทำให้อัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นก็ตาม

ตารางที่ ๕-๒ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ และการออกแบบสถาบันทางการเมืองของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง	สรุปสาระสำคัญ
ปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ร่างโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดๆ ละหนึ่งคน รวม ๗๖ คน และสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ จำนวน ๒๓ คน และแม้จะเปิดรับฟังความคิดเห็นความเห็นจากประชาชน แต่ก็ผ่านร่างรัฐธรรมนูญโดยรัฐสภาที่มีสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง - ออกแบบรัฐสภาเป็นแบบสภาคู่ โดยกำหนดให้ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง แต่ให้มีองค์กรอิสระที่สมาชิกมาจากการแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้ง - กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ให้สิ้นสุดการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลังการเข้ารับตำแหน่ง เพื่อให้มีการแบ่งแยกระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด็ดขาด - รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพประชาชนที่กว้างขึ้น โดยรวมถึงการมีสิทธิในการเสนอร่างกฎหมาย แต่ก็ให้สิทธิในการสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่

ตารางที่ ๕-๒ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ และการออกแบบสถาบันทางการเมืองของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย (ต่อ)

รัฐธรรมนูญและการออกแบบ	สรุปสาระสำคัญ
------------------------	---------------

สถาบันทางการเมือง	
	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญคือ เป็นการประนีประนอมกับพลังประชาธิปไตย โดยอาศัยแนวทางการปฏิรูปการเมืองเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และเปลี่ยนการรักษาอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำจากวุฒิสภาแต่งตั้ง มาสู่อำนาจที่มาจากเลือกตั้ง
ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ร่างโดยชนชั้นนำที่มาจากการแต่งตั้ง และอาศัยวิธีการทำประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความชอบธรรม - ออกแบบรัฐสภาเป็นแบบสภาคู่ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง และวุฒิสภาส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้งและส่วนหนึ่งมาจากการแต่งตั้ง และคงการเมืองครึ่งอิสระที่สมาชิกมาจากการแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง - กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และยังคงการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลังการเข้ารับตำแหน่ง - ลักษณะสำคัญ คือ ยอมให้เข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยที่ชนชั้นนำยังคงรักษาอำนาจทางการเมืองไว้บางส่วนผ่านวุฒิสภาที่บางส่วนมาจากการแต่งตั้ง และองค์กรอิสระที่มาจากการแต่งตั้ง
ปี ๒๕๕๗-๒๕๖๐	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๗ ร่างโดยชนชั้นนำที่มาจากการแต่งตั้ง และอาศัยวิธีการทำประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความชอบธรรม - ออกแบบรัฐสภาเป็นแบบสภาคู่ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง และวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งทั้งหมด และคงการเมืองครึ่งอิสระที่สมาชิกมาจากการแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง - ไม่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร - ลักษณะสำคัญ คือ ยอมให้เข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยที่ชนชั้นนำยังคงรักษาอำนาจทางการเมืองไว้บางส่วนผ่านวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง และองค์กรอิสระที่มาจากการแต่งตั้ง - กำหนดบทเฉพาะกาลให้ สว.ร่วมลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี ใน ๕ ปีแรก

ที่มา: ผู้วิจัย

๒.๒ การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล

การศึกษาการจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลพิจารณาใน ๒ ประเด็น คือ การจัดการ เลือกตั้งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและอยู่ภายใต้กติกาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ และผลของการเลือกตั้งนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้งหรือไม่ ผล การศึกษานี้พบว่า การเลือกตั้งทั่วไปของไทยเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครอง และการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในช่วงของกระบวนการทำให้เป็น ประชาธิปไตยทั้ง ๓ ครั้ง (๒๕๔๐ , ๒๕๕๐, ๒๕๖๐) ของไทยซึ่งได้ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ในแต่ละ ช่วงจะพบการจัดการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นอย่างน้อย ๒ ครั้งและ ๑ ครั้ง ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่ก็ ไม่อาจที่จะเรียกได้ว่าเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง และพบ ด้วยว่า แม้หลังการเลือกตั้งจะนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน แต่ในบางช่วงก็ปรากฏการแทรกแซง ของกองทัพเหนือการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนเหล่านั้น โดยปรากฏรายละเอียดดังนี้

การเลือกตั้งทั่วไปในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ระหว่างปี ๒๕๔๐- ๒๕๔๙ เกิดขึ้น ๓ ครั้ง คือการเลือกตั้งปี ๒๕๔๔ ปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๔๙ แต่การเลือกตั้งครั้งที่สาม ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ การเลือกตั้งทั้งสามครั้งนี้ใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสม ระหว่างระบบ แบ่งเขตๆ ละคน และระบบบัญชีรายชื่อ และมีการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนเพียง ๒ ชุด ภายใต้การนำ ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย โดยหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๔๔ ถือได้ว่าเป็นรัฐบาลพรรค เด่นพรรคเดียวที่เข้มแข็งและสามารถอยู่จนครบวาระ และกลายเป็นรัฐบาลพรรคเดียวหลังการ เลือกตั้งปี ๒๕๔๘

และการเลือกตั้งทั่วไปในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ระหว่างปี ๒๕๕๐ -๒๕๕๗ ซึ่งจัดขึ้น ๓ ครั้ง คือ การเลือกตั้งปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๕๔ และปี ๒๕๕๗ แต่การเลือกตั้ง ในปี ๒๕๕๗ ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ ในการเลือกตั้งทั่วไปปี ๒๕๕๐ ใช้ระบบเลือกตั้งแบบ ผสม ระหว่างระบบแบ่งเขตๆ ละหลายคน หรือแบ่งเขตเรียงเบอร์ และระบบสัดส่วน และการเลือกตั้ง ทั่วไปปี ๒๕๕๔ และปี ๒๕๕๗ ใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสม ระหว่างระบบแบ่งเขต และระบบบัญชี รายชื่อ ในระยะเวลานี้มีการจัดตั้งรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ ๔ ชุด โดยมีการสลับชั่วคราวเมืองจาก พรรคพลังประชาชนไปสู่พรรคประชาธิปัตย์อันเป็นผลจากมติของสภาผู้แทนราษฎร เริ่มจากหลังการ เลือกตั้งปี ๒๕๕๐ มีการจัดตั้งรัฐบาล ๓ ชุด รัฐบาล ๒ ชุดแรกมีพรรคพลังประชาชนเป็นแกนนำ หลัง พรรคนี้ถูกยุบเกิดการสลับชั่วคราวโดยจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ และนำมาสู่การยุบ สภา และหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๕๔ พรรคเพื่อไทยซึ่งจัดตั้งขึ้นแทนพรรคพลังประชาชนชนะการ เลือกตั้งได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล

นอกจากนี้พบว่าหลังผ่านการจัดการเลือกตั้งครั้งแรก การเลือกตั้งทั่วไปครั้ง หลังมักจะมีจัดขึ้นก่อนการหมดวาระของสภาผู้แทนราษฎร สาเหตุมักมาจากปัญหาความขัดแย้งและ

เสถียรภาพทางการเมือง ที่นำมาสู่การยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เช่น เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙ เกิดขึ้น ๓ ครั้ง คือ การเลือกตั้งปี ๒๕๔๔ ปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๔๙ แม้การเลือกตั้งในปี ๒๕๔๘ จะเกิดขึ้นจากการหมดวาระของสภาผู้แทนราษฎร และพบว่ารัฐบาลภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศในช่วงระยะเวลานี้เป็นรัฐบาลพลเรือนที่มีเสถียรภาพมาก แต่หลังการเลือกตั้งรัฐบาลประสบกับการเคลื่อนไหวต่อต้านจากมวลชน นำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทำให้ต้องยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในปี ๒๕๔๙ อย่างไรก็ตาม การจัดการเลือกตั้งในครั้งนี้ก็ประสบกับปัญหาวิกฤติ และถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ และการเลือกตั้งทั่วไปในกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๕๐ -๒๕๕๓ ซึ่งเกิดขึ้น ๓ ครั้ง คือ การเลือกตั้งทั่วไปปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๕๔ และปี ๒๕๕๗ แม้ระยะห่างระหว่างการเลือกตั้งในปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๔ จะใกล้เคียงกับวาระในการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำหนดให้มีวาระในการดำรงตำแหน่งวาระละ ๔ ปี แต่พบว่ารัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศในระยะเวลานี้ขาดเสถียรภาพ โดยพบการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลมากถึง ๔ รัฐบาล ภายใต้การบริหารงานของนายกรัฐมนตรี ๔ คนจาก ๒ ขั้วการเมือง ระหว่างพรรคที่จัดตั้งขึ้นแทนพรรคไทยรักไทยชั่วคราว (พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย) และพรรคประชาธิปัตย์อีกชั่วคราวหนึ่ง นายกรัฐมนตรี ๒ คนแรก ได้แก่ นายสมักร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ จากพรรคพลังประชาชน พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเนื่องจากขาดคุณสมบัติการเป็นนายกรัฐมนตรีตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญส่วนนายกรัฐมนตรีคนที่สามคือ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พรรคประชาธิปัตย์ เกิดจากการพลิกขั้วการเมือง โดยการลงมติของสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้เข้ามาดำรงตำแหน่งนี้แทนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ รัฐบาลชุดนี้สิ้นสุดวาระจากการยุบสภาผู้แทนราษฎร และนายกรัฐมนตรีคนที่สี่คือนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ผู้สมัครหมายเลขหนึ่งในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคเพื่อไทย ที่ไม่ได้เป็นทั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค เข้ามาดำรงตำแหน่งนี้หลังจากที่พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในปี ๒๕๕๔ และหมดวาระโดยการยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในปี ๒๕๕๗ แต่การเลือกตั้งในครั้งนี้ก็ต้องประสบกับปัญหาวิกฤติและถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ

ส่วนการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เกิดขึ้นครั้งแรกใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ผลจากการเลือกตั้งได้ ส.ส. ๕๐๐ คน จาก ๒๖ พรรค นับเป็นการเลือกตั้งที่ได้พรรคการเมืองมากที่สุด และขาดความเชื่อถือจากประชาชน และทั่วโลกมากที่สุด การจัดตั้งรัฐบาลการจับขั้วทางการเมืองถามได้กติกามี สว. ๒๕๐ คน จากการแต่งตั้งของคสช. ที่มาร่วมลงคะแนนเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีตามบทเฉพาะกาลที่มีในระยะ ๕ ปี แรกของรัฐธรรมนูญ ซึ่งถึงแม้จะมี สว. ของคสช. อย่างไรก็ตามสภาวะของเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ไม่เด็ดขาด มีเสียงของสมาชิกราษฎรในสภาผู้แทนราษฎร เพียงอัตรา ๒๕๔ ต่อ ๒๔๖ ซึ่งกระทบต่อความยั่งยืนของสถานะประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เพราะหลังจากรัฐบาลใหม่

คณะรัฐมนตรี ถวายสัตย์ปฏิบัติตนต่อองค์พระมหากษัตริย์แล้ว อำนาจมาตรา ๔๔ ที่ ทรงพลังก็จะสิ้นสุดลง กองร้อยรักความสงบในพื้นที่ต่างๆ ก็จะต้องกลับกรมกอง คสช.หรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็เป็นอันสิ้นสุดลง เพราะของนายกรัฐมนตรีนในคณะรัฐประหารไม่มีอีกแล้ว ซึ่งในสภาวะรัฐบาลขาดเสถียรภาพทางการเมือง การบริหารงานในรัฐสภา เกิดภาวะซบเซาได้ไม่มั่นคง การผลักดันงานนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี จะเป็นไม้ตายที่ทุกฝ่ายต้องยอมรับ เพราะรัฐบาลจะสามารถขับเคลื่อนการบริหารงานในสภาผู้แทนราษฎรได้โดยดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งบังคับไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕ จะเป็นข้ออ้างในการทำงานสภา

แต่หากเกิดความขัดแย้งขั้นรุนแรงที่ชนชั้นนำไม่สามารถตกลงแก้ไขได้ การเมืองลงสู่ถนนก็อาจจะเกิดขึ้นเพื่อนำสู่การแก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ภายใต้สภาวะที่ชนชั้นนำต้องยอมรับให้แก้ไขในที่สุดหรือชนชั้นนำจะนำการเปลี่ยนแปลงเองโดยใช้พลังอำนาจทางทหารโดยการรัฐประหาร นั่นก็จะเป็นการออกจากประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งชนชั้นนำหลายฝ่ายไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เพราะเชื่อว่าจะเกิดการต่อต้านอย่างรุนแรง

ตารางที่ ๕-๓ สารสำคัญของการจัดการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล	สรุปสาระสำคัญ
ปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙	<p>- หลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ การเลือกตั้งทั่วไปจัดขึ้น ๓ ครั้ง ในปี ๒๕๔๔ ปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๔๙ การเลือกตั้งในปี ๒๕๔๔ (เกิดขึ้นภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถึง ๔ ปี) และการเลือกตั้งในปี ๒๕๔๘ ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯ ละคน จำนวน ๔๐๐ คน และแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๑๐๐ คน การเลือกตั้งทั้งสองครั้งนี้มีผู้มาใช้สิทธิมากเป็นประวัติการณ์ โดยการเลือกตั้งทั่วไปปี ๒๕๔๔ มีผู้มาใช้สิทธิในระบบบัญชีรายชื่อร้อยละ ๖๙.๙๕ และในระบบแบ่งเขตร้อยละ ๖๙.๙๔ และการเลือกตั้งทั่วไปปี ๒๕๔๘ มีผู้มาใช้สิทธิในระบบบัญชีรายชื่อร้อยละ ๗๒.๕๖ และในระบบแบ่งเขตร้อยละ ๗๒.๕๕ ส่วนการเลือกตั้งในปี ๒๕๔๙ ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ</p> <p>- จัดตั้งรัฐบาล ๒ ชุด ภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลที่เข้มแข็ง โดยหลังการเลือกตั้งปี</p>

	๒๕๔๔ เป็นรัฐบาลพรรคเด่นพรรคเดียวที่เข้มแข็งและสามารถอยู่จนครบวาระ และกลายเป็นรัฐบาลพรรคเดียวหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๔๘
ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการเลือกตั้งทั่วไป ๓ ครั้งในปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๕๔ และปี ๒๕๕๗ การเลือกตั้งในปี ๒๕๕๐ เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๔๘๐ คน ใช้วิธีการเลือกตั้งผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเขตจำนวน ๔๐๐ คน และการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน ๘๐ คน มีผู้มาใช้สิทธิในระบบแบ่งเขตร้อยละ ๗๔.๔๙ และระบบสัดส่วนร้อยละ ๗๔.๕๒ และก่อนการเลือกตั้งปี ๒๕๕๔ มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยปรับสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีสมาชิกจำนวน ๕๐๐ คน มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวน ๓๗๕ คน และแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๑๒๕ คน ในการเลือกตั้งปี ๒๕๕๔ นี้มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งแบบแบ่งเขตและบัญชีรายชื่อร้อยละ ๗๕.๐๓ ส่วนการเลือกตั้งในปี ๒๕๕๗ ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ - จัดตั้งรัฐบาล ๔ ชุด เริ่มจากหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๕๐ มีการจัดตั้งรัฐบาล ๓ ชุด รัฐบาล ๒ ชุดแรกมีพรรคพลังประชาชนเป็นแกนนำ

ตารางที่ ๕-๓ สารสำคัญของจัดการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย (ต่อ)

การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล	สรุปสาระสำคัญ
	หลังพรรคนี้ถูกยุบเกิดการสลับขั้วโดยจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ และนำมาสู่การยุบสภา และหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๕๔ พรรคเพื่อไทยซึ่งจัดตั้งขึ้นแทนพรรคพลังประชาชนได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล
ปี ๒๕๕๗-๒๕๖๒	- จัดตั้งการเลือกตั้งครั้งแรกใน ๒๔ มี.ค. ๒๕๖๒ ได้ ส.ส. จำนวน ๕๐๐ คน จาก ๒๖ พรรคการเมือง โดยวิธีการใช้บัตรใบเดียว แบบสัดส่วนผสม โดยมี สว. ๒๕๐ คน จากการแต่งตั้งโดยคสช. ภายใต้บทเฉพาะกาล ๕ ปี ให้สว.ร่วมลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีด้วย

ที่มา: ผู้วิจัย

๓. การออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย

ความพยายามที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตยในห้วงปี ๒๕๔๐-๒๕๕๗ ประสบกับความล้มเหลว และต้องออกจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านอันเนื่องมาจากการรัฐประหาร กล่าวคือ แม้จะขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยจัดให้มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีรัฐบาลพลเรือน แต่ก็ไม่อาจที่จะทำให้ทุกกลุ่มการเมืองยอมรับในความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยเพื่อสร้างประชาธิปไตยให้ยั่งยืนได้ ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขทางพฤติกรรม ซึ่งยังคงปรากฏความพยายามของกลุ่มการเมืองในการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองโดยไม่เคารพกติกาหรือวิถีทางประชาธิปไตย เงื่อนไขทางความคิดที่ไม่เชื่อในกระบวนการประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาวิกฤติ อีกทั้งยังขาดเงื่อนไขในทางกฎหมายที่สร้างความคุ้นเคยกับการแก้ไขความขัดแย้งภายในรัฐตามวิถีทางประชาธิปไตยและไม่ทำลายปัทมสถานเหล่านี้ อีกทั้งปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในแต่ละครั้ง แม้จะมีความแตกต่างกันไป แต่มีจุดร่วมที่สำคัญที่ควรพิจารณาบางประการ นอกจากนี้ในแต่ละช่วงของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยจะเห็นการขับเคลื่อน/ต่อสู้ และรวมถึงการปรับตัวของพลังอนุรักษ์นิยมปรากฏอยู่ในกระบวนการนี้ด้วย ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้นำเสนอใน ๓ ประเด็น คือ ๑.ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ๒.การขับเคลื่อน/ต่อสู้ของพลัง อนุรักษ์นิยม และ ๓.ปัญหาที่กระทบต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยปรากฏรายละเอียดดังนี้

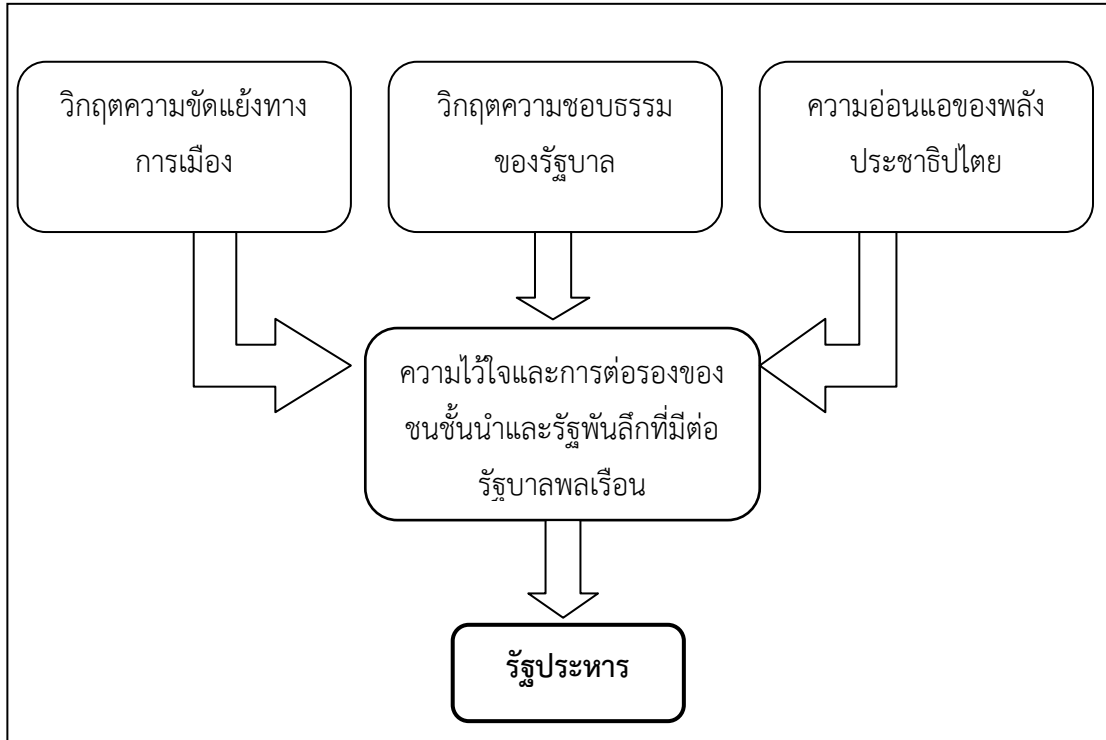
๓.๑ ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย

ที่ปรากฏการณ์ก่อนรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙ ปรากฏความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างรัฐบาลพลเรือนที่ได้รับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นนำโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับพลังฝ่ายอนุรักษ์นิยม นำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่มีนายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นแกนนำ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากกรณีการดำเนินนโยบายหลายนโยบายที่กระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและจริยธรรมในการบริหารของนายกรัฐมนตรี ความเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลนำมาสู่การประกาศยุบสภา และได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ โดยฝ่ายต่อต้านยังคงปักหลักชุมนุมอย่างต่อเนื่อง ในการจัดการเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏปัญหาหลายประการ ที่สำคัญ คือ พรรคร่วมฝ่ายค้านประกอบด้วยพรรคประชาธิปัตย์ ชาติไทย และมหาชน ประกาศไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในบางเขตเลือกตั้งที่ไม่มีผู้สมัครของพรรคการเมืองอื่นเข้าแข่งขัน รวมถึงพรรคไทยรักไทยต้องรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ผ่านเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ ๒๐ ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๕๑ นำมาสู่กระแสข่าวพรรคไทยรักไทยควานหาพรรคหรือผู้สมัครรับจ้างที่เรียกว่า

“พรรคคนอมินี” เพื่อลงสมัครเป็นคู่แข่ง อีกทั้งการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังนำมาสู่การเกิดข้อกังขาของสังคม โดยได้จัดการเลือกตั้งขึ้นถึงสามรอบเนื่องจากผลการเลือกตั้งรอบแรกและรอบที่สองไม่สามารถได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบตามจำนวน ต่อมาในวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำพิพากษาให้จัดการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้เป็นโมฆะ และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๙ ปัญหาวิกฤติการเลือกตั้งในครั้งนีถือเป็นกรณีที่สำคัญของช่วงระยะเวลาที่ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ในการเลือกตั้งในปี ๒๕๔๔ และปี ๒๕๔๘ มีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งจำนวนมากเป็นประวัติการณ์ เฉลี่ยประมาณร้อยละ ๗๐ และหลังการกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ยังคงปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อกันระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กระทั่งนำมาสู่การรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙

และปรากฏการณ์ก่อนรัฐประหารวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นความขัดแย้งที่ต่อเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งในปี ๒๕๔๙ ระหว่างฝ่ายพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับฝ่ายต่อต้าน “ระบอบทักษิณ” โดยความขัดแย้งในครั้งนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับพรรคฝ่ายค้าน เช่นพรรคประชาธิปัตย์และกลุ่มต่อต้าน “ระบอบทักษิณ” เริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวต่อต้านการประกาศเดินหน้าออกร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของรัฐบาล ซึ่งได้นำมาสู่การจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) แม้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะตกไป แต่ฝ่ายผู้ชุมนุมได้ยกระดับการชุมนุมเป็นการโค่นล้มระบอบทักษิณและจัดตั้งสภาประชาชน ขณะที่รัฐบาลก็ประสบกับปัญหาการบริหารนโยบายในโครงการรับจำนำข้าวและกระแสข่าวการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการนี้ ในที่สุดรัฐบาลได้ตัดสินใจยุบสภาและประกาศจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ โดยกลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนไหวคัดค้านการเลือกตั้งและเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศก่อนการเลือกตั้ง จนนำมาสู่ “วิกฤติการเลือกตั้ง” จากการทำผู้ชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองเข้าไปปิดล้อมสถานที่รับสมัครเลือกตั้งและหน่วยเลือกตั้งในหลายพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งได้ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีมติเสียงข้างมากให้การเลือกตั้งในครั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่วิกฤติความขัดแย้งในครั้งไม่ได้ยุติลง ขณะที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้พยายามที่จะหาข้อสรุปในการจัดการเลือกตั้งใหม่ และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรักษาการ กรณีใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเข้าไปก้าวล่วงแทรกแซงโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี ให้พ้นจากตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติให้นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล เข้าดำรงตำแหน่งนี้แทน วิกฤติการณ์ทางการเมืองในครั้งนี้นำมาสู่ความพยายามในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยได้เปิดการเจรจาร่วม ๗ ฝ่าย แต่ยังไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ กระทั่งเกิดการรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕-๑ ปรากฏการณ์ก่อนออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

ที่มา: ผู้วิจัย

๓.๒ การขับเคลื่อนและการต่อสู้ของพลังอนุรักษ์นิยม

ผลการศึกษานี้พบปรากฏการณ์การขับเคลื่อนและการต่อสู้ และรวมถึงการปรับตัวของพลัง อนุรักษ์นิยมในกระบวนการของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในช่วง ๒๕๔๙-๒๕๖๒ กิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญซึ่งปรากฏบทบาทของพลังอนุรักษ์นิยม เช่น การร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง การจัดตั้งรัฐบาล การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล และการรัฐประหาร กล่าวคือ ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตย ระหว่างปี ๒๕๔๙-๒๕๖๒

เหตุการณ์หลังความพยายามในการสืบทอดอำนาจของผู้นำกองทัพหลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม ปี ๒๕๓๕ นำมาสู่การต่อต้านจากมวลชนในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งทำให้กองทัพต้องถอยออกไปจากการเมือง แต่พลังอนุรักษ์นิยมในการเมืองไทยยังคงปรากฏบทบาททางการเมืองหลังเหตุการณ์นี้ในหลายครั้ง ทั้งอิทธิพลต่อการออกแบบรัฐธรรมนูญปี

๒๕๔๐ ที่แม้จะได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน แต่ก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ฉบับประนีประนอม” ระหว่างพลังประชาธิปไตยและพลังอนุรักษ์นิยมด้วย กรณีนี้เห็นได้จากบทบัญญัติในหลายๆ มาตราในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เช่น แม้จะให้มิชชันสภาและสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งและให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งสะท้อนลักษณะความเป็น (เสรี) ประชาธิปไตย แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเจตนารมณ์ของพลังฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่จะให้มีตัวแทนในองค์กรทางการเมืองที่มาจากแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ผ่านการจัดตั้ง “องค์กรอิสระ” ขึ้นหลายองค์กร และให้บทบาทที่มากแก่ฝ่ายตุลาการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งตั้งสมาชิกขององค์กรเหล่านี้ ซึ่งในช่วงระยะเวลาี้จะเห็นการแสดงบทบาทการถ่วงดุล อานาจขององค์กรอิสระกับตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกรัฐสภาผ่านการขับเคลื่อนอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เพื่อต่อต้าน “ระบอบทักษิณ” ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กระทั่งนำมาสู่การรัฐประหารวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙

และความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตย ระหว่าง ๒๕๕๐-๒๕๕๗ จะได้เห็นบทบาทของพลังอนุรักษ์นิยมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่าน ผ่านการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ของคณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของการขับเคลื่อนและต่อสู้ของพลังอนุรักษ์นิยมในการเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองผ่านการออกแบบรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองอีกครั้งเช่นที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ ปี ๒๕๑๑ ปี ๒๕๑๗ ปี ๒๕๒๑ และปี ๒๕๓๔ โดยหลังการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นปลายปี ๒๕๕๐ แม้จะได้รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง แต่บทบาทของพลังอนุรักษ์นิยมยังคงปรากฏขึ้นหลายครั้งในการต่อต้าน “ระบอบทักษิณ” เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในการต่อต้านรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และในระยะเวลาี้ ยังปรากฏบทบาทขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญเข้ามามีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการกำหนดทิศทางการเมือง ดังปรากฏในกรณีการตัดสินคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช และคำตัดสินคดียุบพรรคการเมือง ทั้งกรณีการยุบพรรคพลังประชาชนพรรคชาติไทย และพรรคภูมิใจไทย ในวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ และยิ่งปรากฏกลุ่มมวลชนเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นำโดย กปปส. โดยมีแนวร่วมที่สำคัญอีกหลายองค์กร รวมถึงการสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นกลาง และกลุ่มทุนอีกหลายกลุ่ม กระทั่งนำมาสู่การยุบสภา หลังการยุบสภา กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านยังคงเคลื่อนไหวคัดค้านและขัดขวางการจัดการเลือกตั้งทั่วไป ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ส่งผลให้เกิด “วิกฤติการเลือกตั้ง” และวิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่อต้านและกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาล ในที่สุดก็นำมาสู่การรัฐประหารในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๓.๓ ปัญหาที่กระทบต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย

การศึกษานี้ได้ศึกษากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วง ๒๕๔๙-๒๕๖๒ ประสบกับความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยในแต่ละช่วงเวลามีสาระสำคัญบางประการร่วมกันโดยเฉพาะการที่ชนชั้นนำไม่มีเจตนาที่จะสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตยให้ยั่งยืน สาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นทั้งในการร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง และโดยเฉพาะพฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมืองตลอดช่วงระยะเวลาที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ปรากฏดังรายละเอียดต่อไปนี้

กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙ เป็นช่วงของการเมืองหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของไทยและเป็นช่วงที่กองทัพพลอยห่างจากการเมืองหลังเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ แต่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยครั้งนี้สิ้นสุดลงจากการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ โดยอยู่ในกระบวนการนี้ได้เพียง ๘ ปี ๙ เดือน ช่วงระยะเวลานี้อาจจะถือได้ว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการทำให้เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดของทุกช่วงระยะเวลาที่ได้ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ อาทิเช่น การมีรัฐธรรมนูญที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เนื่องจากได้เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ขั้นตอนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนหน้านี้ จนนำมาสู่การปฏิรูปการเมืองในหลายด้าน ทั้งการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวางกว่าทุกฉบับที่ผ่านมา ความพยายามในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายบริหาร พรรคการเมือง การปฏิรูปการเลือกตั้ง การเลือกตั้งทั่วไปทั้งในปี ๒๕๔๔ และปี ๒๕๔๘ ที่ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากเป็นประวัติการณ์ และการมีรัฐบาลที่เข้าสู่อำนาจโดยได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก และกลายเป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จหลังการเลือกตั้งในปี ๒๕๔๘ อีกทั้งพรรคการเมืองก็ได้พัฒนาขึ้นโดยลำดับ โดยมีฐานสนับสนุนจากประชาชนเพิ่มขึ้น แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็ไม่อาจที่จะจรรโลงประชาธิปไตยเอาไว้ได้ กระบวนการของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในช่วงระยะเวลานี้ประสบกับปัญหาบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองที่เหนียวรั้งไม่ส่งเสริมจรรโลงประชาธิปไตย ทั้งที่เกิดจากปัญหาการไม่พร้อมยอมรับการตรวจสอบและจริยธรรมในการบริหารของนายกรัฐมนตรี ปัญหาอันเกิดจากการบริหารนโยบายของรัฐบาล ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาล ปัญหากลไกการตรวจสอบของสภาที่ไม่อาจจะทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่นำมาสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านจากมวลชนนอกสภาและได้นำมาสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างฝ่ายต่อต้านกับฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล และวิกฤติการเลือกตั้งอันเกิดขึ้นจากการไม่เคารพกติกาทางการเมืองของฝ่ายการเมือง ที่เปิดทางสู่การรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ซึ่งได้ทำให้กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยต้องล้มเหลวลงอีกครั้ง และแสดงให้เห็นการยอมรับบทบาทของกองทัพในการแทรกแซงทางการเมืองภายใต้สถานการณ์วิกฤติการณ์ทางการเมืองของสังคมไทย

และกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗ เรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก “ข้างบน” ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ที่ร่างขึ้นโดยอิทธิพลของคณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ต้องสิ้นสุดลงจากการรัฐประหารปี ๒๕๕๗ โดยอยู่ในกระบวนการนี้ได้เพียงประมาณ ๖ ปี ๘ เดือน ปัญหาสำคัญของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในช่วงระยะเวลานี้ คือ ความขัดแย้งของฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะความขัดแย้งของพรรคการเมืองสองขั้ว ระหว่างพรรคพลังประชาชนซึ่งต่อมาคือพรรคเพื่อไทย กับพรรคประชาธิปัตย์ ส่วนหนึ่งเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากความขัดแย้งก่อนรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ระหว่างรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับกลุ่มเคลื่อนไหวนำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ความขัดแย้งของพรรคการเมืองสองขั้ว ซึ่งได้สลับสับเปลี่ยนเข้ามาเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล นำมาซึ่งการเกิดกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านที่นำมาสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างฝ่ายที่ต่อต้านกับฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาล อีกทั้งความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารนโยบายและกระทบต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาล ขณะเดียวกันการบริหารงานของรัฐบาลก็ได้สร้างปัญหาที่กระทบต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาลเอง เช่น ความพยายามในการออกกฎหมายนิรโทษกรรม และการคอร์รัปชันในโครงการรับจำนำข้าวในรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และในช่วงระยะเวลานี้บทบาทขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญปรากฏขึ้นอย่างเข้มข้นและมีผลต่อการกำหนดทิศทางทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การแสดงบทบาทขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญในหลายครั้งก็นำมาสู่การวิพากษ์วิจารณ์ ความขัดแย้งที่รุนแรงของพรรคการเมือง ๒ ขั้ว และกลุ่มผู้สนับสนุนของพรรคการเมือง ๒ ขั้วนี้ สุดท้ายได้นำมาสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองและวิกฤตการณ์เลือกตั้ง และนำมาสู่การรัฐประหารอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๗ ที่สะท้อนถึงปัญหาการที่ชนชั้นนำไม่มีเจตนาที่จะสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตยให้ยั่งยืน และการยอมรับบทบาทของทหารในการแทรกแซงทางการเมืองภายใต้สถานการณ์วิกฤตการณ์ทางการเมืองของสังคมไทยอีกครั้ง

และกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยระหว่างปี ๒๕๕๗-๒๕๖๒ เรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก “ข้างบน” ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ที่ร่างขึ้นโดยอิทธิพลของคณะรัฐประหารปี ๒๕๕๗ ปัญหาสำคัญของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในช่วงระยะเวลานี้ คือ ความขัดแย้งของฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะความขัดแย้งของพรรคการเมืองสองขั้ว ระหว่างพรรคเพื่อไทย กับพรรคประชาธิปัตย์ ส่วนหนึ่งเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากความขัดแย้งก่อนรัฐประหารปี ๒๕๔๙ ระหว่างรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สืบเนื่องมาจากจนถึงรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ชินวัตรกับกลุ่มเคลื่อนไหวนำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ความขัดแย้งของพรรคการเมืองสองขั้ว ซึ่งได้สลับสับเปลี่ยนเข้ามาเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล นำมาซึ่งการเกิดกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านที่นำมาสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างฝ่ายที่ต่อต้านกับฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาล อีกทั้งความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารนโยบายและกระทบ

ต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาล ขณะเดียวกันการบริหารงานของรัฐบาลก็ได้สร้างปัญหาที่กระทบต่อความชอบธรรมในการอยู่ในอำนาจของรัฐบาลเอง เช่น ความพยายามในการออกกฎหมายนิรโทษกรรม และการคอร์รัปชันในโครงการรับจำนำข้าวในรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และในช่วงระยะเวลาที่บอบช้ำขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญปรากฏขึ้นอย่างเข้มข้นและมีผลต่อการกำหนดทิศทางทางการเมือง เมื่อเกิดรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และความพยายามของฝ่ายต่างๆ จนทำให้ชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจทหารยอมให้มีการเลือกตั้งใน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ จึงเป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง

จากผลการศึกษาข้างต้นยืนยันสมมติฐานที่ว่า ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยที่เกิดขึ้น ๒๕๔๙-๒๕๖๒ ลักษณะสำคัญที่เหมือนกัน คือ ความล้มเหลวของกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย สาเหตุสำคัญมาจากปัญหาตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นชนชั้นนำ ทั้งในฝ่ายอนุรักษ์นิยมและชนชั้นนำที่มาจากการเลือกตั้งไม่มีเจตนาที่จะสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตยให้ยั่งยืน ความขัดแย้งของชนชั้นนำสองกลุ่มหลักทำให้รัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับขาดความเห็นพ้องต้องกันและมักขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะที่การประนีประนอมในกลุ่มชนชั้นนำด้วยกันเองส่งผลให้การออกแบบสถาบันทางการเมืองไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร เช่น วุฒิสภาและองค์กรอิสระขาดการเชื่อมโยงกับประชาชน และรัฐธรรมนูญกลายเป็นผลผลิตและเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายของชนชั้นนำมากกว่าจะคำนึงถึงเป้าหมายของการทำให้เป็นประชาธิปไตยอีกทั้งตัวแสดงทางการเมืองยังแสดงบทบาทเหนียวรั้งแทนส่งเสริมการจรรโลงประชาธิปไตย เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน การไม่พร้อมรับผิดชอบและยอมรับการตรวจสอบ และการที่สังคมยอมรับบทบาทของกองทัพในการแทรกแซงทางการเมือง และกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยใน ๔ ช่วงเวลานี้ยังพบการขัดเคืองระหว่างพลังอนุรักษ์นิยมกับพลังที่ต้องการเดินหน้าสู่ประชาธิปไตย ซึ่งมีจบบลงด้วยชัยชนะของพลังอนุรักษ์นิยมในการร่างรัฐธรรมนูญและออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อรักษาและคงไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำอนุรักษ์นิยม และในการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยในครั้งปัจจุบันของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็กำลังตกอยู่ในสถานะและบริบทเดียวกัน

ตารางที่ ๕-๔ สาระสำคัญของการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตย	สรุปสาระสำคัญ
ปี ๒๕๔๐-๒๕๔๙	- ออกจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) นำโดย พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน

	<p>ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และยกเลิกรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐</p> <ul style="list-style-type: none"> - รวมระยะเวลาอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประมาณ ๘ ปี ๙ เดือน - ปัญหาด้านบทบาทของตัวแสดงทางการเมือง : ปัญหาที่เกิดจากการบริหารนโยบายของรัฐบาล ปัญหาการไม่พร้อมยอมรับการตรวจสอบและจริยธรรมในการบริหารของนายกรัฐมนตรี ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มต่อต้าน และการไม่เคารพกติกาทางการเมืองของนักการเมืองและพรรคการเมือง - ปัญหาด้านสถาบันทางการเมือง : ปัญหาความเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญ ที่มาขององค์กรอิสระที่ขาดการเชื่อมโยงกับประชาชน และปัญหากลไกตรวจสอบของสภา - บริบทแวดล้อมทางการเมือง : เป็นช่วงระยะเวลาของการเมืองหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของไทย และเป็นช่วงที่กองทัพพลอยห่างจากการเมืองหลังเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการทำประชาธิปไตยหลายประการ อาทิเช่น การมีรัฐธรรมนูญที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ที่นำมาสู่การปฏิรูปการเมืองในหลายด้าน การเลือกตั้งทั่วไปทั้งในปี ๒๕๔๔ และปี
--	--

ตารางที่ ๕-๔ สาระสำคัญของการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย (ต่อ)

ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตย	สรุปสาระสำคัญ
	<p>๒๕๔๘ ที่ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากเป็นประวัติการณ์ และการมีรัฐบาลที่เข้าสู่อำนาจโดยได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก และกลายเป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพมาก อีกทั้งพรรคการเมืองพัฒนาขึ้นโดยลำดับ โดยมีฐานสนับสนุนจากประชาชนเพิ่มขึ้น</p>
ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๗	<ul style="list-style-type: none"> - ออกจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการรัฐประหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดยพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ

	<p>นายวิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล และยกเลิกรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐</p> <ul style="list-style-type: none"> - รวมระยะเวลาอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประมาณ ๖ ปี ๘ เดือน - ปัญหาด้านบทบาทของตัวแสดงทางการเมือง : ความอ่อนแอของพรรคการเมือง ปัญหาการบริหารงานและวิกฤติความชอบธรรมของรัฐบาล และบทบาทของพรรคการเมืองใหญ่สองขั้ว - ปัญหาด้านสถาบันทางการเมือง : ที่มาของรัฐธรรมนูญที่ขาดการเห็นพ้องต้องกัน และการออกแบบรัฐสภาและองค์กรอิสระที่ขาดการคำนึงถึงหลักการเชื่อมโยงกับประชาชน - บริบทแวดล้อมทางการเมือง : เป็นการเปลี่ยนผ่านจาก “ข้างบน” ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ที่ร่างขึ้นโดยอิทธิพลของคณะรัฐประหารปี ๒๕๔๙ และอยู่ภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองที่สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพรรคไทยรักไทยกับฝ่ายต่อต้านก่อนรัฐประหารปี ๒๕๔๙ และความขัดแย้งของพรรคการเมืองสองขั้ว ระหว่างพรรคพลังประชาชนซึ่งต่อมาคือพรรคเพื่อไทย กับพรรคประชาธิปัตย์
--	--

ที่มา: ผู้วิจัย

๔. สรุปผลการศึกษา

ในส่วนนี้จะได้สรุปผลการศึกษาในส่วนที่สำคัญ ๕ ประเด็น ดังนี้

๔.๑ ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในประเทศไทย

ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทยมีลักษณะเฉพาะบางประการ กล่าวคือ แม้การขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยจะมีบางครั้งที่ขับเคลื่อนโดยมวลชน แต่การร่างรัฐธรรมนูญและออกแบบสถาบันทางการเมืองมักตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของชนชั้นนำ การมีส่วนร่วมหรือการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแต่เพียงการสร้าง ความชอบธรรมให้กับกระบวนการนี้ แต่ขาดซึ่งการยอมรับในหลักแห่งสิทธิอำนาจทางการเมืองของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และขาดการคำนึงถึงหลักการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญเพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นกติกาทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มการเมือง อีกทั้ง การเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในแต่ละครั้งแม้จะมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลง

ระบอบ แต่การออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไม่รองรับระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยยังคงให้มีสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง เช่นที่มาของวุฒิสภา และองค์กรอิสระที่มาจาก การแต่งตั้ง ดังนั้น กรณีของไทย การอธิบายลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านอาจจะต้องแยกอธิบายให้ชัดเจนระหว่างพลังที่ขับเคลื่อนให้เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่าน และผู้ที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองที่จะใช้เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่ว่า ทำไมเมื่อพลังขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเป็น มวลชน แต่การร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญจึงไม่ได้คำนึงถึง หลักความเชื่อมโยงกับประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน

และหากพิจารณาลักษณะเฉพาะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านจะพบว่าการเปลี่ยนผ่านของไทยมีการขับเคลื่อนโดยชนชั้นนำ และมี ๒ ครั้งที่ขับเคลื่อนโดยมวลชน นอกจากการ จัดแบ่งในลักษณะนี้แล้ว การจัดแบ่งในลักษณะอื่นค่อนข้างจะเป็นไปได้ยากที่จะระบุลงไปได้อย่าง ชัดเจน เช่น การจัดแบ่งตามรูปแบบที่เสนอโดย Huntington ซึ่งได้นำเสนอไว้ ๓ รูปแบบ ได้แก่ Transformation, Replacement และ Trans Placemen ทั้งสามรูปแบบนี้เน้นที่บทบาทของชนชั้นนำ นำมาการเปลี่ยนผ่าน กรณีการเปลี่ยนผ่านโดยชนชั้นนำ ที่ได้ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ เหตุการณ์ หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ แม้จะนำมาสู่การเปลี่ยนผ่านระบอบ แต่ชนชั้นนำ ในระบอบเก่าก็ไม่ได้หมดอำนาจทางการเมืองที่จะระบุได้ว่าเป็นรูปแบบ Replacement อีกทั้งการ ประนีประนอมระหว่างชนชั้นนำกลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่ที่เกิดขึ้นในกรณีการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งน่าจะระบุได้ ว่าเป็นรูปแบบ Trans Placemen แต่ช่วงระยะเวลาแห่งการประนีประนอมเป็นเพียงช่วงระยะเวลา อันสั้นก็นำมาสู่การต่อต้านจากฝ่ายอำนาจเก่า โดยยังไม่ได้จัดการเลือกตั้งที่แสดงถึงการถ่ายโอน อำนาจไปสู่ประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และเมื่อเทียบกับข้อเสนอของ Terry Lynn Karl ซึ่งจัดแบ่งรูปแบบของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ การปฏิรูป (Reform) การปฏิวัติ (Revolution) การบีบบังคับ (Imposition) และการทำข้อตกลง (Pact) จะพบปัญหาใน การระบุลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านเช่นเดียวกัน เช่น เส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ ประชาธิปไตยในปี ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ มีลักษณะกึ่งๆ ระหว่างรูปแบบการบีบบังคับโดยกลยุทธ์แบบ อาศัยกำลัง และรูปแบบการทำข้อตกลงซึ่งอาศัยกลยุทธ์แบบประนีประนอม กรณีนี้เนื่องมาจาก กลุ่มที่ขับเคลื่อนกระบวนการนี้ คือ ชนชั้นนำยอมประนีประนอม กระบวนการนี้ ขณะที่ชนชั้นนำใน ฝ่ายอนุรักษ์นิยมซึ่งมีอิทธิพลครอบงำการเมืองในช่วงระยะเวลานั้นยินยอมให้เข้าสู่กระบวนการนี้ แต่ เหตุการณ์ก่อนหน้านี้ก็นำมาสู่ความรุนแรงและการสูญเสียชีวิตของกลุ่มที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับการเปลี่ยนผ่านหลังเหตุการณ์ปี ๒๕๓๕ ซึ่งกรณีนี้เป็นการเคลื่อนไหวของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการเมือง จนนำมาสู่การร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่เป็นผลของการ

ประนีประนอมระหว่างพลังที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง และพลังอนุรักษ์นิยม แต่ในเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ปี ๒๕๓๕ ก็นำมาสู่การใช้ความรุนแรงและการสูญเสียชีวิตของพลังที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น จากผลแห่งความซับซ้อนของลักษณะเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทยเหล่านี้ นอกจากจะส่งผลให้เกิดความยุ่งยากในการอธิบายลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยแล้ว ยังส่งผลต่อการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นกับเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทยในแต่ละครั้ง และเหตุการณ์ ๒๕๕๓ และ ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวโดยมวลชน ที่มีผลกระทบต่อชนชั้นนำ

๔.๒ ชนชั้นนำขาดเจตนาที่ว่าจะสถาปนาประชาธิปไตย

ผลการศึกษานี้บ่งชี้ถึงปัญหาเจตนาที่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยของชนชั้นนำทั้งที่ปรากฏในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมือง และบทบาทของชนชั้นนำในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยพบว่ากระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศไทยถูกรวบงำโดยชนชั้นนำ และปัญหาความขัดแย้งภายในหมู่ชนชั้นนำระหว่างชนชั้นนำฝ่ายอนุรักษ์นิยมและชนชั้นนำที่มาจากทางเลือกตั้งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญและการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของดุลอำนาจภายในหมู่ชนชั้นนำ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐธรรมนูญ ซึ่งสะท้อนสิ่งที่ เสน่ห์ จามริก ได้เสนอไว้ว่า “รัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนอัตตชีวะประวัติของสัมพันธ์ภาพทางอำนาจในรัฐ”^๑

และปัญหานี้ทำให้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยมีข้อบกพร่องในมิติของการเป็นกฎกติกาที่ตัวแสดงทางการเมืองเห็นพ้องต้องกัน รัฐธรรมนูญของไทยจึงกลายเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มชนชั้นนำที่เข้าสู่อำนาจทางการเมืองและเป็นเครื่องสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นนำมากกว่าจะรับรองการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และยังพบปัญหาบทบาทของชนชั้นนำในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่ไม่จรรโลงประชาธิปไตย เช่น การคอร์รัปชัน และการไม่พร้อมยอมรับการตรวจสอบ และหากอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Transition Approach) ที่เน้นบทบาทของชนชั้นนำ กรณีของไทยแสดงให้เห็นถึงปัญหานี้ที่กระทบต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยอย่างชัดเจน ดังนั้น การยอมให้มีการจัดรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน แต่ขาดซึ่งเจตนาที่จะเป็นประชาธิปไตย ในที่สุดก็ไม่สามารถที่จะสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตย

^๑ เสน่ห์ จามริก. “การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ”. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙). หน้า ๙.

เอาไว้ได้ โดยในกรณีของไทยเรียกได้ว่า เป็นความล้มเหลวของกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งได้ทำให้ประเทศไทยไม่เคยประสบความสำเร็จในการทำให้เป็นประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ความล้มเหลวของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่า การทำให้เป็นประชาธิปไตยไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเส้นตรง ที่เมื่อเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยแล้วจะพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนของประชาธิปไตยได้เสมอ

๔.๓ บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลังประชาธิปไตย

ในช่วงระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา จากปี ๒๕๔๐- ๒๕๖๒ แม้อำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองจะกระจุกตัวอยู่ในหมู่มุขมนตรีชั้นนำแต่ก็สะท้อนลักษณะความเป็นพหุสังคมที่มีกลุ่มทางสังคมที่หลากหลายพัฒนาการขึ้นโดยลำดับ ดังเช่นปรากฏการณ์การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของกลุ่มมวลชน ซึ่งปรากฏขึ้นในครั้งที่ผ่านมามีเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๗ ที่นำมาสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เพื่อปฏิรูปการเมือง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ครั้งนี้แม้จะแสดงถึงการพัฒนาขึ้นของสังคมแบบพหุสังคม จากการมีชนชั้นปัญญาชนและชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้น และบทบาทและพลังในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ของสองกลุ่มนี้ ในความเห็นของ Erik Paul กรณีนี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการในอำนาจและความเสมอภาคเท่าเทียมทางการเมืองของพลเมือง^๒ ซึ่งได้นำมาสู่ความคาดหวังว่าไทยจะสามารถสร้างประชาธิปไตยให้มั่นคงได้ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่าระยะกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองก่อนรัฐประหารปี ๒๕๔๙ และความขัดแย้งทางการเมืองตลอดช่วงระยะเวลาปี ๒๕๕๐ -๒๕๕๗ ที่มีประชาชนหลายกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพลเรือนที่มาจากทางเลือกตั้ง รวมถึงการเคลื่อนไหวสนับสนุนการเมืองและพรรคการเมือง ซึ่งได้นำมาสู่เหตุการณ์การใช้ความรุนแรงระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ชุมนุม และระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมด้วยกันเอง กระทั่งนำมาสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองและการรัฐประหาร ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย Anja Bodenmuller ได้ตั้งคำถามต่อปัญหานี้ อย่างน่าสนใจว่าการโต้แย้ง “ตัวแทน” กับ “ปฏิเสธรประชาธิปไตย” ในสังคมไทยเป็นสิ่งเดียวกันหรือคนละเรื่องกัน แต่สิ่งหนึ่งที่อาจจะกล่าวได้ในที่นี้คือผลของปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าเราปฏิเสธประชาธิปไตย เลือกรัฐประหาร^๓ และผลของการรัฐประหารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการเมืองไทย และ

^๒ Erik Paul. “Obstacles to Democratization in Southeast Asia”. (New York : Palgrave Macmillan, 2010). pp. 100-110.

^๓ Bodenmuller. “The Military Coup de’etat 2006 : Where is Thailand’s”. Democratization Process Heading?., 2006. pp. 12-23.

การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในสองครั้งหลังนี้แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยยังคงยอมรับบทบาทของกองทัพในการแทรกแซงทางการเมือง ดังนั้น หากพิจารณาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีของสังคมไทยจากอดีตถึงปัจจุบันจากเหตุการณ์ข้างต้นนี้ อาจจะต้องพิจารณาแยกเป็น ๒ ส่วน คือ บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลังประชาธิปไตย กับบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพื่อสนับสนุนชนชั้นนำทางการเมืองหรือพรรคการเมืองที่อาจจะนำมาสู่การกีดกันประชาธิปไตย ซึ่งทั้ง ๒ ส่วนนี้ยังอาจเกิดขึ้นจากสัญญาณที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือมีลักษณะเดิมๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งมีภาวะกดทับประชาธิปไตยที่มากกว่า

๔.๔ บทบาทของทหารในการเมืองไทย

ผลการศึกษานี้พบว่า ไม่เพียงแต่การรัฐประหารของกองทัพที่เป็นสาเหตุสำคัญให้ประเทศไทยต้องออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และตามมาด้วยการปกครองในรูปแบบเผด็จการภายใต้ผู้นำจากกองทัพเท่านั้น แต่บทบาทของกองทัพในการแทรกแซงการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน เช่น การจัดตั้งรัฐบาลในระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยหลังเหตุการณ์ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ หรือบทบาทในฐานะคนกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทางการเมืองที่แสดงถึงการยอมรับบทบาทของกองทัพในทางการเมือง เช่นกรณีที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์วิกฤติการเมืองปี ๒๕๕๗ ที่กองทัพเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการจัดเจรจาพร้อม ๗ ฝ่าย จากข้อเท็จจริงในบริบทของไทยที่กองทัพมักจะแสดงบทบาทอยู่เหนือการเมืองและแทรกแซงการเมืองมาโดยตลอด แม้แต่ในระยะของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง ๒๕๖๒ เช่นนี้ การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้แก่กองทัพในการเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยจึงเป็นอีกประเด็นที่สำคัญ ไม่แพ้การออกแบบสถาบันทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น การศึกษาเพื่อแสวงหาทางเลือกให้กับการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้แก่กองทัพหลังเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยจึงเป็นอีกหนึ่งโจทย์ที่สำคัญสำหรับความสำเร็จของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย

๔.๕ นัยของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตย และยุทธศาสตร์

๒๐ ปี

แม้ประเทศไทยจะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ในวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ และนำมาสู่ความพยายามในการคาดการณ์การเลือกตั้งในอนาคตที่จะเกิดขึ้นภายใต้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่หากพิจารณาสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะพบปัญหาสำคัญ ๒ ประเด็น กล่าวคือ หนึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ใช่อำนาจที่นำมาสู่การสร้างความเห็นพ้องต้องกันในกติกาทางการเมือง เนื่องจากการร่างขึ้นภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหารปี ๒๕๕๗ อีกทั้งองค์กรที่เข้ามามีหน้าตาในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ล้วนแล้วแต่มาจากการแต่งตั้ง และไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการอภิปราย ถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากทั้งฝ่ายการเมืองและประชาชนอย่างเสรี การนำวิธีการออกเสียงลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญมาใช้จึงเป็นเพียงเพื่อสร้าง

ความชอบธรรมให้กับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เท่านั้น และสอง รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีปัญหาการออกแบบสถาบันทางการเมืองในรัฐธรรมนูญที่ยังขาดการคำนึงถึงหลักการเชื่อมโยงกับประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนผ่านทั้งการออกแบบที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ที่มาของนายกรัฐมนตรี อีกทั้งวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้นำวิธีการคำนวณในลักษณะการจัดสรรปันส่วนมาใช้กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อที่ไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ดังนั้น จึงยังไม่อาจที่จะคาดหวังถึงผลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่าจะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยได้สำเร็จหรือไม่ อย่างไรก็ตาม จากวัฏจักรของรัฐธรรมนูญไทยแสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญของไทยไม่ใช่สิ่งที่ปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงใหม่ไม่ได้ กรณีนี้จึงสามารถเป็นช่องทางที่เปิดกว้างให้นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตย โดยต้องอาศัยเจตนารมณ์ที่ต้องการเป็นประชาธิปไตยของชนชั้นนำ

รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังผูกติดให้การดำเนินการบริหารของรัฐบาลภายใต้บริบทของยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ทั้ง ๖ ด้าน ซึ่งมีองค์การอิสระ เช่น ปปช. และศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรตัดสินความถูกต้องของการบริหารงานตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี หากเป็นรัฐบาลที่ได้รับความไว้วางใจจากชนชั้นนำและรัฐพันลึก ก็จะสามารถบริหารงานภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ได้ประชาธิปไตยก็จะคงยั่งยืนต่อไป แม้จะมีฝ่ายต่อต้านและคัดค้านอย่างใดก็ตาม แต่หากรัฐบาลพลเรือนที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะได้รับความนิยมหรือมีเสียงในสภาผู้แทนราษฎรท่วมท้นเป็นเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่ถ้าขาดความไว้วางใจจากชนชั้นนำและรัฐพันลึก ประชาธิปไตยภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ก็จะสุดลงด้วยการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจใหม่หรือหากเลวร้ายถึงที่สุดก็คือการยุติต้องออกจากความเป็นประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเรามีรัฐธรรมนูญในตัวเลข ๒๕๔๐ , ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ มาแล้ว คงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับประเทศไทยที่จะมีรัฐธรรมนูญ ๒๕๗๐ , ๒๕๘๐, ๒๕๙๐ และ ๒๖๐๐ ต่อไปเรื่อยๆ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่มีคณะบุคคลพรรคการเมือง, หัวหน้าพรรคการเมือง ได้แสดงวิสัยทัศน์ในการรณรงค์หาเสียงที่มีความเห็นต่อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ไว้

นายชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภาคนปัจจุบัน เห็นควรให้แก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เห็นควรให้แก้รัฐธรรมนูญ

นายอนุทิน ชาญวีรกูล หัวหน้าพรรคภูมิใจไทย นักศึกษา วปอ.๖๑ ไม่ยอมให้ สว. ๒๕๐ คน ไม่เอารัฐบาลเสียงน้อย นายกรัฐมนตรีต้องมาจากเสียงส่วนใหญ่ของสภาผู้แทนราษฎร ไม่ยอมให้ ๒๕๐ คนของสว. มาบงการเลือกนายก

นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ประชาธิปไตยของประชาธิปัตย์ ต้องไม่ใช่ประชาธิปไตยวิปริตผิดเพี้ยน ไปจากหลักการที่ควรเป็น และต้องไม่เป็นประชาธิปไตยทุจริต ที่ทำให้บ้านเมืองเสียหาย แต่ต้องประชาธิปไตยสุจริต คน ๒๕๐ คนที่เป็นสว. เลือกได้นายกได้ เป็นประชาธิปไตยวิปริต

นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ และปิยบุตร แสงกนกกุล พรรคอนาคตใหม่ ให้แก้รัฐธรรมนูญ ทั้งฉบับ

พลตำรวจเอกเสรี เตมียเวส หัวหน้าพรรคเสรีรวมไทย ต้องแก้รัฐธรรมนูญ

นายพิชัย รัตตกุล อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และรองนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญ ต้องมีการแก้ไข

ดร.คุณหญิง สุธาธรัตน์ เกษราภรณ์ ประธานยุทธศาสตร์พรรคเพื่อไทย ให้แก้รัฐธรรมนูญ

รศ.ดร.ยุทธพร อิศรชัย รองศาสตราจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ไม่ปรารถนาให้กระบวนการมวลงชนบีบกันลงถนน จึงอยากให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยสันติวิธี

และหัวหน้าพรรคการเมืองอีกหลายท่าน รวมทั้งนักวิชาการ จากการศึกษาเห็นว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ต้องมีการแก้ไข

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีเงื่อนไขที่จะทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปได้อย่างยากกว่า รัฐธรรมนูญฉบับอื่น คือ^๔

๑.๑ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภา และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระนั้น ในส่วนของการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๑ ขึ้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา “ซึ่งในจำนวนนี้

^๔ ไทยพับลิก้า. “๔ ปมความยากของการแก้ไข รธน. ๒๕๖๐-ย้อนสถิติ ๘๖ ปี รัฐธรรมนูญฉบับไหนแก้ไขมากที่สุด”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://thaipublica.org/๒๐๑๘/๐๖/constitution-of-Thailand-๒๕๖๐/>, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา”

การใช้เสียง ส.ว. ๑ ใน ๓ ถือเป็นเงื่อนไขใหม่ เพื่อต้องการถ่วงดุลไม่ให้ ส.ส. ใช้เสียงข้างมากหักหาญแก้รัฐธรรมนูญได้ แต่อีกด้านก็ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญยากขึ้น เพราะต้องใช้เสียงสนับสนุนจาก ส.ว. อย่างน้อย ๘๔ เสียง ยิ่งหากพิจารณาจากที่มาของ ส.ว. ๒๕๐ เสียง ที่มาจากการเลือกโดย คสช. ด้วยแล้ว โอกาสที่จะได้เสียงสนับสนุนจาก ส.ว. ไปแก้ไขรัฐธรรมนูญในช่วง ๕ ปีแรกย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย

๑.๒ การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๓ ขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

นอกจาก ๘๔ เสียงของ ส.ว. แล้ว ในการลงมติวาระ ๓ ยังต้องได้เสียง ส.ส. จากพรรคขนาดกลางหรือขนาดเล็กที่ไม่ได้เป็น รมต. หรือประธาน-รองประธานสภาฯ อีกด้วย ทำให้พรรคเล็กมีส่วนสำคัญในการชี้ขาดการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๑.๓ กรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์การอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์การอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ถ้าผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม จึงให้รอไว้ ๑๕ วัน แล้วจึงนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

๑.๔ ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ส.ส. หรือ ส.ว. หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี สามารถเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญขัดต่อมาตรา ๒๕๕ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ หรือไม่ รวมทั้งมีลักษณะที่ต้องทำประชามติหรือไม่ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญ

วินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยมิได้

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

จากผลการศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จะเป็นวิกฤติการณ์ที่ก่อให้เกิดการออกจากรัฐธรรมนูญไปจากประชาธิปไตยครั้งต่อไป จากการศึกษาจึงปรารถนาให้ชนชั้นนำ และรัฐพันลึกเห็นพ้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยกระบวนการรัฐสภาและรัฐบาลอย่างสันติ และมีฉันทมติในการไว้วางใจรัฐบาลพลเรือนและประชาชนที่จะปกป้องรักษาประชาธิปไตยสากลอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข โดยตระหนักว่า ประชาธิปไตยเป็นของทุกคน ทุกภาคส่วน มิใช่ประชาธิปไตยจากการขึ้นนำและมีข้อบังคับจากชนชั้นนำ และรัฐพันลึก จากการศึกษาเห็นชัดว่า ปวงชนชาวไทย รักและหวงแหนประชาธิปไตยสากล อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จะเป็นวิกฤติการณ์ที่ก่อให้เกิดการออกจากรัฐธรรมนูญไปจากประชาธิปไตยครั้งต่อไป จากการศึกษาจึงปรารถนาให้ชนชั้นนำ และรัฐพันลึกเห็นพ้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยกระบวนการรัฐสภาและรัฐบาลอย่างสันติ และมีฉันทมติในการไว้วางใจรัฐบาลพลเรือนและประชาชนที่จะปกป้องรักษาประชาธิปไตยสากลอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข โดยตระหนักว่า ประชาธิปไตยเป็นของทุกคน ทุกภาคส่วน มิใช่ประชาธิปไตยจากการขึ้นนำและมีข้อบังคับจากชนชั้นนำ และรัฐพันลึก จากการศึกษาเห็นชัดว่า ปวงชนชาวไทย รักและหวงแหนประชาธิปไตยสากล อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และประเด็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เหมาะสมต่อประเทศและยุคสมัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กระมล ทองธรรมชาติ. การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร :

ฝ่ายวิจัย คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

เกษียร เตชะพีระ. บุชกับทักษิณ: ระบบอำนาจนิยมขวใหม่-อเมริกัน. กรุงเทพมหานคร : โครงการ

จัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๗.

ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. การเมืองและพรรคการเมืองของไทยนับแต่ยุคแรกถึงปัจจุบัน. พระนคร:

สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๑.

คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.). ข้อเสนอกรอบความคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย. พิมพ์

ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๘.

คนข่าวอิสระ. ถอดรหัสเลือกตั้ง ๒๕๔๙ ตุลาการภิวัตน์ หยุด! ระบอบทักษิณ. พิมพ์ครั้งที่ ๑,

กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙.

คนข่าวอิสระ. ถอดรหัสเลือกตั้ง ๒๕๔๙ ตุลาการภิวัตน์ หยุด! ระบอบทักษิณ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

พิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๙.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร:

พี.เพรส., ๒๕๕๔.

เชาวนะ ไตรมาศ. ข้อมูลพื้นฐาน ๗๕ปี ประชาธิปไตยไทย ๒๔๗๕-๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่ ๕,

กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๐.

ไทย. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน, ๒๕๕๕.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. แปดทศวรรษสยามปฏิวัติ: บทวิเคราะห์การเมืองและประชาธิปไตยสยามไทยใน

ระยะเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพมหานคร: สมมติ, ๒๕๕๖.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. ประชาธิปไตยในสังคมไทย (๑๙กันยายน ๒๕๔๙-กุมภาพันธ์๒๕๕๓). เชียงใหม่ :

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

นิยม รัฐอมฤต. การปกครองระบอบประชาธิปไตยนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

นิยม รัฐอมฤต.การปกครองระบอบประชาธิปไตยในนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ความเป็นมาและสาระสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘.

ประจักษ์ ก้องกีรติ,บรรณาธิการ.การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจ และพลวัตชนบท ปรีดี พนมยงค์.ประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญเบื้องต้น กับการร่างรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๗.

พิษณุ เสี่ยงมพงษ์. ลักษณะประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ม.ร.ว.พฤทธิสถาน ชุมพล และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ.คำและแนวคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โยชิฟูมิ ทามาตะ. ประชาธิปไตย การทำให้เป็นประชาธิปไตย และการออกจากประชาธิปไตยของประเทศไทย. ฟาเดียวกัน ๖ ฉบับที่ ๔: ทางแพร่งประชาธิปไตยไทย, ๒๕๕๒.

ลิขิต ธีรเวคิน.ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: แม็ค, ๒๕๔๖.

ลิขิต ธีรเวคิน.วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย.พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

สถาบันพระปกเกล้า.บทสรุปผู้บริหาร รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐: ปัญหา อุปสรรค และทางออก. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

สินีนารถ เศรษฐพิศาล .บรรณาธิการ.ประชาธิปไตย ในระยะเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊กส์, ๒๕๕๒.

สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ.คำและแนวคิดในประชาธิปไตยสมัยใหม่.กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท, ๒๕๕๗.

สุจิต บุญบงการ.หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๑-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๒นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.

สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ,บรรณาธิการ.๖๐ปีประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ ๖๐ปีประชาธิปไตย, ๒๕๓๖.

สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ และทิพย์พาวร ตันติสุนทร,บรรณาธิการ.จาก ๑๐๐ปี ร.ศ.๑๓๐ถึง ๘๐ปีประชาธิปไตย . กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗.

สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ.สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย.พิมพ์ครั้งที่ ๒,กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส, ๒๕๕๑.

เสนห์ จามริก.การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๙.

เสนีย์ คำสุข.มติประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไป ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔: มติการแข่งขันจากการจัดตั้ง
ผู้สมัครของพรรคการเมือง ๔๑พรรค. พิมพ์ครั้งที่ ๑ ,นนทบุรี : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๘ .

อนุสรณ์ ลิ้มมณี.การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง: ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญา
สังคมศาสตร์.กรุงเทพมหานคร: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย และเครือข่าย
ความสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ,กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๘.

อมร จันทรสมบูรณ์.การปฏิรูปการเมือง: คอมสติดิวชันแนวลิสม์ ทางออกของประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท หลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บัวหลวง จำกัด, ๒๕๓๙.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และพรพิมล ตรีโชติ ,บรรณาธิการ.เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กระบวนการเป็น
ประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วารสารและหนังสือพิมพ์

ผาสุก พงษ์ไพจิตร.“Thailand’s DeepState. Royal Power and the Constitutional Court
(1997-2015)”. Journal of Contemporary Asia.46,3(2016). P.445-446.

สตีธร ธนานิติโชติ."ตระกูลการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย".วารสารสถาบันพระปกเกล้า.
๑๑, (๒),พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖. หน้า๕-๒๓.

สุรัชย์ ศิริไกร.“ความล้มเหลวของ ๗๕ปี ประชาธิปไตยไทย”.วารสารรัฐศาสตร์สาร. ๒๙,(๑),มกราคม-
เมษายน,๒๕๕๑. หน้า๒๕๒-๒๙๘.

เสนีย์ คำสุข. “ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยไทย”.วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ๕, (๑),๒๕๕๐.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. “การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย”.วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า. (๓), มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๑.

วิทยานิพนธ์รายงานการวิจัย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

เสนีย์ คำสุข. “ระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ.๒๕๑๒-๒๕๓๔”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรี
บัณฑิต คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

บรรยาย ปาฐกถา

ณรงค์ฤทธิ์ หอมอ่อน, พลโท, ที่ปรึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. “ประวัติดวงเมือง”. ณ
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒.

อมร วาณิชวิวัฒน์, ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. “การแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ”. ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. ๒๔
มิถุนายน ๒๕๖๒.

กฎหมาย

"ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับ
ที่ ๑๓ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป",
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๒.

"ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับ
ที่ ๑๔ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป",
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๓.

"ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับ
ที่ ๑๕ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป",
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๙.

"ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับ
ที่ ๑๕ เรื่อง ห้ามพรรคการเมืองประชุมหรือดำเนินกิจการอื่นใดทางการเมือง",
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๔.

“แถลงการณ์คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”,
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๕ ก, ๒๐ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๑๔.

“ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับ
ที่ ๑๒ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับมีผลใช้บังคับต่อไป”,
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๙๘ ก, ๒๔ กันยายน ๒๕๔๙, หน้า ๑.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๔”,
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๘ ตอน ๑๓ ก, ๔ มีนาคม ๒๕๕๔, หน้า ๑.

เอกสารไมตีพิมพ์

คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. “จะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรให้มั่นคง”. รายงานการสัมมนา ,๒๕๓๖. หน้า ๑๓.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กรุงเทพธุรกิจ. "ในหลวง' โปรดเกล้าฯให้อัญเชิญพระบรมราโชวาท ร.๙".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/830478>, ๒๓มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "Dozens of New Parties Register For Next Election".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <Http://www.khaosodenglish.com/news/2018/03/02/dozens-new-parties-register-election-commission/>, ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "กกต. โบนัสรับผิดชอบรายงานผลเลือกตั้ง ๔ โมงเย็นรู้ผล ๙๕% แต่อุบคะแนนรวม". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2345590, ๒๕มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "แชร์ว่อน! เลือกตั้งไทยล่วงหน้า ที่จีนป่วน บัตรหาย ๕๐๐ใบ!! ทิ้งไป โดนแย่งแบบนี้?". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2294053, ๑๐มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "พ่อของฟ้าเฮ 'ธนาธร' รอดแล้ว กกต.ยกคำร้อง ยุบอนาคตใหม่ ปม ลงประวัติผิด!". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2308429, ๑๔มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "ภาพชุด 'ธนาธร' รอดคุก! อัยการนัดพบอีกที่ ๒๖มีนาคม หลังเลือกตั้ง!". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2255174, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "อัปเดต! ผลการเลือกตั้ง ไม่เป็นทางการ เพื่อไทยยังนำ ส.ส.เขต". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2344118, ๒๕มีนาคม ๒๕๖๒.

ข่าวสด. "ครั้งประวัติศาสตร์! ทูลกระหม่อมฯ ตอรับ ไทยรักษาชาติ ลงชิงนายกฯ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2186878, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

- ข่าวสด."น้องสาวจาตุรนต์ โพสต์ชวนชาวแปดริ้ว กา 'อนาคตใหม่' หลัง 'ทชช.' ถูกยุบ".(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :https://www.khaosod.co.th/election-2019/news_2295871,๑๑
มีนาคม ๒๕๖๒.
- คม ชัด ลึก. "สุเทพ'ร่นวันชุมนุมใหญ่เป็น ๙ พ.ค.". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
:<http://www.komchadluek.net/news/politic/184217,07-05-2014>.
- คมชัดลึก . "ประยุทธ์-เหล่าทัพ'แถลง'ควบคุมอำนาจรัฐ". (ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก :
<http://www.komchadluek.net/news/politic/185160,08-03-2014>.
- คมชัดลึก."เลือกตั้งล่วงหน้าจับโก่งได้ ๓ จังหวัด".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<http://www.Komchadluek.net/news/politic/365992> ,๑๘มี.ค. ๒๕๖๒.
- จිරินทร์ สิทธิกัน. "รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ความสำคัญและความเป็นมา".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://๕๒๐๑๑๓๑๑๐๗๙pa.blogspot.com/๒๐๑๒/๐๔/blog-post_๔๙๙๖.html,
๒๕๕๕ .
- ชัยยศ ยงค์เจริญชัย & ทศพล ชัยสัมฤทธิ์ผล (บีบีซีไทย). "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ :อนาคตใหม่ ไม่เสนอชื่อ
ธนาธร เป็น นาย ก ก". (ออนไลน์) . เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.com/thai/thailand-47689752>, ๒๕มีนาคม ๒๕๖๒.
- दनัย เอกมหาสวัสดิ์, อมรรัตน์ มหิทธิรุกษ์. "เจาะลึกทั่วไทย Inside Thailand (Full) | ๖ก.พ. ๖๒ |
เจาะลึกทั่วไทย (YouTube)". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :SpringNews. Event occurs
at 8:00, 06-02-2019.
- เดลินิวส์."ยุบไทยรักษาชาติ!ฐานทำ'สถาบัน'เสื่อม".(ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/politics/697079>, ๗มีนาคม ๒๕๖๒.
- เดลินิวส์. " "ประยุทธ์"รอด!ผู้ตรวจฯชี้ 'ไม่มีสถานะ'จนท.อื่นของรัฐ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://www.dailynews.co.th/politics/698448>,๑๔มีนาคม ๒๕๖๒.
- เดลินิวส์."เปิดรายชื่อ ส.ส.เขต ๓๕๐ที่นั่ง ผลการเลือกตั้ง๒๕๖๒". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://www.dailynews.co.th/politics/๗๐๐๕๔๖>, ๒๕มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพับลิก้า. "๔ปมความยากของการแก้ไข รธน. ๒๕๖๐-ย้อนสถิติ ๘๖ปี รัฐธรรมนูญฉบับไหนแก้ไข
มากที่สุด".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : [https://thaipublica.org/๒๐๑๘/
๐๖/constitution-of-Thailand-๒๕๖๐/](https://thaipublica.org/๒๐๑๘/๐๖/constitution-of-Thailand-๒๕๖๐/),๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- ไทยพับลิก้า. "เปิด คำวินิจฉัยกลาง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เลือกตั้ง ๒ก.พ. โฆษะ"(ฉบับเต็ม).
(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :<https://thaipublica.org/2014/03/constitutionalcourt/>,
๒๑มีนาคม ๒๕๕๗.

- ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : "พลังประชารัฐ" รอดยุบพรรค ระดมทุนโตะเงินไร้เงินต่างชาติ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :<http://news.thaipbs.or.th/content/278339>,๑๒มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส."เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : "ภูมิธรรม" พบความไม่ปกติในการเลือกตั้ง". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278704>, ๒๔มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง๒๕๖๒: "ไอติม" ห่วง "กาฬิเดเบอร์" เอกสารตปท.ไม่เคลียร์". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278308> ,๑๑มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ :กต.แจงปมรอ ๔ชั่วโมง ไม่ได้กาบัตร! เลือกตั้งต่างแดนในมาเลเซีย". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278278>,๑๐ มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง๒๕๖๒ :กต.ชี้ ปชช.ใช้สิทธิ ๖๕.๙๖% บัตรเสีย ๕.๖%".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/278702>, ๒๔มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส. "เลือกตั้ง๒๕๖๒: ฟังชัดๆ "พีเน็ต" ฟันธงเลือกตั้งส่อล้มเหลว". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://news.thaipbs.or.th/content/278721>,๒๔มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยพีบีเอส. “ไพบูลย์ ขอ กต.ระงับแคนดิเดตนายกฯ ทชช”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://today.line.me/th/pc/article/ไพบูลย์+ขอ+กต+ระงับ+แคนดิเดตนายกฯ+ทชช-ePXZvG,๐๙-๒-๒๕๖๒>.
- ไทยโพสต์."รังสิตโพลพ่นพิษ! สักตึกประกาศไม่ทำแล้วหลังเผยคะแนนนิยม"บิกตู"นำตลอด". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaipost.net/main/detail/25382>, ๒๙ธันวาคม ๒๕๖๑.
- ไทยรัฐ. "เดินทางประเทศไทย : ฝ่าทางตันการเมืองหลังเลือกตั้ง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1527446> ,๒๕มีนาคม ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ."โพสต์หมดเวลาเกรงใจแล้ว มาร์คยัน 'ไม่สนับสนุน "บิกตู" (คลิป)".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1516005>, ๑๑มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ. "ร้อง กต.ยุบพลังประชารัฐคัดค้าน "ตู" แคนดิเดตนายกรัฐมนตรี".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1497560>, ๑๖ก.พ. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ. "รุมถล่มยับค่าจ้าง ๔๒๕บาท พรรคพลังประชารัฐพุ่ง เป็นรัฐบาลทำได้จริง".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1521243> ,๑๗มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ผู้สมัครส.ส.ทะลุหมื่นคน มากกว่าปี ๒๕๕๔กว่า ๓เท่า". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/infographic/2415>, ๘ก.พ. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ. “'จตุพร'สั่งเลื่อนนัดชุมนุม นปช.เร็วขึ้น เป็น ๕พ.ค.วันเดียวกับกปปส”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/419928,01-05-2014>.

- ไทยรัฐ."ธนาธร" ปัดแกนนำ "อนาคตใหม่" ยกหุคย "ไทยรักษาชาติ" ช่วยทะเลาะแนนนุหนน". (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :<https://www.thairath.co.th/news/politic/1515250> ,๙มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ."เพื่อไทยยื่นเอาผิด พลึงประชารัฐ ปราศรยหาเสียงสัญญาว่าจะให้ "บ้ตรคนจน". (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :<https://www.thairath.co.th/news/politic/1518953> , ๑๔มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ."เลือกตั้ง ๒๕๖๒:๑๓มีนา เลือกลงงหน้านอกเขต ต่างอย่างไรกับใช้สิทธิวันจริง". (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :<https://www.bbc.com/thai/thailand-47600170> ,๑๓มี.ค. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐ."สรุปข่าวประจำวันที ๑๕พ.ค.๕๗ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐-๑๘.๐๐น.". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
:<https://www.thairath.co.th/content/423059,15-05-2014>.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. "การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙".
(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wilki.Kpi.a.c.th/Index.Php?Title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๙](http://Wilki.Kpi.a.c.th/Index.Php?Title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๙).
- นรนิติ เศรษฐบุตตร."๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๙". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
[Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title, ๒๕๔๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title, ๒๕๔๙).
- นิตี เอียวศรีวงศ์."ทางตัน".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/๒๐๑๙/๐๕/๘๒๔๙๖, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒>.
- ปีปีซี . "Why is Thailand under military rule?".(ออนไลน์) .เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.com/news/world-asia-25149484, 2014-05-22>.
- ปีปีซี. "Princess Ubolratana: Thai royal to stand as PM candidate". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก
: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47167378,๐๒-๐๙-๒๐๑๙>.
- ปีปีซี. "Thailand's king condemns bid by sister to become PM". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.com/news/world-asia-47175604,08-02-2019>.
- ปีปีซี.. "Military dominates new Thailand legislature". (ออนไลน์) . เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.com/news/world-asia-28876154,๒๕๕๗>.
- ปีปีซีไทย. "พลึงประชารชนกำหนดอนาคตประเทศไทย ๒๕มี.ค.". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.com/thai/live/thailand-47637739,๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒>.
- ปีปีซีไทย . "ลุนพรรคไทนจัดตั้งรัฐบาลได้ก่อน". (ออนไลน์) . เข้าถึงได้จาก :
<https://www.bbc.Com/thai/live/thailand-47687383,24-03-2019>.
- ปีปีซีไทย. "เลือกตั้ง๒๕๖๒ : "อนุกทิน" ย้าเงื่อนไขพรรคร่วมรัฐบาลต้องรับนโยบายกัญชา". (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :<http://news.thaipbs.or.th/content/278728 ,๒๕มีนาคม ๒๕๖๒>.

- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : สก.พ. ไทยรักษาชาติ กับ จุดเปลี่ยนการเมือง "ระดับแผ่นดินไหว" ?". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47150312>, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ครม. ไฟเขียววงบเติมกองทุน "ประชารัฐ" ส่วนคลังเร่งจ่ายเงิน อสม. ๑ ล้านคน". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/Thailand-46691186> , ๒๐ มีนาคม ๒๐๑๙.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : เพื่อไทย ส่งผู้สมัคร ไม่ครบทั่วประเทศ ครั้งแรกในรอบ ๑๗ปี".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47106755> , ๔ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๙. .
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ศาลรัฐธรรมนูญ รับคำร้องพิจารณายุบพรรคไทยรักษาชาติ ตามที่ กกต. ยื่น".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47237100> , ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : สื่อต่างประเทศตีข่าวผลเลือกตั้งดับฝันนำไทยสู่ความเปลี่ยนแปลง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47689745> , ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ เพื่อไทยแถลงชิงเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47689749> , ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒: พปชร. ประกาศจัดรัฐบาลแข่ง อ้างเสียงประชาชนหนุน ประยุทธ์ เป็นนายกฯ ต่อ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47692906> , ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้งล่วงหน้า : แจกบัตรผิดเขต ไม่มีข้อมูลผู้สมัคร รอคิวสะสม ปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้า ของ กกต". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47602996> , ๑๗ มีนาคม ๒๐๑๙.
- บีบีซีไทย. "อสมท : ปลดพิธีกรหญิงช่อง ๙ ใครเป็นใครใน "แดนสนธยา"".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/47425715> , ๓ มีนาคม ๒๐๑๙.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้ง ๒๕๖๒ : ไพบูลย์ ยื่น กกต. ระงับ ทชช. หยุดเสนอพระนามทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47168869> , ๒๐๑๙-๐๒-๐๘.
- บีบีซีไทย. "เลือกตั้งล่วงหน้า : แจกบัตรผิดเขต ไม่มีข้อมูลผู้สมัคร รอคิวสะสม ปัญหาเลือกตั้งล่วงหน้า ของ กกต". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47602996> , 17-03-2019.

- ประชาชาติธุรกิจ. "โดนอีก! ยื่น กกต.ยุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งมีพฤติการณ์ล้มล้างการปกครอง". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/politics/news-295622>, ๒๘กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- ประเทศไทย . “รัฐพันลึกกับร่างรัฐธรรมนูญ” . (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://prachatai.com/journal/2016/04/65105>, ๖ เม.ย. ๒๕๕๙.
- ประเทศไทย. "สังคีตโพล ครั้งที่ ๔ ให้ 'พลังประชารัฐ' คะแนนนิยมแซง 'เพื่อไทย' แล้ว | ประเทศไทย". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2018/11/79818>, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.
- ประเทศไทย. “ผ.ทบ.ขีดเส้น หากยังรุนแรงต่อเนื่อง ทหารจะระงับเหตุเต็มรูปแบบ”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2014/05/53230>, 15-05-2014.
- ประเทศไทย. “'รังสิตโพล' ชี้คนเลือก 'พลังประชารัฐ' มากที่สุด หลังเคยประกาศยุติทำโพลมาแล้ว”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2019/02/81079>, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- ประเทศไทย. “'รังสิตโพล' ชี้คนเลือก 'พลังประชารัฐ' มากที่สุด หลังเคยประกาศยุติทำโพลมาแล้ว | ประเทศไทย ” .(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2019/02/81079>, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- ประชาชาติ. “สรุปสาระสำคัญร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับลงประชามติ”.(ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก : <https://www.Prachamati.org/news/๓๕๘๓,๒๕๕๙>.
- ผู้จัดการออนไลน์ . "อวสาน "ยิ่งลักษณ์"พ่วง รมต. ! "ศาล รธน.ฟันสิ้นสุดความเป็นรมต.ย้าย "ถวิล" มีชอบใช้อำนาจเอื้อ "เพรียวพันธ์".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/Manager>, 2014-05-07.
- พลวุฒิ สงสกุล. “ทำความเข้าใจก่อนไปเลือกตั้ง ส.ส. ใช้บัตรใบเดียว เลือกได้เพียงหนึ่ง 'คนที่รัก' หรือ 'พรรคที่ใช่’”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://thestandard.co/election-2561-and-voting-explained/>, 03-10-2018.
- พัศกร วงษ์โท. “หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” . (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://swis.montfort.ac.th/html_edu/mcs/temp_portfolio/๖๘๒.pdf, ๒๕๖๐. หน้า ๑-๔.
- โพสต์ทูเดย์. "กกต.รับบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าจาก"นิวซีแลนด์"มาไม่ทันนับคะแนน".(ออนไลน์).เข้าถึงจาก : <https://www.posttoday.com/politic/news/584411>, ๒๔มี.ค. ๒๕๖๒.
- โพสต์ทูเดย์. "ศรัสุวรรณ" ชงกกต.ยุบ"อนาคตใหม่".(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://www.Posttoday.com/politic/news/583373> ,๑๕มี.ค. ๒๕๖๒.

- โพสต์ทูเดย์. “ถอดบทสัมภาษณ์เจาะลึก "พลเอกประยุทธ์" กับ "ไทม์"”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<http://www.posttoday.com/world/555410,23-06-2018>.
- โพสต์ทูเดย์. “ปิดฉากเลือกตั้ง ๒๕๕๔กับสถิติการเมืองไทย”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://www.posttoday.com/politic/report/๙๗๙๑๒, ๒๕๕๔>.
- โพสต์ทูเดย์. “ศาลรธน.ชี้ปู-รต.ร่วมลงมติโยกถวิลพันเก้าอี้”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.posttoday.com/politic/news/293337, ๗ พ.ค.๒๕๕๗>.
- มติชน. "กกต.ประกาศชื่อแคนดิเดตนายกฯพรรคการเมืองแล้ว ๔๕พรรค ไม่มีชื่อพรรคไทยรักษาชาติ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :https://www.matichon.co.th/politics/news_1358696, ๑๑กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- มีชัย ฤชุพันธุ์. “โซว์ร่างรัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=oE๔ uOqhPE&feature=youtu.be,๒ ๙ มี.ค.๒๕๖๒>.
- ยูทูป. “เรื่องเล่าเช้านี้ ผบ.ทบ.แถลง ๗ข้อ จี้หยุดใช้ความรุนแรง ๑๖พฤษภาคม ๒๕๕๗”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.youtube.com/watch?v=qkKgrhxnS4o,16-05-2014>.
- รศ.ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์. “รศ.ดร.สมชาย ภาควิชาสังคม มอการเมืองหลังเลือกตั้ง ๒๕มีนา ๖๒ เปิด “ปรากฏการณ์ช็อก” กระเพื่อมทุกชั่ว!”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:<https://siamrath.co.th/n/๗๒๐๗๔,๓๑ มี.ค.๒๕๖๒>.
- โลกวันนี้. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ใคร?, “มันคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:<http://www.lokwanee.com/web๒๐๑๓/?p=๓๒๙๖๐๓, ๑ พ.ย. ๒๕๖๑>.
- วอยซ์ทีวี. “คุณหญิงหน่อย' ตั้งข้อสังเกต บัตรเกิดใหม่ในทึบ "แบบนี้ก็ได้เธอคะ"”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <https://voicetv.co.th/read/yUu8OMWNO, 28-03-2019>.
- วิกิพีเดีย. “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คณะกรรมการการเลือกตั้ง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://th.wikipedia.org/wiki/รัฐประหารในประเทศไทย_พ.ศ._2557,๐๖-๐๗-๒๕๕๔.
- วิกิพีเดีย. “ประวัตินายกรัฐมนตรีคนที่ ๒๘นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
https://th.wikipedia.org/wiki/ยิ่งลักษณ์_ชินวัตร,๒๕๕๔.
- วีรพงษ์ รามางกูร. “ไม่น่าไปรอด : โดย วีรพงษ์ รามางกูร”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
https://www.matichon.co.th/article/news_๑๕๐๔๓๗๒, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒.
- เวิร์คพอยต์นิวส์. "กกต.ประกาศชื่อ ส.ส.เขต ๓๕๐คนอย่างไม่เป็นทางการ". (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก :
<https://workpointnews.com/2019/03/25/กกต-ประกาศชื่อ-ส-ส-เขต-350-คนอ/, ๒๕มีนาคม ๒๐๑๙>.

- ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. “มองอนาคตใหม่และ ‘ปรากฏการณ์ธนาธร’ กับ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://thematter.co/pulse/interview-chaiwat-fwp/๗๒๔๘๖,๙> พฤษภาคม ๒๕๖๒.
- ศุภชัยภูมิลักษณ์ หลีกเมือง. “สรุปรัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”, (ออนไลน์) : เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/๔๒๘๘๗๐,๒๕๕๔>.
- สวนดุสิตโพล. “ความคิดเห็นของประชาชนกรณี: ปฏิวัติ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Suandusitpoll.Dusit.ac.th/Upload_Files/Poll/๒๕๔๙/ps-๒๕๔-๑๔๖๕๙๕๘๖๐๒.Pdf](http://Suandusitpoll.Dusit.ac.th/Upload_Files/Poll/๒๕๔๙/ps-๒๕๔-๑๔๖๕๙๕๘๖๐๒.Pdf).
- สำนักข่าวอิศรา . “รังสิตโพลล์ เผยคะแนนนิยมเป็นนายกฯหลังเลือกตั้ง ‘พล.อ.ประยุทธ์’ อันดับ ๑”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.isranews.org/isranews-short-news/72445-news-72445.html>, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- สำนักข่าวอิศรา. “นครินทร์ เมฆไตรรัตน์” ๘๐ ปีประชาธิปไตย “เกิดยาก-อยู่ยาก-ตายง่าย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://isranews.org/thaireform/thaireform-talk-interview/thaireform-talk-politics/item/13576-q-q-80-q-q.html>, ๒๓ มิ.ย. ๒๕๕๕.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. “โครงการศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๕๔: ศึกษาบทบาทพรรคการเมืองและพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.tdw.polsci.Chula.ac.th/?q=Elected_members_of_parliament, ๒๒ ธ.ค. ๒๕๕๖.
- สุเจน และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙).
- สุเจน และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “รัฐประหาร ๑๙กันยายน ๒๕๔๙”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [Http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙](http://Wiki.Kpi.ac.th/Index.Php?Title=รัฐประหาร_๑๙_กันยายน_๒๕๔๙).
- เสกสรร ประเสริฐกุล. “การเมืองไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://prachatai.com/journal/2007/12/15139>, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐.
- หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ (บีบีซีไทย). “เลือกตั้ง ๒๕๖๒ :อนาคต อภิสิทธิ์ ในวันที่ประชาธิปไตยตกที่นั่ง ‘พรรคต่ำร้อย’”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47685679>, 24 มีนาคม ๒๕๖๒.
- หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ (บีบีซีไทย). “เลือกตั้ง ๒๕๖๒:เปิดสูตรคำนวณ ส.ส. ในกระแส “โหวตโน-เทคะแนน””. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-47583123>, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒.

หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ . "เลือกตั้ง ๒๕๖๒:ที่สุดที่คุณอาจยังไม่รู้ก่อนเข้าคูหา".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:<https://www.bbc.com/thai/thailand-48034292>,๒๑ มกราคม ๒๐๑๙.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี.“การปฏิรูปการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย”.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_139.pdf.

อมรรัตน์ ล้อถิรธร.“รายงานพิเศษ : ย้อนรอย...รัฐประหาร ๒๒พ.ค. ๒๕๕๗!!”.(ออนไลน์).เข้าถึงได้
จ ำ ก : Manager
Online:<https://mgronline.com/politics/detail/9580000058362,22-05-2015>.

ภาษาอังกฤษ

Book

Anja Bodenmuller.The Military Coup De’etat 2006:Where Is Thailand’s Democratization Process Heading?. Berlin: Regisspectra Verlag, 2009. p. 12-23.

Arend Lijphart. Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries.New Haven: Yale University Press, 1984.

C. Wright Mills. The Power Elite . New York : Oxford University Press, 1959.

Carl Baker. Korea: Challenges for Democratic Consolidation. ed. Jim Rolfe., The Asia-Pacific: A Region in Transition .Honolulu: The Asia-Pacific Center for Security Studies, 2004.

Erik Paul. Obstacles to Democratization in Southeast Asia. New York:Palgrave Macmillan, 2010.

Federico Ferrara.Democracy in Thailand: Theory and Practice. Routledge Handbook of Southeast Asian Democratization, London: Routledge, 2015.p. 351-369.

Georg Sorensen. Democracy and Democratization.3 ed. Boulder: Westview press, 2008. p. 51-53.

Giovanni Sartori.Comparative Constitutional Engineering : An Inquiry Into Structures, Incentives And Outcomes. New York:New York University Press, 1997. P.5.

Graeme Gill. The Dynamics of Democratization: Elites, Civil Society and the Transition Process. New York: St. Martin’s Press, 2000. p. 9-42.

- Guillermo O'Donnell and Philippe C. Schmitter. Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986.
- Hans. J. Morgenthau. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace. New Political Science', Review of Politics, 1955. p. 431-60.
- Higley, John. "Elites". In International Encyclopedia of Political Science. Volume 3. Bertrand Badie. Dirk Berg-Schlosser and Leonardo Morlino, Ed.. Washington, D.C.: Sage Publication .Inc., 2011. p. 759-760.
- Huntington. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Norman, OK: University of Oklahoma Press, 1991. p. 121-163.
- Jan Pakulski. "Elite, Political". In The encyclopedia of political science. Volume 2, George Thomas Kurian, Ed. Washington, DC: OQ Press, 2011. p. 492-493.
- John Higley. "Consolidation and Transition" in The encyclopedia of democracy .Lipset ,Ed. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1995. p. 424.
- John Higley. "Elites". In International Encyclopedia of Political Science. Volume 3 , Bertrand Badie, Dirk Berg-Schlosser and Leonardo Morlino. Ed. Washington. D.C.: Sage Publication, Inc., 2011. p. 759-760.
- John Higley. Consolidation and Transition .in The encyclopedia of democracy. volume II. Seymour Martin Lipset, Ed. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1995. p. 424.
- Jose Antonio Cheibub. Presidentialism Parliamentarism and Democracy. New York: Cambridge University Press, 2007. p. 27-28.
- Josep M. Colomer. "Democratic Transition," in The encyclopedia of political science. Volume 2. George Thomas Kurian ,Ed. Washington, DC: OQ Press, 2011. p. 406.
- Juan Linz and Alfred Stepan. Toward Consolidated Democracies. Larry Diamond and Marc F. Plattner, Ed. The Global Divergence of Democracies. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 2001. p. 94.
- Lan Marsh. Democratisation. Governance and Regionalism in East and Southeast Asia, Now York: Routledge, 2006. p. 9-10, 255.
- Larry Diamond, Juan J. Linz. and Seymour Martin Lipset. Democracy in Developing Countries Volume 3 : Asia. Boulder, Col.: Lynne Rienner Publishers, 1989.

- Larry Diamond. Developing Democracy: Toward Consolidation. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 1999. p. 69.
- Leonard Freedman. Parliamentary Democracy.inThe encyclopedia of political science Volume 4, Ed. George Thomas Kurian (Washington, D.C.: OQ Press, 2011. p. 1176.
- P. Huntington.The Third Wave: Democratization in the Late. Twentieth Century. Norman and London: University of Oklahoma. Press, 1991.
- Pierre Mathiot and Julie Gervais."Elitism".inInternational Encyclopedia of political science Volume 3. Bertrand Badie. dirk Berg-schlosser. and Leonardo Morlino. Ed.Washington, D.C.: SAGE Publication, Inc., 2011.
- Putnam, Robert D. The Comparative Study of Political Elites. Englewood Cliffs, New jersey: Prentice-Hall,Inc.1976. p. 5-7.
- Robert Alan Dahl.Democracy and Its Critics. New Haven, Yale University Press, 1989.p.221.
- Robert Alan Dahl.Polyarchy: Participation and Opposition. London: Yale University Press, 1971. p. 3.
- Robert D. Putnam. The Comparative Study of Political Elites.Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1976. p. 2-4.
- Robert Michels, Democracy and the Iron Law of Oligarchy.J. Steven Ott, Jay M. Shafritz, and Yong Suk Jang., Ed.Classic Readings in Organization Theory. Canada: Wadsworth, 2011. p. 277-283.
- Tamada Yoshifumi, Myths and Realities: The Democratization of Thai Politics.Kyoto, Japan: Kyoto University Press, 2008. p. 7.
- Wiarda J. Howard. Comparative Politics: Critical Concepts in Political Science. New York: Routledge, 2005. pp. 403-421.

Journals

- Andreas Schedler. "What Is Democratic Consolidation".Journal of Democracy9, (2) ,1998.
- Bodenmuller."The Military Coup de'etat 2006 : Where is Thailand's".Democratization Process Heading?., 2006.

- Bruce Gilley. "Legitimacy" .inThe encyclopedia of political science .(3), ed. George Thomas Kurian, Washington, D.C.: CQ Press, 2011.
- Carl Baker. "Politics of Democratic Transition From Authoritarian Rule in South Democracy" .inThe Korea Society Quarterly. Spring 2001.
- Dankwart Rustow. "Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model". inComparative Politics. 2, (2), April 1970.
- Fareed Zakaria. "The Rise of Illiberal Democracy" .inForeign Affairs. 76,(6), 1997. p. 22-43.
- John Higley and Michael G. Burton. "The Elite Variable in Democratic Transitions and Breakdowns" .American Sociological Review. 54.(1), February 1989. p. 17-32.
- Larry Diamond and Leonardo Morlino. "Assessing the Quality of Democracy", Journal of Democracy, 2004: 20-21.
- Linz, J.J. and Stepan, A. "Towards Consolidated Democracies" .Journal of Democracy. Vol. 7.(2). April. 1996.
- Rustow D.A. "Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model". Polis. (Political Studies, 1996) .
- Seymour Martin Lipse. "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy" . the American Political Science Review. 53. (1), March 1959. p. 75-85.
- Stephan Haggard and Robert Kaufman. "The Political Economy of Democratic Transition" .Comparative Politics. 29.(3), April 1997. pp. 263-283.
- Terry Lynn Kar. "Dilemmas of Democratization in Latin America" ,Comparative Politics. 23.(1), October 1990. p. 8-9.
- Thomas Carothers. "The End of the Transition Paradigm" .Journal of Democracy. 13. (1), 2002.

Electronic Data Base

- Asaree ThaitrakulpanichKhaosod. "Thai Election for Dummies: Guide to the Parties". (Online). Available: <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/02/27/thai-election-for-dummies-guide-to-the->

parties/?fbclid=IwAR1M_8hf8RwkpaXkkdVi_sBuVrnO-dt3otNfacVaus1k_,28 February 2019.

Associated Press, Khaosode. "Analysis: Thai Election Shows Divisions and Instability Remain". (Online). Available: <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/04/02/analysis-thai-election-shows-divisions-and-instability-remain,02-04-2019>.

Auttapon . “ คน ตั ง / . . . . ป ร ะ ยุ ท ธิ์ จั น ท ร์ โ อ ช า ”. (Online). Available: <https://sites.google.com/site/auttaponsomsamai221/khn-dang-prayuthth-canthr-1,2010>.

Bangkok Post. "New EC boundary ruling under fire". (Online). Available: <https://www.Bangkokpost.com/news/politics/1577702/new-ec-boundary-ruling-under-fire,18-11-2018>.

Bangkok Post. "PM allows ministers to back parties". (Online). Available: <https://www.Bangkokpost.com/news/politics/1546578/pm-allows-ministers-to-back-parties,28September2018>.

BangkokPost. "Prayuth says army neutral". (Online). Available: <https://www.Bangkokpost.com/news/politics/382363/prayuth-says-army-neutral,30-11-2013>.

Bangkok Post. "Watchdog demands govt stop meddling with EC". (Online). Available: <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1578186/watchdog-demand-s-govt-stop-meddling-with-ec,29-11-2018>.

Bangkok Post. "Yingluck removed, Niwatthamrong acting PM". (Online). Available: <https://www.bangkokpost.com/news/local/408561/yingluck-removed-niwatthamrong-acting-pm,2014-05-07>.

Bangkok Post. "Young voters find voice". (Online). Available: <https://searchbangkokpost.com/search/result?category=news&q=young+voters.30-11-2018>.

Bangkok Post. "Suthep in talks with Prayuth 'since 2010'". (Online). Available: <https://www.bangkokpost.com/news/politics/416810/suthep-in-talks-with-prayuth-since-2010,2014-06-23>.

Bangkok Post."Yingluck,9 ministers removed from office".(Online).Available:<https://www.bangkokpost.com/news/politics/408549/yingluck-9-ministers-removed-from-office>, 07-05-2014.

Financial Times."Political risk soars ahead of Thailand's election". (Online).Available: Financial Times,16February2019.

Helen Regan; Kocha Olarn ,CNN."Confusion mounts as Thailand's election results delayed". (Online). Available: <https://edition.cnn.com/2019/03/24/asia/Thailand-election-result-Intel/index.html>,26 March 2019.

Ilaw." ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ปี คืออะไร?...เข้าใจกันแบบย่อๆ.(Online).Available: <https://ilaw.or.th/node/4570>, 2017.

M Thai. “เลือกตั้ง๒กพ.ไม่โมฆะ! กกต.เผยทีมกกม.ชี้คำวินิจฉัยศาลรธน.ระบุแค่ชั่วคราว.”. (Online).Available:<https://news.mthai.com/breaking-news/319159.html> ,25 March2014.

matichon."ซูเปอร์โพลเผยผลวิจัย ถ้าเลือกตั้งวันนี้ 'พท.'ที่ดิ่งห่าง'ปปชร.' ด้าน'อนค.'คะแนนนิยม กทม . ฟู้ง ” . (Online).Available:https://www.matichon.co.th/politics/news_1286137,25December2018.

Merriam-Webster's.“consensus”.(Online).Available:<http://www.merriam-webster.Com/dictionary/consensus,s.v>.accessed february 6, 2013.

Merriam-Webster's.“consensus”.(Online).Available:<http://www.merriam-webster.Com/dictionary/consensus,s.v>.accessed february 6, 2013.

Michelle Nguyen. "The Continual Breakdown of Democracy in Thailand: A Case Study on the Role of Elite Competition. Modernization and Political Institutions in the Democratization Process of Thailand”.(Online).Available :https://dev1980.files.wordpress.com/2011/09/nguyenm_final_thesis.pdf.

Michelle Nguyen. "The Continual Breakdown of Democracy in Thailand: A Case Study on the Role of Elite Competition. Modernization and Political Institutions in the Democratization Process of Thailand”.(Online).Available :https://dev1980.files.wordpress.com/2011/09/nguyenm_final_thesis.pdf.

- Nationtv. “ นปช . ” เริ่ ม ชุ ม นุ ม ที่ ถ น น อ้ ก ช ะ แ ล้ ว ” .
(Online).Available:<http://www.Nationtv.tv/main/content/378405871,10-05-2014>.
- NidaPoll. “ ก าร จั บ ชี้ วั รั ฐ ู บ าล ห ลั ้ง ก าร เ ลื อ ก ตั ้ ง ” .
(Online).Available:<http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=647,24 March 2019>.
- Rojanaphruk, Pravit; Writer, Senior Staff."Parties Fume Over New 'Gerrymandered' Electoral Map".(Online).Available:https://www.khaosod.co.th/feed/news_1896312,30-11-2018
- Sanook.“ นปช.ประกาศชุมนุมใหญ่ วันที่ ๒๐พ.ค. นี้ ”.(Online) .Available:
<https://www.Sanook.com/news/1595435,18-05-2014>.
- Sputnik news ."Death toll in Thai anti-gov't protests reaches four, dozens injured".
.TheVoice of Russia. (Online) .Available:
https://sputniknews.com/?utm_source=redirect_sputnik&utm_medium=redirect&utm_campaign=redirect/news/2014_0_18/Death-toll-in-Thai-anti-govt-protests-reaches-four-dozens-injured-5990, 2014-02-18.
- Teeranai Charuvastra (Khaosod). "Election Results Removed After Media Spot Discrepancies".(Online).Available:<http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/03/28/election-commission-releases-voting-results/,30-03-2019>.
- Teeranai Charuvastra (khaosod)."Army Revokes Order to Broadcast 'Red Scare' Song".
(Online).Available:<http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/02/18/army-chief-cites-massacre-anthem-to-slam-proposed-defense-cuts/,9-02-2019>.
- Thailand News."Thailand's Junta Chief Chosen as Prime Minister".(Online).Available:
https://thaienews.blogspot.com/2014/08/blog-post_41.html,2014.
- Thaksin Shinawatra.TheNew York Times. "Thaksin Shinawatra: The Election in Thailand Was Rigged".(Online).Available:<https://www.nytimes.com/2019/03/25/opinion/thaksin-shinawatra-the-election-in-thailand-was-rigged.html,26-03-2019>.

- The Nation . "EC Under Microscope for Gerrymandering over Designing of Boundaries-TheNation".(Online).Available:https://www.nationmultimedia.com/detail/your_say/30359348,27-11-2018.
- The Nation. "Constitutional Court nullifies Feb 2 election". (Online).Available:<http://www.nationmultimedia.com/breakingnews/Constitutional-Court-nullifies-Feb-2-election-30229741.html,2014-03-21>.
- The Nation. "EC completes redrawing of constituencies - The Nation" (Online).Available
:<http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30359473,29-1-2018>.
- TheNation. "Election has already been won, so what now?-The Nation". (Online).Available:<http://www.Nationmultimedia.com/detail/opinion/30359420,29-11-2018>.
- The Nation. "Parties accuse EC of bias in constituency mapping".(Online).Available:<http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30359551,30-11-2018>.
- Time."Exclusive: Thailand PM Prayuth Chan-ocha on Turning to China Over the U.S." (Online).Available:<http://time.com/5318224/exclusive-prime-minister-prayuth-chan-ocha-thailand-interview,21-06-2018>.
- Todd Landman."Assessing the Quality of Democracy: An Overview of the International Idea Framework".Bulls Graphics.(Online).Available:<http://www.idea.int/publications/aqd/upload/AssessingOverviewWeb.pdf>.
- Workpoint News. "เลือกตั้ง ๖๒ | เปิดคำพูด แลกเปลี่ยน ส่องจุดยืนแต่ละพรรคการเมือง "เลือกไหน นาย ก ข ค ที่ อ ประยุทธ์ ?".(Online).Available:<https://workpointnews.com/2019/02/12/ถ้านายกชื่อประยุทธ์,12 February 2019>.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พินเอก กล้าณรงค์ ไพรีพ่ายฤทธิเดช
วัน เดือน ปี เกิด	๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
การศึกษา	พ.ศ.๒๕๒๐ โรงเรียนสามัญ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ม.ศ.๓ พ.ศ.๒๕๒๘ โรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ หลักสูตร ส่งทางอากาศ รุ่นที่ ๑๖๒ พ.ศ.๒๕๒๙ โรงเรียนสงครามพิเศษ ศูนย์สงครามพิเศษ หลักสูตร จูโจม รุ่นที่ ๘๓ พ.ศ.๒๕๓๐ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รุ่น ๓๔) พ.ศ.๒๕๓๑ หลักสูตรทหารเสือ รุ่นที่ ๖ ค่ายนวมินทราชินี พ.ศ.๒๕๓๒ หลักสูตรชั้นนายร้อย เหล่า ร.รุ่นที่ ๘๑ รร.ร.ศร. พ.ศ.๒๕๓๕ หลักสูตรชั้นนายพัน เหล่า ร.รุ่นที่ ๕๘ รร.ร.ศร. พ.ศ.๒๕๓๙ หลักสูตรหลักประจำ รร.สธ.ทบ.ชุดที่ ๗๕ รร.สธ.ทบ.สพส. พ.ศ. ๒๕๕๐ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน โดยย่อ	พ.ศ.๒๕๓๐ ผบ.มว.ปล. ร้อย.อวบ.ร.๒๑ พัน.๒ รอ. พ.ศ.๒๕๓๕ ผบ.ร้อย.ค.หนัก ร.๑๑ รอ. พ.ศ.๒๕๔๐ ผยก.ร.๑๑ รอ. พ.ศ.๒๕๔๕ ผบ.ร.๑๑ พัน.๓ รอ. พ.ศ.๒๕๔๘ เสธ.ร.๑๑ รอ. พ.ศ.๒๕๔๙ รองผบ.ร.๑๑ รอ. พ.ศ.๒๕๕๕ ผบ.กรม.สน.พล.ร.๙ พ.ศ.๒๕๕๖ ผบ.ร.๑๑๒ พล.ร.๑๑ พ.ศ.๒๕๕๗ รองผู้บัญชาการโรงเรียนนายสิบทหารบก พ.ศ.๒๕๕๘ รองผู้บัญชาการโรงเรียนทหารราบ ศูนย์การทหารราบ/ ผู้อำนวยการสำนักงานอุทยานราชภักดิ์ พ.ศ.๒๕๖๐ รองผู้อำนวยการ สำนักงานการศึกษา

กรมยุทธศึกษาทหารบก (รอง ผอ.สทศ.ยศ.ทบ.)

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารบก